

פרק כח רבי נתן ט' - באהבה על רגליה : כי חמיר שמדת

לימין לדקו וכמו שנאמר בההולך חגכה

אחך וכו' וכדריש רבי בן קבמא דהיינו בעוה"ז בשכנך תשמור

עליך בקבר והקילות היא השימך לעוה"ז וא"כ מן הדלוי ג"כ לאהוב

את התורה יותר מכל הדברים

שבעולם כי כמים הפנים לפנים

ט' ודע דקוב"ה ואורייתא חד כי

כל התורה המה שמוחיו של הקב"ה

יודע לודעיו מן ומפני שאין הו"ק

צ"ה אי אפשר לסיני כלל כי יחשיך

וילאה השכל להשכיל ולהשיג בו שום

ידיעה והשגה וכמו שאמר הנביא אל

מי תדמויני וגו' ומכיון שאין בו שום

השגה כלל לא יחכן לומר עליו שום

שם ורק שצ"י פעולותיו של ד' עולמו

אביע מה שבהם ומלרס הוא מושב

עד שנוכל לומר עליו שם וכל התורה

הוא פעולותיו ושמותיו ט"כ אמרו

באהבה של תורה וקאי שפיר על

סקביה : בחכמה של א"י - כן הוא

בט"ב והנה בקדושתן מ"ט איתא

עשרה קבין חכמה ירדו לעולם ט'

נעלה א"י ואתה כל העולם וכן כל

הנך אשר מוצא כהן איתא שם

בזה"ל עשרה קבין כו' וגם מיייתי שם

עוד הרבה דברים אשר אינם

מוצארים כהן כלל וע"כ יצגים אנו

לחס לב לזה ואבאר לך אחר מהדברי

לפי דעתי ומה שקיס אל השאר כי

פרק כח רבי נתן אומר אין לך אהבה

באהבה של תורה ואין לך

הכמה כדבמה של (א) ארץ ישראל ואין לך

עושר כעושרה של מדי ואין לך גבורה כגבורה

של פרס ואין לך זנות כזנות של ערביים ואין

לך גסות כגסות של עילם ואין לך חנופה

כחנופה של בבל שנא' (זכריה ה') אימטר אלי לבנות

לה בית בארץ שנער ואין לך כשפים ככשפים

של מצרים : ר"ש בן אלעזר אומר הבס'הדר

(ב) בארץ ישראל ויוצא חוץ לארץ פגם' הדר בו

משובח הימנו ואע"פ שפגם משובח הוא יותר

מכל המשובחים שבמדינות' משלו משל למה

הדר דומה לברזל הנראי (ג) שבא למדינת הים

שאע"פ שנפחת ממה שהי' הוא משובח יותר מכל

המשובחים שבמדינות' ר"ש בן גמליאל אומר

כל המשים שלום בתוך ביתו מעלה עליו

הבתוב כאלו משים שלום בישראל על כל

וחדרות בתוך ביתו מעלה עליו הבתוב כאלו

לפי שכל אחד מלך בתוך ביתו שנאמר (אסתר א')

ר' גמליאל אומר בדר' רברים מלכות עכומי' היתה

אובלת במובסאא במרחצאות

ותרמיאות וארנונות שלהם' הה"א ד"ת קשין (ד)

לקנותן צב"ה גילת ונהוין

לאברן ככלי פשתן' דברי

שמות

פרק כח (א) של ארץ ישראל - היא כנ"ל שנכפרי הע"ם ומה

ששם בפנים איתא של דרך חרץ חרץ חרץ לבאר

כלל : (ב) בארץ ישראל משובח יצא חרץ פגם ואע"פ

שפגם ט' - הגיה כן לתקון הלשון - ומה גם דלג"י הוא מיותר

מכיון שאמר שזה שילא פגם

ממילא שזה הדר בו ולא ילא משובח

הימנו : (ג) שבא למדינת הים -

בז"ל כן דלא כנ"י שהיה כהוב שבה

ממדינת הים דהלא מקודם פירש

הגדאי והיינו שם המדינה ולמה לנו

עוד לחזור ולפסוק ממדינת הים

משא"כ להגהתו למדינת הים ה"פ

ברזל הגדואי (היינו כלי ברזל שנפסקה

בהגדואי) שבה למדינת הים רחוק

מאר עד שאינו ידוע שם המדינה

אע"פ שנפחת ממה שהיה היינו

מחמת רב הדרך מחכבטין

ומתקלקלים משובח כו' : (ד) לקנותן

ונחין לאברן ככלי פשתן' מוחק

הי' ככלי מילת דהלא מליט כמו כן

בכ"מ כ"ט אמר ר"י מי שהניח לו

אביו מעות הרבה ורוצה לאברן ילבש

בגדי

שמות

שמות

שמות

שמות

שמות

בגדי פשהן כו' ומסיק שם בכיתתא רומיתא ופירש"י דמיהם יקריס ומתהוין לבלתי. וכן בגדי כ"ג היו של בון והיו יקריס מילד וכמבואר ביומא ל"ד וא"כ איכא לבסותן הכל בדבר אחר: (ה) יהי סתך לך בגלוי ודבר שאפשר לשמוע כו'. הגיה כן לחיקון כלשון ור"פ שיהא ירא שמים בסתם בגלוי ושיהא פיו ולבו שוים או דקאי על לימוד חכמת הקבלה שזה הוא בנסהר יהא לך כגלוי ותלמוד שניהם וינעם ומלאת. ודבר שאפשר לשמוע היה הכ"א: (ו) בצנה וכו' מסיים הפרק דלא כר"י שהיה כתוב עוד רשבי"א אומר אל תרצה את חבירך וגו'. ודבריו רשבי"א אלו מתחיל הפרק שאח"כ וא"כ הוא מיוסר ומי' וגו' לא עיקר רק על פסוק: סליק פרק ב"ח

שמות ודברי תפלות נוחין לקנותן וקשין לאבדן בשק פעמים שאדם לוקח שק מן השוק בסלע ומשתמש בו' או ה' שנים. ר"י הנשיא היה אומר כל המקבל עליו תענוגי העוהו מונעים ממנו תענוגי העוהב וכל שאינו מקבל תענוגי העוהו נוחנין לו תענוגי העוהב. וה"א צדיקים שרע להם בעוהו למה הוא דומה לטבח שמתקן סעודה לעצמו ואף שמצטער בעצמו אין מתקן לאחרים אלא לעצמו אבל רשעים שרע להם בעוהו למה הוא דומה לטבח שמתקן סעודה לאחרים ואע"פ שמצטער בעצמו אין מתקן לעצמו כלום אלא לאחרים. וה"א (ה) יהי סתך עליך גלוי ודבר שאי אפשר לשמוע (כ"א) ודבר שאפשר לשמוע אל תאמר לחבריך. הלל אומר אל תפרוש מן הצבור וכו'. וה"א כל המרבה לאכול מרבה להתצאי. וכל המרבה בשר מרבה רמה ותולעה וכל המרבה מעשים טובים משיים

שהן יקרין מאוד לך ד"ה קשין לקנותן מפני ד' אבות נזיקין הכל ומה שלא אמר קשין לקנותן וטחין לאבדן ככלי פשהן הכל בדבר אחר וכמ"ס בספרי ט"ה ע"ס אפשר ליטב ע"פ מה דלויא בכתובות מ' דתקנו כוס אחד בחבל נגד רבן גמליאל ומפרש שם מפני שבראשונה היו מגיחים את המה ובורחין עד שבא ר"י גמליאל והגב קלות בעלמנו וכו' להזילאו בכלי פשהן וע"פ בפיר"ש ונראה מזה שבימינו ובמקומו היה כלי מילק ציור גדול וכלי פשהן כולו וע"כ כשהוכיח לאנשי מקומו בדברי מוסר הכל להראש ולהבינם איך יודרו בד"ה מפני שקשין מאד לקנותן וטחין מאד לאבדן כרחה להם דוגמתן בחלו הדברים הנראים לעינים במקומן: בשק. היא מגולה של עזים והוא כולו וחוק מאד: בסלע. כלומר סלע מדינה והיא שמייכת שבסלע טורי והיינו פלגא דזוזא כמבואר בקדושין י"א כל כסף האמור בתורה כסף טורי ושל דבריהם כסף מדינה: תענוגי העולם הזה כו'. כי כך היא דרכה של תורה פת במלח סחבל ומים במשורה תשמה וכו' משא"כ אם רודף אחר תענוגי העוהו בודאי שמביאים אותו לביטול תורה וע"כ מונעים ממנו תענוגי העוהב מדה במדה: לטבח שמתקן כו'. לשון הוה והמשינו רשעים שרע להם בעוהו לטבח שמתקן סעודה וכו' טבר ל' גם אינו מוכנסה בהקנין הרשע לאחרים וכל לפי שכל ישראל יש להם חלק לעולם הבא ומכבר מוכן ומזונע לכל אחד ואחד חלקו מקודם שנברא ורק מפני שלא יאכלו נהמא דכיסופא נבראו ומעמיה כל אחד ואחד יזכה בחלקו על ידי הסורה והמלכות ולכן הדיקים בכל עם הוא מהקן סעודה לפלגו והיינו שהולך וזוכה בחלקו ואף על פי שרע לו בעוהו אחריתו הוא טוב ולא יערב זר בשמחתו משא"כ הרשע שרע לו בעוהו אינו זוכה כלל בחלקו והנה ידוע מאמרם ז"ל זכה נוטל חלקו וחלק חבירו בנגן טרן והוא מפני שלא זכה חבירו בעלמנו בחייו בחלקו ואם כן דומה ממש לטבח שמתקן סעודה לאחרים כינו חלקו שהיה לו כבר בנגן טרן קודם שנברא לריק נוטלה וע"כ סייג אשר דיברו ברישא שמתקן

שלום בגופו. ר"א בן שמוע אומר שלש מדות בת"ח אבן גזית אבן פנה אבן פיספוס. אבן גזית כיצד זה תלמיד ששונה מדרש בומן שת"ח נכנס אצלו שואלו במדרש אומר לו זהו אבן גזית שאין לו אלא פה אחת. אבן פנה כיצד זה תלמיד ששונה מדרש והלכות בומן שת"ח נכנס אצלו שואלו במדרש אומר לו זהו אבן פנה שיש לו שתי פיות בלבד. אבן פיספוס כיצד זה תלמיד ששוג' מדרש והלכות ואגרות ותוספתות בומן שת"ח נכנס אצלו שואלו במדרש אומר לו בהלכות אומר לו בתוספתות אומר לו באגרות אומר לו זהו אבן פספוס שיש לו ד' פיות מר' הוחתיו. ר"י בן אלעאי אומר כל העושה ד"ח עיקר ודרך ארץ מפל עושין אותו עיקר בעוהו. ר"א עיקר וד"ח מפל עושין אותו מפל בעוהו. משלו משל למה הדבר דומה לאסטרטמי שהיא עוברת בין שני דרכים אחת של אור ואחת של שלג אם מהלך כנגד האור הדי נכוה באור ואם מהלך כנגד השלג הדי הוא לוקה בצנה כיצד יעשה ילך בינתים ייחדר בעצמו שלא יכוה באור ושלא ילקה (ו) בצנה:

הדרן עלך רבי יוסי

וכיסופא שמתקין: יהי סתך כו'. כחם שאי אפשר לעשות המלום כסחר או לפי העת והזמן גרמא וכדאי שילמדו ממנו הכריות שיראו וכן יעשו או יהי סתך והיינו מה שהיה רגיל לעשות כסחר כעם חמשה בגלוי ולא יאמר מכיון שאי אפשר לעשות רק בגלוי לא חמשה כלל גם נוכל לבאר דה"ק יהי סתך העבירות שנטעם כסחר יהא עליך גלוי והוא ע"ד מכסה פשעיו לא ילית ונחלתי נגדי סתמי: ודבר שאי אפשר. כלומר שאל מאמר לחברך ודברי תורה בלשון טיש לו שנים לכאן ולכאן כי לא יוכל לירד לסוף דעתך רק כרר לו דברך והג"ח. ודבר שאפשר לשמוע כו'. הוא ע"ד שאמרו לעולם ילמד תלם לחלמירו דרך קלרה ומה לי להאריך בחנם אם הוא דבר שאפשר לשמוע מראשית דבריו ולפי גסם דבריו אל חיירי בעסק התורה והמלכות הביאו אותם בזה הפרק: הלל אומר אל תפרוש מן הצבור כו'. לא מייחי בכלן רק החלמ דבריו מפני שנוכל לפרש אותם על לימוד התורה וכאשר הביא במד"ס בשם הרב ר"ג בן טור ז"ל והוא מתחם שאוהב את החורה לומד עם הלכור שלרבו כדעות ילא הדבר לאמיתו ולא יאמר מה לריך אני לדיעות מרובים כי מה שלא ישיג דעמי לא ישינו גם הרבים כי בודאי אינו כן ע"ס: מרבה להתצאי. מפני שרבו האכילה גורם לביטול התורה ובודאי מי שאוהב את החורה באמת אינו אוכל רק לשווע נפשו מה שאי אפשר בלאו הכי ולזה אמרו כל המרבה לאכול כו' וכלומר לא לבד שמצויא לביטול תורה אלא שגם אינו מפלה לגוף כלל כי הוא רק מרבה להזילא ולא לבד שאינו מפלה לגוף אלא שגם גורם לו היוק והפסד וזו דמסיק וכל המרבה בשר מרבה רמה ותולעה ואמרו רז"ל קשה רמה למה כמתט בבשר החי ובכל אלו הרבוי קשה חבל בתורה ומעשים טובים כל המרבה. ווסוף מוסיפין לו שכר הרבה וזהו דמסיק וכל המרבה מע"ס: בשים שלום בגופו. ע"ד שאמרו רמ"ח מלות עשה נגד רמ"ח איברים שבאדם וכאשר עושה מלוח אוי ממשיך לאותו אבר שכנגד מלוח ההיא רוח החיני ומי לעולם וע"כ כשמרבה מע"ס אוי יומשך לכל רמ"ח איבריו רוח החיני ואם כן כל גופו שלם ואינו מחוסר אבר לעוה"ב עוד אפשר לומר ע"ד ברית ה' דרכי איש גם אויביו יסלים אותו ואז לא ניתן רשות לרמש וחולעה לאכול את בשר גופו אפילו בקבר: אבן גזית אבן פנה. שמות אבנים לעובות הן ואבן גזית הוא שחלק מרוב אחת ואבן פנה שחלק משני רוחות כחן באם ונקרא אבן פנה עבור שניתן בחומה בפנות הבית כמו מורחית דרומית ואבן פיספוס הוא שחלק מד' רוחותיו וכאשר הולך ומבאר: עיקר בעולם הזה. כלומר גם בעוה"ב ומכ"ס בעוה"ב והעיקר בעוה"ב הוא אריכות ימים ושנים בעושר וכבוד ולעוה"ב עין לא ראהה משא"כ אם עושה ד"ח עיקר וד"ח טפל פושין אותו מן השמים טפל בעוה"ב ומכ"ס בעוה"ב ומאוס דאי אפשר בלאו הכי וכמבואר בדברי ר"ג בנו של ר"י הנשיא אטח סרק כ' יפה ת"ס עם דרך ארץ שיגיפה שניהם משכחת פון וכל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטלה וגוררת פון ע"כ בא להזהיר על זה שלא יעשה ח"ו עיקר מד"ח וכדמסיק: לאיסטרטמי. הוא רמוז הפירוש וסם נאכספין לשוק למנוח ולקנות כל לרכי מחבל ושי"ד שאי אפשר לאדם בלאו הכי ומוכרח הוא לילך לשם וזהו דמסיק כיצד יעשה ילך בינתים ויזהר כו' כן הוא ממש דומה האדם אשר נכרח רק לעמלה של תורה ומלכות אך שאי אפשר להזילא הדברים מכת אל הפועל אם לא שיטפל גם בד"ה ע"ס התורה אבל מאד לריך לזהר בזה שלא יפרוש את עלמנו מד"ה לילך רק בד"ה וגם שלא יעשה עיקר מד"ח בכדי שלא יכוה באור של גיהנם ואלא ילקה בנינה היינו בחולות

באלורו עגב וצתי' בלינה חסיי' זה הפרק קבוח זנוה'ג ואפשר קלח ליישב כג' דבברכות ילפינן מקרא פני ילכו והגיחותי לך אל הקב"ה לתקוה המון לי מד שיטבור פנים של זמם ואם כן הוא נאמר אלל הקב"ה מה חנוק כי סוגרטי ופן ואלוי יוסף על חמאמו פקע ויהא זכעם זמר וכל הטעם גטובד כו' ואין מדרך האזהב את החורה לגרום חיו לעבור על דיה ופי"ב סדרו אל דבריו הראשונים בזה הפרק דאירי מאלהב המורה משא"כ באיך דברים דמשיב דניס סרקין דלקמקדלא יגרום לו לעשות שם עבירה לא סדרו אותם זכאן :

פליק פרק כ"ח

פרק כט רבי שמעון כו' אל תרצה כו' .
 כזר בארתי לך זה הדבר בסוף פרק דלפיל יטנה זה הפרק לכאן לנו הסנהגות האדם עם הכריות של פי הד"ח והסתנהגות פלמו ע"פ המורה ולפי כו' בסוף פרקין דלפיל כמה דסיים פתח חגב איך דמייתי זכאן כל דבריו בשלימות : אל הנחמהו בשעה שמתו מוטל לפניו . כן כג' כחן בטה"ג וט"י ואל הנחמה בשעת חלו הכיח במד"ס כן בשם הדש"כ ופי' בטעם שהוא מחמק באבלו והטעם בזה ג"כ מפני שלא יקבל אז הנחמה מפני שגרוש עומדת בפניו כפר"י : אל השאל כו' למנוח פתחים להסיד לו שמעון נעשו של כל פתח אשר ימלא לו יתמר אדעסא דהכי כדנח ונמלא שאיט בא לידי חרטה לפולם . קדי' וברע"ב : ואל הבא כו' אל השחור כו' . אולי מפני שטעם חילקם לפי שמחביש אז מאד מכל אדם כפר"י ע"כ במחנה שפירר רבי האי ואל חבא כו' אינו שם כי חזא מכלל הצרחה איחמר : מביאך לחיי העה"ב : כלומר אם תשטע לו מדרכיו ומה שאמר מוליקך מן הפולם סתם הוא משום דהוא רשע למות בלא שמו גס בעוה"ז וכמו שנאמר כי מרעים יברתון וגו' בהכרח רשעים תראה : שארם רגלך לבי הולך . משום דמקורם אמר חבוב אם המוכיחך ושנא אם המשבחך והוא מן הדברים המסור ללבו של אדם והסורטור הגדול מכל הסבירות לט של אדם וכמוהו (דברים כ"ט) כי בשירות לבי אלך וזו"ל אמרו לכל ופינח סרי פרטורי דעבירה גינהו וח"כ מן הנמנע . הוא לכאורה לאדם הסולך בדרכי . לכו לאהוב את המוכיחו ולשנוא את המשבחך אך ע"פ שאמר החכם שלמה וגם בדרך שהסכל הולך . לכו חסר וגו' וכלומר שהסכל הולך לדבר עבירה לכו חסר מן המתעבה לחשוב הפסד מוטב עג סכרה וסכר עבירה עג הסכרה . ולפי' כששים אל לכו דברי המוכיחו והמשכחו ולחשוב בהם כאמור בודאי שיאהב את המוכיחו כאלה וישנא את המשבח ורק שמפני שכל מקום שאדם הולך לכו הולך כלומר לכו פוסק רק בהליכה זו להחיש מעשהו ואינו מושב כלל סכר עבירה כנגד הפסדה וכן כשארם פומד כלומר שמומד בדרך חסאים או שטמנד על משמוז ושטה העבירה בשפל לכו פומד ושוסק רק בשמדיס זו למהר ולהחיש מעשהו ואיט חושב כלל כג"ל ואמר הולך ועומד ע"ש הכתו' אשרי האיש אשר לא הלך וגו' : יושב דברים מיושבים כנגדו . (מגלה כ"ח) אין לשון ישיבה אלא עבדה כמ"ס ומש"ב בקדש ימים רבים ולפי' אפשר לבאר דה"פ יושב הייט אם אינו ממחר לעשות רע אלא שמתעב זשוכה ומשכב בדעתו הפסד מוטב כנגד סכרה אזי כדאי דברים מיושבים כנגדו להניח אל האמת כי הלב יודע מרס נפשו וכדאי שיאהב את המוכיחו והוא הנקרא כחן כנגדו ומה ללא אמר יושב לכו יושב והגם שזכור נאמר ג"כ ובמשכב לליס לא יכר הוא משום דרשעים הייט מוידן ומפאים היינו שנגין אמר כנגדן לכו הולך לכו פומד וכו' לא לריך והייט דפריך לעיל בפרק כ"ח ומה ת"ל ובמשכב לליס לא יכר ע"ש : כל השוקד כו' . ע"ש הכתוב אשרי אדם שומע לי לשקוד על דלתותיו יום יום והביא דבריו חלו זכאן משום שהיא חרופה משלה לייב"ד שאין למעלה סימנו וכמש"ל בפרק סיו במשל דרשב"א ושם הכתיב בספרי ב"ח מקדושיקומה"ח הריף סס וא"כ אם שלא הוסיף לו מה שממש הפסד מוטב כו' אזי שוקד על ד"ס : מוסרין לו שקדין כנגדו . כלומר בעת פטירתו ילאו לדיקים לקראתו ופי"ד דחיתא זכרובות ק"ד בשעה שהריק נפטר מן העולם אזמרים מה"ש לפני הקב"ה רבש"ע לדיק בא אמר יסוהו לדיקים וילאו לקראתו ע"ש ואפשר עוד לומר דהאי מוסרין לו שקדין הייט תלמידים רבונים השוקדים על דלתות בהמ"ד והאי כנגדו פי' זה שמוסרין לו ק' הוא נגד ממשז פסובים ששים בעלמו שוקד על ד"ס : וכל הבוטל מד"ת . הוא ע"ד שאמר ר"מ חותב פרק ד' ואם בטלש מן החורה ים לך בטלים הרבה כנגד וכפרטיי שם ח"ל ים לך בטלים מן השמים . יעמדו כנגדו מבטלין הרבה והייט כמה וכמה סיבות אשר יבטלו אותם מלהריות הרבה . ולפי' מדויק מאד ח"י כנגדו שזה מתח מהיפק אל היסך נגד מחשבתו שחשב להריות הרבה ולהרבות בון ופושט דע דתי' כנגדו זה קאי ג"כ אדלמסה וכלומר שלא רי לו בק' שמוסרין לו בטלין אלא שכנגד מעשו אשר בוטל מד"ת ככדי להרבות הון ופושט כנגדו כגון ארי וכו' באים ומקיפין חיות ונפרטים מחטו וזו יפסיד גס את מחוטו ומשום דהרבה שלוחין למקום אמר כגון ארי וכו' ומשיב שבה בריח שנפרטין מחטו של ידיקן אפשר נגד ו' ימי השבוע אשר ביטל מד"ת : אבא שאול אומר כן הגיה הנרי"א : יש לך ד' אפשר שאמר לחכיו כן : שנה אדם פרק אחד . לרבותא שאפילו פרק אחד אם נחטק בו ולא שכתו נקרא למד לעלמו : ולא נחטק בהן ושכתו זה שלמד לאחריים . סתמא כפירושו . שארם אחריים נחטקו בהן ולא שכתו כמו דמסיק בפירוש אלל למד לעלמו ולאחרים חפסם ומפשוט כו' : חפסם ומפשוט . מכיון דכולם

פרק יח (א) תנחמהו
 בשעת כעסו ואל (א) תנחמהו בשעה שמתו מוטל לפניו ואל השאל לו בשעת גדרו ואל הבא לביתו ביום אידו ואל תשתדל לדאותו בשעת קלקלתו . וה"א יש לך חבירים מקצתן מוכיחין אותך ומקצתן משבחין אותך אהוב את המוכיחך ושנא את המשבחך מפני שהמוכיחך מביאך לחיי העוה"ב והמשבחך מוציאך מן העולם . וה"א (ב) בכל מקום שאדם הולך לכו הולך עומד לבו עומד (ג) יושב דברים מיושבים כנגדו . וה"א כל ששוקד עצמו על ד"ת מוסרין לו שקדין כנגדו וכל הבוטל מד"ת מוסרין לו במלגין (ד) כנגדו כגון ארי וזאב ונמר וברדלס ונחש והגייסות והלסמים באין ומקיפין אותו ונפרעים ממנו שנאמר (תהלים ג') אך יש אלהים שופטים בארץ . אבא שאול (ה) אומר יש לך ד' מדות בת"חייש לך אדם שלמד לעצמו ואינו מלמד לאחרים ולאחריו ואינו מלמד לעצמו הלמד לעצמו ולאחרים אינו לומד לא לעצמו ולא לאחרים . הלמד לעצמו ואינו למד לאחרים כיצד שנה אדם פרק אחד שנים ושלושה ולא השנה אותם לאחד ותתעסק בהם ולא שכתו זה שלמד לעצמו ולא למד לאחרים . לאחרים ולא למד לעצמו כיצד שנה אדם סדר אחד שנים ושלושה סדרים ושנה אותם לאחרים ולא נתעסק בהם ושכתו זה שלמד לאחרים ולא למד לעצמו . הלמד לעצמו ולאחרים כיצד שנה אדם . סדר אחד שנים ושלושה סדרים והשנה אותם לאחרים ותתעסק בהם ולא שכתו חפסם ומפשוט זהו שלמד

בשעה שמתו מוטל לפניו . ללא כרי שסיס כחוב ואל סתממה בשעת חלו . כי כן הוא עיקר הגירסא גס במשנה דאבות פרק ה' וה"א שם הסיס ע"ש : (ב) אומר כל זמן שאדם הולך כו' . הגיה כן משום דכ"י לא שיקך כלל מאי אשמיפינן מסתמא כשולך לאחיה מקום אינו מניה את הלב כביטו ומה גס דלשון בכל מקום לא יסכן שפיר דלמאי נ"מ אם הוא במקום זה או צמ"ח . אלל לנוסחא כ"ס כל זמן שאדם הולך מי גרס לו לפי שלבו האלך וכן ע"ד כל זמן שצומד ויושב וכלמו שהכל סלי בלב וח"כ מלמדו בזה שקודם כל דבר יחשוב בלבו אם הוא טוב אם לא : (ג) יושב לכו יושב . גי' ק' כ"י שיבא דומה לאיך אלל הולך ועומד . ונקם חלו ג' דברים כסדר ע"ש הכתוב אשרי האיש אשר לא הלך כו' והייט מהמת שמקודם הי' מחשב בלבו סכר עבירה עג הפסדה : (ד) כנגדו ולסוף באין עליו ארי ס' . הגיה ק' דלג"י חסמע שהוא נאור למה שאמר מוסרין לו בטלין כנגדו ואיט טפל ע"ד הלשון בטלין רק פורטניוס שהמה שלוחין של מקום לפרוע מחטו עבור שנותיו : (ה) איש אומר ד' מדות בת"ח יש אדם שלמד כו' . מואק ח"י בן ננס שהיה כחוב כג"י ח"ש בן ננס אומר כו' שלא מלינו . שיבא נקרא כן בכל כ"ס . ומואק ח"י ים לך שקודם ח"י ד' דברים ותי' לך שקודם ח"י אדם לסיקן

פרק כט רבי שמעון כו' אל תרצה כו' .

מא"כ המשבחך אם תשמע לו מוליקך מן העולם . כי יוסף על חמאמו פקע ולא ישים אל לכו לשוב מדרכיו ומה שאמר מוליקך מן הפולם סתם הוא משום דהוא רשע למות בלא שמו גס בעוה"ז וכמו שנאמר כי מרעים יברתון וגו' בהכרח רשעים תראה : שארם רגלך לבי הולך . משום דמקורם אמר חבוב אם המוכיחך ושנא אם המשבחך והוא מן הדברים המסור ללבו של אדם והסורטור הגדול מכל הסבירות לט של אדם וכמוהו (דברים כ"ט) כי בשירות לבי אלך וזו"ל אמרו לכל ופינח סרי פרטורי דעבירה גינהו וח"כ מן הנמנע . הוא לכאורה לאדם הסולך בדרכי . לכו לאהוב את המוכיחו ולשנוא את המשבחך אך ע"פ שאמר החכם שלמה וגם בדרך שהסכל הולך . לכו חסר וגו' וכלומר שהסכל הולך לדבר עבירה לכו חסר מן המתעבה לחשוב הפסד מוטב עג סכרה וסכר עבירה עג הסכרה . ולפי' כששים אל לכו דברי המוכיחו והמשכחו ולחשוב בהם כאמור בודאי שיאהב את המוכיחו כאלה וישנא את המשבח ורק שמפני שכל מקום שאדם הולך לכו הולך כלומר לכו פוסק רק בהליכה זו להחיש מעשהו ואינו מושב כלל סכר עבירה כנגד הפסדה וכן כשארם פומד כלומר שמומד בדרך חסאים או שטמנד על משמוז ושטה העבירה בשפל לכו פומד ושוסק רק בשמדיס זו למהר ולהחיש מעשהו ואיט חושב כלל כג"ל ואמר הולך ועומד ע"ש הכתו' אשרי האיש אשר לא הלך וגו' : יושב דברים מיושבים כנגדו . (מגלה כ"ח) אין לשון ישיבה אלא עבדה כמ"ס ומש"ב בקדש ימים רבים ולפי' אפשר לבאר דה"פ יושב הייט אם אינו ממחר לעשות רע אלא שמתעב זשוכה ומשכב בדעתו הפסד מוטב כנגד סכרה אזי כדאי דברים מיושבים כנגדו להניח אל האמת כי הלב יודע מרס נפשו וכדאי שיאהב את המוכיחו והוא הנקרא כחן כנגדו ומה ללא אמר יושב לכו יושב והגם שזכור נאמר ג"כ ובמשכב לליס לא יכר הוא משום דרשעים הייט מוידן ומפאים היינו שנגין אמר כנגדן לכו הולך לכו פומד וכו' לא לריך והייט דפריך לעיל בפרק כ"ח ומה ת"ל ובמשכב לליס לא יכר ע"ש : כל השוקד כו' . ע"ש הכתוב אשרי אדם שומע לי לשקוד על דלתותיו יום יום והביא דבריו חלו זכאן משום שהיא חרופה משלה לייב"ד שאין למעלה סימנו וכמש"ל בפרק סיו במשל דרשב"א ושם הכתיב בספרי ב"ח מקדושיקומה"ח הריף סס וא"כ אם שלא הוסיף לו מה שממש הפסד מוטב כו' אזי שוקד על ד"ס : מוסרין לו שקדין כנגדו . כלומר בעת פטירתו ילאו לדיקים לקראתו ופי"ד דחיתא זכרובות ק"ד בשעה שהריק נפטר מן העולם אזמרים מה"ש לפני הקב"ה רבש"ע לדיק בא אמר יסוהו לדיקים וילאו לקראתו ע"ש ואפשר עוד לומר דהאי מוסרין לו שקדין הייט תלמידים רבונים השוקדים על דלתות בהמ"ד והאי כנגדו פי' זה שמוסרין לו ק' הוא נגד ממשז פסובים ששים בעלמו שוקד על ד"ס : וכל הבוטל מד"ת . הוא ע"ד שאמר ר"מ חותב פרק ד' ואם בטלש מן החורה ים לך בטלים הרבה כנגד וכפרטיי שם ח"ל ים לך בטלים מן השמים . יעמדו כנגדו מבטלין הרבה והייט כמה וכמה סיבות אשר יבטלו אותם מלהריות הרבה . ולפי' מדויק מאד ח"י כנגדו שזה מתח מהיפק אל היסך נגד מחשבתו שחשב להריות הרבה ולהרבות בון ופושט דע דתי' כנגדו זה קאי ג"כ אדלמסה וכלומר שלא רי לו בק' שמוסרין לו בטלין אלא שכנגד מעשו אשר בוטל מד"ת ככדי להרבות הון ופושט כנגדו כגון ארי וכו' באים ומקיפין חיות ונפרטים מחטו וזו יפסיד גס את מחוטו ומשום דהרבה שלוחין למקום אמר כגון ארי וכו' ומשיב שבה בריח שנפרטין מחטו של ידיקן אפשר נגד ו' ימי השבוע אשר ביטל מד"ת : אבא שאול אומר כן הגיה הנרי"א : יש לך ד' אפשר שאמר לחכיו כן : שנה אדם פרק אחד . לרבותא שאפילו פרק אחד אם נחטק בו ולא שכתו נקרא למד לעלמו : ולא נחטק בהן ושכתו זה שלמד לאחריים . סתמא כפירושו . שארם אחריים נחטקו בהן ולא שכתו כמו דמסיק בפירוש אלל למד לעלמו ולאחרים חפסם ומפשוט כו' : חפסם ומפשוט . מכיון דכולם

לחיקון הלשון דהלא תחשש שהוא חמר דבריו בטחם ולא לחמד
 בייחוד וכו' חיקי החנאים שלפניו ושלחמרו : (ו) שביבד לבלק
 חלק אצלו לשום ספק . הגי' לבלק לחיקון הלשון דלפי הלשון
 שביבד בלק אינו מזכיר אס בלעם כיבד לבלק או להיפך והוסיף
 חי והלך אללו לתוספת ביאור מה
 היה הכבוד שגשה בלעם לבלק והיינו
 שהלך אללו . ונ"ל שלפי דעתו ל"ל גם
 בסמוך שביבד לפרעה בלמ"ד כמו
 שבג' כאן : (ו) וכי היו עומדין על
 הגג . הגי' כן דהלא הוא מדבר רק
 על פכדי פרעה שירדו אליו ולא על
 פרעה בפלמו ומה זה שאמר וכי
 פרעה עומד על הגג : (ח) שיעומדים
 לפניך . מוחק חי' ומשתחיים דזה לא
 נשמע מהכתוב ואלדרכה מסתמא
 היו משתחיים לפניו על הארץ ולא
 על הבימה ולפי הגההו נראה שהמה
 כהני הכמות אשר היו לו והמה
 המשובי' אללו לפי שגשה פלמו אללו
 ומכיון שהיו חמיד על מקום גבוה על
 הבמה לכן

שלמד לעצמו ולאחרים . אינו למד לעצמו ולא
 לאחרים כיצד שנה אדם סדר אחד שנים ושלושה
 סדרים ולא שנאן לאחרים ולא נתעסק בהם
 ושכחן זהו שלא למד לא לעצמו ולא לאחרים .
 ר' חנינא בן יעקב אומר הגיעור בלילה מתוך
 ד"ת סימן יפה לו מתוך דברי שיחה (נ"א מהורה)
 סימן רע לו . ר' יעקב בן חנינא אומר הגיעור
 בלילה ואינו פותח פיו בד"ת ראוי לו וטוב לו
 שנהפכה לו שליחו של אמו על פניו ולא יצא
 לאויר העולם ולא ראה את העולם . ר' אלעזר
 הקפר אומר כל המכבד חברו לשום ממון
 סוף שנפטר ממנו בקלון וכל הבונה את חברו
 לשום מצוה סוף שנפטר ממנו בכבוד ומנין
 שכל המכבד חברו לשום ממון סוף שנפטר
 ממנו בקלון . שכן מצינו בבלעם הרשע (ו) שביבד
 בלק מלא ביותו כסף וזהב . ומנין שנפטר ממנו בקלון שנאמר (שם כ"ד) ועשה
 ברח לך אל מקומך וגו' והנה מענך ה' מכבוד . ומנין שכל הבונה את חברו
 לשום מצוה סוף שנפטר ממנו בכבוד שכן מצינו במשה רבינו שביבד פרעה
 לשום מצוה שנאמר (שם ל"א) וירדו כל עבדיך אלה אלי והשתחו לי לאמר
 (ו) וכי פרעה עומד על הגג ומשה עומד על הארץ אלא כך אמר משה לפרעה
 אפילו כל עבדיך (ח) שיעומדים ומשתחיים לפניך על במה שלך יעמדו ויבקשו
 ממני איני שומע לרש ומנין שנפטר ממנו בכבוד שנאמר (שם י"ב) ויקרא למשה
 ולארתן לילה אמרו לו וכי נגבים אנחנו שנצא בלילה אלא המתן לנו עד
 שיביא הקב"ה לנו שבעה ענני כבוד ונצא בהם בשמחה וזכראשגלו . שנאמר
 (במדב' ל"ג) משחרת הפסח יצא בני ישראל ביד רמה ; על ר' חלוקי בפרה
 חרש

למד ומפסוס חמר ג"כ הפסס דהא כנר חמר ולא שכחן או אפשר
 דמילתא חגב אורחי' קמ"ל דלא המדרש הוא השיקר תלמי המעשה
 וחמר הפסס ומפסוס לענין קיום המעשה של תומו הלימוד ומה
 שאמר אלל למד לעלמו ולא לאחרים שנה אדם פרק אחד טי' ואלל
 חיקי חמר שנה אדם סדר אחד אפשר
 ג"כ דמילתא חגב אורחי' קמ"ל חמר
 המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכיון
 לבו לשמים וכלומר דיתעסק בהן ולא
 ישבתם דקח ונמלא דכחן וכחן
 לרבותא ועוד אפשר דנסיפא
 השמועין דיראה להוסיף ולהרבות
 ללמוד וללמד לאחרים . כי כל המרבה
 ומוסיף מוסיף סבר ברבא כמבואר
 לעיל בפרק ג' : מתוך ד"ת סימן
 יפה לו . גבינו משום דבידו אפקיד
 כותי צמס חישן והיא משוטטת
 ומזככת אל מקומה הראשון אשר
 חונכה משם וקם שומעת ד"ת וכאשר
 בא עם הקינו משנתו ; חזרת
 אליו והפעם כותו מר"ם והוה הסימן
 טוב אשר הניחו אותה . לשום למקומה
 הראשון משא"כ אם האדם פותח יאכר
 טובה הרבה כי אז חיקי מניחין לנשמתו
 לעלות בסולם מולך ארצה וראשו
 מניף השמימה וע"כ היא פורחת רק
 כלאויר העוה"ז מקיס טופחה וזאינה
 שומעת רק דברי שיחה או מחורה
 ומפעם רוחו מזה הפנין . וע"כ סימן
 רע לו ומה שאמר הגיעור בלילה
 מילתא חגב אורחי' קמ"ל דלא נברא
 לילי' אלא לשינתא ולא נברא חיו' אלא
 לגירסא או אפשר דזה גופא אסא
 לאשמועי' שיבא ניטור בלילה והייט
 שיקום בחטות לילה שאו הוא עת
 רגון לבקש ולהסתכן על מורבן
 בהמ"ק וגלום השכינה ופי"ז טובה
 חייה לבחולה : הגיעור בלילה ואינו

פוחח פיו בר"ת . וג"ל דהאי הניטור בלילה פ"י שניטור כל הלילה ואולי שטור כמיד בעירובין ס"ה לא נברא לילה אלא לגירסא
 ולהכי הוא ניטור בלילה אך דחינו פוחח פיו בר"ת והוא עיר דחיחא סס כ"ד ח"ל שמואל לר"י שינחא פחה פומך קרי . פחה פומך
 חמי כי היכי דמורק חין ומקויים בידך שנאמר כי חיים הם למולאיהם ולכל בשרו מרפא ח"ת למולאיהם אלא למולאיהם בפה פוד חיתא סס
 תלמוד אחר היה לו לר"א בן יעקב שהיה שונה בלמח לאחר ג' שנים שכת הלמודו ובפרט אס הוא בלילה ולומר בלמח ישכחם כי גירסא דלילה
 אינו מחורר וכדחיתא סס ס"ה ח"ל רבנן לר"י וירא מחרדן שמעך ח"ל דימתא ניבה ומפני שהוא ניטור כל הלילה ממלא הוא יסן ביום
 ואינו גורם וגם מה שגורם בלילה שוכח משני שלא פחה פיו בר"ת וע"כ ראוי ומוטב לו שלא ילא לחויר העולם ולא ראה את העולם כי כל
 השוכח דבר אחד מחשנתו מעלה עליו הכתוב כאלו מחתיב בנפשו ולדעתו יש להוכיח כן מכתוב כי חיים הם למולאיהם כי מכלל פן אחת
 שומע לאו גם יש להביא ראוי דפוחח פיו פירושו בהרמת קול מכתוב איוב ב' אחרי כן פחה איוב את פיהו ויקלל את יומו ויען איוב כו' ופרשי'
 סס ויעקב שכל פניה האמורה במורה אינו אלא הרמת קול טי' ע"ש ויש לומר דע"כ נאמר סס פחה איוב את פיהו ויקלל כו' דמיומר הוא
 לכאורה והיה לו לומר בקיטור אחרי כן קלל איוב את יומו ויען איוב כו' אלא לאשמועינן דכלל מקום שנאמר פחה את פיו הוא בהרמת קול
 כמו אלל איוב : שביבד בלק . כלומר שביבד את בלק במה שהלך אללו הנס שלכו כל עמי כי לא עשה רק לשום תמון וכדמסיק : שביבד פרעה .
 כמו שביבד את פרעה והולך ומבאר מה היה הביון שנאמר וירדו טי' : ובי פרעה עומד על הגג . חיתא במדרש ורש"י מביאו על הכתוב
 שמוח' ו' כך אל פרעה ברוקך הנה יוצא המיחה שגשה עלמו אללו כו' ע"ש והנה בילקוט שמשוני' ברמ"ז ח"ל וכן וירדו כל עבדיך אלל
 ח"ל שאין ח"ל אלה אלא שסופו לירד הוא בתחילה אלא שמהה חלק כבוד למלכות עכ"ל כמלא בפי' אלה לטובה יביט שהיה כוננו על פרעה
 בעלמו שהוא ירד אליו בתחילה לעבדיו וא"כ שפיר מדוייק וכי פרעה עומד על הגג כו' ומדאמר עוד והשתחו לי והשתחו לי
 משולל הבנה לכאורה כאשר העיד עליו הכתוב והאיש משה עניו מאוד וכפיטא שלא היה רודף אחרי הכבוד אלא ע"כ לדיוקא חסא לאשמועינן
 וכן אמר לו והשתחו לי ולא לך וזהו דמסיק בכחן אלא כך אמר משה לפרעה אפילו כל עבדיך שיעומדים ומשתחיים לפניך על במה שלך
 כי וכלומר עבדיך שהיו מחתינים כך והיו עומדים ומשתחיים לפניך על במה שלך בסורת אלוה ור"כ בודאי שהם המה חלק הנכבדים
 מכל המלדיים ואפילו הם יבואו וישתחו לי דיוקא ולא לך כי אז יתברר להם שאיך אלוה ואני שליח במקום ב"ה פאמת והוא ע"ד שאמר
 הדבק לשחור וישתחו לך : איני שומע להם . וא"כ מהיה אחת בעלמך מוכרח לבא אלי לבקש ולהתחנן ממני על ככה ואז אלא וע"פ הדברים
 אלו ע"כ כשכא ממת בכורות בחטות הלילה הקדים ח"ע לירד החילה לעבדיו בכדי שלא יחבוה . יתבר וכתבואר בילקוט שמעוני הל"ל
 וכתבואר שמוס י"ב ויקם פרעה לילה הוא וכל עבדיו הוא חלפה ואח"כ עבדיו וכתבואר במדרש ורש"י מביאו מלמד שהוא היה מחור על בית
 עבדיו ומשמדין : שנאמר ממצרת הפסח כו' תחילת בחלמט הפסוק ומסיים בחלמטו והוא משום דאלו השבעה חי' אשר הביאו בלאן המה
 מיוחרים לכאורה בכתוב כי בהתחלת הכתוב מבוואר ויפשו מרעמסם בחודש הראשון בחתשה עשר יום לתורם וממילא ירעינן שהוא מתחרת
 הפסח ואס שהיא בא לאשמועינן שלא ילאו כנגדים רק ברשות המלדיים הלא מסיים בכתוב לעיני כל מלרים והיא השיקר ראוי לענין זה
 לכאורה וחסר מן הספר שלא הביאו רק אלו השבעה חי' אלא דמילתא חגב אורחי' קמ"ל דשבעה חי' אלו מרמזים על שבעה ענני כבוד
 שהביא הקב"ה לישראל שיאלו בהם בשמחה ובראש גלוי וכזה ניחא מאוד אשר הביאו כאלו ראי' מספר במדבר ולא הביאו מספר ששתי י"ב
 שגס קם נאמר ויהי בעלמס היס הוה ילאו כל לכאורה ה' מחרן מלרים וגם משם מוכח באמת שלא ילאו כנגדים בלילה רק ביום : על ר'
 חלוקי בפרה חלק . כלומר בשביל להבין ד' כחוצים אשר המה מחולקים בכפרת שנותיו של אדם ובשביל להבין דבר הזה לנד כלך
 ואשמועינן

אבות דרנ פרק כט רבי שמעון

ואשמועינן בזה דהליכה כוונתה הולך לדבר מזה ושכר הליכה בידו : אצל ר' ישמעאל כו' . כיומא פ"ו הגי' שאל ר' מהו בן חרש

לכן אמר וירדו : (ט) והשובה עם כאו"א . הגיה פס במקום על לתיקון הלשון וכן הוא כיומא פ"ו (י) ספרקין ועל זה נאמר . מוחק חו' ובשאל ימות השנה מכפרין . דלן להם באור כלל . וכן כיומא ליתא לאותן הו' : (יא) תשובה ויר"ה ויסורין הולין . הוכיף ויר"ה מסוגיא דיומא פס דליתא פס חין בו כח טו כמו כן חלא טלן הולין :

סליק פרק כ"ט

חרש אצל ר' ישמעאל בן אלעזר הקפר ללודקיא לבקרו ואמר לו שמעת בארבעה הלוקי כפרה שהו' ר' ישמעאל דורש אל' שמעתי ושלשה הן (ט) ותשובה על כל אחת ואחת כתוב אחד אומר (ירמ' ג') שובו בנים שובכים נאום ה' ארפא משובתיכם וכתוב אחד אומר (ויקרא ס"ו) כי ביום הזה יכפר עליכם למחר אתכם וכתוב אחד אומר (תהלים פ"ט) ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עונם וכתוב אחד אומר (ישעיה כ"ב) אם יכופר העון הזה לכם עד תמותן . הא כיצד אם עבר אדם על מצות עשה ועשה תשובה אינו זו משם עד שמתלין לו סיד על זה נאמר שובו בנים שובכים . עבר אדם על מצות לא תעשה ועשה תשובה התשובה תולה ויו"ה מכפר על זה נאמר כי ביום הזה יכפר עליכם . עבר אדם על בריות ומיתת ב"ד ועשה תשובה . תשובה ויו"ה כ חולין ויסורים (י) מטרקים ובשאר ימות השנה מכפרין ועל זה נאמר ופקדתי בשבט פשעם אבל מי שמחלל שם שמים אין בו כח לא לתשובה לתלות ולא ליסורין ולכפר אלא (יא) תשובה ויסורים תולין ומיתה ממרקת עמה ועל זה נאמר אם יכופר העון הזה לכם עד תמותן . איסי בן יהודה אומר מפני מה ת"ח פתים כלא זמנן לא מפני שבנאפים ולא מפני שגזולין אלא מפני שהן בוזין בעצמן . ר' יצחק בן פנחס אומר כל מי שיש בידו מדרש ואין בידו הלכות לא טעם טעם של הכנה כל מי שיש בידו הלכות ואין בידו מדרש לא טעם טעם של יראת הטא . הה"א כל שיש בידו מדרש ואין בידו הלכות זה גבור ואינו מוויין . כל שיש בידו הלכות ואין בידו מדרש הלש וויין בידו . יש בידו זה וזה גבור ומוויין . הה"א הוי זהיר בשאלת שלום בין אדם לחבירו ואל הבוא לבין המחלוקת ואל תשתדל לדאותו

ותשובה על כל אחת ואחת כלומר על כל מיני עבירות מאלו הג' מיני עבירות לרין לעשות תשובה ונאם לאו לא יכופר לו : ובשאר ימות השנה מכפרין . כלומר בשאר ימות השנה אחרי שבאו עליו היסורין ומרקו עונותיו ההשוכה ויו"ה"כ אשר עברו עליו מכפר מכפרין עליו מלמפרע עוד אפשר לפרש ובשאר ימות השנה הייט שאם עבר על כריתות ומיתת ב"ד בשאר ימות השנה וטעה חיקף ומיד תשובה ובאו עליו יסורין ג"כ אזי מכפרין התשובה ויסורין מיד כפרה גמורה ושליתה חף בלא יו"ה"כ והתשובה לחוד תולה ולא אמר תשובה ויו"ה"כ תולין חלא לרבותא ולאשמועינן הגם שכבר עשה תשובה ועבר עליו ויו"ה"כ חע"כ אינם מכפרין רק שחולין עד שיבואו עליו יסורים ג"כ עוד אפשר לומר שמה שאמר תשובה ויו"ה"כ תולין וא"ו ראשון מן חו' ויו"ה"כ הוא וא"ו המחלקת וכלומר תשובה לחוד או יו"ה"כ לחוד תולין עד שיפשה ח"כ בשאר ימות השנה הטוב ויבואו עליו ג"כ יסורין ואז התשובה עם היסורין מכפרין וע"פ דברינו ידוקק היטב מה דמסיק אבל מי שמחלל שם שמים חין בו כח לא לתשובה כו' חלא תשובה ויסורין תולין כו' ולא אמר כה"ג הכא חלא חס עבר על כריתות ומיתת ב"ד חין בו כח לא לתשובה

לחלות ולא ליו"ה"כ לכפר חלא תשובה ויו"ה"כ חולין חלא ודאי שבחאן תשובה לחוד תולה והו"ו ח"י ראשון של חו' ויו"ה"כ הוא וא"ו מחלק אלא תשובה ויסורין חולין . הכא הו"ו הראשון של חו' ויסורין הוא וא"ו נוספת מדאמר מקודם חין בו כח לא לתשובה לחלות וכו' והנה כיומא פס הגירסא חלא טלן הולין משמע דכל חלו השלשה חולין ומה שגראה לי הוא דלא פליגי הסוגיות חבדדי ורק דהתם רבותא חמא לאשמועינן הגם שצעה השוכה ובאו עליו יסורין וגם עבר עליו יו"ה"כ חע"כ חין חלא חולין חלא חין חכשרים כפרה גמורה עד שמיתה ממרקת עמה והכא רבותא אשמועינן דאם חילל שם שמים ועשה תשובה מיד ובאו עליו יסורין חולין ואם מת אחיכ ולא עבר עליו פדיון יו"ה"כ חחר חליל השם חע"כ מיתה ממרקת עמה ונחשפך כפרה גמורה : שהן בהן בעצמן . ר"ל לפרש ע"ד דליתא פס כיומא היכי דמי חילול השם חמר רב כגון חנא דסקיל כשרא מבי טבחא ולאחר לא יחיבנא דמי ופרש"י ובשאלתי מאחר לפרוש הוא אומר שאני גזולן ללמוד חמני להיות מזולזל בגזל ע"כ . ולזה הוא דמיתתי חלו הדברים כחאן חחר כהכיוו דפון חילול השם גדלה עד למחד ובכדי לכאור לנו בדברי חייבי צן יהודה חלו היכי דמי חילול השם והו' חמר דקדק בלשונו מפני מה ת"ח מסיים בלא זמנא כי בשאר עבירות הגם שחמורים עד מאד ובמו כריתות ומיתת בית דין עכ"פ חינו לרין למות קדש ומט מפני שאם רחית חיה שעבר עבירה ביום אל תהרהר אחריו בלילה שבדלתי עשה תשובה ויסורים ממרקים אבל מי שמחלל שם שמים חין כח לא לתשובה להלוה כו' ומיתה ממרקת עמה ועל זה מסיק מפני שהן בוזין בעלמא כלומר בפני המון עם שלא לשלם לחלוקת וכנ"ל חין כונתם כלל לעבירה וחיינם עושין בעלמא עבירה שהרי משלמים בודאי חחר כך ורק שהם גורמים בזה שהם נכזים בעיני הבריות ולמדמים מהם לזולזל בגזל ולה"ג יוכלין חא לפרש ע"ד כל חין פירושים של חילול השם המבוחרים שמה ובפרט לפי מה שאומר חב"י פס והיינו בזמן שאדם קורא וסוגה ומשמש ח"ה חין דבורו נחמת עם הבריות וחין משאו ומתנו ומקחו נאה בשוק מה הבריות חושרים עליו חוי לפלגי שלמד תורה חוי לו לחזיו שלמדו תורה חוי לו לרבו שלמדו תורה חשרי בני אדם שלא למדו תורה פלוני שלמד תורה כמה מכושרים חעשיו כו' ע"פ ובספר ח"ה מלחמי בזה באור הגון והוא שהן בוזין בעלמא כמו שנמלא רבכ בבגדו דחמרינן בשבת דמייב מיתה שנחמר כל משגלי חבבו מות חיה מקנא חלא פשיטי ופרש"י דח"ה לרין להיות חשוב והגון לכבוד תורתו דח"ה הבריות חומרים עליהם חוי להם ללמדו תורה שהם מחזיקים ומגויס נמלא זה משגלי חא חמורה כו' וחין לך חילול השם גדול מזה : טעם של חכמה . חייט חכמה דיני חמוגו וכדחמרינן בשלחי בבה כשרא הרולה שיחכ"י יעסוק בדיני חמוגות ובה נכללן כל סו"ה של בני אדם ולהבין ולהשקיל עם מי החמת : טעם של יראה חשא . כי ע"פ הרוב במדרשים הוא דברי מוסר משח"כ בהלכות ע"פ הרוב הוא רק דינים וירודו לנו בזה הדרך חשר ילך בה האדם חתי בהם לעולם והייט שילמוד מקודם במדרשים היטב וזה מביאו ליראה חמא וחמר כך ילמוד בהלכות שהמה מחמיתין וכל שיראה חמא קודמת להכמתו חכמתו מחקיימת וכוראי שלא יבא לידי חילול השם : זהו גבור ואינו בוויין . כי חיוהו גבור הכובש חתי ילרו ומפני שכבר יש בידו מדרש ממילא חלא טובש חתי ילרו שהרי הוא כבר ירא חמא כאשר בארתי וכו' גבור באמת חבל חינו חוויין בפני המון עם כי חינו יודע ובקי להבין ולהשקיל בחמבולות שונות של בני האדם ולדונם בעו"ה שלהם חשח"כ חא חין בידו מדרש הגם שהוא גבור בכח חלוש הוא מכיון חאין בו יראת חמא לכבוש חתי ילרו : בין אדם לחבירו . לכאורה לכל אדם חוי ליה למימר חלא שהוא ע"ד דחיהא לשיל בפרק י"ב כשטי בני אדם עשו מריבה זה עם זה הלך חמרן ויטב חלא חמד חמה חמר לו בני ראה חבירך מהו עושה חמרף חת לבו כו' בוסחי הימנו שאני הוא שסרחתי עליו כו' עד וכשנפגשו זה בזה גפפו ונשקו זה לזה ע"פ : בין המחלוקת . כלומר להכניס עלמך במחלוקתם בכדי להבחין מי חמא כנגד מי ולהוכיח רק החוטא על מה ככה חמה עושה רק כדמליט שם בחמרן שלא חמר מימיו לחיש שברחה ולא לחשה סרחה ע"פ ובספרי ב"ה ושוד אפשר לומר ע"ד חל הרנה חת חבירך בשעת כעסו ונ"ה כשספרי הש"ס חאל חכנס לבית המחלוקת חמי טכל לבאר על דרך זה : ואל תשתדל לראותו

תהרחה

פרק ל (א) רבי יתתן אומר • הגיה ר' יונתן במקום ר' נתן שהיה כחוב בני • דכן הוא במשנה שסירב רבי וסוד דאם זה דברי ר' נתן בר' היה להם להסיר חיקף דבריו שאמר לקמן כל העובר עבירה בשוגג כו' ובלשון הה"א ואח"כ דברי ר"מ כל העובר עבירה בספק כו' : (ב) חטא מביא אשם כו' • מוחק תי' משילה וחומשה שהיה כחוב בני חטא מביא מעילה וחומשה ומביא אשם • כי לא מלינו בשום מקום שיהחייב על ספק חטא מעילה וסומם : (ג) הרי זה גהרג על ידו • הגיה רבי זה נהרג במקום הרי זה גולה • דלא מלינו בשום מקום אלא כורג בכונה רולח בזרן שיסחייב גלות • ולפי הגהמו כל דה"פ סהנו כחיד לא שיש כ' עדים אלא שהוא ע"י עד אחר או שהודה הרולח בעלמו שהרגו כחיד שאז חייב מיתה אפילו גואל הדם וכמ"ס בהגנה הראב"ד פ"ו מהלכות רולח הלכה ה' שאין נאמן עד אחד להחיר דמו של זה לגואל הדם וגרע הוא משוגג

חמראה צטיי האיש כאלו אחי בוכך לדרבך ואיך משתדל כלל לראותו ורק כמו שמלחם אותו במקרה ואלו יאמין לך משא"כ אם יבין שאתה משתדל לראותו אזי לא יאמין לך כי יבין שתכירו אינו מהחמס ורק שאתה רוצה לעשות שלום ביניהם וכזה מדוקדק מאד מה שאמר לראותו בולאי בסוף ולא אמר לראותן בנו"ן בסוף : שב במקום חבירים • וכלומר אם תרצה לקנות לך כל המדות הללו זאת השלח היפולה שחשב במקום חבירים וכו' ומהם חלמוד הכל הן מדרש והלכות וכן דברי שאלת שלום כי ח"ה הם המה המרבים שלום בעולם באמת וכדלוי שלא הנא עוד לירי חילול השם וכדומה ותוכה לחוות בנועם ה' :

שב במקום חבירים זהו זנב לאריות ואל תהיו ראש לשועלים :

הדרן עלך רבי שמעון

פרק ל רבי (א) יונתן בן יוסף אומר כל המבטל ר"ת מעושר סופו לבטלה מעוני וכל המקיים ר"ת מעוני סופו לקיימה מעושר • דה"א תנחומי אבלים ובקור דולים וגמילות חסדים מביאין טובה לעולם • ר' שאיר אומר כל העובר עבירה אחת בספק מעלה עליו הכתוב כאלו עשה בודאי ביצד אדם חטא וגדע לו חטאו מביא חטאת בסלע ועשירית האיפה בפוגדיון ספק חטא ספק לא (כ) חטא מביא אשם בשתי סלעים וכי איוה מדה מרובה מדה פובה או מדת פורעניות הוי אומר מדה טובה • ורבי דברים ק"ו אם מרת פורענות מעושה העובר עבירה בספק מעלה עליו הכתוב כאלו עשה בודאי ק"ו למדת הטוב מרובה • ר' נתן בן יוסף אומר כל העובר עבירה בשוגג מעלה עליו הכתוב כאלו עשאה במזיד כיצד שוגג שהרג את הנפש וגולה לעיר מקלטו ומצאו גואל הדם והרגו הרי זה פטור הרגו במזיד ומצאו גואל הדם והרגו (ג) הרי זה גולה על ידו וכי איוה מדה מרובה מדת הטוב או מדת פורענות הרי אומר מדת הטוב

פרק ל ר' יונתן • קן הגיה הגר"א : כל המבטל דברי תורה כו' • שיהן כזה פירושים שונים במד"ש ואין להאריך : וגמילות חסדים • הגם דבאמה תנחומי אבלים ובקור מוליס המה נכללים בכלל ג"ח אשפי"כ ססנו ככאן ג"ח דבגופו וג"ח דבמחונא ולהכי הטיבו אשר דברו ג"ח דבגופו מקודם משום שהמי יתן אל לבו וישוב אל ה' בכל לבבו לקטט עמים לחורה ואפשר רזוה דמכיק מביאין טובה לעולם ואין טוב אלא תורה כמו שנאמר טוב לי חורם פיך ולהכי פייסתי גם דבריו אלט ככאן וג"ח דבמחונא נמי מייסתי לחורה וכאשר

אמר לחכם (משלי כ"ח) רודף לדקה וחסד ימלא חיים וכו' וכמו שדרש ריב"ל בצ"ב ס' חיים זו תורה שנאמר כי מולתי מלא חיים : עבירה אחת • לכאורה תי' אחת מיוחד הוא ולקמן בדברי ר"ג בן יוסף כל העובר עבירה בשוגג כו' נשמר מזה ואפשר דר"מ כמתק לשונו בא לאשמעינן דאלל לריק וה"ח איירי אשר עליהם נאמר וסביביו נשערה מאד שמדקדק הקב"ה כחוט השערה ושגגת ח"ה עולה זרן משא"כ אלל המון פס אשר די להם פנירות ודלית • ואפשר עוד דר"מ לשון הכחוב נקיס (ויקרא י') ואם נפש כי תחטא ועשתה אחת מכל מצות ה' אשר לא תעשינה ולא ידע ואשם ונשא פונו וע"ש בפרש"י דהענין הזה מדבר במי שנת ספק ברת לידו ולא ידע אם סבר עליו אם לא כגון חלב אשמן לפנו וסבר ששתיין היתר וחבל אחת ואמרו לו אחת של חלב סיחה ולא ידע אם של חלב חל כו' וע"ש : מעלה עליו הבתוב • משום דעבירה גוררת עבירה ואם לא יזהר בספק עבירה יגרוס לו • זה לפיכך אמר כך על עבירה ודלית ולהכי מעלה עליו הכתוב כאלו עשאו בודאי ודומה דבריו אלל לראשית דברי ר' יונתן וע"כ הביאו אלל הדברים בפרק זה ולאשמעינן דלא המדרש הוא העיקר אלל המעשה : עליו הכחוב • הוא הכחוב אשר הבאתי ולא ידע ואשם ונשא פונו וטון הייט מזיד וע"ש בפרש"י שהאריך ועיין בפרק כ"ב בדברי ר"ג והסתלק מן הספק מה שהבאתי לך בשם הגאון ז"ל : כיצד אים חטא כו' • משום דבכחוב נאמר בסחם לשון טון ובאמת לא לכל דבר הוא שיה כמזיד מפרש אדם חטא כו' וכפי הפעם שאפרש והוא ע"ד זה גם כן בדברי ר' נתן בר'י והוא הגם דבאמה החמירה תורה בספק יזתר מנדלוי גבי אשם חלוי וכן גבי סורג כפס בשגגה לקמן יש לומר דאין זה מפני שהעבירה בספק חמורה יותר מעבירה ודלית דאין הסברת טענת כך ועוד דלקמן אלל עבירה בשוגג בודאי אין לומר כן דהרי ההורג נפש בשגגה אינו נהרג כב"ד ואם הרג במזיד נהרג בבית דין אך ורק מפני שאדם פועל לעולם ומאד מאד לריק לזיחד מספק עבירה ומעבירה בשוגג משפס דעבירה גוררת עבירה • והתורה עשאה חיזוק בכדי שלא יאמר אדם אלל לא עשיתי בודאי אלל בספק ולא עשיתי במזיד רק בשוגג ולא ישים אל לבו המכשול הגדול אשר ילא מזה וע"כ לא יעשה חטובה שלמה על זה וגם לא ישמור אה עלמו שלא לעבור על דברים כאלו עוד הפעם ומפני זה החמירה התורה עליו בספק יזתר מנדלוי ובשוגג יזתר מנחזיר והוא על דרך דמלינו כמה פעמים בש"ס דמכמים טעו חיזוק לדבריהם יזתר משל תורה : מביא חטאת בסלע • בכריתות יו"ד האומר הרי עלי בסלע מביא ככס שאין דבר קרב בסלע אלל ככס מתאי מדאמר רחמנא אלל אשם בכסף שקלים מכלל דככס בן שנה בסלע וע"ש בחומ' ד"ה מכלל ובמחנה ק"ז בחומ' ד"ה ככס דקשו דהרי משמש בריש חיזהו מקומן דחטאת כה דנקא ומפני שם חטאת דאורייתא אין לה שיעור רק מדרבנן לכך מלטה להחילה בסלע ובפחות סגו עד דנקא ואם הוולו והם במנים בפחות מדנקא מסכפר ובחטמות אפילו אם הם שמיים וטובים והוולו בפחות מדנקא שקלים איט מסכפר משום דכריז כסף שקלים ע"כ וכאן הני ע"פ מדת חסידות מביא חטאת בסלע למלטה מן המוכתר : ועשיריה האיפה בפוגדיון • ושם בכריתות איהא מכאן אחת למר לעשירית האיפה שהיא בפרוסה ובפוגדיון יש פס עשרה פרוטות • ע"כ ל"ל דכאן נמי תנא למלטה מן המוכתר שלכתחילה לריק להביא בפוגדיון הגם דלא מלינו זה בשום מקום אבל מדאורייתא אין לכל זה שיעור לכד אשם כניל ואשם הנא על הספק נאמר בה בערך לאשם והיינו בערך האומר למעלה באשם ודאי בפרש"י : ספק לא חטא מביא אשם בשתי סלעים • כן הגיה הגר"א : ק"ו למדת הטוב מרובה : שמלינו מדה הטוב מרובה מדת פורענות כמדה טובה הוא אומר טלר חסד לאלפים במדת פורענות הוא אומר על שלשים ועל רבעים דס"י במדת ה' : בשוגג מעלה עליו הבתוב • הוא הכחוב בעלמו אשר גליתי לך בעובר עבירה בספק וכפי פרש"י שהבאתי שם ששכפת חילתו שוגג היה ואח"כ כאשר אמרו לו טלר לו הספק ואשם"כ נאמר עליו ולא ידע ואשם ונשא פוט לשון מזיד ומכש"כ בשוגג לחור הייט חתיכה אחת חלב לפנו ובסוד שומן הוא וחכל ואמרו לו אח"כ חלב היטה : גואל הדם והרגו • בדרך בהליכתו רש"י ס"י והרמב"ם פרק ה' מהלכות רולח כתב וז"ל רולח בשגגה שהרגו גואל הדם מוץ לעיר מקלטו פטור שנאמר ולי אין משפט מות אחד ההורג בדרך קודם שיכנס לעיר מקלטו או שהרגו בחזירתו פס השנים שאומרים אותו ע"כ : הרי זה פטור • מאמר רב הונא שם וכן ספק הרמב"ם ועיין פרש"י בזה : הרי זה גולה ע"י • לא מלאתי מזה מידי בש"ס בכלי והגם שלא ראיתי אינו נראה • הלא באמת אין זה סברא כלל וכי עדיף זה מסורג בשוגג דשם פטור אם מלא גואל הדם והרגו • אך בספרי פרשה מסעי איהא ר' יאשי' אומר הרי שילח ליכרג וחכל באמרים חייב חבל בו אחרים פטורים בטוב ולא במחונא או עד שלא עמר דיט חייב מעמנד דיט

ספור • רבי זנתן אומר הרי טיילא ליהרג וקדם אחר וקרנו פסור
 או עד שלא נגמר דינו טיילא אחר הוא רשע למות עד שלא נגמר דינו
 חייב משעמך דינו פסור פכ"ל • והנה משמע. האפרי חס מיירי
 על מי שברג במזיד מדקאמר הרי טיילא ליהרג ולמעיל אחרו אם
 עד שלא נגמר דינו וקדם אחר
 וקרנו הרי זה חייב והפסור דהאי חייב
 היינו גלות וקף אם נאמר דהאי חייב
 היינו טיקה היינו דוקא על אופן
 המכוון פס וקדם אחר והרגו אבל
 אם נוהל הדם כי יחס לבנו וירדוף
 אחריו והסיגו והכרו נפש אף לו
 משפט מות דלא פדיף מהרגו לזוג
 ורק לפנין גלות אפשר שפסחה מורה
 חיזוק כדי שלא ירגילו ח"ע להרוג
 תמיד קודם גמר דינו טיילא בנפשו
 מקיון שידע אנו שהוא הרג קרובי
 בזון (וכחשיל לפנין סגור פסחה
 בשפק) ובחמת יוכל להיות שלא
 יוגמר דינו כלל למיתה כי יוכחשו
 כעדים וכת"ש לקמן בשם הכ"ח אבל
 זה אין סברא כלל שיחייב גם נוהל
 כדממיה אם הרג • לרונה בזון
 עד שלא נגמר דינו וכמ"ס הרמב"ם
 בהלכות רוחה פרקו הלכה ה' וכן
 כל הרמנים שברנו בעד אחר אין
 בלא קטרוח וכיוצא בכך אם הרגו
 נוהל הדם אין להם דמים לא יהיו אלו
 מתורים מהכורג בלא כוונה וקס פי'

ואם מרת פורענות מעומה העובר עבירה
 בשוגג מעלין עליו באלו עשה במזיד קול למרת
 הטוב מרובה ר"ע אומר כל המרבק בעוברי
 עבירה אע"פ שלא עשה כמעשיהם הרי זה
 מקבל פורעניות כיוצא בהן וכל המרבק בעושי
 מצוה אע"פ שלא עשה כמעשיהם הרי זה מקבל
 שכר כיוצא בהן כיוצא שנים מעידים באחד
 ואמרים אדם זה הרג את (ו') הגנש ועד שלא
 נגמר דינו אחד רץ אחריהם ואמר יודע אני
 בעדות זו אמרים לו בא והעד עדותך ונמצאו
 זוממים ונגמר דינם ליהרג אף הוא נמצא
 זומם ונגמר דינו ליהרג כשהן מוציאין אותו לבית
 המקילה אומר אני לי שאלו לא באתי אני
 כבר לא נגמר דיני ליהרג עכשיו שבאתי עמהם
 מפני מה נגמר דיני ליהרג אמרים לו ריקה
 אפילו טאה בני אדם באים אחריו ונמצאו זוממים בלן נהרגין וכי איוה מדה
 מרובה מרת הטוב או מרת פורעניות דהו אומר מרת הטוב אם מרת
 פורעניות מעומה המרבק בעוברי עבירה אע"פ שלא עשה כמעשיהם הרי
 זה מקבל פורענות כיוצא בהן ק"ז למרת

משוגג : (ד) הגנש ועד שלא נגמר דינו אחד רץ אחריהם כו
 כמבואר בפנים • והא"ל כ"י סגפס ונמלאו זוממין ונגמר דינם
 ליהרג וכשקן מעלואין חותן לבית הסקילה אחד רץ וגא אחריהן
 ואומר כי כל ופסיד פרוקף אף הוא נמצא זומם כי פכסיו
 שבלתי פסקי נגמר דינו ליהרג והנה
 הני לא סייד כלל והוא פסח • והוא
 סודר לעמלא פסורס וכל הסופקים
 דמסאר בהס וידע הוא לכל
 שמכיון שגס הא' נבר עמרה
 פרוקן עד שכל פיהס עמך
 דינו של ברולח ליהרג והא"ל נמלאו
 זוממים ונגמר דינם ליהרג וכבר
 מוליאין חותן לבית הסקילה • אם
 יבא אח"כ פדות אין מלמדפין מס
 הכס הא' לכוס דבר ואל"כ בנידון
 דודן כשכא אחר כל זה עד אחר אין
 מלטרק לפדות הרלוונה • ועל ידו
 למלח הרי פסורס ועד אחד לא יענה
 בגסס למות וא"כ פדותו לא משלה
 ולא מרירד וקף אם נמלא אח"כ זומם
 אין

כ"ס דלרמו להא דוכחשו כבדיקות כחנ רבינו וכיוצא בכך ומכש"כ קודם שנגמר דינו ולא כוכחשו פדין השדים שלא יהיה חסור
 מההרג בלא טובה וכן עוד מכמה מקומות ברמב"ם יש להוכיח שאיננו חייב מיתה אף מנדל פתימא שגם זה שיתחייב גלות אינו נמלא גם
 ברמב"ם • אף כ"ל להביא ראיה לזה הדין מן הכסונים (דברים י"ט) מסין לך הדרכ כו' לגוס שמה כל רולח כו' דמשמע אחד שיגג ואחד
 מוזר דבריו ר' זסי בר' יהודה מטום ט' ע"ש ואח"כ נאמר פן ירדוף נוהל הדם אחרי הרולח כי יחס לבנו והסיגו והכרו נפש ולו אין משפט
 טום כי לא שוגא ט' וכדבר הוגא במט' י' ולו אין משפט מות נוהל הדם הכתוב מדבר ופ"י ו"ה"ק פן ירדוף נוהל הדם אחרי הרולח וכסיגו
 והכרו נפש ולא יתיירא מב"ד כי לו אין משפט מות וסוף המקראי כיוצא בו לא שוגא וע' מוסב על האש פן ירדוף אפי' אומר לך להכין הדרכ
 כי לא שוגא היה לו ולא הרגו מדמת סכ"ל ועפ"י אפשר שדקדקו בכתוב ולו אין משפט מות דלכאורה כפי ש"י שום חזמר הוא ככתוב אלא
 לדוקא אפי' משפט מות אין לו אבל גלות חייב והיינו באם סבר נוהל הדם להורג בזון אינו חייב גלות אבל לא להורג בשוגג כמבואר כאן
 חלפער ליתן טעם על מה שכתמרו הורג הרולח בזון יחזר מרולח בשוגג כי על הרולח בזון לא היה לו להחיש מנשיכו כי ב"ד היו מסרין
 לידו אחר שיגמר דינו כדכתיב נוהל הדם הוא ימיה אם הרולח משא"כ שוגג אחר גם כ"ל לא היו מוסרין לו לידו ע"כ אין לו משפט כלל :
 אע"פ שלא עשה כמעשיהם • וכאשר הולך ומנאר וכלומר מכיון שכבר היה יכול לגמור דינו של הרולח פ"י בכס הא' וא"כ כמה נקראו פוסה
 טעשה קטפה בשלימות משא"כ זה הא' באחרון שפ"י לבד לא היה יכול לפעול כלל וע"כ נקרא לא טעה כמעשהו : ועד שלא נגמר דינו
 אחד רץ אחריהם כו' • כן בגי' בגר"א הנה משמע שזה האחד התחיל פרוחו אחר • כדי דבור של סרלוזונים מדקאמר ועד שלא נגמר דינו
 (היינו של הרולח) משמע שכבר נשלמה ונחקרה עדותן רק שלא נגמר הדין של הרולח ואח"כ רץ אחריהם ומסמא ג"כ טעה בזה מטם וא"כ
 לכאורה אף לפי גוה"ג זה הוא סותר לשונו דמכות ה' דליתא שם במשנה ר"ש אומר מה פנים אינם מהרגין עד שיפוי שניהם זוממין אף
 שלשה ט' ר"ע אומר לא בא השלישי להקל עליו אלא להחמיר עליו ולטעות דינו כיוצא באלו וא"כ פנס הכתוב לנטפל לעוברי עבירה כעוברי
 עבירה על אחת כמה וכמה ישלם שכר לנטפל לעושי מלטה כעושי מלטה • ובגמרא ע"י אחר רבא והוא שהעידו בולס בתוך כדי דפור וכן הוא
 להלכה כי אין מולק ו"ל כפי מה שאמרו החוס' במכות ו' דל לך נרא' דלא קאי רק אדיון דמדים זוממין דקאמר עד שיפוי כולם ובהא קאמר
 דוקא כי העידו בולס בתוך כדי דיבור דהו סודם אחס וכפיין עד שיפוי כולן כו' אבל לפנין נמלא אחד קרוב או פטול אף אם נמלא מהני
 שהעידו לאחר כדי דבור בטלה עדותן ע"כ והשיגו בזה על רש"י שאמר שאם לא העידו ח' בתוך כדי דיבור של העידו הרי הן כשמי
 כמות לכל דבר נכדפת הסוס' כתב ג"כ הרמב"ם בהלכות עדות פרק כ' הלכה ג' וכמ"ס שם בכל"ט על דבתי הפמב"ס ח"ל ובגמרא אחר רבא
 והוא שהעידו כל אחד בתוך כדי דבור של חבירו כלומר ההם קאמר מחנתיין ק' כשנים אבל אם העידו הבטח והאמר זמן העידו אחרים הרי
 הן כשמי כמות לענין הזמה בלבד וכן דמת החוספות ולחפוקי מדברי ר"י (כ"ל טעמיה הדפים הוא ו"ל מדפרי ג"י) שלחב שהם כשמי כמות
 לכל דבר וא"כ אפ"ל שגם בענין הזמה לא נקראו כי כמות רק שאין לרדף דוקא שיפוי כולן אבל לענין שלפדף טעם הכס הא' כשו בנידון
 דידן עד שאח"כ יהרג אדם זומם • שפיר נקרא כה א' ולפי' ל"ל טעמם קלח דלא כפי' המשיח וס' דפ"ח • וכן משמע במגדול פח שכל דברי
 הרמב"ם שכתב אבל אם ה' הפסק בין זה וזה יומר מכרי דבור הרי נחלקה העדות והשנים שהחמו ט' והשלי' באחרים שהיה כו' הפסק אין
 נפשיס • כתב בעל מ"ס וכן לשון נפשיס שהיה ראוי להם להפסד זהו אם היינו פוסקים כר"ע • דמסכת מכות דאמר לא בא השלישי להקל
 עליו אלא להחמיר עליו לעשות דינו כיוצא באלו וכן ה"י לו לומר אפי' במאה אבל אנו שומקין פ"י ט' הרי לך כהניא שלפ"י ד"ש אחרים
 אף שלא העידו ח' בתוך כדי דיבור של חבירו וכן משמע ק"ח משנה ג' ומה שנים נמלא אחד • מהם קרוב או פטול ט' הנהאמר
 שם חיקף אחר דברי ר"ע הכ"ל זהו ודאי קאי אף אם לא העידו בתוך כדי דיבור וכדמפרש ב"טום' שהבאחי ובג"מ הכ"ל א"כ מסמא דברי
 ר"ע הממך הוא ג"כ אף על אופן זה • בענין אחר נראה למ"ס דדברי ר"ס שכתבן מיירי ג"כ שהעידו ח' בתוך כדי דיבור ומה דליתא ומ' ומה
 שלא נגמר דינו היינו מתחם טעמה הוא אחר סימט דבריהם • מה הא' שמת מדחוק שסימט דבריהם ופ"כ התחיל לרין ולאמר • בשפת פרוקס
 בקול יודע אני בעדות זה חס היה בתוך כדי דבור מסומסם ולפי' דוקאק שפיר ה' ואומר נוהל' ויהיה מכיון ממל' לדברי ר"ע שכתב שם :
 ונמצאו זוממים ונגמר דינם ליהרג אף הוא נמצא זומם ונגמר דינו ליהרג • הנה מלשון זה משמע שהא' לא נמלא • זומם עד שנגמר דינם של
 כח הא' והט"ס קלא החמו אז כולן • היה נגמר דינם של השוממים ליהרג חכו ר"ע לטעמי' שאמר במס' מטה שם לא בא השלישי להקל עליו
 והיינו להניח מדברי ר"ע שמקודם שם אף שלשה • אינם נהרגים עד שיפוי כולן : עכשיו שבאתי עמהם מפני מה נגמר דיני ליהרג • כן
 בגי' הגר"א שפ"י לא היה כתוב ה' ח"מ וכלומר שסומן מפני מה פסקו לו כן והלא הוא לא היה יכול לפעול כלום נעזבו ט' הוא היה יסוד
 וספ"ר

אומר בדרש הכתוב ע"פ שנים ושלשה עדים וע"כ הדין לו חייב ריקה אפילו מאה כו' כי זה נלמד גם חמלת עדים שבכתוב : כך עונשן של בראי מפני שאמר בראשונה דברי גדולי ע"כ לבסוף חף אם יתיר חמת אין שומעין לו כי יאמרו מוחק הוא לסקרן ומפני שדומה הוא לדברי ר"י שבחמלת פרקין כל המבטל כו' ע"כ הביאו דבריו אלו כדאן : שנאמר ויגידו לו לאמר עוד יוסף חי ועומר ויפג לבו כי לא האמין להם וירא את הענלות ותחי רוח יעקב ויאמר כו' כלל לדעתי וכעין זה מלחתי בטוב ושיין בספרי ג"ל ושיין מזה בכ"ר פרשה ל"ד ובילקוט שמעוני רמז קנ"ה ולפי' הוא וירא את הענלות כפי' הר"ח מזרחי וישמע דבר הענלות וכמו וירא יעקב כי יש סכר במלרים ולהי"ח הוא וירא את הענלות כפשוטו ראה הענלות ששלת יוסף ע"פ פרעה וזה שהאמין להם היה רק בשביל רוח'ק אשר שרחה עליו באותה שעה ומפני דהביאו מקודם שכך עונשו של גדולי אפילו דובר אמת לבסוף אין שומעין לו בדומה לאלו הדברים שבחמלת פירקין וברא' לזה מבני יעקב והנה יש לשאול הלא באתה האמין להם לבסוף וכמוכר בכתוב ויאמר ישראל רב עוד יוסף בני מי וגו' הוכחת להביא גם דבריו אלו כדאן :

מליק פרק ל'

פרק לא רבי אחאי ט' הלוקח תבואה כו'.

במנחתם ק"ג איהא חמר ר' חנן והיו חייך תלוזי לך מכנר זה הלוקח תבואה משנה לשנה ופחדת לילה ויומם זה הלוקח תבואה מצ"ש לע"ש ולא תאמין במיך זה הסומך על הפלטר ע"כ ופר"י הלוקח תבואה שאין לו קרקע לזרוע ודינו חיו תלוזים שאינו יודע אם יהיה לו מעות לשנה הבאה הפלטר נחתם עכ"ל רש"י ז"ל ופ"ז מבין מה דמסיק בדאן אלל הלוקח תבואה מן השוק שאינו שבע והוא מפני הדמיה כפרש"י שאינו יודע אם יהיה לו מעות לקנות עוד

או אם יודמן לו תבואה לקנות ואלל הלוקח פח מן השוק מסיק כאלו חסור וקבור כי לא יאמין בחייו ואפילו מיי שעה אין לו וכוננת החנא בזה להשמיטנו מוסר השכל ולדק והוא ע"ד שהביא במד"ש פ"י על אם אין קמה אין חור' וז"ל מלחתי כתוב כי כל אדם שאין לו אומנו' שאין לו לחם ולא יאמר ויביל להסתרגם מאומנתו מצ"ש שיהא חכם ונבון וירא שמים או אפשר שלא יחטא מחמת חסרונו או יקח שומד או יחמוד של אחרים או יגנוב ויגזול ויהיה כי יחטא לאחיה מהנה שאין בו תורה שלימה עכ"ל וע"כ קמ"ל החנא פלה טובה שיראה האדם אשר נגע יראה השם בלבו עכ"פ להיות אוכל משלו והוא שיהא לו קרקע לזרוע אומה ואלו יוכל לעבוד את השם עבודה שלימה : הסתגל על שדי אמו . וכלומר שנתן המיד אחרי אמו וכל בטחונו הוא רק באלו כן הוא ממש האוכל משלו והיינו שזרע קרקעות נמשך תמיד אחר השכינה הקדושה המכוננת בזה אם שתאנה יולאה השפט בכל הפולם כי אין להשען רק על אביו שבשמים : דעתו מיושבת עליו . מפני שמונוחיו מונומים ליוסוף ע"ד שאתרו לא נהנה תורה אלא לאוכלי מן וכן פ"י במד"ש על אם אין קמה אין חורס פ"ש ויורה לו בזה הגם שיש לו אלל מי לאכול ואינו צריך לקנות תבואה או פח מן השוק אפ"כ לא יסתוך ע"ז כי אין דעתו מיושבת עליו ולא יוכל לעבוד את ה' עבודה שלימה : בעשרה מאמרות כו' . במד"ש כתב שהם עשרה מדות כדוע לידעו מן הנה לכאורה בזה הדבר היה צריך להתחיל זה הפרק ונפרט שחלמו אלו הדברים במצאה שסידר רבי וביוסר תמוה מה שייכות יש לאלו הדברים של ר' אחאי פ"ש בעשרה מאמרות וכו' ולדעתי הקלרה והחליטה יש ליתן טעם לבבא ולדרוש סמוכים בכדי להבין אחרי בינה ולמה התמיר ר' אחאי כל כך לומר ואפילו אלל אדם משל אביו ומשל אמו וישתלב בניו אין דעתו מיושבת עליו ולריך להיות דוקא אוכל משלו הגם דאין לי עסק בנסמרות אפ"כ אולי אפיין אל האמת ומה' מענה לכן והוא שהם היה נברא העולם רק בשאמר אחר אז היינו במדרגת רוחניות ממש ובקל היינו טובדין אח בוראנו באמת ונחמית כל הימים כי היה מקיים בו ומכשרי אחיה משא"כ עתה שנחשבה ונחשבה הסוה"ז ע"י העשר מדות ועד אשר עמ אף מראות פינינו אזי השובד את השם באמת ונחמית לריך לעלות מחשבתו בסולם מוצב ארלה וראשו מגיע השמימה ע"י הסתללות הכשירות ממטה למעלה ולאו כל מוח סביל דא אלל השרירים אשר ה' קורא ואפילו הן לריכין שיהא דעתן מיושבת עליהן בכדי שלא יסתרב זר במחשבתן כי מחשבה זרה פובלת בעבודה ונמלא שע"כ לריך העובד את השם באמת ונחמית להיות אוכל משלו בכדי שיהא דעתו מיושבת עליו שיוכל להוליא מחשבתו ממש אל הפועל ממש דבעשרה מאמרות נברא העולם ונחשבה ונחשבה כנ"ל : וכי מה צריך בו' . אביא לך דברי מד"ש בפ"י המנהג בקיבור ומה חבין אף משכיל גם כאן וז"ל ואפשר לפרט עם מה שאמרו רז"ל כי כמה שאמר הכתוב בראשית ברא אלהים את השמים וגו' אז כל השמים טלו נברא בפ"ש הראשונה במאמר הראשון ואח"כ בכל יום ויום היו כל הדברים מפגלים ומחשבים כאשר הנה עתה וזה שאמר והלא במאמר אחר יטל להבראות כלומר יכול היה לעמוד באותה הברואה הראשונה בדקות וברוחניות גדול ולמה הולרכו הדברים להחפוט בעשרה מאמרות עד שנחשמו הדברים כאשר המה עתה וסירך אלל להפרט מן הרשעים וכו' וליהן שכר טוב ללדיקים וכו' וכי הוא זה כי בציית כל הנליות בריאת העולם הים להשכיר ולהעניש לנשמות אשר עד עתה משולתן נבזה קא זכו כמחנות חנם ורלה השי"ת להביא בזה העולם הנשתי והתמולח מהאווים גופניות ואלו הם האדם יבא נאמן לשולחיו לכל ישלח יד להטות מחשבותיו הסוה"ז אז יוותר לו שכרו ואם להיפך ישוב לו גמולי בראשו ואלו לא היה מחשבה ומחשבה העולם במחשבה הזו לא היה ה"ה"ר ולא סאות נשמיות באופן שלא ה' מקום להשכיר ולהעניש והיו בולס במלחכים שאין להם שכר וסונג סכל בקיבור . ולפי' ה"פ וכי מה צריך לבאי פולם בכך כלומר שיברא בעשרה מאמרות והלא לכאורה טוב ט"ב היה לברוא את העולם ע"י מאמר אחד ואלו בקל היינו עובדים את בוראנו מאהבה והיינו יולין לחיות בנושם השם ופ"ז מפני אלא ללמד שכל השישה מדות וכו' כאלו קיים שולם מלא שנברא בעשרה מאמרו' כלומר שנחשבה ונחשבה ויש יב"ר והאווים

מליק פרק ל'

המוב מרובה . ר' שמעון אומר כך עונשו של בראי שאפילו דובר אמת אין שומעין לו שכן מצינו בבניו של יעקב שכיובו לאביהם בתחלה האמין להם שנאמר (בראשית ל"ז) ויקחו את כתונת יוסף וישתחו שיעיר עזים וכתוב (שם) ויפירה ויאמר כתונת בני אבל באחרונה אע"פ שדבריו אמת לפניו לא האמין להם (ה) שנאמר (שם ס"ה) ויגידו לו לאמר עוד יוסף חי (וגומר) ויפג לבו כי לא האמין להם (וירא את הענלות אמר להם יוסף אם יאמין לכם מוטב ואם לאו אהם אומרים לו בשעה שפרשתי ממנו לאו בפרשה עגלה ערופה הייתי עסוק ורא הוא דכתיב וירא את הענלות ותחי רוח יעקב) ויא' ר"הק שנסתלקה מיעקב אבינו שרתה עליו באותה שעה שנאמר (שם) ותחי רוח יעקב אביהם :

הדרן עלך רבי יונתן

פרק לא רבי אחאי בן יאשי' אומר הלוקח תבואה מן השוק למה הוא דומה לתינוק שמתה אמו ומחזירין אותו על פתחי מינקת אחרת ואינו שבע . הלוקח פח מן השוק למה הוא דומה כאלו חפור וקבור . האוכל משלו . דומה לתינוק הסתגל על שרי אמו . וה"א בזמן שאדם אוכל משלו דעתו מיושבת עליו ואפילו אוכל אדם משל אביו ומשל אמו ומשל בניו אין דעתו מיושבת עליו ואין צריך לומר משל אחרים . בעשרה מאמרות נברא העולם וכי מה צריך לבאי עולם בכך אלא ללמד שכל העושה מצוה אחת ובל המשמר

אין בו דין הוזה כלל אבל לטעמו יבואר ששיר אליבא דהלכתא וכמ"ס בספרי ב"א : (ה) שנאמר ויגידו לו לאמר עוד יוסף חי ויפג לבו כי לא האמין להם עד וירא את הענלות וגו' ויא' ר"הק בו' . הנהיגן דלא כמו שפיס כתוב כנ"י שנאמר ויפג לבו כי לא האמין להם ויגידו לו לאמר עוד יוסף חי ולא האמין להם . ויא' ר"הק בו' . דהלא בכתוב הוא להיפך ויגידו לו לאמר כו' והח"כ נאמר ויפג לבו כי לא האמין להם ועוד דלנ"י לא היך כפי ויא' ר"הק שרחה עליו באותה שעה שהוכיחו מבחוב והאי והלא זה היה ח"כ אחר שדברו אליו כל דברי יוסף וראה את הענלות כמ"ס הכל בכסוב ולטעמו פליגתא דמ"ק ט"ס הי"ח הוא ע"ד שפרשתי בספרי ב"א :

מליק פרק ל'

מליק פרק ל'

(ג) והולך ומצויר צורות הרבה אף כך . הגיה ומלייר צורות במקום ומבדיל הרבה לתיקון הלשון ולשון ומבדיל לא שייך כלל : (ד) זה הבנים של האדם . היה הנ"ל ונ"י הכחתי בספרי ב"א וכחכתי עם הפעם מה שנראה להניח : (ה) ברא קצים בעולם וברא קצים באדם . הגיה קונים חסם קורלי דלכאורי אין למלה הזאת כאור : (ו) נחלים באדם אלו מי רגליו של אדם . הגי' מי רגליו של אדם במקום דמעות דהרי כבר אמרו מים מלחים כאלם וכו' דמעות של פינים : (ז) שערים בעולם שערים באדם אלו שפתותיו . דנחמם הפסחים דומה לפערים שפעמיה פחוחות ופעמים סגורות ולא כן הפומה שפומדים המיד על עמדם : (ח) כוכבים בעולם כוכבים באדם זהו לפתוח של אדם חוסות בעולם חוסות באדם זה לחייו של אדם . הגי' כוכבים כו' דנ"י לא שייך לחייה לסמות בפ"ט ים בעולם ואם שהוא מחייה כרי' הלא כמו כן יכול לחשוב מרגליו ועד קדקדו . ומה שהגי' חומת בעולם חומות כאלם הוא מתה שהי' כחוב כנ"י באותו ו' ובגיה ככאן זה לחייו של אדם . ונ"ל בלחייו שבכאן הוא לחי הפחיתון אשר הוא מתע כחומה סימור מתטה למעלה היינו שמלמטה הוא דבוק ומשורש . ולפחות היינו לחי העליון ששיקר להיכת פנים נכרת כסם והיינו שהמשילם לטוכבים

אצלו אמון ואהיה שעשועים יום יום משחקת בתבל ארצו . משלו משל למה הדבר דומה לאחד שנמל את העץ ומבקש לצור צורות הרבה ואין לו מקום לצור ויש לו צער אבל מצויר בארץ (ג) והולך ומבדיל הרבה הרבה אף כך הקב"ה יהא שמו הגדול מבורך לעולם ולעולמי עולמים בחבמתו וכהבנתו ברא את כל העולם כולו וברא את השמים ואת הארץ עליונים ותחתונים ויצר באדם כל מה שברא בעולם ברא חורשים בעולם חורשים באדם זה שעורו של אדם . ברא חיה רעה בעולם וברא חיה רעה באדם (ד) זה הבנים של האדם (ה) ברא קורצין בעולם וברא קורצין באדם זה אוניו של אדם . ברא רוח בעולם וברא רוח באדם זה חוטמו של אדם . חמה בעולם חמה באדם ורו אורו של אדם . מים סרוחין בעולם מים סרוחין באדם זה מימי חוטמו של אדם . מים מלוחים בעולם מים מלוחים באדם זה דמעות של עינים נחלים בעולם נחלים באדם (ו) אלו רמעות (ז) חומות בעולם חומות באדם אלו שפתותיו של אדם דלתות בעולם דלתות באדם זה שיניו של אדם . רקיעים בעולם רקיעים באדם זה לשונו של אדם . מים מתוקים בעולם מים מתוקים באדם זה רוקו של אדם (ח) לסתות בעולם לסתות באדם ורו לחייו של אדם . סתירות בעולם סתירות באדם זה זרועותיו של אדם . יחידות בעולם

כל מה שברא בעולמו כל צורה בפ"ט הגם שהאדם קטן בכמות ונקרא עץ השדה מה שאי אפשר לכשר ודם לעשות כן ועיין ברבה קהלת על פסוק והארץ לעולם עומדת עם מצויר שהאדם נקרא באמת ארץ ודייקו מכתוב במלחמי ג' ואשרו אחכם כל הבוים כי חסיו חכם ארץ חסן ובספרי מ"ח ויהונתן בן גרשון בן מנשה הוא ובניו היו כהני' לשבע הדני עד יום גלות הארץ וכי ארץ גולה אלא חלו ישראל שנקראו ארץ ופ"ט ברבה שהביא עם שכל מה שברא הקב"ה באלה ברא בארץ לדוגמא וזו וממילא מוכח שקול האדם כנגד כל מעשי בראשית : בחבמתו ובחבנתו . פ"ט הכתוב ה' בחכמה יסד ארץ כוכן שמים כהכונה ומאוס דילוף גז"ש לעיל זה ספר הולדות אדם מהכתוב אלה הולדות השמים והארץ . בהבראש פ"כ אמר בחכמתו ובחכמתו ולא דק לעמר וכדעתו הגם שמלינו מבוחר בכתוב ברעמו שהושתם נבקשו : זה כנים של אדם . היה הנ"ל וכן היה כוונתו ונ"י שבספרי הש"ס זה בני מציס של אדם אפשר שהוא מפני שכמו שהמיה רעה כל מעמיה לערוך טרף לאכול כן הוא באדם נפש הבהמית אשר תתחזה תלוח למלאות בני מציס ורמו לזה בטרן רשעים חסר וע"כ חלומו חמיר למלאותו אך שמפני טעל פי הרוב נמלאים החיות רעות בחורשים גם כאן לררך לגרום זה הכנים של האדם וכמבואר במה"ג ספ"ל פי רוב נמלאים ג"כ בחורשים של האדם היינו שפחיתו ומס גם כפי הנראה חסיר ככאן כל האדם כסדר משערות ראשו עד עקביו והם כנ"י לא יהיה כסדר : קורצין . ברכה דברים בפ' ואחתן מהו המספר קומי זה המספר יפאח ראשו ועושה תפיסה קורצין ולדעתו ה"פ חסני שמספר שערות ראשו עד שאינם יולאים כלל למטה מאזניו אזי יוכל לתפוס את אוניו בלי שום עיכוב של הסאות וע"כ במ"כ מה שהביא בשם הערוך ובשבע שוסר פרק א' פי קורצין מערות ונ"ל שהוא לשון המשנה (יומא ל"ב) קרצו ומירק אחר שחיסה על ידו וכדפירש עם בגמרא ומפני ששואה בשמיטתו כמו מערה ונמא כטאר : ריח באדם זה חוטמו של אדם . כלומר ההחלה החוטם הוא למעלה מהפינים כי הריח בא מהמות לחופם ולי היה נראה לגרום יומר רוח בעולם רוח באדם בוא"ו על דרך הכתוב כל אשר נשמת רוח חיים באפיו וחוטמו של אדם מושב רוח בהמידות ומה שבכל אלו ד' דברים דחסיב עד כאן אמר אלל כל אחד ברא ולא כן מכאן עד סוף הפרק אפשר שהוא נגד ד' אונות של שם הוי"ה ב"ה וביש ונגד ד' עולמות אבי"ע : זהו אורו של אדם . קאי על העינים עם עפעפי עיניו כי בלא הם לא היה רואה וע"כ אמר זהו אורו של אדם ולא אמר זהו עיניו של אדם : זהו מימי חוטמו של אדם . וזהו בא מפיו של אדם לחוטמו וזהו למטה מהפינים וע"כ חסנו זה אחר אורו של אדם ועיין במדרש הנחומא ריש פ' חוקת שנותן שם טעם לשבת על מה ולמה מימי חוטמו של אדם סרוחים ומימי עיניו מלוחים ומימי אוניו שמנים ומימי הפה מתוקים ואין להארץ : דמעות של עינים . ונקראו מים ע"ש הכתוב באיכה פלגי מים חרד עוני וכאלו רבים וכלמר כאלו יורדות הדמעות מהפינים נקראו מים והמה מלוחים : נחלים באדם אלו רמעות . ע"ש הכתוב באיכה הורידו כנחל דמעה יומם וליילה וכלומר כשירידות הדמעות מהפינים הרבה מאד בלי הפוגות נקראו נחלים : חופות באדם אלו שפתותיו . והיינו כשהם סגורים ואינם פחוחים ע"ש הכתוב (משלי ל"ה) עיר פרופה אין חומה איש אשר אין מעטור לרוחו וממילא נשמע שאם יש מעטור לרוחו והוא ששפתותיו סתומים וסגורים דומה לטיר סתומה שיש לה חומה סביבה : דלתות בעולם כו' זהו שיניו של אדם . דאם אינו פותח שיניו אינו יכול לאכול בשום ענין אבל לרבר יוכל משא"כ אלל שפתותיו וע"כ נקרא דלתות ולא חומות : לפתוח בעולם . חלוקי אבנים נקראו לפתוח והבט ימין וראה בספרי ב"א פרק ששי דאיהא שם לסתת שהיה מסתם בהרים ופיין בשבת פרק י"ב המסתם מה שפי' רש"י וברע"ב מרבה אם האנן או מחליקה ומחקה וזהו דמסיק זה לחייו של אדם שהמה חלוקים בלי שערות (תכלים ג') כי הכים את כל חויבי לחי ת"י ארום חמית כל בעלי דבצי על לסתיון : מגדלים באדם זה צוארו של אדם . ע"ש הכתוב (שיר השירים ד') כמגדל דוד לאורך : סתירות איות . לפי הכיין כמה הקרים אשר להם הכח והחמשה לעשות כאום נפשם ובספר איח הכיא באמת כן בשם הפרוך ופיקר הכח של האדם

לסתות בעולם לסתות באדם ורו לחייו של אדם . סתירות בעולם סתירות באדם זה זרועותיו של אדם . יחידות בעולם יחידות באדם זה זרועותיו של אדם . יחידות בעולם

לסתות בעולם לסתות באדם ורו לחייו של אדם . סתירות בעולם סתירות באדם זה זרועותיו של אדם . יחידות בעולם יחידות באדם זה זרועותיו של אדם . יחידות בעולם

לסתות בעולם לסתות באדם ורו לחייו של אדם . סתירות בעולם סתירות באדם זה זרועותיו של אדם . יחידות בעולם יחידות באדם זה זרועותיו של אדם . יחידות בעולם

האדם ברוחו וזהו דמסק וזהו זרופותו של אדם : מלך באדם ראשו : כלומר ראשו ורובו עם הטואר וזרופותו ואלכמותו ידיו וע"כ תשיב זה ככחן ואלא קודם ואפשר עוד משום דלחין מלך כלל חומות ומגדלים ושירים ומס וע"כ תשיב מקודם מגדלים ושירים ושקדים היינו בסתירתות כנ"ל ויקידום זהו אלכמותו של אדם כנגד עם ואלח"כ תשיב מלך : אשכולות אלו השקדים של אדם : מלח לי דכן ל"ל ע"ש הכתוב עיר ו' וזהו קומתך ותתה לתר ופדך לאשכולות : נמסים באדם לשון ככתוב הוא וזהו המעט וממם : זה מחלו של אדם ולפעמים ילדע שהוא נשום ונש"ע יד סימן מ"ג העוקל שנתמסמם לו ניתוחה ער"פה : מים חיים באדם : זהו מימי רגלו של אדם ונקראו מים חיים להוליה מים מטכסן שאינם נוכמים תש"כ מים חיים טכסבים תמיד וכן מי רגליו טכסבים תמיד בלי כפסק ושוד אפשר שנקראו מים חיים כשאלחים ממש כמו שהקט ככרסות אשר ילך לו יחסם אחד מהם אי אפשר להקיים : נבעות באדם והו ענבותיו של אדם : כשכט מוכר פי שהוא מלשון ותענג על מחבבו והוא ענין ותק לזנות וככרסות כיד שהוא עובי וטובה כבשר שכיבות פנים של פסק : סוסים באדם זהו שקיו של אדם : ע"ש הכתוב (תהלים מ"א) לא כנבורת הסוס יתפן ולא כשוקי האיש ילכה ועמד ובחיוב ל"ס התפן לסוס נטרה וכו' והנה עיקר כנבורת שנסוס הוא כשוקיו : מלאך המות באדם זהו עקיבו של אדם : והיינו פרמות רגליו והוא ע"ד שאמר רגלוהו דבר ג' חינוך מרבוניו לאחר דמחכעין לי תמן שכלין יתיה (שבע שוכר) עוד י' לפרש עקיבו של אדם הוא לשון סיף והוא בעקבות משיחא וכלומר דטוף האדם למות כי שטחיו של אדם קטובים הפה הרים ובקעות כשחפמוד למיין כל הדברים אשר תקיב ככחן כשחפמוד ורק ע"ל עמים שהם ארצם והיינו פלי ומכחם הרים ובקעות קמלא ל"ב דברים והמה נגד שלשים ושמים נתיבות חכמה המצוארים כספר יצירה וע"כ קייט לרדך לתשוב יתל ואחכה דע אס יה לך מדע וממילא גמטם שאלהם

לכוכבים : (מ) ראשו יתעצם בעולם : מוחק תי' אשכולות בעולם אשכולות באדם זהו דמו של אדם שיהיה כתוב כנ"י כי לא שיק לדמות כלל דמו של אדם לאשכולות : והדס נבלם בחיבריו וליט מלחם כלל : (י) זה רשו של אדם בגי' כן רכלא מי רגלים של אדם נקראו כסמם מפין סרוח וכמו שכווא

כניא כספרי הש"ס לפיל מים סרוחי בעולם מים סרוחים באדם זהו מי רגליו של אדם וכן לפיל כפרק י"ט ברברי רש"א ומה אס פכסיו שמוליחין ממפיו מפין סרוח כו' ומה גם שלא יסכן לקדוהן מים חיים (דכ"ט טכסבים ממלחן) כי בלחמ פי רגליו מלחית חיכף לפי רבוי האכילה ושפיה מש"כ כדס כי יש הרבה שאף שאוכלים הרבה המה כחוסים ורקים פדס וא"כ הוא ממש דבר הנוכב מעלמט ומה שדס אדם נקרא מים הוא ע"ש הכתוב שפט דמס כמים (תהלים ע"ט) : (יא) אדם צבאים בעולם צבאים באדם זהו שוקיו של אדם סוסים בעולם סוסים באדם זה רגליו של אדם : הגיה כן דסוסים נכון ויחד לדמות לרגלים שצחמת ע"י הולך לכל אשר יתקבש האדם : ומה דאמר לבאים כו' אפשר לפרש דהיינו כמו לבא המלך שרוכבים על סוסים כן המה השוקים שמעל לרגליו כנדסה לסיסים כנ"ל : (יב) שקיו של אדם הרים ובקעות ט' : מוחק הי' מלאך המות בעולם כו' משום דלכאורה חין באור למה נקראים שקיביו עיקר מלאך המות ומה גם שכלר תכב לפי גרסהו רגליו של אדם ובכללם שקיביו :

יתדות בעולם יתדות : באדם זה אצבעותיו של אדם : מלך בעולם מלך באדם (ס) ראשו : אשכולות בעולם אשכולות באדם (אלו שרדים של אדם) יתעצם בעולם יתעצם באדם כליותיו : החיים בעולם רדדים באדם זה קודקנו של אדם : נמסים בעולם נמסים באדם זה מחלו של אדם : אשפתות בעולם אשפתות באדם זה כרישו של אדם : בורות בעולם בורות באדם זה מבורו של אדם : מים חיים בעולם מים חיים באדם (י) זהו מי רגליו של אדם : עצים בעולם עצים באדם זה עצימותיו של אדם : גבעות בעולם גבעות באדם זה ענבותיו של אדם : עלי ומכתשת בעולם עלי ומכתשת באדם זה ארטובותיו של אדם (יא) סוסים בעולם סוסים באדם זה (יב) שוקיו של אדם מלאך המות בעולם מלאך המות באדם זה עקיבו של אדם : הרים ובקעות בעולם הרים ובקעות באדם עומר דומה להר נופל דומה לבקעה הוא למדת שכל מה שברא הקב"ה בעולם ברא באדם :

הדרן עלך רבי אחאי

פרק לב עשרה רוחות מאדם ועד נח וכו' מה הוצרך לבאי עולם כבך אלא ללמדך שכל הרוחות היו מבעיסין ובאין ולא הביא הקב"ה עליהם את מי המבול בשביל צדיקים וחסידים שהיו בהם (א) וי' אבל זמן שהיה מתושלח הי לא ירד מבול לעולם וכשמת מתושלח עוד נתלה להם שבעת ימים לאחר מיתתו שנאמר (בראשית י') ויהי לשבעת הימים מה מיבן של שבעת הימים הללו אלו ימי אבלו של צדיק שעיקב את הפורעניות לפיכך נאמר ויהי לשבעת הימים : ר"א ויהי לשבעת הימים מלמד שקבע הקב"ה להם זמן לאור ק"ך שנה שנא יעשות תשובה ולא עשולכך נאמר ויהי לשבעת הימים : ר"א מלמד ששינה עליהם הקב"ה סידורו של עולם והיתה המה

כליק פרק ל"א
פרק לב (א) בהם כל זמן כו' מוחק תי' וי"ה דהלל הוא ממש דברי הח"ק ואם להשמיטנו שגס אחר שמת נתלה להם ז' ימים היה להם שם לכתוב וי"א ואפשר שגס הח"ק מודה לזה : וכן הוא לפי כנכסו מסקנת דברי

פרק לב (א) בהם כל זמן כו' מוחק תי' וי"ה דהלל הוא ממש דברי הח"ק ואם להשמיטנו שגס אחר שמת נתלה להם ז' ימים היה להם שם לכתוב וי"א ואפשר שגס הח"ק מודה לזה : וכן הוא לפי כנכסו מסקנת דברי

הוא פולס קמן ככחמ ורב בליטת וקול כנגד כל מעשי בראשית : כליק פרק לא
פרק לב עשרה כו' ובי מה הוצרך כו' : כלומר מה זה כל ללמדנו ומסיק אלא ללמדך כו' : בשביל צדיקים כו' - וכלומר שגס שרובם היו רשעים חספ"כ החרין להם בשביל מישוטו של צדיקים ומסידים שהיו בהם והיה שאמרו באותו ספידר רבי לבודיע כמה חרך חס"ס לפניו והוא מפני שהעולם נידון אחר רובו והאשר מלאשית כוחה הודעתוך כפרק דלפיל ובפרק כ"ד והשמועין כאן דלחפ"כ תאריך חף חפילו עד עשרה דורות אס יס בהם צדיקים וחסידים הגם שהמה המעט : וי"א כו' : הי"א פליגי וסברי דאף בשביל צדיק אחד לכך נתי הקב"ה מלריך חף עד עשרה דורות כי צדיק יסוד פולס וידיקו כן ממחשלת הצדיק שהוא מה באתרוגה וכל זמן שהיה אוחו צדיק חי הגם שגנר מתו כל הצדיקים שבחר ההוא חפ"כ לא הביא המבול ולא עוד אלא שגם ימי אבלו של הצדיק נמי מעכב את הפורענות וכדמסק : עוד נתלה להם - כלומר לכך הק"כ שנה שנחלה להם פטור הצדיקים שהיו בהם בחייהם עוד נתלה להם שבעת ימים אחר מיתת סולן כי מתחלת מה באתרוגה ומשני שגס ימי אבלו של צדיק מעכב את הפורענות : וכן לאחר ק"כ שנה : וכלומר שקבע להם הקב"ה עוד זמן קצן אחר זמן גדול והוא שקבע להם עוד ז' ימים אחר הק"כ שנה פן ואולי יפשו עוד תשובה אבל ימי אבלו של צדיק אינו מעכב את הפורענות ומה פליגי על בי"א ומה שקבע להם רק ז' ימים לתשובה ולא עשרה ימים וכמו שהקטו לו פשרת ימי תשובה אפשר דבאמת די שבעת ימים לפחות תשובה ויאב אורחיה קמ"ל שאם יפשו תשובה כל שבעת ימי השכופ יהיה להם כפרה על כל ימות השנה ולמשל התשובה של יום א' יכפר על כל ימי א' שעברו ותשובה של יום ב' יכפר על כל ימי ב' שעברו וכן טולס : ובאמת יס לומר דגם אללנו שני ימים של ר"ה שהמה ימי יו"ט וכן יחייב אינו כחשבון כי אי אפשר לעשות בהם תשובה כתיקונה כשפניות וטבילות ושאריו סינפיים כראוי לכל חטא ועון ורק שהימים שביניהם נתקנה לפעוזה ועם ר"ה ויחייב בכלל המה פשרה : ששינה עליהן : כלומר כפבורם שינה הקב"ה סידורו של עולם ופי' ויהי לשבעת הימים שגס שנת ימי בראשית שינה להם כפר"ה צמלן ובח"א שס כחכ ע"ז לפי דברי רש"י שגלגל חמה מהלכו ממערב למזרח כש"ס יום אך גלגל המחלות שהוא גלגל כיומי מוליך כל ז' טכסבי לכת מחזרת למערב כיוס ולינה אחד ובמבול לא שחם גלגל המחלות כל

כל הגנה נמצאו שבלתי נמהלכם מחמרב לחמרב ולא היה ניכר בין יום וכן ללא עכל ונראה דהחללה כי תיקף אחר הק"כ שנה שבעה ימים קודם שנה המטל לעולם : שהעריך להם הקב"ה . כלומר שכל שבעת הימים ההם נראה להם טובו מעין העוה"ב בכדי שידקרוק הם בעלמם וישוואל לנס על מה פנה כי ככה להם בנטות זו הלא דבר הוא ואין זה כי אם לשמוע בלימודים שאכזרו טובה זו מפני שקול מעשינו וקורנו הוא הדבר מאוד וממהר הוא לעשותה והיינו שיכניא המכול לעולם ודרש כן מן ויבי לשבעת הימים דקאלי על חלק השביעיות כ"ה ימים

זה"ח הירוע ויחמו של הקב"ה חלק שנה ועל חלק השביעי אמרו לעיל בפרק ראשון שהיו הנריקים יתביס וטרותיהם נראשם ויוונים מיו השנייה וח"כ ה"פ ויכי לשבעת הימים כלומר מכיון שכבר נראה להם טובות מה שיהי לשבעת הימים והיינו בחלק השביעי וזכו והנראה להם טוב האמר כאן ואעפ"כ לא חזרו בהשנה פ"כ והמכול היה ומהר"ש ש"ח בח"א כתב שס יראה בזה לפי שאר עובדי עבירה כגון אנשי סדום חין להם חלק לעו"הב ושומדים בדיון כדי שיראו במעלות עוה"ב וילטערו עליו כמ"ש יראו ויבטו חכל חלו שאין שומדיו בדין כדאמרן לעיל לא דין ולא רוח ולא יראו חו מעלות עוה"ב שילמטערו עליו פ"כ הקענימן בעוה"ב מפני עוה"ב כדי שילמטערו בחובה שנה שהיו לפני ע"פ המיס ט"י ע"ש : הה"א לא ידוק - כלומר דזה שהעריך להם הקב"ה את שולמט והנראה להם טובו מעין העוה"ב זה כבר נשמע מהכתוב לא ידון וט"י כאשר הולך ומבחר והו דמסיק

יוצאת ממערב ושוקעת במזרח שמה יבנו ותידאו ויעשו תשובה ולא עשו לכך נאמר ויה לשבעת הימים : ד"א מלמד שהעריך להם הקב"ה את שולחט והראה להם טובו מעין עוה"ב כדי שידקרוקן בעצמן ויאמרו אוי לו טובה זו שאכזרו ויששחתנו זרענו שנאמר (שם ו') וירא אלהים את הארץ והנה נשחתה וט' ר"א לעזר בן פרטיא אומר ר"י הוא אומר לא ידון רוחו באדם לעולם אמר הקב"ה איני חן אותם עד שאכפיל להם שכרן שנאמר (איוב כ"א) יבלו במוב ימיהם וברגע שאול יחתו . ר' יוסי הגלילי אומר הה"א לא ידון אסר הקב"ה איני משהו (נ"א דן) יצ"הר על צור טוב אימתי ער שלא נתחם נור דנים אבל נתחם גור דנים (ב) שניהם שוים בעבירה הה"א צדיקים נוטל מהם יצר הרע ונתן להם יצר טוב שנאמר (תהלים ק"ט) לבי חלל בקרבי . רשעים נוטל מהם יצ"מ ונתן להם יצ"הר שנאמר (שם ל"ו) נאם פשע לדשע בקרב לבי אין פחד אלהים לגור עיניו . בינונים נתן להם זה וזה את שבה ליצה"ר יצה"ר שופטו את שבה ליצ"מ יצ"ט שופטו שנאמר (שם ק"ב) כי יעמוד לימין אביון להושיע משופטי נפשו . ר"ש בן אלעזר אומר . הה"א לא ידון (ג) אמר הקב"ה איני חן אותם עד שאשלם

דברי סתם הסגיא : (ב) שניהם שוים הה"א צדיקים ט' . פוחק ת"י בעבירה דחין לו כבוד ורק שחמד הנוד על העבירה פעשו . שים המה לקיים ולפרוש ממנו : (ג) אסר הקב"ה דם לא דנו כ"י . פוחק כל אומן ת"י פאיני דן אומן ט"י . פד הם לא דנו שהוה בדברי ר"ע בנ"י מסוס דחין לתוקן ת"י שס ביחור וכן הגיה ג"כ בספ"ה א"ח :

סליק פרק ל"ב

אמר הקב"ה איני חן אותם עד שאכפיל להם שכרן שנאמר יבלו במוב ימיהם וכ"י ולשון טוב קאלי על העוה"ב שהוא הטוב הגנתי וכמבאר בהרבה מקומות כש"ס ואכניא לך אחס והוא מה דאיהא (ברכות ח') גדול הנהגה מיגיעו יותר מירא שמים דאלו גבי ירא שמים אפרו איה ירא כי חלו גבי נהנה מיגיעו כתיב יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך . אשריך בשבחה וטוב לך לעוה"ב ולגבי ירא שמים וטוב לך לא כתיב ביה ע"כ ואגב חל עליו חובת בחור מה דמסיק שם ולגבי ירא שמים וטוב לך לא כתיב ביה עוה"ב ולא כתיב ביה דכורא לכאורה מותר ונראה לי מסוס דלכאורה קשה אם נחמך דהנהגה מיגיעו איירי באתי ירא שמים אס כן על מה ולמה יהיה להם נחמת טוב עוה"ב ואס נאמר דאיירי מהנהגה מיגיעו ירא שמים קשה פשיטא דהוה ערוף מירא שמים לחוד ונכרחין חלו למר דאיירי מהנהגה מיגיעו והוה ירא שמים ואשפ"כ שפיר הוכיחו גדול הנהגה מיגיעו מסוס דזו היא מילתא דשסיסא דכלל תקוס שנאמר לשון טוב קאלי על טוב העוה"ב וכל תקוס שנאמר לשון אשרי קאלי על טובה זפתה דייק שפיר הגם שבדאי הוא ערוף מירא שמים לחוד וראוי לכתוב אללו אשריך וטוב לך עכ"פ מללא כתיב בירא שמים לחוד וטוב לך וסמך הכסוב על הסכרל נסתגל מילתא סיהא לו טוב העוה"ב בורחי וכו' אלל הנהגה מיגיעו והוה ירא שמים כתיב וטוב לך ולא סמך אככרל נסתגל רמילל ע"כ דכח לשמושיין דיהא שכרו כפול ומכופל לעוה"ב הרבה יותר מירא שמים לחוד וכו' רק משני שהוה נהנה מיגיעו גם כן ומה מחר ערכים עלי דברי דודים אשר שמעתי בשם ר"י הישיב המופלג ומפורסם מוה' לבי הירש נ"י דכאור כונת בגמרא דמסיק ואלו גבי ירא שמים וטוב לך לא כתיב ביה כלומר לא כתיב ביה דמסיק אס"ך שס בכתיב כי כן יסודך גבר ירא כי נמלא שהנהגה מיגיעו פיקר וירא שמים טפל נחזור לעניננו דלר"א בן פרטא ס"פ של הכתיב לא ידון כי כלומר איני חן אותם עד שאכפיל להן שדין משין עוה"ב והו דמסיק בכתיב רוחי נחרס בו' וכלומר כמו שנאמר ואת רוחי חתן בקרבכם והו דוה"ק אשר השפיט להם מיו השביעה הקדושה והוא ממט השפעת טובו מפני עוה"ב ואס כן האלי ויכי לשבעת הימים כל לענין אחר וכמבאר מקודם : אפר הקב"ה איני משהו . וכלומר דמה שנאמר לא ידון כל לשמושיין את זה חכל לא אשר נראה להם טובו מעין העוה"ב ואס כן שפיר טכל לדייק מהכתיב ויכי לשבעת הימים והנראה להם טובו מעין העוה"ב ואס כן שפיר טכל לדייק לחאו מכפן אמו ויח"ט אינו כל חלו רק אחר י"ג שנה אשפ"כ אינו מסוס יר הרע להיות סר וסופט על יח"ט חלא שזו מהכך כחובתו חו בזכותו וירא איני חן כר נשי וכל לנאה על דרך זה שאין יח"ט דייק וסופט על יח"ט : אבל נחתם גור דנים . כלומר חו שניהם מהפכים בחובתו וחיט שמשכימים שניהם להיות ענוש יענש על חובתו והו אשר אומר הקב"ה לא ידון רוחי ט"י כי כבר נחתם גור דנים וע"כ לא ידון וככוס מדת הדיון לפני מדת הרחמים חלא יקוב הדיון את ההר ועיין מזה בכ"ר פרשה ל' דס הגירסת אחר ר"י הגלילי עוד איני חן מדה הדיון כנגד מדת הרחמים וע"כ בת"כ : צדיקים נוטל מהם יצה"ר ונתן להם יצה"ה . מה שא"ל יחיד אחר נוטל מהם ביח"ו לשון הוה ואלל יח"ט אחר ונתן להם לשון פכר סייע מסיס דיה"ר הולך וגדול . עמו מיוס לחאו מכפן אמו משה"כ יח"ט שכל חלו לאמר י"ג שנה ובתחבולות יעשה מלחמה נגד מלך זקן וכוכס את יצרו בכל יום מפט מפטי שגדול כמו חאד וכל איבריו הורגלו לשמוע לו זה מומן כביד וער שהכרגל נעשה טבע זרק טעל ידי שנתן להם יח"ט לאמר י"ג שנה המה מטייבי לכת בהדרגה לכבוש את יח"ט מיעט מיעט בכל יום יומר ועל ידי זה נוטל מהם יח"ט בהווה ובתמירות : רשעים נוטל מהם יצה"ס ונתן להם יצה"ר . מסוס דמוסיפין להרע חמיד על ידי זה נוטל מהם היח"ט כי בכל יום ויום נעשה חלם מעט מעט משה"כ יח"ט מחגבר עליו בכל יום ויום והו ונתן להם יח"ט בלשון הווה הגם שנחמת כבר הוא חללס מסת לדמס עוד אפסר למר חפני שהם רשעים גמורים ונחתם גור דנים ואז שניהם שוים בעבירה כאשר נאמר מקודם וכלומר שמשכימים שניהם להיות ענוש יענש על העבירה לעוה"ב ושיקבל בשוה"ז את שכרו על משע זכותו וע"ד שכתוב בכתיב ומשלם לשונאיו על פניו להאבידו ומקויך שניהם מהפכים בחובתו להיות סברחם סמרה נלם שפיר סיך למר על שניהם לשון הוה : בינונים נוהן להם זה וזה . קאלי על החלה הנהיגה יח"ט מעט לידחם ויח"ט לאמר י"ג שנה וכן נאדרה חללס כבדאשונה : את שבה ליצר הרע . היינו למה שהוא משולח חלו להשיחו לדבר סבירה ע"ז הוא שופטו ועל מה שיה"ט משולח חללו וחי"ט על פור מרע ועשה טוב ע"ז הוא שופטו וכלומר שמדחין לפניו כל אחד בדרך זו חלק והוה לפעמים שומע לזה ופעמים לזה : משושפי נפשו . משופפי לשון רבים מסוס דקאלי על יח"ט ועל יח"ט ומה שנאמר להושיע משופטי הוא ע"ד שאמרו בקידושין יצרו של אדם מחגבר עליו בכל יום וחלמלא הקב"ה פוזרו לא היה יכול לו שנאמר לופה רספ לנדיק וכו' ועד"ו אמרו ג"כ הבא לסהר מסייעין אוחו ועיין בח"א מהרש"א ברכות ס"א דבאר שס דבאחם חלל רשעים יח"ט שופטן לחייבן בדיון וכן חלל צדיקים יח"ט שופטן לחייבן בדיון על מעט עבירות שבידם וחלל ביטנים שניהם שופטין אומן לחייבן בדיון חכל הקב"ה שמד לימין אביון להושיע לו משופפי נפשו ולנוכס אותו לפי מדתו בביתנים ורב חסר חטה כלפי חסד פ"ס ופפ"ז הוכל לכאר נס כאן ואין להאריך

אבות דרנ פרק לב עשרה דורות מאדם

שני אליהו

להתיר: איני רן אותה עד שאשלם כו'. כלומר בעוד שאשלם שכר ללדיקים של הדור הבא והוא מפני שהלדיקים מנינים על הדור בזמן שאני חלש להם שכר שבעוה"ז והיינו כשהם עדיין בחיי בעוה"ז כי רק אז מנינים על הדור: אבל בעוה"ב והיינו כשאני חלש שכרן בעוה"ב והוא כשהלדיקים נחשקו אל עמיו ונשמחו לזכרה לזכור החיים הנלחיים או חמר הכתוב תלמי רוחו ישוב לאדמתו וכלומר שאין מגין עוד על החד ההוא ופ"כ לא המתין להם הקב"ה רק עד כמה מהושלת הלדיק ולא יתיר: הם לא רטו בעצמם והיינו מסיק מה יפשה להם שגור זה וכן חלל לרשת ר"מ הינו מסיק וחלל דרשה

רבי חסוק שגשה להם מזה כנגד מדה ולריבין חזו לומר שכה"ג ל"ל הכא חלל שני דרשות הדלשוים ורק שקלרו ככאן נמקום שהיה להם להאריך: אמר הקב"ה אפרו הדור ההוא: משום דהתחלת הכתוב ויאמר ה' ע"כ האריכו במקום שהיה להם לקלר: אני מושיב להם כו'. כלומר והשפוט אותם בדין ונ"ל שבספרי הש"ס חף חזי לא אושיב להם כו' כלומר מפני שאין בדיניהם קום פקטוק כי בודאי אין להם קום התנלות לזכות:

פרק לג (א) תורה אחת כו'.
כמבואר בפנים היא הנ"ל וכ"י הבאתי בספרי ב"א ולא שייך לכאורה: (ב) אמר להם חלקו והפסרו לשלום. הנייה חלקו בלא יו"ד כי הוא מבנין פיעל ומוכרח לכיות דגש בלמד ע"פ ומחק ט"י מה שעליכם חלק בילור לכאורה לאלו הדברים. והגיה וחפסרו במקום והפסרו כדי שיהיה דומה ללישנה שחלל דוד: (ג) א"ל הפסרו בשלום. מוחק ט"י חלקו מה שעליכם והוא"ל של וחפסרו דבשלמא אברהם חביב שנתן להנחמם אמנה מקודם שידע אם יסחייב מההמא גם אח"כ שראה שאין בדברי התובע מחש לא נסל מהם כחזרה חלל לזה להם לחלק מכיון שאין להנחמם יתיר טענה על התובע כמנה הלז חלל דוד כמלך מכיון שלא נתן המנה עד שמקר דיון ונתחייב הנחמם ח"כ מסתמא כשראה שאין ממס בדברי התובע

שואשלם שכר לצדיקים ואימתי בעוה"ז אבל בעוה"ב אמר הכתוב (שם קט"ו) תצא רוחו ישוב לאדמתו. ר' עקיבא אומר ה"א לא ידון רוחו באדם לעולם אמר הקב"ה הם לא רטו בעצמם שהם בשר ודם אלא הנינו את רוחן כלפי מעלה ויאמרו לאל סור ממנו. ר' מאיר אומר ה"א לא ידון אמר הקב"ה אמרו הדור והוא לא ידון ה' אין ריין בעולם נמש המקום את העולם. רבי אומר ה"א לא ידון אמר הקב"ה הם לא השיבו סנהדרין בארץ אני מושיב להם סנהדרין במרום:

הדרן עלך עשרה דורות

סליק פרק לב

פרק לג עשרה דורות מזה ועד אברהם וכי מה הוצרך לטא
עולם בכך אלא ללמד שכל אותן הדורות היו מבעיסין לפניו ולא היה אחד מהם שיהלך בדרכי הקב"ה עד שבא אברהם אבינו והלך בדרכי הקב"ה שנאמר (בראשית כ"ד) עקב אשר שמע אברהם בקולי (א) וגו' תורה אחת לא כתיב כאן אלא תורות הרבה טעון לו אלא מלמד שזימן הקב"ה לאברהם אבינו שתי כליותיו כשני דברים והיו מבינות אותו ויועצות אותו ומלמדות אותו חכמה כל הלילה שנאמר (ההלים פ"ג) אברך את ה' אשר יעצני אף לילות יסרוני כליותי. ולא עוד אלא שהיה אברהם אבינו עושה צדקה תהלה ואח"כ משפט שנאמר (בראשית י"ח) כי ידעתו למען אשר יצוה את בניו וגו' בזמן ששני בעלי דינים באין לפני אברהם אבינו לדין ואמר אחד על חבירו זה חייב לי מנה ה' אברהם אבינו מציא מנה משלו ונותן לו ואמר להם סדרו דיניכם לפני וסדרו דינים כיון שאחד מתחייב לחבירו אמר לזה שבידו המנה תן המנה להברך ואם לאו (ב) אמר להם חילקו מה שעליכם והפסרו לשלום אבל דוד המלך לא עשה כן אלא עושה משפט תחלה ואח"כ עושה צדקה שנאמר (שפיאל כ"ח) ויהי דוד עושה משפט וצדקה לכל עמו בזמן שבעלי דינים באין לדין לפני דוד המלך ואמר האחד זה נתחייב לי מנה אמר להם סדרו דיניכם וסדרו דינים כיון שנתחייב אתו כדם לחבירו מנה היה מוציא מנה משלו ונותן לו ואם לאו (ג) אמר להם חלקו מה שעליכם וחפסרו בשלום

פרק לג עשרה כו'. וכי מה הוצרך
כלומר מה כח ללמדנו בזה וכאשר בארתי בריש פירקין דלפיל: ולא היה אחד מהם שיהלך כו'. לכאורה תמוה דכתיב בראשית המפורסמת אין לדיכין רחי וכתיב זה ידוע דהיו לדיקין בחוקן הדורות כמו שם וחלפכשד ושלח ועבר ויקטן חף שבאמת הסינו אשר דברו ולא היה אחד מהם שיהלך כו' ה' שיהלך דוקא כי לא חמר בקיטר שילך ביו"ד למוד בלשון עמיד לו שהלך כה"א למוד לשון עבר אלא שיהלך ביו"ד וכה"א וזכא לשמועין הגם שבאמת היו כמה לדיקים באותן הדורות חף שלא היו רק לדיקים בפ"ע ולא הופילו להדור ע"י מוחמם מוסר להדריכס בדרך זו ילט להמותן אל דרך הישר וזה שיהלך וכלומר שיגדמו שילכו גם אחריהם על ידיהן בדרכי השם משא"כ אברהם אבינו ע"ה אשר נחמר עליו ואח הגשם אשר פשו נחרן והיינו שהכנים חמת כנפי השכינה וכאשר כבר הודעתין

לפיל בפרק י' על מה שמבואר שם וכל כנא ונכנס חכל ושהה ונרך לשמים הנט ימין וראה בספרי ב"א שם ולפיל בפרק י"ב מבואר הדבר שהיה אברהם מקפח את הנדויה ומכניסן כחם כנפי השכינה: אברהם אבינו והלך כו'. תי' והלך משמע כתיב ומשמע הכי כי בלתי הפק מי שטורס לאחריה שילט על ידו בתורת ה' חמימה הילך בדרכי השם יקרא ורק מפני שלעיל ר"ל להוליה מזה הכלל ולאשמועינן שלא היו רק לדיקים בשני שלמן ולא נרמו לאחריהם שילט על ידן בדרכי השם הוכרחו לומר שיהלך: עקב אשר שמע כו'. וח"כ קיים אברהם אבינו כל התורה טלה ובודאי שקיים הוכח חוכים אח עמיתך וגו' הגם שהיה יטל להביא ראיה לאלו הדברים מכהובים אחריהם הביאו כהוב זה משני דקדוקים אחריהם שיש בו וכאשר הולך ומבאר: תורה אחת לא כתיב כאן כו'. כן הוא כנ"הג ולפי נ"י שבפנים בשפרי הש"ס וכי הורה אחת שמה והלל תורות הרבה שמה אלא תלמד ט' ל"ל דעשות נפל ברפוס וחמר חיה תי' בפנים וכן ל"ל והלל תורות הרבה שמה מנין לו אלא תלמד כו' וה"פ וכי תורה אחת שמה והיינו רק השכס מלום שנלשוו בני נח והלל תורות הרבה שמה והיינו אשילו מה שנלשוו בני ישראל אח"כ במעמד הר סיני ואשילו מה שנחחדש אח"כ מדיה כמו שדרשו רז"ל על כתוב זה וע"כ אמרו עוד מנין לו חלו שהדי בימיו עדיין לא נלשוו וע"כ מסיק אלא תלמד כו': חכמה כל הלילה כלומר חף כלילה וכמבואר במבואר אשר הביאו חף לילות וגו' ואולי משום דפוה"ז דומה ונמשל ללילה לכן קאמר שהיו מלמדות אותו כל ימי חייו כפועה"ז הנמשל ללילה: יסרוני כליותי. ה' כליותי קאי אלפניו ולפני פניו היינו על תי' יפניו המבואר בלוחו כחוב וכחוב חף כלילה וכמבואר במבואר דהכליות היו יושפות לשוב בדוד ומתחמא ג"כ היו יושפות חלל אברהם ובמדרש ההלים חכך ה' אשר יעלני רבי שמואל בר נחמן היה שפירו באברהם חבינו חבו לא למדו ורב לא היה לו ומי למדו כו' ע"ס: לפען אשר יצוה וט'. וכלומר שפיל לסיפא דקרא לשפות לדיקה ומשפט מקודם לדיקה ואח"כ משפט: זה חייב לו מנה. ומיירי כשהנחמם עני ופ"כ מיד היה אברהם חבינו מוליח מנה משלו וטעון לו בכדי לקיים מלום לדיקה קודם המשפט ואח"כ מכיון שסדרו דינים לפניו והיה מתחייב לו היה שופט בדרך דלים ואומר תן המנה לחכך: ואם לאו. כלומר שאין מתחייב לו בדין עבור שיש להנחמם עו"ת נגד התובע בדברים שיש בהן ממס ח"ל חילקו מה שעליכם כלומר התפסרו בנינים כראוי שלא ליתן לתובע כל המנה רק מחנה או שליש או רביעי וכפי אשר יתפסרו יתן לו מיד מהמנה שיש ה"י בחומתן וע"כ האי תי' חילקו מלא ביו"ד כי היא חלוקה מליחה ואינו חמר רק להתפסר בס"ת שיש לזה על זה וזהו אשר רמזו בחי' מה שעליכם ואפשר שאברהם עשה הפער בניהם כפי ראות עיניו וזהו אשר רמזו בתי' חילקו מה שעליכם שאמר כלומר תן לו קך וכך ומכאן טעמא גופא שהיא חלוקה המלחה חמר

לפיל בפרק י' על מה שמבואר שם וכל כנא ונכנס חכל ושהה ונרך לשמים הנט ימין וראה בספרי ב"א שם ולפיל בפרק י"ב מבואר הדבר שהיה אברהם מקפח את הנדויה ומכניסן כחם כנפי השכינה: אברהם אבינו והלך כו'. תי' והלך משמע כתיב ומשמע הכי כי בלתי הפק מי שטורס לאחריה שילט על ידו בתורת ה' חמימה הילך בדרכי השם יקרא ורק מפני שלעיל ר"ל להוליה מזה הכלל ולאשמועינן שלא היו רק לדיקים בשני שלמן ולא נרמו לאחריהם שילט על ידן בדרכי השם הוכרחו לומר שיהלך: עקב אשר שמע כו'. וח"כ קיים אברהם אבינו כל התורה טלה ובודאי שקיים הוכח חוכים אח עמיתך וגו' הגם שהיה יטל להביא ראיה לאלו הדברים מכהובים אחריהם הביאו כהוב זה משני דקדוקים אחריהם שיש בו וכאשר הולך ומבאר: תורה אחת לא כתיב כאן כו'. כן הוא כנ"הג ולפי נ"י שבפנים בשפרי הש"ס וכי הורה אחת שמה והלל תורות הרבה שמה אלא תלמד ט' ל"ל דעשות נפל ברפוס וחמר חיה תי' בפנים וכן ל"ל והלל תורות הרבה שמה מנין לו אלא תלמד כו' וה"פ וכי תורה אחת שמה והיינו רק השכס מלום שנלשוו בני נח והלל תורות הרבה שמה והיינו אשילו מה שנלשוו בני ישראל אח"כ במעמד הר סיני ואשילו מה שנחחדש אח"כ מדיה כמו שדרשו רז"ל על כתוב זה וע"כ אמרו עוד מנין לו חלו שהדי בימיו עדיין לא נלשוו וע"כ מסיק אלא תלמד כו': חכמה כל הלילה כלומר חף כלילה וכמבואר במבואר אשר הביאו חף לילות וגו' ואולי משום דפוה"ז דומה ונמשל ללילה לכן קאמר שהיו מלמדות אותו כל ימי חייו כפועה"ז הנמשל ללילה: יסרוני כליותי. ה' כליותי קאי אלפניו ולפני פניו היינו על תי' יפניו המבואר בלוחו כחוב וכחוב חף כלילה וכמבואר במבואר דהכליות היו יושפות לשוב בדוד ומתחמא ג"כ היו יושפות חלל אברהם ובמדרש ההלים חכך ה' אשר יעלני רבי שמואל בר נחמן היה שפירו באברהם חבינו חבו לא למדו ורב לא היה לו ומי למדו כו' ע"ס: לפען אשר יצוה וט'. וכלומר שפיל לסיפא דקרא לשפות לדיקה ומשפט מקודם לדיקה ואח"כ משפט: זה חייב לו מנה. ומיירי כשהנחמם עני ופ"כ מיד היה אברהם חבינו מוליח מנה משלו וטעון לו בכדי לקיים מלום לדיקה קודם המשפט ואח"כ מכיון שסדרו דינים לפניו והיה מתחייב לו היה שופט בדרך דלים ואומר תן המנה לחכך: ואם לאו. כלומר שאין מתחייב לו בדין עבור שיש להנחמם עו"ת נגד התובע בדברים שיש בהן ממס ח"ל חילקו מה שעליכם כלומר התפסרו בנינים כראוי שלא ליתן לתובע כל המנה רק מחנה או שליש או רביעי וכפי אשר יתפסרו יתן לו מיד מהמנה שיש ה"י בחומתן וע"כ האי תי' חילקו מלא ביו"ד כי היא חלוקה מליחה ואינו חמר רק להתפסר בס"ת שיש לזה על זה וזהו אשר רמזו בחי' מה שעליכם ואפשר שאברהם עשה הפער בניהם כפי ראות עיניו וזהו אשר רמזו בתי' חילקו מה שעליכם שאמר כלומר תן לו קך וכך ומכאן טעמא גופא שהיא חלוקה המלחה חמר

התוכח לא נחן להם וא"כ כמה יתלקו . אך ל"ע אח"י לא הגיה לשלם כלמד כמו אלל . אברהם וכת"ש הנפטר מחצירו כו' הגאון בספרי כ"א : (ד) שנים בלך לך וברעבון . הוסיף ת"י וברעבון לפרט נסיון השני : (ה) ב' באשרה : ת"י באשרה במקום ב' שיו רהלא כבר חשב ב' כתי' והיינו עקדת יצחק . ומה שנאמר לו גרם האמה הואת ואח צנה וזהו לנסיון אחד יחסני . ועיין בפ"י הגר"א על אבות שהביא כמה דעות בפנין היר"ד נסיונות : (ו) שיהיו הכל אומרים יותר מבלום שזה אברהם אבינו כו' הגיה כן דכ"י שיהא המלאכים אומרים יותר מכלנו יותר מכל שזה אברהם אבינו הוא כפל לשון ולמה דוקא יאמרו המלאכי' כן ולא אמרים (היינו נשמתן של לניקים) : (ז) בקולו על המים שנאמר ועליון כו' . כמבואר בפנים ולא כתי' בקול על המים שנאמר ירעם כו' משום שמהנחוב שבאויב לחוד אין להביא ראיה דשם לא קאי כלל על מה שטעה על המים ועיקר הראיה הוא מההלים דשם מדבר בענין המים וע"כ הגי' ת"י המים במקום ת"י הים ובקולו כו"א' לסוף כמו הלשון דשם ורק שהביא עוד הכתוב מאיוב ללמד על הקול האמור בההלים שה"י ברעם : (ח) כתרבוה שנאמר וישלח חציו ופיצם ברקים ויהומם . כי בקלת דפוסים היה נחוב ברק ויהם ע"כ הראש שהטעם הא' העקרי' היא ברקים ויהומם (ויש בזה ע"ס וז"ל ברקים רב ויהומם) וסוף הכתוב שבההלים ת"י כי כבר הביא ראש הכתוב הזה שמההלים בענין המים וגם לקמן אלל ובחתימים הביאו הכתוב מנוגה נגדו שמההלים הם וגם מדאיתא חזיו בר"א לסוף ע"כ הוא הכתוב שבההלים שכשמואל איתא חזיו בספרי כ"א . ומה שזומק ת"י ובחתימים כי גם כתי' לא היה כתוב כחללה אלל המזרים שבוו ברמתי' רק כתרבוה וגם לכאורה אין

בשלום . עשר נסיונות נהנסה אברהם אבינו לפני הקב"ה ובכולן נמצא שלם אלו הן (ד) שנים בלך לך ב' בשני בניו (ה) ב' בשתי נשיו אחד עם המלכים ואחד בין הבתרים ואחד באור כשרים ואחד בברית מילה וכל כן למען ברי שכיבא אברהם אבינו ליטול שכרו (ו) שיהיו המלאכים אומרים יותר מכלנו שזה אברהם אבינו ליטול שכרו שנאמר (קהלת ט) לך אכול בשמחה לחמך ושתה בלב טוב וייןך . כנגד עשר נסיונות שנתנסה אברהם אבינו ובכלן נמצא שלם וכנגדן עשה הקב"ה עשרה נסים לבניו במצרים כנגדן הביא עשר מצות כנגדן נעשו לישראל עשרה נסים על המים כנגדן הביא עשר מצות על המצרים בים . מצרים העריצו עליהם בקולם אף הקב"ה הערים עליהם (ו) בקולו על המים שנאמר (תהלים י"ח) ועליון יתן קולו ואומר (איוב ל"ז) ירעם אל בקולו נפלאות . מצרים באו על המים בקשת ובחצים והקב"ה נגלה עליהם בקשת ובחצים שנאמר (חבקוק ג') עריה תעור קשתך ואומר (תהלים י"ח) וישלח חציו ופיצם . מצרים באו על המים בחרבות (ורמחים) אף הקב"ה בא עליהם (ח) בחרבות ורמחים שנאמר (שם) וישלח חציו ופיצם וברקים (רב) ויהומם (ואומר (שמואל ב' כ"ב) וישלח חצים ופיצם ברק ויהום) ואין ברק אלא חרב שנאמר (יחזקאל כ"א) חרב חרב

התוכח לא נחן להם וא"כ כמה יתלקו . אך ל"ע אח"י לא הגיה לשלם כלמד כמו אלל . אברהם וכת"ש הנפטר מחצירו כו' הגאון בספרי כ"א : (ד) שנים בלך לך וברעבון . הוסיף ת"י וברעבון לפרט נסיון השני : (ה) ב' באשרה : ת"י באשרה במקום ב' שיו רהלא כבר חשב ב' כתי' והיינו עקדת יצחק . ומה שנאמר לו גרם האמה הואת ואח צנה וזהו לנסיון אחד יחסני . ועיין בפ"י הגר"א על אבות שהביא כמה דעות בפנין היר"ד נסיונות : (ו) שיהיו הכל אומרים יותר מבלום שזה אברהם אבינו כו' הגיה כן דכ"י שיהא המלאכים אומרים יותר מכלנו יותר מכל שזה אברהם אבינו הוא כפל לשון ולמה דוקא יאמרו המלאכי' כן ולא אמרים (היינו נשמתן של לניקים) : (ז) בקולו על המים שנאמר ועליון כו' . כמבואר בפנים ולא כתי' בקול על המים שנאמר ירעם כו' משום שמהנחוב שבאויב לחוד אין להביא ראיה דשם לא קאי כלל על מה שטעה על המים ועיקר הראיה הוא מההלים דשם מדבר בענין המים וע"כ הגי' ת"י המים במקום ת"י הים ובקולו כו"א' לסוף כמו הלשון דשם ורק שהביא עוד הכתוב מאיוב ללמד על הקול האמור בההלים שה"י ברעם : (ח) כתרבוה שנאמר וישלח חציו ופיצם ברקים ויהומם . כי בקלת דפוסים היה נחוב ברק ויהם ע"כ הראש שהטעם הא' העקרי' היא ברקים ויהומם (ויש בזה ע"ס וז"ל ברקים רב ויהומם) וסוף הכתוב שבההלים ת"י כי כבר הביא ראש הכתוב הזה שמההלים בענין המים וגם לקמן אלל ובחתימים הביאו הכתוב מנוגה נגדו שמההלים הם וגם מדאיתא חזיו בר"א לסוף ע"כ הוא הכתוב שבההלים שכשמואל איתא חזיו בספרי כ"א . ומה שזומק ת"י ובחתימים כי גם כתי' לא היה כתוב כחללה אלל המזרים שבוו ברמתי' רק כתרבוה וגם לכאורה אין

עם המלכים . אשר כגלו את לוט בן אחיו והוכרח להלחם אחם . וא' בין הבתרים . אשר שם הראה לו שיצוד ד' מלכיות שימב"י ככתי' : וא' באור כשרים . אשר הסליכו אותו שמה ע"י לוי נגדו : וא' בברית מילה . אשר לזה לו הקב"ה שיטול ח"ם ואת בניו : שיהיו המלאכי' אומרים . מלאכים ממש וע"ד שניכא כלעם כעה יאמר ליפקד ולישראל מה פטל אל : יוהר מכלנו . כעמר שמורגש יוהר מכלנו וראוי הוא להיות יותר מכלנו כי ב' מהם אשר ירדו בעולם הספל ומסאו והם עזא ועואל והוא נהנסה בעמר נסיונות ועמד בכלם : יוהר מכל . כלומר יותר מכל האומות אשר ע"פ האדמה וע"כ שזה אברהם אבינו כו' ונ"א שבספרי הש"ס שיהיו אומות הפולס אומרים כו' ה"ס שיהיו אומרים יותר מכלנו ראוי שיהיה מדרגתו ויותר מכל כלומר שראוי שיהיה מדרגתו ויותר מהמלאכים כתי' ואלו סבבת הסוגיא דכאן שמה שנאמר ויהי אחר הדברים האלה והאלהים נסה את אברהם כו' אחר הדברים שאמרו מה"ש לפני הקב"ה אברהם זה שמח ושימח את הכל ולא הפריש להקב"ה לא פ"י אחד ולא איל אחד כמבואר בב"ר פרשה נ"ה וע"כ כשעמד בנסיון זה הווי מה"ש ואמרו יותר מכלנו וכו' : לך אכול בשמחה . ברבה קהלה איתא כשעמד אברהם אבינו מהעקידה היה מהרהר בלבו ואומר שמח פסולת היה בבני ולא נתקבל יאחזה בת קול ואמר לך אכול בשמחה וכו' ובב"ר על הכתוב כי נשבעתי וגו' כיון שנהנסה אברהם אבינו נכסיו העשירי אמר לו השבע לי שאין אהה מנכה אותי עוד חשבה ע"ס . ונראה לי דכאן בפוגיא מילתא אנב אורח"י קת"ל כל זה זה שהביאו ככאן שנאמר לך אכול בשמחה כו' וכלומר שאין לך להיות ע"כ עוד על הדבר פ"י ואלו נמלא איזה פסול ככתי' או שמח חננסה עוד וע"כ לך אכול בשמחה וגו' כי כבר ראה אלהים את מעשיך ומצתה אהה וזרעך שיים לטובה ולשכר יותר מן המלאכים ומכל הגריות : לבניו במצרים . והיינו שנילוט מעשרה מכות שהיה במצרים הר"עב כמשנה וביאר הנאון דל בפירושו למסכת אבות ובכולם כתוב לבר מביטים ע"ס : נסים על המים כנגדן הביא כו' . כאשר הולך ומכאן ורק כמה דסיים פהת : מצרים הרעיבו . הולך וקא חשיב הו"ד מכות שהביאו על המצרים ניס מדה כנגד מדה ואלו הן קול קשת והמים חרבות ורמחים מנן ולניב חתימים אבנים וקליים הרי שלך לפניך לפי שהמלך' באו באלה עשרה על המים להלחם בישראל גם הקב"ה נגלה עליהם באלו ועפ"י חבין אף תשכיל מה דחשבו לקמן עוד העשרה נסים שבעו לאבותיו על המים ולא די בזה שנילוטו ישראל מאלו העשרה מכות אשר חשבו וכתו שגארט כשם הר"עב כו"ד גיסי' שנשאו לבניו במצרים אשר באמת לא חש לחשבון כאן מפני שהם כמה בעלמא אשר ניילוטו מי"ד מכות אשר מבוארים המה בכתוב וזיל קרי ב"י רב הוא : בקולו על המים שנאמר ועליון יתן קולו ואומר ירעם אל בקולו נפלאות . כעין זה מלאמי כעוה"ג ועיין בספרי ש"א : שנאמר ערי' העור קשתך כתוב הוא בחבקוק ג' ושם איירי מביאתו של הקב"ה על המים וכמבואר שם בכתוב וקודם הבנהרים חרה ב' אש בנהרים אשך אש בים עגרתך וגו' ושם להלן דרכת בים כוכבך וגו' : ואומר וישלח חצים ופיצם . יש לתמוה אח"י לא הביאו ג"כ ראוי לזה מחבקוק ג' דשם נאמר לאור חלף יהלכו לנונה כרק תניחך וברעם אשר הביאו סוף כתיב זה לקמן אלל חתימים ואפשר כל מה שנוכל להביא ראוי מההלים עדיף משום דעל רוב המכות הראוי' הוא מתלים : מצרים באו על המים בחרבות ורמחים . כל"ל לדעתו הדא דכך מסיים אף הקב"ה בא עליהם בחרבות ורמחים ועוד ד' הוא באמת ממנין עשרה מכות שעל המים אשר לא באו עליהם רק עבור שבאו המה על ישראל באלו הדברים : שנאמר וישלח חציו ופיצם וברקים רב ויהומם ואומר וישלח חצים ופיצם ברק ויהם . כל"ל לדעתו והוא משום דלכאורה אין ללמוד הכתוב שבההלים מהכתוב שכיחוקאל משום דשם נאמר ברק וזה נאמר שברק הוא חרב ונלמוד משם על ברקים הנאמר בההלים יבא ממילא משמע

אבות דרני פרק לג עשרה דורות מנח שני אליהו

חרכות הרבס וא"כ לא יבא שייך לומר וצדקים רב וע"כ הביאו עוד סכמוכ משמאל כ' דסס נאמר ברי' ופצ"ה כוכל ללמוד מייחזקאל ומפני דבאמת זו היא העירה בעצמה וממילא מפנה ממילא נבין הפי' של בריקס רב הנאמר בתפלים והוא דקאי על מיני חרכות

אין ראי' על ורמחים מכתוב שהביאו לראי' ול"ג שבפירושו למסכת חנוכה על המשנה ופסדה של הים ז"ל באדר"ג האי שהרעיס ח"י הדי' והה' בחרכות ורמחים חולת רמחים לא יבא שם פסדה גם תשיב שם קט' ופיו"ד בברך וגחלי אש שנאמר מונס וגו' והוא במקום חכמים וקלעים

והיינו חרכות ורמחים ולומר עוד רב לומר שמכל מין ומין ה' חרכות ובאמת הרומח הוא מין חרב וכאשר מלינו במדבר כ"ה ויקח רומח בידו ויקורו את שניהם ונס חרב פשוט לקמים בשני זה וכמו שופטים ג' ויקח את חרב מעל ירך ימינו ויחקפה כנעט וחולי שהניח ממית בשני אחר ולפי' שפיר מייטי ראי' מאלו סכמוכים על חרכות ורמחים: פצרים באו בחניהם אף הקב"ה בא עליהם בחניהם שנאמר מנוגה נגדו וגו' ואומר לטובה ברק הניתך . כן הגי' הגר"א : באבנים ובקליים אף הקב"ה בא עליהם כמו כן שנא' כו' כליל לדעתי ומסוס דכו"י ובקלעים אין שום ראי' מכתוב שהביאו דהרי הכלי שמקלפין ומשליכים זה את האבן נקרא קלע ולא מלינו שכל הקב"ה עליהם בזה הכלי וא"כ לא יבא פסדה מכות על הים וע"כ נראה לי להגי' ובקליים והוא משלשון הכסוב ויקרא ב' חביב קלוי באש ובשלשון גמרא מקלי קלי אישורא ופין כבילה ה' ושם בא"שרי שהדבר אשר נשתנה מכות שהיה ע"י האש ואינו בשני וכמו גמלים לוחשות שייך לקרותן כך וא"כ שפיר הביאו ראי' על באבנים ובקליים מהכתוב מטובה נגדו עבדו עבדו בברך וגחלי אש כי הברך נקרא חכמי אלגביס שעמדו על גב אש זה משה ועדו על גב אש זה יהושע כדאיתא בצרכות כ"ד ועל ובקליים לפי מה שנאמר מנוח הוא כהדיא ככתוב וגחלי אש ופין בספרי ש"ה ומה שהגהתי שד ואף הקב"ה כן מלחמי בטו"ג ופיקר וכמו בכל איך : בשעה שעמדו . עכשיו סולך ומבאר הפסדה ניסים נעשו לישראל על הים ואלו הם נקבים בקמה גורים חומר מדבר פירורים סלעים יבשה תומות נאזות : שנראה הים נקבים נקבים נשל כו' . ולא אמרו נקבים

חרכ הוחדה וגם מרומה למען טבוח טבח הוחדה למען היה לה ברק מורטה מצרים נהגאה במגן וצנה והקב"ה עשה כמו כן שנא' (ההלים ל"ה) החזק מגן . וצנה וקומה בעזרתו . מצרים (ט) באו בחניתים אף הקב"ה בא עליהם (חבקוק ג') לטובה ברק הניתך . מצרים באו כן באבנים (ובקליים) אף הקב"ה בא עליהם כמו כן שנאמר (ההלים שם) מטובה נגדו עבדו בברך וגחלי אש . בשעה שעמדו אבותינו על הים אמר משה להם קומו עבדו אמרו לו לא נעבוד עד שנראה הים נקבים נקבים נשל משה אמרו והכה על הים ונעשה הים נקבים נקבים שנאמר (חבקוק ג') נקבת כמטוי ראש פריו אל משה קומו עבדו אל לא נעבוד עד שנעשה הים בקעה לפנינו הכה משה על הים ונעשה בקעה לפנינו שנאמר (ההלים ע"ח) בקעים ויעבדו ונאמר (ישעיה ס"ג) כבהמה בבקעה תרד . אל משה קומו עבדו אל לא נעבוד עד שנעשה לפנינו גורים גורים (נשל משה את המטה והכה על הים ונעשה גורים) שנאמר (ההלים קל"ז) לגוד ים סוף לגורים אל משה קומו עבדו אל לא נעבוד עד שנעשה לפנינו חומר נשל משה המטה והכה הים ונעשה (יא) לפנינו חומר שנאמר (חבקוק ג') דרכת בים סוסך חומר מים רבים . אל משה קומו עבדו אל לא נעבוד עד שיעשה לפנינו מדבר נשל משה את המטה והכה על הים ונעשה מדבר שנאמר (ההלים ק"ח) ויוליכם בתהומות כמדבר . אל משה קומו עבדו אל לא נעבוד עד שיעשה לפנינו פרורים נשל משה את המטה והכה על הים ונעשה פרורים שנאמר (שם ע"ד) אתה פוררת בעוך ים . אל משה קומו עבדו אל לא נעבוד עד שיעשה סלעים סלעים נשל משה המטה והכה על הים ונעשה סלעים שנאמר (שם) שברת ראשי תנינים על המים הוי אומר ראשי תנינים אין משתברין אלא

מכיל וכן במקום וקלעים שבני' כגי' וטרמנטין ונפס : (ט) באו בחניתים אף הקב"ה . כו' כמבואר בפנים כגי' כן מסוס דכג"י ה' כתוב מלרים באו בחנית ואלף הקב"ה שנאמר לטובה כו' וזה לא שייך כלל הלא מסתמא לא בחנית אחר באו ע"כ ל"ל בחניתים לשון רבים ומה שהי' כתוב רק כו' וכך הקב"ה משמע חז' סכמו שהמלרים באו על ישראל בחנית כן באו הקב"ה על ישראל בחנית ע"כ כגי' דומיא דאיך אף הקב"ה בא עליהם ומה שהוסיף בבאן הכתוב מטובה נגדו שלא היה כתוב כגי' דבאמת שם בחבקוק אין ראי' כל כך דקאי על שעת שפברו ישראל את הים ולגדתו ה"פ שלחוד ח"י מטובה שבחילים (דקאי ודאי על פת שפברו ישראל את הים וכמ"ס באות (י) מתי' לטובה ברק הניתך דגם זה הטובה שבחילים היה בחניתים : (י) באבנים וטרמנטין ונפס ואף הקב"ה בא עליהם כמו כן שנאמר כו' מוחק ח"י בקלעים על פי העמס שכתבתי בספרי בן אברהם והגיס במקומן וטרמנטין ונפס ונראה לפרש האי וטרמנטין ונפס ע"פ דאיתא בילקוט שמעוני צ"ל בשלח ברמו רל"ג גחלי אש כנגד מרמנה שלהן ע"ס ובפירוש סרך חמם כסס גלון דאפקטיות של מטוה צומן שמסתכסך קורין איתו בערני סרמוטי זה פי' טרמוסין כו' ע"ס וא"כ אפשר ששמו מזה פמילות להדלק בנפט כדי שיאיר להם כשיהי' ללחמן בלילה וכנגד זה בא עליהם הקב"ה בגחלי אש וע"כ טרמנטין ונפס לשנים נחשים דאל"כ לא יבא עשרה לפי מה שמחק ורמחים וכן בקלעים ולי' . (ועיין באות ח' מה שלפ"ג ע"ז) והגי' הלשון ואף הקב"ה בא עליהם כמו כן . כדי שיהא דומה לליטת דאיך : (יא) לפנינו חומר

שנאמר . כגי' חומר במקום סיס שהיה כתוב כגי' . דכן אמרו מקודם עד שנעשה לפנינו חומר וכן בכתוב שהביא לראי' כתיב חומר : (יב) הים ונעשה פרורים שנאמר כו' . הוסיף ח"י ונעשה פרורים שלא הי' כתוב כגי' . דומיא דאיך שפירש בהדיא סה"ס

לפנינו כמו שאמרו דאיך דתשיב כאן כי בקשו באמת שיהא נראה ג"כ כן להמלרים ובכדי שיבואו אחריהם בים ובה מודוקה מלוד מה שאמרו בלשון שנראה הים נקבים נקבים ולא אמרו שנעשה הים נקבים שהיה משמעותי שנעשה כן ג"כ לפני המלרים וא"כ לא יבא בים ובאש שהיו אומרי' שנעשה הים לפנינו נקבים א"כ לא יבואו המלרי' אחריה' בים כלל ע"כ הטיבו אשר דיברו שנראה הים נקבים ומש"כ דאיך דייקא לפנינו ולא לפני מלרים וע"פ זה נראה לי להגי' לקמן שהביאו לראי' נראה שאלל המלרים נתי נעשו כסלעים ומחילה בקשו על נקיבת הים וא"כ כשראו שהפילו דכריהם בקשו יותר : שנאמר נקבת בסמיו . איתא במכילתא אמר ר"ח בר יהודה איש ברתוהא בזכות השבטים קרע להם הים שנאמר נקבת בסמיו והיינו שהיה בארתי לך שהכחוצים אלו מחבקוק איירי מקריעת הים : בקעים ויעבדו . וכלומר שפשה הקב"ה לפנינו את הים כבקעה והיינו שהיה בדרך בים חלקה שאין בה מכשול וניתא להו לפרש ק' מסוס דבאורה נאמר ויבקש הים לשון רבים וקאי על כל המים שבמולס וכפרס"י שם וא"כ מהו אשר נאמר כאן בפרוטרוט בקע ים דמשמעותי דוקא הים ולא כל מימיה שבמולס לזה מפרשי האי בקע לשון בקעה : כבהמה בבקעה תרד . ושם מבואר בהדיא מקודם ח"י שקרע להם את הים ויוליכם בים כבהמה בבקעה תרד וגם מסיים באותו כתוב כן נקבת עמך וגו' וכלומר נהגת עמך בים וכמבואר מקודם שם : גורים נשל משה את המטה והכה על הים ונעשה גורים שנאמר כו' . כלל לדעתי וכמו בכל איך וכן הוא ברס"י באבות פרק ה' : חומר . פי' טייט וכדמסיק באמת כגי' ואמרו כלשון זה מסוס דבכתוב שהביאו לראי' נאמר חומר וע"כ באמת הגיה בט"ק כן לקמן אך דל"ע דנמדרש תנחומא כפ' בשלח נמי הנוסחא טייט : על הים נעשה פרורים כן הגיה הגר"א : עד שיעשה סלעים סלעים . נראה לי דכן ל"ל וחי' לפנינו שהיה כתוב כגי' נראה לי למחוק וכאשר מלפנים גליתי או שרפיים אט להגיה ולהוסיף ח"י אמת והיינו עד שנראה שיעשה לפנינו סלעים וכלומר שנראה לפנינו חומר ולפני המלרים לא נראה איך שיעשה סלעים אבל נעשה באמת לפני המלרים כסלעים וכדמסיק ורק שלא ידעו מקודם מזה : תנינים על המים : ובאמת

כשבקשו שנעשה הים סלעים ולמחוק משם ח"י לפנינו דכו"י דמהכתוב בקשו על נקיבת הים וא"כ כשראו שהפילו דכריהם בקשו יותר : וכלומר שפשה הקב"ה לפנינו את הים כבקעה והיינו שהיה בקע לשון בקעה : דוקא הים ולא כל מימיה שבמולס לזה מפרשי האי בקע לשון בקעה : כבהמה בבקעה תרד וגם מסיים באותו כתוב כן נקבת עמך וגו' וכלומר נהגת עמך בים וכמבואר מקודם שם : גורים נשל משה את המטה והכה על הים ונעשה גורים שנאמר כו' . כלל לדעתי וכמו בכל איך וכן הוא ברס"י באבות פרק ה' : חומר . פי' טייט וכדמסיק באמת כגי' ואמרו כלשון זה מסוס דבכתוב שהביאו לראי' נאמר חומר וע"כ באמת הגיה בט"ק כן לקמן אך דל"ע דנמדרש תנחומא כפ' בשלח נמי הנוסחא טייט : על הים נעשה פרורים כן הגיה הגר"א : עד שיעשה סלעים סלעים . נראה לי דכן ל"ל וחי' לפנינו שהיה כתוב כגי' נראה לי למחוק וכאשר מלפנים גליתי או שרפיים אט להגיה ולהוסיף ח"י אמת והיינו עד שנראה שיעשה לפנינו סלעים וכלומר שנראה לפנינו חומר ולפני המלרים לא נראה איך שיעשה סלעים אבל נעשה באמת לפני המלרים כסלעים וכדמסיק ורק שלא ידעו מקודם מזה : תנינים על המים : ובאמת

שהיה כן : (יג) נד נזלים והיו הנאדות מושכן כו' עד סוף הפרק שבפנים ואת"כ גרים ומנין שבין הגורים כו' שבני הוא להפך כמו בפנים דהרי עתה לא דבר כלום מענין גורים רק מקודם זה הרבה וכו' ואלו שאין כאן מקומו להפסיק בזה בתוך ענין הנאדות ורק אפשר שלא רצו להפסיק בתוך דברי הכתובים שמושבין שאורע להם בענין הים גופיה ע"כ הניח זאת לסוף הפרק - והוא להקטין קצת על מנחים ודרש הכי מים תבעה אש שמתוך המים היה מכתבב אש כדי להודיע שמך לנרדף שאתה בכל יכולת להפטיט המלרים שלא בדרך הטבע :

סליק פרק לג

פרק לד (א) במדבר זה כלל כו' כמבואר בפנים - והא לך הני במדבר טעמו את העגל שנאמר ויעשו להם עגל מסכה בערבה של המים שנאמר וינחא שם העם למים מול סוף כו' בין פארן כו' ובין מופל אלו דברי תפלות שחפלו על המן ולבן זה מתלקותו של קרח ושלמות על השליו ג"כ העריות הרי שבעה - ובמ"א הוא אומר ובתעברה ובמטה ובקברות הפאווה ודי זהב - אמר להם אהרן דייכם מטא זהב שהבאתם לעגל ורצ"ב אומר די הוא ענין זה שלקו ישראל כו' מתאן עד שיחיו המתים עשרה שמוח כו' ע"כ הנה מה שהיה כתוב במדבר טעמו את העגל לא שיק כלל דהלא הוא מוכח מן ודי זהב שהביאו אח"כ וכדמפרשי דייכם מטא זהב שהבאתם לעגל ומה שהיה כתוב בערבה של המים שנאמר וינחא שם העם למים קשה הלא זה הוא ברפירי אשר נקרא מתחם זה שם המקום משה ומריבה וא"כ היינו כך דמסיק אח"כ ובמ"א היא ובתעברה ובמטה וא"כ לא יהי' נסיונות ומה שהיה כתוב ובין מופל כו' על המן ולבן זה מתלקותו של קרח לא שיק כלל דאך מוכח מת"ו ולבן דקאי על מתלקותו של קרח ועוד דהלא גם בפרק ט' כשחשבו שם העשרה נסיונות לא חשבו שם מתלקותו של קרח כלל ומסתמא לא פליגי סהס הסוגיא דההם פס סהס סהס הסוגיא דההא ואפשר ליתן טעם על מה דלא תשבו מתלקותו של קרח כי הוא נקרא רק מטא ביחיד ומה דאיהא ומלרות על השליו לא שיק כלל דשליו האחרון היינו מה שחשבו לקמן בקברות הפאווה ואין לומר דקאי על שליו הראשון שכתבנו על סיד הכשר כו' הלא זה היה במדבר סין ג"כ שבו שם כמבואר ככתוב שמוס' ולהלכותו באלו מקברות

הוא מקום חיוןן וכמבואר (בראשית א') ויברא אלהים את הכוכבים הגדולים ואם כל נפש אחיה ברומסת אשר שרצו המים וגו' והוא דמסיק הוי אומר ראשי חנינים אין משכבין אלא על הסלמים ומכאן שהמים נעשה להם סלמים והמלרים אשר נחשלו לחנינים ככתוב החזן הגדול נשתברו ראשיהם על המים שנעשו המים קשים כסלמים : שיעשה לפנינו נאדות - בקשו לנו שיפסק לפניכם נאדות פס מים מתוקין כדבש וסמון וכדרי שיוכל כל אחד ואחד מהם ליקח לו מן הנאדות לשחות וכדמסיק בראש לקמן והיו הנאדות מושכן שמודבש כו' ומפני שזה היה כוננם בראשונה כאשר בקשו על הנאדות לא חשבו זה לנש כפ"ע : ומים שבין הגורים - כן הגיה בספר א"ח ותיקר לדעמי וכן מלאחי ברש"י באבות פרק ה' שהביא כן בשם אבוס דר"ג ומפני שהנאדות לא נקראו כן רק עטור שמלולים המה בתוכם כדרי להחזיק בתוכם המסקה משא"כ מבחון שאינו ניכר שיש להם תוך חלול נקראו גורים או סלמים וע"כ פסס נקרא נאדות ופטס נקראו גורים או סלמים והקל"ט המים שנשאלו בין הגורים והיינו בין הנאדות מבחון ירדה אש ולהקטין וכדרי שלא ירדו הקל"ט המים שבין הגורים עליהם כאשר יקחו אש אש לו את הנאדות והיו הנאדות מושכן - חוזר לפנין הראשון מכיון שירדה אש ולהקטין את המים שבין הגורים מבחון לא יוכלו שפיר ליקח אש אש לו את הנאדות ולהמליא גם לשינוקוס וכאשר הולך ומבאר : ושוחן בתוך הגורים - היינו בתוך הנאדות וכאשר בארשי לך : שנאמר נזלים - היינו הכתוב שהביאו מקודם נלצו כמו נד נזלים ומן הפסס מים חיים מתוקים המה ומי הים מלוחים רק דילפינן נזלים זה מנזלים הנאמר בשיר השירים ושם נאמר באר מים חיים ונזלים מן לבנון כו"ז מוסיף וילפינן על נזלים שבשירת הים ג"כ שהיו מים חיים ומתוקים הראים לשתי' : וענין כבוד למעלה - זה אינו מחשבון הכמים שנעשו להם על הים כי כך היה באמת להם בכל משעבס במדבר : החום כפה עליהם למעלה - לא ידענא מנין להם זה וגם אמאי לא תשיב זה לנש

אלא על הסלעים : א"ל משה קומו עברו אל לא נעבור עד שיעשה לפנינו יבשה נמל משה את המטה והכה על הים ונעשה יבשה שנאמר (שם ס"ז) הפך ים ליבשה ואומר (שמות ט"ז) ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים א"ל משה קומו עברו אל לא נעבור עד שיעשה לפנינו חומות נמל משה את המטה והכה על הים ונעשה חומות שנאמר (שם י"ד) והמים להם חומה מימינם ומשמאלם - א"ל משה קומו עברו אל לא נעבור עד שיעשה לפנינו נאדות נמל משה את המטה והכה על הים ונעשה נאדות שנאמר נצבו כמו נד (יג) נזלים (ומים) שבין הגורים ירדה אש וליהמתן שנאמר (ישעי ס"ד) בקרוח אש המסים מים תבעה אש להודיע שמך לצריך והיו הנאדות מושכן שמן ודבש לתוך פיהן של תינוקות והן יונקין מהן שנאמר (דברים ל"ב) ותיקרו דבש מסלע וי"א היה יוצא להם מים חיים מן הים ושותין בתוך הגורים לפי שמימי הים מלוחים הם שנאמר נזולים ואין נזולים אלא מתוקים שנאמר (שיר ד') באר מים חיים ונזולים מן לבנון וענין כבוד למעלה מהם שלא ישלום בהן השמש ועברו ישראל כן כדי שלא יצטערו - ר"א אומר תהום כפה עליהם למעלה ועברו בו ישראל כדי שלא יצטערו : רבי אליעזר ור"ש אומרים מים העליונים והתחתונים היו מנערין את המצרים שנאמר (שמות ט"ז) וינער ה' את מצרים בתוך הים :

הדרן עלך עשרה דורות מנח

פרק לד עשרה נסיונות ניסה הקב"ה את אבותינו ובבלם לא נמצאו שלמים ואלו הן במדבר בערבה מול סוף בין פארן ובין תופל ולבן וחצרות ודי והב (א) במדבר זה כלל מה שעשו במדבר שנאמר (תהלים ע"ב) כמה ימרוהו במדבר וגו' בערבה מה שעשו במרה על המים שנאמר (שמות ט"ז) וילינו העם על משה לאמר מה נשתה מול סוף על שהמרו על ים סוף וי"א זה פסלו של מיכה - רבי

כפ"ט אשר נעשה להם על הים ואפשר דר"א באמת עייל זה הדבר בחשבון הניסים ואפיק אחרינא : בתוך הים-זהוהו ליה למימר דיקלוד בים ומדאמר בתוך משמע בין הים ובין דבר אחר וזיינו מים הפלויג'י ואפשר דמזה למד ג"כ ר"א דההו כפה עליהם כי נאמר ויבואו בני ישראל בתוך הים ניבשה וה"ל למימר ויבואו בני ישראל בים ביבשה ומדאמר בתוך משמע בין קרקע הים ובין דבר אחר והיינו הפסס ומדאמר בתוך משמע באייתו כתוב מפורש והמים להם חומה וימינם ומשמאלם

כפ"ט אשר נעשה להם על הים ואפשר דר"א באמת עייל זה הדבר בחשבון הניסים ואפיק אחרינא : בתוך הים-זהוהו ליה למימר דיקלוד בים ומדאמר בתוך משמע בין הים ובין דבר אחר וזיינו מים הפלויג'י ואפשר דמזה למד ג"כ ר"א דההו כפה עליהם כי נאמר ויבואו בני ישראל בתוך הים ניבשה וה"ל למימר ויבואו בני ישראל בים ביבשה ומדאמר בתוך משמע באייתו כתוב מפורש והמים להם חומה וימינם ומשמאלם

שכפה עליהם דאין לומר דהאי בתוך פי' בין מים למים שהיו בלדיהם כי זה נאמר באייתו כתוב מפורש והמים להם חומה וימינם ומשמאלם אלא דקאי על מים הפלויג'ים ואולי שבאמת מים הפלויג'ים כדרי שיפברו ישראל שלא בלשון שלא ישלום בהם השמש והם כחם בעצמם אשר היו מנערין ומשליכין את המלרים וכדמסיק ר"א ור"ש : סליק פרק לג

פרק לד עשרה

נסיונות פי' נראה לי דההה היו נגד עשרה מאמרות אשר נברא העולם בהם והם המה הפטרה מדות כדופ ליודעי מן אשר היו רפויס בידם ולא נמלאו שלמים ומימינם בהם : במדבר זה כלל - כן הגיה הגר"א : שהפיר על ים סוף - היינו כבואם לים סוף שאמרו המבלי אין קברים במלרים וגו' : וי"א זה פסלו של מיכה - כנוה"ג זה אינו משום דבאמת מעשה דמיכה היה אחר ק' בימי השופטים ויש לישב גר"ו וכמבואר במתומא ומביאו בילקוט שמעוני על הכתוב ומה לקח את אשר טעה מיכה וכו' שאמר הכתוב לך ה' הלךה וגו' אמר ר' יהודה בר אלמאי פסלו עברה פס ישראל בים והים נקרט לפנים פ"ס ובמדבר רבה פרשה ט"ז וכן אהה מולא כשעברו ישראל בים נלמו של מיכה עברה עמהם שנאמר ועבר בים לרה : המרו על הים - כאשר בארתי לך המרו בתוך הים שהיו מקטני

מקטני אמנם ואמרנו כסס שלנו טולין כלל זה כן המלכים עולין מלך
 אחר וכמבואר בערשין ט"ו : שהפלו על שליו הראשון - והוא היה
 צמדבר סין וכמבואר (שמות ט"ו) שאמרו מי יתן מותנו ביד ה' וגו'
 וע"כ בארו צפירוש הראשון וככדי שלא נטפה לומר דקאי על שליו
 השני והיינו והאספסוף אשר בקרבו
 שהלכו חלואו וגו' ובחמת זה חשבו
 לקמן והיינו מה דמסיק ובמקום
 אחר הוא אומר כו' : ולכן נמק' כי
 המן היה גוון לבן כמבואר (שמות ט"ו)
 והמן כורס גד לבן והמה חפלו עליו
 דברי חסלות ואמרו וגפשו קלה
 בלחם הקלוקל (במדבר כ"ח) :
 והצירות על השבת - ל"ט היאך
 נלמד מן ה' והצירות שהוכיחן על
 השבת וגם לזכרון נסיון הוא דאין לומר
 לכאורה דהיינו מה שילאו מן העם
 ללקוט את המןכיום השביעי כמבואר
 (שמות ט"ו) הלא זה היה צמדבר
 סין כמבואר (שם ל') ואין לומר גם
 כן דהוא המקושש עליהם ביום השבת
 וכמבואר (במדבר ט"ו) הגם דבאמת
 לא מוכח מידי משם דה' או בחיבורו
 יוהר תמה הלא הוא רק קטע דיחיד
 וחייט דוונה לכל חיך ובפרט לפי
 טה"ג שהשמדתי בפניו ללא השיב
 כאן כלל מחלקותו של קרת והיינו מזה
 הטעם דהוא רק חטא יחידים והגם

מקברות הפאזה ומן היום שכלו למדבר כינו עד שכלו לחיבורה
 היה כמטע שנה שלמה ואין לומר דהאי וחזירות אינו סס
 מקום אלא על סס המעשה כמו ובין תופל דאינו טפל הלכך
 על שליו כלל ולנוכחמו ט"פ צמדבר זה כלל שכל ה' נסיונות היו
 צמדבר ואח"כ מצאנו הכתוב בעלמו
 בערבה ומה מחיל הנסיונות ועם
 ודי זהב יהיה טבעה בכהוב זה וע"כ
 הגיה ודי זהב אמר להם דייבם כו'
 ראב"א כו' קודם ה' הרי טבעה
 ואח"כ הציח להטלות הירד ובמ"א כו'
 ומה שמוחק ט"ו אהרן כמבני בספרי
 ב"ה טעם - ומוחק הו"א מתי ור"א
 להיקון כלבון : (ב) אלוה אלוה אל
 אהיה כו' - הגיה אלוה במקום אלוהך
 אלוהיכם - חדא דלגני כשהעמוד
 למנין ממלא"א ועוד דהלא המה
 נקראו שמות הנעפלים (ועיין מזה
 בט"ו י"ד סימן רפ"ו) והוא הגיה אלוה
 בל"ר"י חתם ה"א שיהא סס העלם
 דומיא

רבי יהודה אומר המרו על הים המרו בתוך
 הים שנאמר (תהלים ק"ז) ויטרו על ים בים סוף
 בין פארן במרגלים שנאמר (במדבר י"ג) וישלח
 אותם סמדבר פארן ובין תופל אלו דברי
 תפלות שתפלו על שליו הראשון ולבן במן
 והצרות על השבת ודי זהב אמר להם דייבם
 חטא זהב שהבאתם לעגל - ר"א בן יעקב אומר
 די הוא עון זה שלקו ישראל בו מכאן עד
 שיחיו המתיים הרי שבעה ובמקום אחר הוא
 אומר (דברים ט') ובתבערה ובמטה ובקברות
 התאה הרי עשרה : עשרה שמות של שבת
 נקרא הקדוש ברוך הוא אלו הן שם אלה דלת
 יווד ה' יה אלהים (ב) אלוה אלוהיך אלהיכם אל
 אהיה אשר אהיה שרי צבאות אמר ר' יוסי

הלקנו על צבאות שנאמר (שם כ') ופקדו שרי צבאות בראש העם : עשרה
 שמות נקרא לאלילים שם ננאי אלו הן : שקוצים גלולים מסכות פסילים
 אלילים אשרים חמנים עצבים און ותרפים : שני סמניות אמורות בתורה
 בפרשה

שה' ר"א איש וכפיטא זה החטא של מקושש שהוא רק איש אחד ומה גם דמוכרחיטו לומר לפי זה דמוניא דכהן פליג אמוניא דלעיל ט"ט דהא
 שם לא חייב מקושש וכל דכונה בהלכות רלו"י על מה ששבו צמדבר סין במן אשר ילאו מקושש ללקוט ביום השבת או על שלא האמינו לדברי
 משה אשר כבד הוהיר ואמר להם שבת היום לה' היום לא המלחמה בקרה (והיינו שבהם היו מזהירים לטובת ביום השבת בחלוציהם. והנה
 ילאו מחלוציהם ללקוט ואולי שילאו חוץ לתמוס וכמאן דאמר חחומין דאורייתא או שילאו בכלים) והאי ומלכות נקרא רק על סס השפה כי
 המקום אשר חונה סס החדש נקרא מקומו וחלך - והנה על פי באורנו זה באמת חשבו ככהן הו"ד נסיונות מאה דלעיל בפרק ט' ט"ט
 ורק מה דחשבו ססם בחללת המן היינו ולבן דכהן ובסוף המן דחשבו ססם היינו וחזירות. דכהן וכליו ההחרון דחשבו ססם היינו קברות
 כמאזה דכהן וברפידים דחשבו ססם היינו ובמטה דכהן : ודי זהב אמר להם דייבם כו' - כן מלחתי בטוב ג ופיקר ותי' אהרן דבטו"א אחר
 ט"ו אמר להם טעות דמוכח הוא דמשה הוא שהוכיח אותם סמוך למיתתו ובכך מת אהרן ומה שאמר להם דייבם חטא זהב זהב היינו מקום שהעגל
 נעשה מזהב וכמבואר (שמות ל"ב) וכאמר ובסוף הרביעי לה וזהב עשו לעגל ואמר חטא כלומר דפי ור"א מן הטובות טענה לבס הקב"ה
 שמחל לבס עון העגל ולא חשב לבס העון הגדול הזה רק צמחא הקל שהוא שובג וכמבואר סס וינחם ה' על הרעה אשר דבר לעשות לעמו
 ונמלא ל"פ שזה של מרגלים קשה מכולן כמבואר לעיל בפרק ט' כי בשון העגל הועילה תפלת משה שלא ימותו כל הדור ההוא משא"כ במרגלים :
 ראב"א אומר די הוא עון זה - אולי שהוא פליג אמוניא דלעיל פרק ט' ובכך דבאמת עון העגל חמורה יעד מחד וקשה מכולן וזהו באורו של
 ודי זהב די הוא עון זה כלומר שדי' בזיון וקלף מן הטורענות של העון הזה שלקו בו ישראל מכאן וכד שיתו המהים והיינו בכל דור ודור
 וכמו שמבואר סס ל"ג וביים פקדי ופקדתי עליהם חטאתם וכמו שפירש"י סס אין פורענות בזה על ישראל שאין בו קצת מפרעון עון העגל :
 דרי' שבעה - מי כהחכם יודע פשר דבר מה שמחלק העשרה נסיונות ולא חשיב צבאן רק טבעה שזו היא כנגד טבעה בפירות של ימי הבדן
 כידוע ליודעי מן אשר פגמו בהם באלו טבעה נסיונות אשר לא נמלאו שלימים בהם ודי בזיון וקלף : עשרה שמות של שבת - כלומר בזה
 שלא נמלאו שלימים בעשרה נסיונות פגמו בעשרה שמות של שבת ואמרו של שבת טי אלו השמות נקראים כלם שמות העלם אשר בהם הוא
 משובת ומרופס על כל וזה המה שמות שאינם נמחקים ועיין מזה (שבושם ל"ה) ובכך אלפס סס הנו רבנן ים שמות שאינם נמחקים ויש
 שמות שנמחקים אלו שמות שאינם נמחקים יח אל אלוה אלפים אלוהים אל"ף דל"ת וי"ד ה"א שדי לבאות הרי אלו אין נמחקים ט"ס
 והנה הגם דחשבו צבאן וסס ברב אלפס ססם אלוהיך והסס אלוהיך המה שמות הנעפלים ים ליישב לדעתי שהוא מפני שמלכו
 מבואר דברים י' סן לה' אלוהיך סמשים ושמי השמים הארץ וכל אשר בה וגו' ועוד סס כי ה' אלוהיכם הוא אלוהי האלהים וארני הארנים האל
 הגדול וגו' וע"כ נח אלו שמות נקראים שמות העלם ובהו ניחא דלא חשבו אלוהיך אלוהיכם ואלו חשבו שם שם אלוהי
 שבת כמו אלו השמות דחשבו צבאן וכן נראה דעת ה"א בשם' סופרים פרק ד' הלכה ג' ט"ס רק דעדין קשה אמאי לא חשבו סס שם אלוהי
 ה"א בל"ר"י דהוא ג"כ סס העלם ולדעת שו"ת משלח בנימין הביאו הס"ג בש"ע י"ד סימן רע"ז ניחא אך דהט"ז השיג סס עליו בראיות
 צלוחות יקנו עדיהן וילדקו ופן ואלו מפני שזה הסס אלוהי מליט לפעמים בשם"ת תמה ה"א שזה בודאי מן שמות הנעפלים שאינו
 של שבת כמו אלו על כן לא חשבו אותו ומה גם אשר כמטע כלל המקומות הוא מן שמות הנעפלים לה' של אחריו וכמו אלוהי
 אברהם ודומה משא"כ ססם אלוהיך ואלהיכם שאינם נסמכין לה' של אחריהם ועל כן לא חשבו אותו בשמות של שבת כמו חיך :
 שם אל"ף טו' - כשתעמוד לתשבון ממלא אחר עשר שמות מבוחרין באן והנראה לדעתי הוא להסס אל"ף דלת והיינו ססם ארני והסס יוד
 הא היינו ססם בן ד' הוי' ברוך הוא ובי"ש נחשבים לאחד ומשו' שכן נקרא תמיד בחורה הוי' בכינוי ארני וכמבואר בספרים על הכתוב וה'
 צהיכל קדשו כי היכל בנימטריי ארני וזהו אשר דקדקו בלשונם הטהור עשרה שמו' של שבת נקרא הקב"ה ותיבת נקרא רייקו כן ולומר כפי
 שנקרא כפי הכריות הוא רק עשרה וראיה ברורה לדברינו אלה משיחאן של חכמים לביבה לימוד והוא מה שאמרו בלמות לשונם כאן סס
 אל"ף דלת ויוד הא בוא"ו מוסיף על פנין ראשון משא"כ בשארי כל השמות דחשבו צבאן אמרו בלא ווא"ו בתחילתו אלא ודאי שאגב אורתי'
 צלו לכורות לנו שרק אלו שני שמות נחשבים לאחד מטעם המבואר ויש אס למקרא : חלקנו על צבאות - אולי לדברי ר"י סס אלף דלת
 וסס יוד הא נחשבים לשני שמות בש"ע הגם שנקראים כפי הכריות כאחד דמ"ת אחר כוננת הלכ הן הן הדברים ויש אס למסורת ועשרה
 המה ובספר א"ח כתב חלקנו על לבאות ריל דכולהו מדברי ר"י שאמר מחילת המנין דעשרה סס דלא חשבינן לבאות מן המנין עכ"ל ולדעתי
 לא כיון יפה בזה דהאיך שייך לומר חלקנו מכיון שגם מקודם דבריו הוא ויותר טוב היה שלא יחשוב כלל מחילתה לבאות גם המנין סס
 בשבטות וכבר אלפס יראה מבואר חיך שריי פליג עס ת"ק בזה ובודאי שגם כהן קד הוא : עשרה שבות נקרא בו' - מילתא אנג אורתי'
 קמ"ל בום וכלומר לא לבר שפאו ע"י העשרה נסיונות הנ"ל פגם גדול בקדושה אלא שהוסיפו על חטאתם פגעו ונהנו ב"כ כח ועז להסיערה
 אחרת רח"ל כי אה זה לעומת זה עשה האלהים וע"ד שאמר הנביא כי שמים רעות עשו עמי אותי עזבו כו' : שרי סמניות אמורות בתורה -
 כלומר

דומיה דליק : (ג) בנשמה וכן הוא אימר אתה כהן לעולם על דברתי מלכי צדק וכו' וזה כהן היה אלא לפי שנמשח בשמן המשחה קראו כהן וכן הוא אימר אלה שני בני היצוהר העומדים על ארון כל הארץ זה כהן צדק ומשיח ואינו יודע בו עד תי' יותר מכהן צדק כיוצא בו כתיב ויכרסמנה חזיר מיער וכהיב יכרסמנ' כו' הוסיף פי' וכן הוא אימר אלה כהן כו' דכלא זה לא שייך כלל האזי כיוצא בו אלו שני בני הילכה דלין זה דומה כלל למש שאחרו מקודם פ"כ הוסיף וכה"ל אלה כהן כו' זה הוא דומה ממש למ"ש מקודם כי כמו שיהונתן נקרא בן מנשה ע"ש מעשיו כן דוד נקרא כהן ע"ש שנעשה בו נמשח בשמן המשחה וע"ז שייך שפיר כיוצא בו אלו שני בני הילכה שנקראו ג"כ בני הילכה ע"ש שנמשחו בשמן המשחה - כי ילכה הוא לשון שמן כמו תירושך וילכהך ואלו מפרש כל זה כי סגך עלמו על הרישא וכמ"ס בכתוב אלה כהן כו' משא"כ לניי אין לומר ג"כ שכיוונו לזה דליק היה להם לפרש ועוד שאם לא היינו מולאים במ"ח מטרש על זה שיסתמי השם עבור שנמשח מי יכריח לנו להיליח הכתוב מפשוטו שהילכה הוא שם השלם - ומה שהג"י כהן צדק במקום אלה - משום שכן מסיק גס כתיב הוי יודע שמלך המשיח חביב יותר מכהן צדק והג"י כיוצא בו במקום הרי"ל דכלא זה הדבר הוא דומה ג"כ למ"ש לפיל שנשחפה השם עבור המעשים : (ד) אחריה בשבבה ובקומה נקוד על ו"א' כו' - מומת תי' נקוד על פה היה כתוב בניי אחר תי' אחריה נקוד על בקמנה כו' דהוא שיותר

בפרשה קטנה ואיזה היא פרשה קטנה ויהי בנסוע הארץ וגו' ר"ש בן גמליאל אומר ראוייה היה פרשה זו שתעקר ממקומה ותכתב במקום אחר - כיוצא בו (שופטים י"א) ויהונתן בן גרשום בן מנשה וכו' בן מנשה הוי' והלא בן משה היה אלא לפי שלא נרמו מעשיו למשה אביו לפיכך חולין (ג) במנשה ביוצא בו אלה שני בני היצוהר העומדים על ארון כל הארץ (וכריה י"ד) זה אהרן ומשיח ואינו יודע איזה כהן חביב (יותר) כשהוא אומר (תהלים ק"ג) נשבע ה' ולא ינחם אתה כהן לעולם הוי יודע שמלך המשיח חביב יותר מכהן צדק - הה"א (שם פ') יכרסמנה חזיר מיער ויכרסמנה חזיר מיעור כתיב יכרסמנ' חזיר מיעור שבומן ישראל עושין רצונו של מקום מצרים דומות עליהם כחזיר מיעור - מה חזיר מיעור הורג נפשות ומזיק את הבהמו ומלקה בני אדם - כך כל זמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום מצרים הורגין ומלקין ומזיקין אותן וכל זמן שישראל עושין רצונו של מקום אין מצרים מושלים בהם כחזיר מיעור - מה חזיר של יאור אינו הורג נפשות ואינו מזיק לבריות כך כל זמן שישראל עושין רצונו של מקום אין הורגים ומזיקים בהם ולא מלקים אותם לכך נכתב חזיר מיעור - עשר נקודות בתורה ואלו הן ישפוט ה' ביני וביניך (בראשית ט"ז) על יוד שביניך נקוד מלמד שלא אמרה לו אלא על הגר - וי"א על הממילין מריבה ביני וביניך - ויאמרו אליו איזה שרה (שם י"ח) נקוד על אזי שבאליו שיוודעין בה ומבקרין (ד) אחריה בשבבה ובקומה

כלומר אמרו לנו איש מפי איש עדן הלכה למשה מסיני שטשה הקב"ה כלן שני סמניות והיינו דמיינו שני נוטין הפוכין סביב אותו הפרשה ונראה להענין לימן טעם לכמה ע"פ פשוט והוא משום דנו"ן פשוט מורה על נו"ן שערי בינה ונו"ן הפוך מורה על נו"ן שערי טומאה כי אה זה לעומת זה עשה וכל לרמוז ששתיים רעות טעו אזו שפנמו בקדושה בנו"ן שערי בינה וגדמנו בנו"ן שערי טומאה : ויהי בנסוע הארץ וגו' - נראה לי לפרש ע"ד רמ"ז כי ידוע דקבי"ה ואורייתא חד והנה כאשר לא נמלאו עלימים עם הקב"ה אז נסחלקה השכינה הקדושה והאמרה אלכה ואשובה אל מקומי הראשון וזהו ויהי בנסוע הארץ משני קלקול מעשיהם וזהו ויאמר משה קומה ה' וגו' וכלומר שהסלל מסע עבורם ולאמר קומה ה' היינו עמוד וכמתן לנו ואל תמרחק מאחני ולא ת"כ לאמר עוד בכתוב ונתנה יאמר טובה ה' וכלומר וכשגמלה הקב"ה ויאמר ה' סלחתי כדברך אז ויאמר משה טובה ה' רבות אלפי ישראל והוא ע"ד הכחו' השיבנו ה' אליך וגו' וכלומר טובה ה' וגו' והיינו שיסרה שכינהו בתוכנו כמקדס (ועיין רש"י על כהוב זה ובדמ"י ותוספות שנת קט"ז) ואמר באלו דברי רבי קסם נשכח סכונר שפרשה זו במקומה היא כתיבה ורק מה שכלו הנוטין הפוכין לסמניות כלן הוא מעשה אחר בארמי ורש"י ס"ג ס"ג וכתב כהן וכן הוא נשכח שם מאן סוף דפליג על רבי רשב"ג : וכתב במקום אחר - היינו דרגלים ובשנת שש הכי איתא רשב"ג אומר שחידה פרשה זו שחעקר ותכתב במקומה ולמה נכתבה כלן כדי להפסיק בין פורענות א' לפורענות הב' פורענות שני' מה היא ויהי העם כמחאוניס פ"ג חן מה טעמה הקב"ה הסמיך להורו לנו דכאמס הוא בן משה וזקאי כמה דורות אחר דוד אלא משום דאיהא בספרים דשמאל הכביא כתב ספר שופטים וא"כ ראה בנבואה מעשה מנשה שהיא אחריו כמה דורות אף ופכ"פ לא שייך לתלות יהונתן במנשה שהיה כמה דורות אחריו וכל דאלו המעשים כמו מעשי יהונתן שהיה כמה דורות לפניו וע"כ מסיק באותו כהן בסוגיא חולין במנשה כיוצא בו לומר הוואה מעשי מנשה בדורו יתלה ויאמר שמעשו דומין למעשה יהונתן שהיה ככל ומשום דראה שמאל בנבואה את מעשה מנשה היה יכול להלות שהוא עושה כמו מעשי יהונתן ומשום דחס על כבוד משה ור"ל לרמוז זה בספרו כתב מנשה ומפני ששני אלו עשו תשובה שלימה ונתקבלו כאשר דרשו רז"ל על הכתוב צדיה ושבאל בן גרשום בן מנשה נגיד על האזרות וכו' שבאל שמו והלא יהונתן שמו מלמד ששכ לאל בכל לבו ותשובת מנשה מביאר בד"ה ל"ב ובדברי רז"ל ידוע הוא ומה גס אשר חסא דחזיר קל מחסא דרביס גלל - כן ה"ל שכל לסימן הוא רק הלוי אבל פשוט ולא הסוך והבן : זה אהרן ומשיח - כלומר קרן הוונה וקרן מלכות העומדים על ארון כל הארץ לבקש מלפניו ולהתחנן לו להחזיר העטרה ליושנה להיות גדולתם כמקדס ועיין בפרש"י ובמדבר רבה פרשה י"ד איתא זה אהרן ודוד זה מבקש כהונתו זה מבקש מלכותו ע"ש וכלומר שזכות אבותם מסייעתן ולדקתם עומדת לעד ולכן עשו תשובה ונתקבלו ואפשר שבעבור זה מיייתי כל זה הכא וגס כדני שלא נתיאש מן התשובה מכיון שאנחנו בבלות ואין לנו מנהל ומי שיטעמוד בעדנו לבקש ולהתחנן מלפני הקב"ה ואין חשב מסיח עלמו וע"כ מיייתי זה הכא שאהרן וי איה מבקשים תמיד להחזיר העטרה ליושנה ומעשה נשוכה אל ה' והוא רחום יכפר עון ויגאל אופתו וזהו דמסיק היכה אחר זה הה"א יכרסמנה כו' : חביב יותר - כל"ל כי בודאי פניהם כאחד טובים ומה גס דמסיק אחר"כ הוי יודע שמלך המשיח חביב יותר : נשבע ה' - כפי"ש"י בשב"ה' שהמלכות הוי' שלך עולמית אחס כהן לעולם ואיזה מן הכהונה כהונה שהיא למעלה מכהונת מלכי דוד והוא המלכות שהוא למעלה מכהונה גדולה בשלשים מעלות עכ"ל : חזיר מיעור - העי"ן הלוי' להורות לנו דלא לעולם נקרא בעי"ן ורק שאם יפשו תשובה כדאוי אזי יהא נקרא באלף כי ממואל אחד המה ומתחלטים : אלא על הגר - וכלומר שהפכה פניה כלפי הגר ואמרה כן ועיין בד"ר פ' מ"ה ושם כפי" מ"כ : וי"א על הסמילין - כלומר שלא הפכה פניו כלפי הגר ורק שדברה כן עם אברהם וכך היסה כונתה ישפוט די' על הממילין מריבה ביני וביניך והוא הגר ועיין ברבה במדבר ג' ובידי משה על אזי שבאליו - כלומר על אוהבות איו' שנתו' אליו שיוודעין בה ומבקרין אחריו ככ"מ פ"ז איהא כדי לחבבה על בעלה ובכדי לשגר לה כוס של ברכה ושם למה נקוד על אזי שבאליו מלמד על אשה אושפיו ע"ש נראה לי דה"פ משום דהנקודה בא לפקוד החיות שנקוד עליהן ונמלא תיביה איו' באלו אינה ונשאר רק למד לחוד שכלאור' אינו מ"י כפ"ע אלא שבה למדד ונמלא למד ד"ה גס לאדם שיסאל באכסמי' שלו ומחזר לכחילה לומר גס לאדם איה אשהך ולשאל בשלמות ע"י בעלה ועפ"ז מתורץ קושיית הסופ' בד"ה למה נקוד דהקס' לפרש"י דהיה לו לנקוד על אזי שרה דהיא פיקר השאלה ששאלו לו עלי' והוא משום דאם היה הנקוד כך לא הוה שנושין רק שהיו יודעים היכן שרה אבל עדיין

בנוטין הפוכין דוקא אפשר דלא פליג רשב"ג שכלו לרמוז כ"ל : ביוצא בו ויהונתן כו' - הנו"ן בתו' מנשה הלוי' וכל ג"כ לסימן להורות לנו דכאמס הוא בן משה ורק משום דהולין הקללה בתקולקל כתיב מנשה ומשום דמנשה עדיין לא היה ולא נברא כי מנשה היה בן יחזקיה כמה דורות אחר דוד אלא משום דאיהא בספרים דשמאל הכביא כתב ספר שופטים וא"כ ראה בנבואה מעשה מנשה שהיא אחריו כמה דורות אף ופכ"פ לא שייך לתלות יהונתן במנשה שהיה כמה דורות אחריו וכל דאלו המעשים כמו מעשי יהונתן שהיה כמה דורות לפניו וע"כ מסיק באותו כהן בסוגיא חולין במנשה כיוצא בו לומר הוואה מעשי מנשה בדורו יתלה ויאמר שמעשו דומין למעשה יהונתן שהיה ככל ומשום דראה שמאל בנבואה את מעשה מנשה היה יכול להלות שהוא עושה כמו מעשי יהונתן ומשום דחס על כבוד משה ור"ל לרמוז זה בספרו כתב מנשה ומפני ששני אלו עשו תשובה שלימה ונתקבלו כאשר דרשו רז"ל על הכתוב צדיה ושבאל בן גרשום בן מנשה נגיד על האזרות וכו' שבאל שמו והלא יהונתן שמו מלמד ששכ לאל בכל לבו ותשובת מנשה מביאר בד"ה ל"ב ובדברי רז"ל ידוע הוא ומה גס אשר חסא דחזיר קל מחסא דרביס גלל - כן ה"ל שכל לסימן הוא רק הלוי אבל פשוט ולא הסוך והבן : זה אהרן ומשיח - כלומר קרן הוונה וקרן מלכות העומדים על ארון כל הארץ לבקש מלפניו ולהתחנן לו להחזיר העטרה ליושנה להיות גדולתם כמקדס ועיין בפרש"י ובמדבר רבה פרשה י"ד איתא זה אהרן ודוד זה מבקש כהונתו זה מבקש מלכותו ע"ש וכלומר שזכות אבותם מסייעתן ולדקתם עומדת לעד ולכן עשו תשובה ונתקבלו ואפשר שבעבור זה מיייתי כל זה הכא וגס כדני שלא נתיאש מן התשובה מכיון שאנחנו בבלות ואין לנו מנהל ומי שיטעמוד בעדנו לבקש ולהתחנן מלפני הקב"ה ואין חשב מסיח עלמו וע"כ מיייתי זה הכא שאהרן וי איה מבקשים תמיד להחזיר העטרה ליושנה ומעשה נשוכה אל ה' והוא רחום יכפר עון ויגאל אופתו וזהו דמסיק היכה אחר זה הה"א יכרסמנה כו' : חביב יותר - כל"ל כי בודאי פניהם כאחד טובים ומה גס דמסיק אחר"כ הוי יודע שמלך המשיח חביב יותר : נשבע ה' - כפי"ש"י בשב"ה' שהמלכות הוי' שלך עולמית אחס כהן לעולם ואיזה מן הכהונה כהונה שהיא למעלה מכהונת מלכי דוד והוא המלכות שהוא למעלה מכהונה גדולה בשלשים מעלות עכ"ל : חזיר מיעור - העי"ן הלוי' להורות לנו דלא לעולם נקרא בעי"ן ורק שאם יפשו תשובה כדאוי אזי יהא נקרא באלף כי ממואל אחד המה ומתחלטים : אלא על הגר - וכלומר שהפכה פניה כלפי הגר ואמרה כן ועיין בד"ר פ' מ"ה ושם כפי" מ"כ : וי"א על הסמילין - כלומר שלא הפכה פניו כלפי הגר ורק שדברה כן עם אברהם וכך היסה כונתה ישפוט די' על הממילין מריבה ביני וביניך והוא הגר ועיין ברבה במדבר ג' ובידי משה על אזי שבאליו - כלומר על אוהבות איו' שנתו' אליו שיוודעין בה ומבקרין אחריו ככ"מ פ"ז איהא כדי לחבבה על בעלה ובכדי לשגר לה כוס של ברכה ושם למה נקוד על אזי שבאליו מלמד על אשה אושפיו ע"ש נראה לי דה"פ משום דהנקודה בא לפקוד החיות שנקוד עליהן ונמלא תיביה איו' באלו אינה ונשאר רק למד לחוד שכלאור' אינו מ"י כפ"ע אלא שבה למדד ונמלא למד ד"ה גס לאדם שיסאל באכסמי' שלו ומחזר לכחילה לומר גס לאדם איה אשהך ולשאל בשלמות ע"י בעלה ועפ"ז מתורץ קושיית הסופ' בד"ה למה נקוד דהקס' לפרש"י דהיה לו לנקוד על אזי שרה דהיא פיקר השאלה ששאלו לו עלי' והוא משום דאם היה הנקוד כך לא הוה שנושין רק שהיו יודעים היכן שרה אבל עדיין

עדיין לא הוסיף דמוחר גם לאדם ליטול באכסניא שלו כי
 שאני מה' דלית בכו ינה' משח' עמה שהנקודה על חי' או
 ונשאר לית הלמד' ללמד כח' ולפי' החו' ס' ע"פ ב"ק נשם שחמו
 לו לאכרס' חי' שרה ק' אמרו לה לשרה חי' אברהם נמי ניחא
 שאפ"כ דייקו שהיו יודעין מה
 ומבקרין אחרי' מבוס שהרי מה ששאלו
 לשרה חי' אברהם בודאי שהיו יודעין
 היכן הוא שהרי דברו מקודם עמו
 ואפ"כ שאלו לה משום דר"ח לשאל
 באכסניא ומסתמא מזה הטעם
 בעלמו שאלו לאברהם חי' שרה
 ובאמת היו יודעין היכן הוא ומפני
 שזה רבותא יותר שמוחר לשאל
 להאשה חי' בעלה ושאלן זה בכלל אל
 הרבה שמה עם האשה ועוד משום
 דקול באשה ערוה וע"כ הרא"ח כתב
 על פר"י בחומש ולאשה על הא"ש
 הוא סיניג' ואחור ומה ששאלו לשרה
 חי' בעלה אברהם שאני מה' דלית
 בהו יליד' ע"פ באריותה וכבר
 הסינו עליו האחרונים ועיין בזה פ"ט
 פ"ו וע"כ נלו הנקודות על חי' או
 שנאליו ולא על חי' שרה : בשבבה
 ובקופה נקוד על וא"ו שבקופה
 הראשון : כן הגי' הגר"א ומה
 שאמרו שנקומה הראשון משום דשני
 פעמים נאמר שם בפירוש ולא ידע
 בשכבה ונקומה אלל הכתורה והלל
 הצעירה ובקומה הראשון היינו מה
 שנאמר אלל הכתורה מקודם בפירוש

ובקומה (שם י"ט) נקוד על וא"ו שבקומה הראשון
 (ה) מלמד שלא הרגיש אלא בעמידתה של
 צעירה : כיוצא בו וירין עשו לקראתו ויחבקהו
 ויפול (על צואריו וישקתו (שם ל"ג) כלו נקוד
 מלמד שלא נשקו באמת : ריש בן אלעזר
 אומר נשיקה זו של אמת ובלן אינן של אמה :
 כיוצא בו וילכו אהיו לרעות את צאן אביהם
 בשכם (שם ל"ו) נקוד על את מלמד שלא לרעות
 הצאן הלכו אלא לאכול (ו) ולשתות ולהתפתות
 כיוצא בו כל פקדי הלויים אשר פקד משה
 ואהרן נקוד על אהרן למה (ו) מלמד שלא
 היה אהרן מן המנין : כיוצא בו או בדרך רחוקה
 (בבב"ר ט') נקוד ה' שברחוקה מלמד שלא היתה
 דרך רחוקה אלא באסקופת העזרה ולחוי' :
 כיוצא בו ונשים עד נופה אשר עד מידבא נקוד
 על ריש שבאשר למה (ח) מלמד שאיך מכאן
 והלאה הדריובו אלא שעד כאן הדריובו האומות
 ולא המדינות מכאן ולהלאה לא הדריובו האומות
 אלא המדינות : ועשרון עשרון של י"ט הראשון
 שלן חג הסוכות (בבב"ר כ"ט) נקוד על וא"ו
 שבעשרון

אלל הנקודה הוא על וא"ו שנאלע החי' של ובקומה וכן הוא בכל
 ספרי תורות שהי' וכן הוא כנוה"ג במסכת סופרים פרק ששי ולא
 ידע בשכבה ובקומה וא"ו שני שבקומה נקוד ע"פ והנה המוס'
 צמוד כ"ג פירשו דכניקוד שעל הוא' תורה דהוא כמאן דלית'
 דהא ובקומה ידע והקשה בח"א מהר"א שא בהריות י"ד מהיה
 דפרק השעלים למה נקוד על חי' שנאליו כו' ופי' המוס' שם דאמרו
 צ"ד כל מקום שאהה מולא כנוב רבה על הנקודה אמה דורס הכתב
 כו' ע"פ וא"כ הכא כיון שהכתב רבה אמה דורס את הכתב דהייט

ושהתו לבד כלא החי' שני כיני
 חי' יודע כונה נכונה בזה :
 (ו) ולשהות כיוצא בו - מותק מיבס
 ולהתפתות דלן לו באור לכאורה :
 ועוד מאין ילא' להס' זה אך ברבה
 (במדרש ג') איתא ג"כ ובהתפתות :
 (ז) מלמד שאין אהרן מן המנין - גי'
 כן לתיקון הלשון וברכה ססי' ות"ו של
 אהרן נקוד על שלא היה אהרן מן
 המנין והוא המוס' דהכא ממצע סמל
 חי' אהרן נקוד ולא על הוא' וכן
 הוא במס' סופרים פרק ו' : (ח) מלמד
 שאיך מכאן ולהלאה הדריובו אלא
 שעד כאן הדריובו האומות והמדינות
 מכאן ולהלאה הדריובו האומות ולא
 המדינות ועשרון כו' - וגי' שהבאנו
 מספרי ב"ח לא שייך כלל וברכה
 (הבב"ר כ"ח) נקוד על ריש' שנאלע
 שאף מלהלן היה כן וי"ח מלמד שלא
 הדריובו האומות אלא המדינות ע"כ
 ולכאורה קשה שלפי הגההו ה"ה
 סיניג' זאת דלא כמאן לח כה"ק ולא
 כי"א רח"ק סבר שאף להלאה עשו
 כן ממצע ממש כמו עד טפח והי"א
 ממצע דסברי דמהלכה הדריובו
 המדינות ולא הלימות וכוונתו הוא

לסיק שמהלכה הדריובו האומות ולא המדינות ויש ליטב בדוחק
 דהגר"א מסרס דברי הח"א דקאי על המקום אשר עד נופח
 ורי"ס מלמד שלא הדריובו האומות, כלומר האומות לבד אלא
 המדינות כלומר גם המדינות אבל מכאן והלאה הדריובו האומות
 ולא המדינות וא"כ הסוגיא דהכא לפי הגההו יהי' מסווג עס דברי י"ח
 קראו ר' נתן המסדר מסכת הואם : (ט) נקוד על וא"ו שבעשרון
 למה

ובקומה בלא וא"ו ולמה נכתב ובקומה כלל והא נאמר דעל וא"ו ה"א
 כלומר בקומה למחרת כשהפיג' אז מיינו לא זכר מה ששכבה אללו אחמול ומיני' חרוק הא בקומה גופא ידע בעת קומה והשחח הכי נמי הכא
 אמה דורס את הכתב עכ"ל בקיבור ובכדי לתרץ קושית מהר"א ה"ל אמרתי אע"פ שהתארו וכו' ע"פ מה שמלחתי ביאור על הכתוב שיר ו'
 זאת קומתך דמה לחמר שאינו מוסב לבד על הגונה רק על כל המעמד ונוף הדבר והענין וכמו שאמרו חז"ל בב"ר מ"א וברכה במדבר
 ב' כמו שהממר הזה אין בו פכולה המרים להכילה בו' כן אס לא נאלא כך שום דופי וכן ממצע מפיר"ש על כסוב זה ולדעתו כפי ביאור
 זה כן הוא הסיק שהרי לענין גובה היה לו למר דמה לארו וכמו דענינו כגובה ארוים גבה וא"כ הכא ה"פ שלא ידע בקומה הייט במשנהו
 וסוכן שנינה אס היא נחעברה ממנו בזה הלילה אס לא דמחילא ממצע אלל בקומה ממצעה ידע בכירור ששכבה אללו בזה הלילה והנס
 שבשעה ששכבה אללו לא ידע : שלא הרגיש אלא כו' : כלומר מה שנאמר ולא ידע שפירשו שלא הרגיש הוא רק בעמידתה של צעירה
 אלל בעמידתה של צעירה ידע מדכתיב בו"או והו"או נקוד ללמדט שלא ידע במשנהו וענינה אס היא מעוגרת אס לא ואשילו הכי לא נשמר
 ליל שני מלשהות ול"ס שלא אמרו בקיבור מלמד שהרגיש בעמידת' של צעירה ואפשר דייקו כן רק משום דבנטי' כתיב חסר ואינו נקוד וכאן
 כתיב מלא ונקוד מח"כ אס היה כחוב מלא או חסר בשני המקומות לא הוי דייקין כן דאיהו רכיחא אסת' לאשמועינן בצעירה : שלא נשקו
 באמת - היינו בכל לבו וכן הוא בהדיא ברבה במדבר וישקתו נקוד עליו על שלא נשקו בכל לבו : ובלן אינן של אמה : הנה לא מליט
 בשום מקום אחר שנשקו עשו ליעקב ואפשר דקאי האי וכלן על שארי דברים כמבוארים באוהו כחוב כמו ויחבקהו ויפול על נואריו
 שאלו הדברים לא עשה בכל לבו רק שבשעה נשיקה נכמרו רחמי ונשקו בכל לבו : לאבול ולשהות ולהתפתות : הייט להתי' יחדיו עד
 שיסכימו טלם מה לשפות ליוסף אחיהם ול"ע האך דרשו מזה להתפתות דעל לאכול ולשהות דרשו האי לרעות לשון מרעה לעמן : ואפשר
 דדרשו עוד האי לרעות כמו שלשים מרעים דממשון ונקראו לכן אביהם ע"ד הכתוב ואהרן לחני לכן מרעיחי אדם אדם : כן אסקופה העזרה
 ולחין : כלומר שהיה חוץ לאסקופת העזרה כל זמן שחיטה והאי דהוקה כאלו נכתב בלא הי"א וקאי על הא"ש ולא על הדרך וכן מלחתי
 בחי"ט פרק ט' דפסחים משנה ב' שהביא בשם הירושלמי ה"א שברחוקה נקוד ח"ש רחוק וחין דרך רחוקה : נקוד על ריש שבאשר למה
 מלמד שאיך מכאן ולהלאה הדריובו האומות ולא המדינות מכאן ולהלאה לא הדריובו האומות אלא המדינות : נדחם
 לי דכן ל"ל ועיין זה הוא כנוה"ג וברכה במדבר הכי איתא נקוד על ריש' שנאלע הכי כן וי"ח מלמד שלא הדריובו האומות אלא
 המדינות וגי' שבספרי כפי' מלמד שהדריובו האומות ולא המדינות אלא המדינות לכאורה הוא טעות דמוכח
 וסוחר הסיפא לרישא וע"כ נראה לי להגי' כנ"ל והוא רק כמו ביאור לכי' והוא פשר דבר בין שני הדיעות דברכה סס והוא שהנקוד שעל הרי"ס
 בא לחסר ולגרוע והוא כאלו כתיב אש עד מידבא וביא ללמד שאף מלהלן מטפת עשו כן והייט שהדריובו עוד עד מידבא ורק שטר כאן כלומר
 עד נופח הדריובו האומות ולא המדינות וזהו פי' הכתוב ונשים עד נופח כלומר שהמדינות נשאר שמה מבלי יושב בהם כי נהרגו כל אנשי
 המדינות מש"כ מכאן ולהלאה היינו מטפת עד מידבא לא הדריובו האומות אלא המדינות אשר שרפו אוחם באש וזהו פי' אש עד מידבא
 מש"כ האומות משס לא הדריובו וכמבואר בכמו' נתן בניו פלטים ובניתי בשיבתי וכלומר שלא הרגו אוחם אלא שפלטו מהחרב וכפרישי סס:
 נקוד על וא"ו שבעשרון למה : כן הגיה הגר"א והנה במסכת סופרים פרק ששה איתא בזה הלשון וא"ו שבעשרון הכי נקוד כו' ובמנחות
 פרק שמי מדות מבואר דהנקוד הוא על וא"ו שנאלע עשרון הראשון של י"ט הראשון דמג הסוכות וכן הוא בכל ס"ת שמי' ואפשר לפרש
 דמה

למה יתיבן ולא כתיב שהיה כתיב נקוד על פסוק בואו למה
 לסיקן כלאו: (ו) ועל ע' שבעד מלמד שלא ענש עליהם אלא ער
 שעבר את הירדן ולמה נקד אלא כדאמר ר' זכאי לא כתיב רק
 ואל ע' שבעד למה הלא כן אמר עזרא - הנה לפי כתיב חין הסודן
 מספיק למה נקד וקא' על חלו תי
 ולא על אחר ליתוי' ופ"כ ל"ל מקודם
 מעט על זה אך נ"ל דעשות הדפוס
 יס כתיב ונ"ל שלא פגע עליהם אלא
 תעטבו את הירדן ודאי תי' אלא
 סיפור ונ"ל שלא פגעו עד שגברו כו'
 דכלל בנהדרין מ"ב פלגתה דר"י
 ור"י ור"ע מורי סעד שגברו את
 הירדן לא פגע עליהם כמו חתיב
 כנאפי בספרי כ"א פ"ג: (א) אהה
 עשרה היא כתיב ט' - שותק תי'
 הוא וכו' ופ"י פ"י וס"ה שהיה כתיב
 כתיב י"ח הוא וס"ה כתיב ט' דמאמ
 דכ"א חתובים נפלא ט' הוא וס"ה
 שניהם יחד וכמו הוא מן כלל הוא
 לער ובתמם לא כן קוד רק בקנס
 בכחובים שמכילת לח"כ: (יב) היא
 כזה שבת שבתן היא לכם והיא
 וראה את עזרתה את אביה היא
 מחללת ונסתרה והיא נמארה שותק
 פ"י בקבלת שהיה בתו כתיב בקבלת
 ונסתרה ט' דהוה מיוסר ושותק תי'
 וס"ה לא נמארה דכחמה הסס כתיב
 והוא לא נמארה בואו ולתעטם
 כעמרה

דמה שאמרו במסכת סופרים וכו' שבעשרון והוא נקוד סי' השני
 קאי על וכו' ולא על סי' שבעשרון והוא מסוס דנאמר שם ובעשרון
 נאמר כשני וכו' והיינו בתמלכו
 עשרון וסי' ובעשרון הראשון
 ובתמלכו ופ"ל וכו' השני
 שבעשרון למה מלמד שלא היה שם אלא עשרון
 אחד - ביצא בו (רברים כ"ג) הנסתרות לה' אלהינו
 והנגלות לנו ולבנינו עד עולם נקוד על לנו
 ולבנינו ועל ע' שבעד (ו) מלמד שלא ענש
 עליהם אלא (משעברו ישראל את הירדן ולמה
 נקוד עליהם אלא) כך אמר עזרא אם יבא אליהו
 ואמר לי מפני מה כתבת כך אומר אני לו כבר
 נקדתי עליהן ואם (יאמר) לי יפה כתבת אעביר
 נקודה מעליהן (יא) אחת עשרה (היא) והיא
 כתיב ביום בתורה - הראשון הוא מלך בלע
 היא צוער (בראשית י"ד) הלא הוא אמר לי
 אודתי היא והיא גם הוא אמרה אחי הוא (שם כ')
 הוא מוצאת והיא שלחה אל חמי' לאמר (שם ל"ח)
 וכי ימות מן הבהמה אשר היא לכם לאכלה
 (ויקרא י"ח) והיא הפכה שעד לבן (שם י"ג) (ואם
 יראנה הבהן והנה אין בהונו' והיא כרה) (שם)
 (יב) שבת שבתן היא לכם (שם ט"ז) והיא תראה
 את עזרתה (שם כ') את אביה היא מחללת
 (שם כ"א) ונסתרה והיא נמארה (בסדר י') או עבר
 עליו רוח קנאה וקנא את אשתו והיא לא
 נמארה (שם) - עשר ירדות ירדה שכינה על
 העולם

את הירדן ולמה נקוד עליהם אלא כך כו' כלל לדפ"י וכתיב זה מלאמי בטו"ג והוא כדעת ר' נחמי' סנהדרין מ"ב דמקודם שפברו ישראל את
 הירדן לא פגע את הרבים אף על ענינים גלויים של יחידים כמו על הנסתרות רק אחר שפברו את הירדן כשקבלו עליהם את העבודה
 כהר גדלים ובהר עיבל נאשו ערבים זה לזה ומלאו הנגלות לני ולבנינו לבשר את הרע מקרבו עד עולם ואם לא נעשה דין זהם יעשו
 הרבים כי הנקוד בא לחסר ולגרום ט' לו' ולבנינו והס' שבעד וכו' כתיב הנסתרות לה' אלהינו והנגלות דעולם
 נתי' לה' אלהינו כמו הנסתרות ואין להרבים שום אשמה בזה אשר לא עשו דין באלו על הנגלות וברכה במדבר פ"ג הכי איתא נקוד על לנו
 ולבנינו ועל ע' שבעד אחר להם עשייתם גלויים אף חני אודים לכם את הנסתרות כלומר כי אז יעשו אף ה' לעשות דין ולהעניש אותם שפברו
 בנסתרות להודיע קלונם לרבים ואין להרבים שום אשמה כי מה היה להם לעשות משא"כ אם לא יעשו דין על הנגלות אזי יעשו הרבים
 גם על הנסתרות של היחידים ואולי שזו היא שבת ר"י בסנהדרין שם שבעשרו את הירדן פגע את הרבים גם על הנסתרות של יחידים
 וכזה פרה חלונת ר' נחמי' שם והלא כבר נאמר עד עולם כי לא נאמר רק את נעשה דין על הנגלות של יחידים ולכן כתיב דוקא עד עולם
 אחר סי' והנגלות לנו ולבנינו ולא מקודם כנס שפברת הוא דקאי על הנסתרות לה' אלהינו ואפשר דברכה שם פבר דבר בין ר"י לר"ע אס'
 ר"י מורה בזה וס' לסי' גם חלו הדברים בנוסחתי כתיב וכו' ט"ג: ולמה נקוד עליהם - על כל המקומות הנקודים דמייתי הכא והוא
 דזה הכלל נקוד בדרך הנקוד בא לחסר ולגרום אותו הטיבה או האות וכו' מפני מה ולמה כתב עזרא הסופר אותו הטיבה או האות כי אין
 זה דומה לקרי וכתוב האין שוין דכתיב כן ונקרא בע"א וסנין בואן לרשא משא"כ כאן דקרי וכתיב שוין ולמה נקוד עליהם ויותר היה
 לו לשפוט קרי וכתיב את שבעד וקרי בואן נ"כ לרשא ולמה מסיק אלא כך אמר עזרא אם יבא אליהו ויאמר לי מ"מ כתבת כך וכלומר
 כי יפה כתיבם כנקוד וכתב לר"ך לחסר אותו הטיבה או האות חומר חני לו כבר נקדתי עליהן וכלומר ומה לך בכך שכתבתי איתם הלא
 חתנקודים יצאו הכל שר"ך לחסר ולגרום אותן: ואם יאמר לי יפה כתבת - כלל וכו' ואם חומר לי בודאי טעום הדפוס הוא: יפה
 כתבת - וכלומר ונקוד נעשות אז אעביר נקודם מעליהן וברכה במדבר שהבאתי את סניל מסיק וי"א למה נקוד אלא כך אמר עזרא
 כו' ונראה לי לפרש דייא שברי דכחמה לא היה כתיב גס לעזרא הסופר דרשות חלו הדברים במקומות הנקודים ופ"כ לא טעה קרי וכתיב
 רק שנקד עליהם וכך אמר עזרא וכו' אולי שגם ככאן לר"יין חט לגרום וי"א למה נקוד ואפשר מסוס דכחם י"א הוא דברי ר"י מסדר זאת
 הנסתרות ובבואר בהודיות מ"כ לא הולירו לכתיב בסירות וי"א ופ"י הידי עשה ברכה שם כתיבם לי בזה חיל שם וי"א למה נקוד כלל שכל
 ואלה עשר סי' י"א מקומות שהם נקודים ט' ולאו י' חתומים רק י"א סי' י"א מקומות הנקודים שכל וקשה לי טובא הלא רק עשר מקומות
 נקודים בתורה כמבואר כאן הנסתרות סופרים פרק ט"ז ושם ברכה ואין למר שכוונתו על י"א אותיות הנקודים בכתיב הנסתרות וכו'
 דהיינו על סי' לו' ולבנינו וע' שבעד חזק דכל זה מקום אחד נקרא ועוד דלמה היה עזרא מסופק במקום זה יותר מכל המקומות הנקודים
 ועוד דהלא מבואר בפסוק סנהדרין מ"ב לשיטת רש"י דהם עבר י"א אותיות של סי' לה' אלהינו שאין מן הראוי לנקוד עליהם ונא להודות
 שבעברו את הירדן גם הנסתרות לו' ולבנינו להיות ענוש עליהם אם לא נעשה דין על הנגלות: אחת עשרה היא והיא כתיב - כלל
 לדפ"י וכלומר שם אחת עשרה מקומות בכללם והיינו ארבעה מקומות כתיב היא בירד ושבעה מקומות והיא בירד חבל בכל הסורה כתיב
 הוא וס"ה בואו באמצע הגם שאט קרין ה"א בחריק ויש לישב גם ט"י דותק וכו' אחת עשרה הוא והיא כתיב וכלומר י"א מקומות יש
 בתורה שהם לר"ך לכתיב הוא בואו באמצע כמו שהוא רגיל בכל הסורה ואפילו הכי היינו קרין ה"א בחריק וכתיב היא בירד באלו
 ה"א עקומות: הראשון הוא מלך בלע היא צוער: מה שאמרו כאן הראשון ולא אמרו כן להלן השני השלישי רק דחשבו כחם הוא מסוס
 דשני פסמים נאמר בפירוש לך לך ומלך בלע וגו' נאמר כתיב היא צוער בירד באמצע וכו' אמרו
 לסימן הראשון הוא מלך בלע היא צוער כלומר ומלך בלע הראשון בפירוש היא צוער בירד וכן המלא מבואר בחסורה הגדולה כפ' וישב
 ומלך בלע היא צוער קומא: ואם יראנה הבהן והנה אין בה וגו' והיא כהה - כלל לדפ"י כי שני פסמים נאמר שם בפירוש ואם יראנה הבהן
 כו' בלע היא צוער קומא: ואם יראנה הבהן והנה אין בה וגו' וכו' באמצע רק דכתיבו כתיב שפברת וי"א למה נקוד וי"א למה
 כתיב וכו' אין זה סי' משא"כ בשני כתיב והוא כהה בואו באמצע רק דכתיבו כתיב שפברת וי"א למה נקוד וי"א למה נקוד
 כי לא נאמר כן בכתיב ובמסורה הנחלה איתא ואם יראנה הבהן קומא כי בזה הכתיב המוקדם בתורה נאמר והיא כהה בירד:

אבות דרנ פרק לד עשרה נטוונות

שבה שבתון היא לכם היא וכו' והיא נמשאת או עבר כו' - כן הני
 לגר"ל: שתהלך בנן ובתיב ודוי ידד לנו - כן מלתי בלקוט
 פמשנו בשם פרקי ר"ל וספן זה קח כטובג ומשום דלכאורה מזה
 הכתוב ממלך בנן לא מוכח דירידה הוא לזה מיימי עוד מכתוב דודי
 ירד לנו ולי משם למוד סימי לחמד
 דזה קחי על כהמ"ק. וליכ כייט קך
 נחטיב לקמן לזה מיימי הכטוב
 מתהלך בנן ור"כ ילפינן מי' בנן זה
 מחי' לננו (שיר השירים): ויש שמים
 ירד. קחי על היס כמטואר שם
 ככתוב ורלו חסיקי מים וכן משמע
 במרקון דלמיל: ושנים בסוני
 שנאמר ירד וגו' ונאמר וירד ה' וגו'
 ושרתם באהל מועד שנאמר וירד כו'
 נאמר וירד כו' - כן הגיה הגרי"א:
 ואחת במקדש שנאמר ולא יכלו
 דבהנים לבא אל בית ה' כי מלא
 כבוד ה' את בית ה' וכל בני ישראל
 באים ברחת האש וכבוד ה' על
 הבית - גרלה לי דכן לל ומרטם
 של הכתוב ולא יוכל בהנה לסיפל
 לבית מקדשא דה' חחס חתמלא
 חיקר שכינתיה דה' ים ביה מקדשא
 דה' וכל בני ישראל חמיין כד נחית
 וחישלרבתם חשתא על ביתא
 וחיקר שכינתיה דה' שרת על ביתא
 וגו' ואחת במקדש שנאמר ויאמר ה'
 השער הזה כו' לא שיק ופיין בספרי
 ע"ל: ואחד שעתידה להיות:
 עשתממוד למנין חמלא אחת עשרה
 יריות ולי גרלה שהאי אחת שעתיד'
 להיות אינו מחשבון העשר יריות
 פי כמה כלם יריות אשר כבר ירדה
 ולמשמע הלשון עשר יריות ירדה
 שכינה וכפרט משעה הראשונים כבר
 היו לעולמים ומוזכר בהן לשון ירידה
 והשעירית הוא אחת במקדש וכאשר
 פנהתי ורק מפני להטב עשר יריות
 שכבר ירדה חטב עוד אחת ששפירה
 להיות והיא עומדת כנגד כל העשר

העולם ארת בנן עדן שנאמר (בראשית ג) וישמעו
 את קול ה' אלהים מתהלך (יג) בנן (וכתיב)
 (שיר ו) ודודי ירד לנו ואחת בדור המנדל שנאמר
 (גרא' י"א) וירד ה' לראות את העיד ואת המנדל
 ואחת בכדום שנאמר (יש' י"ח) ארדה נא ואראה
 הבצעקחה הבאה אלי ואחת במצרים שנאמר
 (שמות ג) וארד להצילו מיד מצרים וארת על
 דם שנאמר (ההלים י"ח) ויש שמים (יד) וירד
 ושנים בסני שנאמר (שמות י"ט) וירד ה' על הר
 סיני אל ראש הר ונאמר (שם ל"ד) וירד ה'
 בענן ותיצב עמו שם ושמים באהל מועד
 שנאמר (במדב י"א) וירד ה' בענן וידבר אליו
 (יש' י"ב) וירד ה' בעמוד ענן וגו' ואחת במקדש
 שנאמר (ד"ה כ"ו) (ולא יכלו הבהנים לבוא אל
 בית ה' כי מלא כבוד ה' את בית ה' וכל בני
 ישראל רואים ברחת האש וכבוד ה' על הבית)
 ואחת שעתידה להיות בימי טג ומנוג שנאמר
 (זכרי' י"ד) ועמדו רגליו ביום ההוא על הר הזתים
 (פז) עשרה מעלות נסתלקה שכינה ממקום
 למקום מכפורת לכרוב ומכרוב למפתן הבית
 ומפתן הבית (פז) לכרובים ומכרובים לג
 ההיכל ומנג ההיכל לחומת העזרה ומחומת
 העזרה למזבח וממזבח לעיר (יז) ומעיד להר
 ומרד למרבר וממדבר עלתה למקומה
 מכפורת (יח) לכרוב (ומכרוב למפתן הבית
 דכתיב (שמו ב"ה) וגוערתני לך שם ודברתי אתך
 מעל הכפורת וכתיב (חוקאל"ט) וכבוד אלודי
 ישראל נעלה מעל הכרוב אשר היה עליו אל
 מפתן הבית) - מפתן הבית לכרובים דכתיב
 ויצא

שבה שבתון היא לכם היא וכו' והיא נמשאת או עבר כו' - כן הני
 לגר"ל: שתהלך בנן ובתיב ודודי ידד לנו - כן מלתי בלקוט
 פמשנו בשם פרקי ר"ל וספן זה קח כטובג ומשום דלכאורה מזה
 הכתוב ממלך בנן לא מוכח דירידה הוא לזה מיימי עוד מכתוב דודי
 ירד לנו ולי משם למוד סימי לחמד
 דזה קחי על כהמ"ק. וליכ כייט קך
 נחטיב לקמן לזה מיימי הכטוב
 מתהלך בנן ור"כ ילפינן מי' בנן זה
 מחי' לננו (שיר השירים): ויש שמים
 ירד. קחי על היס כמטואר שם
 ככתוב ורלו חסיקי מים וכן משמע
 במרקון דלמיל: ושנים בסוני
 שנאמר ירד וגו' ונאמר וירד ה' וגו'
 ושרתם באהל מועד שנאמר וירד כו'
 נאמר וירד כו' - כן הגיה הגרי"א:
 ואחת במקדש שנאמר ולא יכלו
 דבהנים לבא אל בית ה' כי מלא
 כבוד ה' את בית ה' וכל בני ישראל
 באים ברחת האש וכבוד ה' על
 הבית - גרלה לי דכן לל ומרטם
 של הכתוב ולא יוכל בהנה לסיפל
 לבית מקדשא דה' חחס חתמלא
 חיקר שכינתיה דה' ים ביה מקדשא
 דה' וכל בני ישראל חמיין כד נחית
 וחישלרבתם חשתא על ביתא
 וחיקר שכינתיה דה' שרת על ביתא
 וגו' ואחת במקדש שנאמר ויאמר ה'
 השער הזה כו' לא שיק ופיין בספרי
 ע"ל: ואחד שעתידה להיות:
 עשתממוד למנין חמלא אחת עשרה
 יריות ולי גרלה שהאי אחת שעתיד'
 להיות אינו מחשבון העשר יריות
 פי כמה כלם יריות אשר כבר ירדה
 ולמשמע הלשון עשר יריות ירדה
 שכינה וכפרט משעה הראשונים כבר
 היו לעולמים ומוזכר בהן לשון ירידה
 והשעירית הוא אחת במקדש וכאשר
 פנהתי ורק מפני להטב עשר יריות
 שכבר ירדה חטב עוד אחת ששפירה
 להיות והיא עומדת כנגד כל העשר

שם דברתי אתך מעל הכפורת וכתיב וירכב על כרוב וישע
 סכרוב למפתן דכתיב וכבוד אלהי ישראל נעלה מעל הכרוב
 אשר היה עליו אל מפתן הבית מפתן הבית לכרובים דכתיב
 ויצא כבוד ה' והנני שהיה כטוב לכרוב דכתיב וירכב על
 כרוב ויסף מכרוב למפתן דכתיב וישל כבוד ה' מעל הכרוב אל מפתן
 הבית ממפתן הבית לקני כרובים דכתיב וירד כבוד ה' מעל מפתן
 הבית וישל על הכרוב מכרוב כו' משוכשם פי הכתובים שהביאו
 מיחוקאל

שם דברתי אתך מעל הכפורת וכתיב וירכב על כרוב וישע
 סכרוב למפתן דכתיב וכבוד אלהי ישראל נעלה מעל הכרוב
 אשר היה עליו אל מפתן הבית מפתן הבית לכרובים דכתיב
 ויצא כבוד ה' והנני שהיה כטוב לכרוב דכתיב וירכב על
 כרוב ויסף מכרוב למפתן דכתיב וישל כבוד ה' מעל הכרוב אל מפתן
 הבית ממפתן הבית לקני כרובים דכתיב וירד כבוד ה' מעל מפתן
 הבית וישל על הכרוב מכרוב כו' משוכשם פי הכתובים שהביאו
 מיחוקאל

רס"ו

מיחזקאל לא נחלף שם כן רק כמו שהגיה הגר"א. ומה שהוסף הכתוב ונוטדתי בכדי להוכיח שפיקר מקומה היה במחלה על הכפורה ועיין בספרי ב"א: (יט) שנסתלקה למעלה. הגי' כן לחיקון הלשון דבג"י היה כתוב שנסתלקה כלפי מעלה ולא שייך כלל דמ"י

רס"י שהנחתי: מפתח הבית לברובים דכתיב ויצא בו' בפתיחה תיבה רבתי ויגל לא היה לר"ך קרי' למימר אלא ויבא ואם אומר ויגל אחר רב אחא. למתך שיהיה יולא מפלטין שלו בכעס משהיה יולא היה מזור ומתקף ומשקט ע"ש: מברובים לגג ההיכל. ע"כ סדר הסילוק מוכח מקרא' ומכאן וליך סדר הסילוק הוא רק מסביר כי מסתמא היה הסילוק כסדר דרך יליאות חוק וכן כתב רס"י בר"ה שם: ומעיר להר. שם ברבס אחר ר"י שלט שנים ומחנה עממה הכנינה ויבטח על הר הויחיס הכרה שמה ישראל יעשו תשובה ט' ע"ש: ואח"כ שנסתלקה למעלה שנאמר. כן הגי' הנכריא: עשרה שמות נקרא נביא. אולי שהמה נגד העשר. שמו' של שבת של הקב"ה ונגד העשרה ירידות סוידה שכינה ונגד העשרה שמות של רוב"ק וכנגדן נקרא הגניא בעשרה שמות ודברות יש בהן לא ראו זה כראוי זה ושמה גרס וכמאמר הכתוב אם יהיה נביאכם ה' במראה אליו אחרת במלוא אדבר בו לא קבעדי משה כו': אלו הן ציר כו'. אולי לפי הסוגיא דכאן מה דכתיב בירמי' מ"ס שמועה שמעתי מאלה ה' וליד בגי'ם שולח וגו' ה"פ שהגניא שמוע מהקב"ה בקרא להנביא ליה ולאמר לו שיהא שולח בגי'ם להודיע להם שיחבקלו ויבואו עליו למלחמה וכה"ג לריכוס אנו לבאר בתוכדיהו אשר אחר ג"כ שמועה שמענו מאלה ה' וליד בגי'ם שולח. נאמן עבד. מבואר בכתוב ה"ל אלל חשה במדבר י"ב: עבד חזה. כראה לי דקן ל"ל ופ"ה

(שם י') ויצא כבוד ה' מעל מפתח הבית ויעמוד על הכרובים. מברובים לגג ההיכל דכתיב (משלי כ"ח) טוב לשבת על פנת גג. מנג לחומת העזרה דכתיב (עמוס ד') והנה ה' נצב על הומת אנך ומחוטת העזרה למזבח. שנאמר (שם ט') ראיתי את ה' נצב על המזבח ממזבוח לעיר שנאמר (מיכה ד') קול ה' לעיר יקרא ומעיר להר דכתיב (יחזקאל י"ח) ויעל כבוד ה' מעל תוך העיר ויעמוד על ההר וגו' מהר למדבר דכתיב (משלי כ"א) טוב לשבת בארץ מדבר ואח"כ (יט) שנסתלקה למעלה שנאמר (הושע ה') אלך אשובה אל מקומי. עשרה שמות נקרא נביא אלו הן ציר נאמן (עבד חוזה) צופה (כ) רואה מלאך נביא (אלהים) איש אלהים. עשרה שמות נקרא רוח הקודש אלו הן משל מליצה חידה דבור (כא) אמירה קריאה צווי משא נבואה חיון. עשרה שמות נקרא שמחה אלו הן ששון שמחה גילה רנה דיצה צהלה עליזה (כב) חדוה עליסה עליצי. עשרה נקראו היים הקב"ה וה' אלהים אמת הוא אלהים חיים (ירמיה י') תורה נקראת היים שנאמר (משלי ג') עין חיים היא למחויקים בה ותומכיה מאשר. ישראל נקראו חיים שנאמר (דברים ד') ואתם הדבקים בה' אלהיכם היים כלכם היום (כג) צדיק נקרא חיים שנא' (משלי י"א) פרו צדיק עץ

מחזקאל לא נחלף שם כן רק כמו שהגיה הגר"א. ומה שהוסף הכתוב ונוטדתי בכדי להוכיח שפיקר מקומה היה במחלה על הכפורה ועיין בספרי ב"א: (יט) שנסתלקה למעלה. הגי' כן לחיקון הלשון דבג"י היה כתוב שנסתלקה כלפי מעלה ולא שייך כלל דמ"י כלפי שיערו כנגד משמע אבל לא למעלה ממש ובר"ה שם הגידסא ומדבר עלתה ויסבה במקומה וכבר ביאר דוד המע"ה מקומה שמים שמים לה': (ב) רואה מלאך נביא. הגיה מלאך במקום תלוס שהיה כתוב בג"י עפ"ה בספרי ב"א וע"ש: (כא) אמירה קריאה צווי. הגיה קריאה במקום הפהרת ללא מלינו שרוב"ק יהיה נקרא מפארס מש"כ קריאה כל התורה מלאה מזה: (כב) חדוה עליסה עליצה. הגי' עליסה במקום הפהרה שאין הפהרה לשון שמחה דק אלה ומדור ופליסה מלינו בכתוב כחיל תמורתו ולא יפלוס (חוב כ'): (כג) מע"ה נקראו חיים. הגי' מע"ה נקראו במקום לדיק נקרא ע"פ שכתבתי בספרי ב"א מ"ש: (כד) גן עדן נקרא חיים שנאמר ועין החיים בחוק הגן. הגיה כן דלג"י שהיה כתוב על ג"ע שנאמר אסתלק לפני ה' בחלונות החיים קשה הלא מכתוב זה לא משמע רק על ארץ ישראל. וכפי הנהגה הוא ג"כ בילקוט יחזקאל ולכן מוחקמה שהיה כתוב עוד בגי' ען נקרא חיים שנאמר וען החיים כחוק הגן כי זה הכתוב קאי על ג"ע ככ"ל: (כה) החיים ירושלים נקרא חיים שנאמר כל הכתוב לחיים בירושלים עוה"כ נקרא חיים שנאמר

אלה לחיי עולם צדקה נקרא חיים שנאמר באורח צדקה חיים חבבה נקרא חיים שנאמר הורה חכם סקור חיים אור נקרא חיים שנאמר לאור באור החיים יגוי ירושלים נקרא כו' הנה בכל ספרי כס"ס כהוב כאן ירושלים כו' ורק שמן הזר כתוב ט"ז ס"א ל"ג ולעיל ג"כ משמע שהיה כתוב רק ג"ע נקרא חיים שנאמר וען כו' ולק שזה חדשים מקרוב בלו שנחוספו בפנים בין שני סמניות כוה ג"ע נקרא חיים [שנאמר אסתלק לפני ה' בחלונות החיים ען נקרא חיים] שנאמר וען החיים כו'. ונראה לפי קשה להם הלא משמע דען הוא שנקרא כן ולא הגן כדכתיב בחוק הגן משמע דהוא ר"א וכאן קשה להם למה להם להביא על ירושלים שנקרא חיים הלא הוא בכלל ארץ ישראל שהוכיחו מכבר שנקרא חיים ע"כ הוסיפו זה הפסוק אסתלק כו' לפיל על ג"ע ודרשו דחלונות החיים קאי על ג"ע והוסיפו ען נקרא חיים שהיה קאי עליו הכתוב שנאמר וען טו' ולהג"א ב"ל הגי' שמקומת דנה וכבר כהכתיב בלוח כ"ד שגם בילקוט היה כתוב הוי שנאמר וען החיים לראיה על ג"ע ואפשר מדכתיב החיים בה"א דרשו ממנו דקאי נס על ג"ע שאכלו והגי' ען נקרא חיים לא שייך כלל דמשמע סתם ען נקרא חיים ובאמת הלא רק ען החיים נקרא כן ע"ש מעשיו כמ"ש פן ישלח ידו כו' ומי לעולם. ומה שהביאו עוד כתוב על ירושלים דאם לא היה רק כתוב אחד שמבואר בו ארץ חיים הייתי חולה דקאי על ירושלים לבד ע"כ

שמה כתוב בגי' אחר עבד שליח ל"ל דלא גרסינן כי לא מלינו שנקרא נביא שליח אכל מזה נקרא וכמבואר בשמואל ב' כ"ח ודבר ה' היה אל גר הנביא חוזה דוד: צופה. ביחזקאל כן אדם לופה נסתחך לבית ישראל: רואה. (שמואל א' ע') כי לנביא היום יקרא לפנים הרואה: רואה מלאך נביא. כן הגי' הגר"א והגם דמלינו מקרא מלא אה יהי נביאכם ה' במראה אליו אחרת במלוא אדבר בו מזה לא מוכח רק שיש מדריגה החמונה של נבואה הנקרא חלים אבל לא מוכח שיהא הנביא נקרא חולם ואורכב מוכח בדברים כ"כ דכתיב שם כי יקום בקרבך נביא או חולם חלוס וגו' ש"מ דחולם חלוס לאו היינו נביא וע"כ לא גרסינן חולם אלא מלאך כי כן מלינו בכתוב ויאמר חגי מלאך ה' וכהיב וישלח מלאך ויוליאו ממלרים: נביא אלקים איש אלקים. ל"ל דקן ל"ל נביא (שמואל א' ב') כי נאמן שמואל לנביא לה' וכמוהו הרבה חלקים שמוס ד' הוא יהי לך לכה ואח"כ יהיה לו לאלהים וס"ו ראה נהפך אלהים לפרעה ואהרן אחיך יהיה נביאך ובשמואל א' כ"ח אלהים ראינו טולים מן הארץ: איש האלהים. בשמואל א' ט' הנה נא איש האלהים בעיר הזאת וכמוהו הרבה: עשרה שמות נקרא רוב"ק. נגד העשרה שמות של נביא: משל מליצה כו'. כלן מבוארין בכתובים ואין להאריך אך דל"ע אמאי לא תבי' מראה תלוס פ"ה"ש המבוארין בכתוב נמדבר י"ב כאשר הבאתי לך לפיל: אמירה קריאה ציווי. כן הגי' הגר"א: עשרה שמות נקרא שמחה. משום דבאמת רוב"ק אין סורה על האדם אלא מתוך שמחה וכמבואר בכתוב

מלכים ב' ב' והיה כעגן המגננותהי עליו יד ה' ודרשו רז"ל על זה תלמד שאין השכינה שורה לא מתוך עלווה ולא מתוך סגבו' ולא מתוך שמחה ולא מתוך קלות ראש ולא מתוך שיחה ודברים בעלים אלא מתוך שמחה של מנהו ולהכי הביאו בכלן עשרה שמות של שמחה שהן נגד העשרה שמות של רוב"ק: אלו הן: כלן מבוארים הן בכתובים ואין להאריך: חדוה עליסה עליצה. כן הגי' הגר"א: עשרה נקראו חיים. משום דרוב"ק מביא לידי חמיית המתיס למי על ע"כ הביאו זה בכלן: צדיק נקרא חיים שנאמר פרו צדיק עין חיים. לבאורה אין מזה הכתוב ראי' על הדיוק שנקרא חיים רק על הפרי לדיק וע"כ באמת הגי' בטהיג מעשים טובים נקראו חיים שנאמר פרו לדיק כו' ולי כראה דכל הכתוב קאי על הדיוק וה"פ פרו לדיק כלומר שהלדיק עושה פירות ונקרא ען חיים והיינו משום דסתם אדם נקרא ען וכדכתיב כי האדם ען השדה והלדיק נקרא ען חיים ועושה פירות טובים והיינו מעשה הטוב שמושה (וכמו ען החיים שנתוך הגן אשר עליו נאמר בראשית ג' ועמה פן ישלח ידו ולקח גם מעין החיים ומי לעולם) וע"כ נאמר ען חיים לשון ימיד ולא עלים לשון רבים: ג"ע נקרא חיים שנאמר וען החיים בחוק הגן. כן הגי' הגר"א: צדקה נקרא חיים כו' אור נקרא חיים כו' עוה"ב נקרא חיים כו'. כל זה מלאתי בנה"ג אך עה דמשיב שם ירושלים נקרא חיים כו' וכן בגי' ורק שהגי' להביא ראוי מכתוב אחר זה לא נראה לדעתי הקלרה דהא ירושלים בודאי בכלל ארץ ישראל הוה

הוא וכו' הביאו ראוי דל' נקרא חיים גם מה דמצינ' עוד חכמה נקרא חיים שנאמר תורת חכם מקור חיים וכן נט' חכם נקרא חיים כו' ג' לא נראה לי דאם הגרסא חכם נקרא חיים הלא הוא בכלל ישראל שנקראו חיים שהביאו מקודם ואם הגרסא חכמה נקראת חיים הלא היא בכלל תורה נקראת חיים שהביאו מקודם כי החכמה היא התורה ונפרט שהביאו ראוי לזה מכתוב תורת חכם מקור חיים ולי' ודע דנחמה לפי ט' דברים חכם נקרא חיים י' לחלק ד' ישראל הייט כלל ישראל משא"כ איש אחד מישראל ולזה הביאו עוד דגם איש אחד חכם נקרא חיים ונחמה כה"ג דרובים איש לחלק ולומר אלל דריק נקרא חיים שאמרו לעיל דהלא הוא לכאורה בכלל ישראל נקראו חיים אך דני' לא יחא כמ"ס בספרי ש"א וענה כפי אשר הפמדהי בפנים דוק ופסקה עשרה שנקראו חיים קביה תורה ישראל דריק ג"ס ארץ ישראל לזקה מים אור פוסי' וכו' מסייע זה הפרק פ"ד שאמרו ז"מא כי הוי מספרי רבנן מהדרי אמרי הכי מחיה חיים יתן לו חיים ארוכים טובים ומתוקנים ולאשמיטין שכל ישראל יש להם חלק לעוה"ב :

עין חיים • גן עדן נקרא חיים (כד) שנאמר (בראש' ב') ועין החיים בתוך הגן • ארץ ישראל נקראת חיים שנאמר (יחזקאל כ"ו) ונתתי צבי בארץ (כה) החיים • צדקה נקראת חיים שנאמר (משלי י"ג) באורח צדקה חיים • מים נקרא חיים שנאמר (זכרי' י"ד) ביום ההוא יצאו מים חיים מירושלים אור נקרא חיים שנאמר (איוב ל"ג) לאור באור החיים • עוה"ב נקרא חיים שנאמר (ויאל י"ב) אלה לחיי עולם :

סליה פרק לד

פרק דה (א) הקדוש ולא ניווק אדם

בירושלים • מזהק מכלן חיי עשרה נסים נעשו לאבותינו בירושלים דהלא מקודם לא חטבו רק ב' דברים ומלא ניווק כו' עד אין ירושלים ממחלה ט' איש רק ח' דברים וכן הכל הוא רק עשרה דברים להשלום היוד נסים שהחיל ופ"ד מחקו רק דליל דמה שאמרו מקוד' בכהמ"ק הוא מים ונ"ל בירושלים מים כמ"ס בספרי ב"א(ב) לגר הישב • דלא כנ"ל • שהיה כתוב לגר ותושב ומשפט שהקלנר גמור לא היו מושין פס מקום וזה לא יתכן כלל אבל לפי נוסחא נחא דגר מושב היינו שקיבל עליו שלא לעבוד אלילים אבל זיכל נבלות ומכיון שאינו מוכר כמומאה פ"כ אין שושין לו מקום פס : הראשונים

ואין נדוניא בעיר הגדת ואין מוציאין בה זיון וגזוטריות וצינורות לריה מפני אהל המצא ואין מלינין בה את המט ואין מעבירין בתוכה עצמות אדם ואין עושין בה מקום (כ) לגר תושב

הדן ערך עשרה נסיונות

פרק דה עשרה נסים נעשו לאבותינו בבית המקדש מעולם לא הריחו בשד הקדש ולא הפילה אשה מריח בשד (א) הקדש (ועשרה) נסים נעשו לאבותינו בירושלים (ולא) ניווק אדם בירושלים מעולם ולא נפגע אדם בירושלים מעולם ולא נבשל אדם בירושלים מעולם ולא נפלה דליקה בירושלים מעולם • לא היתה מפולח בירושלים מעולם לא אמר אדם לחברו לא מצאתי תנור לצלות פסחים בירושלים מעולם • לא אמר אדם לחברו לא מצאתי סטה שאישן עליה בירושלים מעולם • לא אמר אדם לחברו צד לי המקום שאלין בירושלים • אין ירושלים מטמאה בנגעים ואין מוציאין בה זיון וגזוטריות וצינורות לריה מפני אהל המצא ואין מלינין בה את המט ואין מעבירין בתוכה עצמות אדם ואין עושין בה מקום (כ) לגר תושב

סליה פרק לד

פרק לד עשרה נסים • ונפרטין אי אחס מולח

אלא שני דברים בלבד לא הסריח בשד הקדש ולא הפילה אשה מריח בשד הקדש והוא מקום דאגב אורתי קמ"ל דאלו שני הדברים נחשבין שפיר קן נביאי דבהמ"ק וכן כניסי דירושלי' והאי מעולם לא הסריח קאי

אדלמטה ואדלמטה כי מה שאמרו כי מה שאמרו לא הסריח בשד הקדש כו' לא הסריח בשד הקדש ולא הפילה אשה מריח בשד הקדש והוא מקום דאגב אורתי קמ"ל דאלו שני הדברים נחשבין שפיר קן נביאי דבהמ"ק וכן כניסי דירושלי' והאי מעולם לא הסריח קאי

אדלמטה ואדלמטה כי מה שאמרו כי מה שאמרו לא הסריח בשד הקדש כו' לא הסריח בשד הקדש ולא הפילה אשה מריח בשד הקדש והוא מקום דאגב אורתי קמ"ל דאלו שני הדברים נחשבין שפיר קן נביאי דבהמ"ק וכן כניסי דירושלי' והאי מעולם לא הסריח קאי

(ג) הראשונים אמרו מחילה היתה שם - מוחק מה שהיה כתוב כתיב אחר טו' הראשונים וכספיו את הקבירות מפני מה לא פנוס אמרו טו' דכלא כבר אמרו מפני שהיו שם מיתות נביאים הראשונים וכו' שאתה בסמוך על גינות ורדיוס ואינו מקשה שם כלום (ומה גם דהכא הוא עשם פשוט משום כבודם) והוא אמרו מחילה טו' הוא ענין בפ"ט ועיין בספרי ב"א: (ד) ואין מגדלין בה תרגולין - פניה תרגולין במקום אחרים שהיה כתוב כתיב - דכן הוא בשילהי פרק מרובה: (ה) המוסאה ואין דנין בה בן סודר וסודה - הגיה ואין דנין בה במקום ואין מקיימין בה למידין בלשון: (ו) ואין נחלם הבית לצמיתות בתוכה ואין לוקחין בה שבר בתים אבל לוקחין בה שבר כמות ומצעות ר"י אומר כו' הגיה ואין נחלם במקום ואין מוכרין דכן היה ככ"ק שם אין לבית חלוט בה ומוחק טו' לאמר י"ב חרש ט' בספרי ב"א וכתיב ה' כתוב אחר טו' חרש ואין לוקחין בה שבר מקום ומצעות ר"י אומר כו' וזה לא שייך כלל דל"כ בתמי פליג ר"י ע"כ ס"ק פ"ב הגיה ואין לוקחין בה שבר בתים אבל לוקחין בה שבר מקום טו' כנ"ל: (ז) מעריפין ולוקחין כבשים כו' - הגיה ולוקחין במקום וטעמים - דנעלים משמעותי בלא משום רק מן המוכן שהיה אצלו מכבר וא"כ אין זה הפדמה כי כן אורח ארעה למי שבק גולפי ומשכי

הושב ואין מקיימין בה קברות חוץ מקברי בית דוד וחולדה הנביאה שהיו שם מימות נביאים (ג) הראשונים אמרו מחילה היתה שם שהיתה מוציאה את הטומאה לנחל קדרון ואין נטעין בה נפיעות ואין עושין בה גנות ופרדסים חוץ מגנות ורדיוס שהיו שם מימות נביאים הראשונים ואין מגדלין (ד) בה אווין ותרגולין וא"צל חודרים - אין מקיימין בה אשפתות מפני (ה) המוסאה ואין דנין בה בן סודר וסודה דברי ר' נתן שנאמר (דברים כ"ח) ותפשו בו אביו ואמו והוציאו אותו אל זקני עירו ואל שער מקומו אין זה עירו ואין זה מקומו - אין מוכרין בה בתים אלא מן הקרקעות ולמעלה (ו) ואין מוכרין הבית לצמיתות בתוכה לאחר י"ב חדש ואין לוקחין בה שבר בתים אבל לוקחין בה שבר משות ומצעות - ר' יהודה אומר אף שבר המשות והמצעות לא היו לוקחין בה עורות קדשים מה היו עושין בהן נותנים אותן לבעלי אושפיון - ר"ש בן גמליאל אומר אכסנאים היו שרדיים מבפנים ובעלי אושפיון מבהוץ אכסנאים היו (ז) מעריפין ונוטלים כבשים המצוירים

לגדל חזירים בכל מקום כמבואר שם ארור האיש שיגדל חזירי שגורו בימי חשמונאי: מפני המוסאה - שם מבואר הפעם משום שקלים ופרסי' דרבן לגדל באשפה ומרבים הטומאה לפי שמחיס שם ומסמח הקדשים שבירושלים עכ"ל וא"כ הייט קד דהכא ואולי מה שאמרו מפני הטומאה קאי גם אלפני פניו וכו' מה שאמרו אין מגדלין בה אווין ותרגולין ונחשבים לאחד ודע דשם איפת ואין עושין בה אשפתות וכאן אמרו אין מקיימין בה אשפתות ביאר דכפר א"ח והדברים ראויין לאומרם ומה שמכרו כאן גלו כאן ואמי לאשמועינן בכלן דדוקא לקיים בה לקביעות

לחושפיוי פ"כ הגיה ולוקחין וכלומר שהיו לוקחין בטנה עורות יפה וטשו כן בהערמה דהא הנה אין לוקחין שבר בתים והם היו יודעין שלוקחין זה בטנה לא היו מקבלים ופליג על מד שהאכסנאים לא היו רוצים ליהן להם ונעטל בורע אלא אדרבא שהיו האכסנאי' עוד מערימין כו' ככדי ליהן להם - ומ"ש אכסנאי' היו שרוין חפניס ובעלי אושפיון מבחון טוח ג"כ לרכוסא שאף שהי' לרדך להיות כל דריסת רגלם דרך בעלי אושפיון וא"כ היה להם להרגיש מזה אע"כ

הוא דאסור אבל ודאי היה אשפה בירושלים דהא משום זה נוסח מגדלין תרגוליס מפני הקדשים והם יש להם גינה או אשפה כריזה מותר וסרה מה שהגיה המיא בל"ט דהא אין עושין גינה ואשפה בירושלים דוראי דרך עראי היה שם גינה או אשפה: ואין דנין בה בן סודר וסודה - כן הגיה הגר"א: ואין זה מקומו - דסבר לא נתחלקם ירושלים לשבטים: מן הקרקעות ולמעלה - היינו הנוגים אבל לא הקרקעות שאינם שלהם מטעם הנ"ל: ואין מוכרין הבית לצמיתות - הוא מה שאמרו אין הבית חלוט בתוכה ושם מבואר מטעם הנ"ל ומה דמסיק ב"אן לאחר י"ב חודש ר"ל סיטולין לגאול את הבית אף לאחר י"ב חודש ולא בא להוליח בתוך י"ב חודש כי יטלין לגאול גם בתוך י"ב חודש כדון בתי החזרים וכן פרסי' שם: ואין לוקחין בה שבר בתים אבל לוקחין בה שבר משות ומצעות ר"י א"כ כו' - כן הגיה הגר"א וכתיב זה הוא ביומא י"ב ומה שאין לוקחין בה שבר בתים הוא מטעם הנ"ל דלא נתחלקה לשבטים משאי"כ שבר משות ומצעות שהמה מטלטלין וכלים של בעל הבית היו לוקחין מהם: ר"י אף שבר משות כו' - הטעם כמו דמסיק כאן עורות קדשים מה היו עושין בהם נותנים אותן לבעלי אושפיון וע"כ מטעם זה בעלמך סבר ר"י דאין לוקחין בה שבר כמים דהא מלינו ביומא שם דסבר ר"י דירושלים נתחלקה לשבטים ופליג בזה ע"כ הגר"א ו"כ י"ש חילוק בין כמים ובין משות ומצעות משא"כ לדברי ר"י דסובר ירושלים נתחלקה לשבטי' והטעם הוא מפני שהיו נוהגין עורות קדשים לבעלי אושפיון ליכא שים תילוק - ואשחומס אל המראה אשר ראיתי ביומא שם בחוס' ישינס הטעם בשם הרב רבינו יוסף לפי שמקום משות ומצעות אינם שלהם ואני בער ולא אדע לכיין פי' הגמרא דשם לפי טעם זה והוא דאיתא שם אין משכירין בתים בירושלים לפי שאין שלהם ר"ל בר דדוק אומר אף לא משות לפיכך עורות קדשים בעלי אושפיון טעלין אותן בזרוע עכ"ל ולפי טעם הר"י הנ"ל לא ידעתי דבר אמאי נטעלין אותן בזרוע מכיון שאין מניע להם שבר מן הדין משא"כ לפי מה דפרשתי שמשות ומצעות המה מטלטלי' וכליו של בעלי אושפיון וגם הכמים שלהם המה דירושלים נתחלקה לשבטים וא"כ מן הדין היה ראוי ליקח שבר מהאכסנאים ואע"פ לא לקחו לפיכך נטעלים עורות קדשים בזרוע כשכרם ובפרט לפי נוסחא דכאן ר"י איתר אף שבר משות ומצעות לא היו לוקחין בודאי דאיתא לטעם הר"י בג"ל דר"י בודאי סובר דירושלים נתחלקה לשבטים וכמבואר ביומא י"ב ומה גם לנו"הג לקחן אחר רבי יהודה באותה שעה שידעו שבית הבחירה כו' ח"כ ממילא מבואר גם כאן דסובר ר"י דירושלים נתחלקה לשבטים ואע"פ סובר דאין לוקחין שבר בתים ומצעות והוא רק משום דהיו נוהגין עורות קדשים לבעלי אושפיון וכאשר בארתי: רשב"ג אומר אכסנאים כו' - גם הוא סובר דירושלים נתחלקה לשבטים וא"כ שלכן הוא ואע"פ היו אכסי ירושלים נוהגים בהן באכסנאים כבוד הרבה יותר מן הראוי וקוא שהניחו בעלי אושפיון להיות האכסנאים שרוים בפנים ובעלמך היו שרוין מבחון וא"כ היה דריסת הרגל של האכסנאים על בעלי אושפיון ואע"פ לא היו נטעלים מהם שבר בתים ומשות ומצעות וצ"כ היו אכסנאים בעלמך מערימין ונוטלים כבשים המצוירים וכו' - בע"א נראה לי לפרש דרש"ב פליג על ר"י והולך בשיטת ח"ק וסובר דירושלים לא נתחלקה לשבטים וא"כ מן הדין אין לוקחין בה שבר בתים אלא מפני שבעלי אושפיון היו נוהגים ב: אכסנאים וכפי שפרשתי ומפני בן לא לבר עליו לריבין בעלי אושפיון ליקח מהם העורות קדשים בזרוע אלא שהאכסנאים היו טעלמן מפרזוין ונוטלים כבשים המצוירים שגורויהו יפה צדי ודי שלטון ונוטמן. בעלמך לפני ירושלים ככדי שישפכו הרבה ספור הפגוד הדב עפעו להם בעלי אושפיון

אע"כ

אבל שכן מטות ומלכות אפסר שלקחו מהן במזמתיים מפני שהן שלהן וזאת דע מה דאיתא עס ביומא אמר אביי ש"מ אורח ארעא למישבא אינש גולפי ומשכי לאושפיזי' ולדעתי ה"פ מפני שאמרו מקודם עס שלא לקחו שכן בתים מקום ומלכות מהאכסניאם לפיכך פורות קדשים בעלי אושפיזין נטלים אותן בזרוע וא"כ קשה לכאורה האי חליפין מאי עבידתי' יתיר טוב היה שיקבלו שכן בתים ומטות ומלכות וזיהו העורות קדשים להאכסניאם ולזה אמר אביי ש"מ אורח ארעא ט' וא"כ אף אם היו לוקחין שכן בתים ומטות ומלכות היו נטלים בעלי אושפיזינן העורות קדשים משום אורח ארעא וא"כ אין זה חליפין כלל ואין זה נקרא שכן בתים כלל ואפשר שפ"ד אמר רש"י ג"כ היו מערימין ונטולין כו' מפני שאורח ארעא למישבא גולפי ומשכי' לאושפיזי' ומפני שלא לקחו שכן בתים ועשו להם כבוד רב היו מערימין למישבא להו פורות יקרים ומה שאמר היו מערימין ונטולים ולא מערימין ולוקחין הוא משום דאם היו יודעים בעלי אושפיזין שעושין כן בכיון ככדי למישבא להו פורות יקרי' לא היו נטולין מהן העורות כלל מכיון שבאמת לא ראו לקבל מהם שכן בתים משום ענין ואופן ולפי' השני בעמידו דיניהם של דין תורה א"כ לא היו מקבלין מהם גם העורות כי צדאי' כאשר לוקחין וכבשים המלויים שפורחיהן יפה בר' ופי' סלפי' בודאי שלוקחים אותם ביוקר מחמת זה

אעפ"כ היו עושין ל"כ בהמרמה שלא יביטו כלל שלוקחין העורות מן הסוק וכנ"ל : (ח) מכל שבטיכם שכל ישראל שותפין בה - מוחק תי' זו ירושלים שהיה כתוב בכ"י אחר תי' שבטיכם - דהלא פ"ז תפרש מה היה בחלקו של יהודה כו' וזהו כחאן דאמר ירושלים נתחלקה לשבטים (וכן משמע ביומא

המצויירים שעורותיהן יפה בר' וה' סלעים ונותני' לבני ירושלים ובה בעלי בתים היו משתכרים . כתוב אחד אומר (שם י"ב) באחד שבטיך וכתוב אחד אומר (שם י"ג) מכל שבטיכם באחד שבטיך זו שבט יהודה ובנימין (ח) מכל שבטיכם שכל ישראל שותפין בה - מה היה בחלקו של יהודה הר' הבית והדלשות והעורות ומה היה בחלקו של בנימין ההיכל ואולם ובית קדש הקדשים וכראש תור היה יוצא ונכנס והיה תור לאתרו ועליו מזבח (ט) בנוי והיה בנימין הצדיק מצטער עליה לבלעה בכל יום שנאמר (שם ל"ג) חופף עליו כל חיוס לפיכך זכה בנימין הצדיק ונעשה אושפיזינא לגבורה שנאמר (שם) ובין כתפיו שכן (י) אמר יהושע באותה שעה שידוע אני שבית הבחירה עתידה ליקבע בין תחומי של יהודה לבנימין - אלך ואחקן דושנה של יריחו - ומי אכל כל אותן השנים בגי קני הותן משה (יא) שנאמר (במדבר י') והיה הטוב הרוא אשר ייטיב ה' עמנו והמבנו לך וכשנבנה בה' מק באו בני בנימין ופגנו אותם שנאמר (שופטים א') ובני קני הותן משה עלו טעיר החמרים (יב) וגו' אמרו בשיגלה הקב"ה את שכינתו עתיד לשלם שכר

התקמ"ז ויאמר משה לחובב וכי עלתה על דעתך שאמר לו משה ליסרו צא וניתן לך חלק בא"י והלא כבר נאמר כי ה' דבר טוב על ישראל מה מ"ל לך אהנו והטוב לך זו דושנה של יריחו שהיו אוכלין אותה בני בניו של יתרו כו' : (יב) וגו' ומנין הן מהפרנסין בן הצדקה אמרו כשיגלה הקב"ה את שכינתו עתיד לשלם שכר טוב ליהרו ולבניו שנאמר דבי ה' דבר טוב על ישראל וגו' ר' שמעון אמר בני אדם גדולי' היו כו' הניחו הכל והלכו חשם שנאמר' משפחת סופרים יושבי יעבץ וגו' הבה היתורים יושבי נטעים וגו' עם המלך במלכותו ישובו שם להיכן הלכו כו' : והא לך האי התמרים וגו' אמרו כשיגלה הקב"ה את שכינתו עתיד לשלם שכר טוב ליסרו ולבניו ומנין הן מהפרנסין בניו של יתרו מן הצדקה ג"א היל"ה שג"א ממשפחת סופרים יושבי יעבץ והאמר המה הירוצים יושבי נטעים וגו' בני אדם גדולים היו כו' ער ובשכיל מלכותו של מלך מלכי המלכים הקב"ה יסבו עס המלך במלכותו - יסבו עס להיכן הלכו כו' פ"כ - הנה הכי' לא שייך כלל חדא דאין זה כסדר שנתחלה חשב שאלו כל אותן השנים עד שנבנה בית הבחירה ואח"כ מה שיהיה לעתיד כשיגלה

אמר אפשר שמנית אבא אחי הגדולים ושורה אללי עמד והלך ונפשו אלל בני' לפדקים כל אחד ואחד ואמר אללי הוא שורה קטן שבכלם שגומה ופניו כבוסות אמר האב ראיחם בני קטן שצמד ופניו כבוסות ונפשו עגומה עליו עקשו מאלל ומשה יהיה משלכם ולינתי אללי כך אמר הקב"ה כו' פ"ט : אמר יהושע באוהה שעה שידוע אני כו' - כן מלאתי שהגי' הגאון מוהרר יעשי' ברלין ונכון הוא לדעתו ובילקום זאת הברכה הכי איתא כשתלק יתקן ישראל לשבטים הניח דושנה של יריחו חיק אמה ונתנה לבני יונדב בן רכב חלק בראש וסיו אוכלים אותה ח"מ שנה כו' פ"כ וכן בילקוט שופטים ח' כשהיו מחלקים את הארץ הניחו דושנה של יריחו חיק אמה על חיק אמה אמרו כל מי שבנה בהמ"ק בחלקו יעול דושנה של יריחו כו' וכיון ששרפה שכינה בחלקו של בנימין באו בני בנימין ופגנו אותם פ"ט וזהו אשר אמרו כחאן דאמר יהושע באותה שעה כלומר באותה שעה כשתלק את הארץ לשבטים אמר צביל שידוע אני שבת הבחירה פסידה ליקבע כו' חלק ואחקן דושנה של יריחו עבוד מקום בית המקדש : מי אכל בו' - כלומר אותן ח"מ שנה קודם שנבנה בהמ"ק : שנאמר והיה הטוב הרוא כו' וכשנבנה בהמ"ק באו בני בנימין ופגנו אותם שנאמר ובני קני בר' - כן הגי' הגר"א : אמרו כשיגלה כו' - כלומר מכיון שפיטו אותם משם קבלו באהבה ואמרו כשיגלה הקב"ה כו' והיינו א"ה אחר שיבא משיח דקנו ויחיו בתים ולא יהיה אז ית"ר בהובטו ואז יקויים משם קבלו באהבה ואמרו כשיגלה הקב"ה כו' ואז בודאי עתיד לשלם שכר טוב ליהרו ובניו ומה שאמרו שכר טוב פי' שכר עבוד שהניחו הכל והלכו אלל יעבץ ללמוד תורה שנקראת עוב' : ומנין הן מהפרנסים - כלומר מכיון שעמדו ופיטו אותם משם ממה הן מהפרנסין מעתה ואמרו מן הצדקה והביאו ראייה מכתוב משפחת סופרים יושבי יעבץ וכלומר מכיון שהיו חסידים כל כך ולא עסקו במלאכה פ"כ נחפרנסו מן הצדקה וכ"א שבספרי הש"ס מן הילידה היו פי' מן מלאכת אומני כלי חרס וכפדסי' בד"ה על הכתוב הנה שולריה וגו' ומה שהביאו כחאן הכתוב משפחת סופרים וגו' על סוף הפסוק כמנו המה הקנים ופרסי' ויתנוהו ללורף הרגומו

כשיגלה הקב"ה את שכינתו (והייט ע"ש הכסוב וגלה כבוד ה' וראו כל צד ימדיו כי פי ה' דבר) ואח"כ אמרו ומנין כן מספרנו דע"כ קאי על העת דביני בני ועוד דלכאורה אין ראיה מכתוב ממספחה סופרים כו' שנפרטנו מן סדקס ומ"ש וכשביל מלאכתו של מתי הקב"ה יצא עם עם המלך כו' לא שייך כלל וחמרון הניכר יש כאן - ע"כ הניח ומנין כן מספרנו מן סדקס בלא הכתובים קודם אמר כשיגלה והכתובים ממספחה כו' המה ביולרים כו' קודם מ"י פס המלך כו' ושם חיקן משט וכוסף שנאמר כי ה' דבר טוב על ישראל לראיה שילם להר שבר טוב ודרש האי טוב דקאי על לפתיד לבן - וסביה ר"ש אומר בני אדם גדולים כו' - דזכ הדרש מחולק עם הדרש שלפניו וסונר שלא ניתנה להם לבר דושה של יריחו ורק שבו עם מחמת שלמדו סורה אלל יעבן שה"ש והת"כ הלכו עמו למדכ' ערד ויעבן הוא עתמילא בן קנו אחי כלב וכמבואר בילקוט וזאת הברכה וכן אמר מולא בעתמילא בן קנו שהניח מקום פירות והלך לו לערד במדבר ללמוד סורה מי היה יעבן זה עתמילא בן קנו ע"ש והו' דכתיב (שופטים ב') ובני קני חותן משה על משיר התמרים את בני יהודה מדבר יהודה אשר בנגב ערד וגו' ומכיון שמקודם הוא דברי ר' יהודה ע"ש הנהתו ע"כ הגיה כאן ר"ש אומר וכו' רש"י שה' בר פלגתי ג"כ לפיל בפנין עורו' קדשים וע"ש ככ"ה (יג) לסקס יעבן דהא איש טוב כו' - מוחק ה' בלחמה שמה שהיה כתוב בני בלחמה שמה היה יעבן איש טוב כו' דמשמע ה' שאת"כ נהמן : (יד) בתורה הלכו אחרים אצל חסיד שנאמר ויקרא כו' וזו"ס ה' - הלכו חסידים אלל חסיד דבלא זה אין שייכות למה שמביא האי יעבן היה כו' - ככאן וגם לכאורה אין מפסוק הזה ראיה שהיה איש טוב כו' ויושב ודרש בתורה מש"כ לפי הגהתו שפיר ניחא פדרשו והרבי

שבר טוב ליתרו ולבניו - ומנין הן מספרנו מן הצדקה שנאמר (ו"ה א' ב') מסשפחה סופרים יושבי יעבן - בני אדם גדולים היו ובעלי בתים ובעלי שדות וברמים היו ובשכיל מלאכתו של מלך מלכי המלכים הקב"ה הגיחו הכל והלכו אצל יעבן ללמוד תורה ונעשו עם (יג) למקום באותה שעה (שנאמר ממספחה סופרים יושבי יעבן וגו' ואומר (שם ד') המה היוצרים יושבי נמעים וגדרה עם המלך במלאכתו יושבו שם) - יעבן היה איש טוב וכשר ואיש אמת והסיד יושב ודרש (יד) בתורה שנאמר (שם) ויקרא יעבן לאלהי ישראל לאמר אם ברך חברכני וגו' ויבא אלהים את אשר שאל וגו' - עשרה נמים נעשו לאבותינו בבה"ס - מעולם לא נראה זבוב בבית המטבחים (טו) ולא אירע קרי לכהן גדול ביום הכפורים חוץ מר' ישמעאל בן קמחית שיצא להסירה עם שר אחר ונתזה צינורא מפיו ונפל על בגדיו וגבנס אחיו ושמש בכהונה גדולה תחתיו וראתה אותן אמן בו ביזם שני כהנים גדולים ראיה חכמים ואסרו לה מה זכות היה בידך ואמרה מעולם לא ראו קורות ביתי (טז) שער ראשי מעולם לא נפגע אדם בירושלים ולא בזוק אדם ולא נכשל במקדש מעולם לא הפילה אשה מרח בשד הקודש מעולם ולא פגלו הכהנים בקדשים (יז) מעולם ולא אירע נותר מעולם ובשהיו נרבים לאכול בשר הקדשים היו שותן מי השילוח ומתעכל במעיהן כדרך שהמוון מתעכל מעולם לא נמצא פסול בעומר ובשתי הלחם ובלחם הפנים - כלי חרס שנשבר במקומו נבלעין שבריו

הרגומו לקינאה: בני אדם גדולים היו כלומר מקודם שהלכו אלל יעבן ללמוד תורה כו' וכי' להם בתים שדות ונרמי' כאשר כולך ומבואר: ונעשו עם למקו' באותה שעה - כלומר שאלו הבינו הכל שהמה גרי אמת ולרק: הקב"ה הגיחו הכל והלכו אצל יעבן - וכו' כנ"ל סנספרי הש"ס ופיקר: באותה שעה שנאמר כו' כמבואר בפני' כנ"ל לדפתי והביא ראיה על כל מה שאמרו מקודם וסיינו שהניחו הכל והלכו אלל יעבן ללמוד תורה ורק בתם דסיים פתח לכתיב ראיה מכהוב ממספחה סופרים ואח"כ הביאו ראיה מהכסוב המה היוצרים וגו' דשם מבואר שהיו בני אדם גדולים בלמד חכמים וכדמסיק בכתוב עם המלך במלאכתו יושבו שם וכו' בפלי מלחמת ככהוב המה היוצרים וכו' בפלי שדות וכרמים כמו שמבואר בכתוב יושבי נמעים וגדרה וכו' מלשון נקישות חילטם וגדרות לאן או גדרות ששואין סביבות הסדות: ויבא אלהים את אשר שאל - וכלומר מדכמי' אלל קך ש"מ דקרא לאלהים בלחם בכל לבנו וע"ד שאמר שלמה בהפלתו (מלכים א' ח') ונתת לחם ככל דרכי אשר חנע את לבנו: עשרה נמים - פיין מזה ביומא בשלמי פרק קמח: בבית המטבחים - על עורה רש"י שם: חוץ מר"י בן קמחית - הגם שכאמת לא אירע גס אללו קרי וכמו דמסיק ונתזה לטרה מפיו דק משום הרחק מן הכיפור וזוהי לו אמרו חוץ מר"י ואפשר שהיה יכול לומר מזה וכתיב וסביבו נעשרה מאב שמדקדק פמחה כחופ כשערכו וע"כ נחשב - זה אללו כקרי וכה"ג אמרו פרתו של ראש"י: וגבנס אחיו ושמש בכהונה גדולה - ומת שבעליו שמו משום דבאמת שני פמחים אירע לו כן ופעם אחד נכנס ישיב אחיו ופעם אחד יוסף אחיו כמבואר ביומא מ"ז: בו ביזם - כלומר ביומא' אחד ראתה שני כהנים גדולי' ובאמת שבעה בניס היו לה וכלם שמשו בכהונה גדולה כמבואר ביומא שם:

אם גבולי שככסוב זה שזיקש שזמן לו הקב"ה הלמידים כוונתם וכן היה שהזמן לו הקב"ה חסידים כאלו: (טו) ולא אירע שומאה לכהן גדול - הגיה פומאה במקום קרי - דאל"כ לא שייך מה שמסיים חוץ מר"י בן קמחית דכלא גס אללו לא היה קרי ובמשה דייקו לומר קרי משום דשם ליחא האי חץ כו' וע"כ פ"י שם וחיתו פסול שאירע בו כיוסף בן אלס פסול אחר היה כגון מחמת שרן או ליטורא של ע"ה גמיה על בגדיו ולא קרי היה ע"כ: (טז) שער ראשי לא הפילה אשה כו' - מוחק ה' מעולם לא נפגע כו' דכלא כבר חשבו זאת בריס פרקן חניסי דירושלים ומכ"ש בד"ה עק ורק לא הפילה אשה חשיב כאן עוד הפעם דבאמת הוא נה נפ"ע דבשלמא בירושלים לא הפילה כו' משום דאין פריח נודק כל כך דהא היו מפסיקות מחילות העזרה אבל גם כשהיתה בפזרת נשים שסרתי' פריח יותר חזק וגדול ואמפ"כ לא הפילה שפיר הוינם כפ"ע: (יז) מעולם ולא אירע נות' וכשהיו מרבים כו' - הוסף ה' ולא אירע נותר מעולם שלא היה כהוב בני' דכלא זה לא שייך שפיר האי

בירושלים ולא ניווק כו' - בואיו מוסף על פנין ראשון כי קאי אדלמפלה וחלמסה וכלומר שלא אירע שנספג וניזוק וכנסל אדם בירושלים ופשיטא שלא אירע כן במקדש ורק מפני שהיה כן בכל העיר אינם באמת נחשטן העשרה נמים שבמקדש כי מקדש בכלל העיר: לא הפילה אשה כו' - שפיר חשיב זה הנם בנסי במקדש כאשר גליתו לך בריס פרקין בשם מר"ש ע"ה - ורק משום דלא הפילה אשה משולם בכל העיר מריח זה שילא חב"ה מק חשיב זה ג"כ מנסי' דירושלים בריס פרקין וכאן חשיב בנסי במקדש מש"כ ולא הסריח בשר הקדש לא חשיב כאן הנם שהיה בלחם במקדש ובחש"ל שם בשם רש"י ז"ל והיינו משום דבאמת מעולם לא הסריח אף בשר קדשים קלים הנחלקין בכל העיר לשני ימים ומקדש בכלל העיר: בקדשים מעולם ולא אירע נותר מעולם ובשהיו מרבים כו' - כן הגיה הגר"א ולפי נ"י ולא פגלו הכהנים בקדשים מעולם וכשהיו מרבים כו' נראה לי לפרש דהנה ידוע דאין אדם חוטא ולא לו וא"כ מהיכי חסי יעלה על מחשבתו מתשכח פגול וסיינו לאכול תוך לזמנו אם לא מחמת רבוי הכשר שאין לאכול אופו - בזמנו אף מחמת זה הנם שגסו מרבים לאכול כו' לעולם היו יטולין לאכול בזמנו וע"כ לא חשבו כדרי רק ולא פגלו: ולא נמצא פסול בשטר - שאם יאירע בו פסול אין אחר להביא חמתו שהוא נקצר בליגה במולאי י"ס ואין מרבין לקטר אלא כפי השיעור של עשרון מטפה בשלם פשרה נכה וכן שתי הלחם נאפין מערב י"ס ואין אפייטן דוחה י"ס ואם נפסלו - לא יאפה אחרים צו"ס וכן לחם הפנים שנאפה מע"ה ואם נפסל אין חילוף והשולחן עומד ליקם עד שבת הבאה רש"י ביומא שם וכל אלו השלשה משנים נכנסים ללחם הפנים שנאפה מע"ה ואם נפסל - הכלי חרס שמתבטלים כהם קדשי קדשים ובליתן נאפרת משום עתה ופטונון שדירס כדכתיב וכלי חרס אשר חנבל בו יעבר ופירחן במקום קדוש

קדוש דלמדין בזכיהם דפרק דים הטחם ואם אין בלפין מלאו
 אשפתיה של סברים בעורה רסיי סם וקלרו ככאן במקום סהים
 להם להארין כי זה טולל לכל הכלועים כמו מוראה וטלה ודיסון
 מוכה הפנימי כי נחשים לאחד כמטאר סם : לא נצחה הורח
 בעמוד העשן שבזמן בו' . כן הוא
 בנוס"ג וטיקר וקאי על עמוד עשן
 המצורה וכמטאר ביומא סם ולטיי
 בעמוד עשן הקטורה לא ירפתי
 לבאר דהלא הוא זה בעלמו סבארו
 לע לקמן ובזמן שעמוד הקטורה
 יולא ממונה הוהב כו' : ממונה
 העולה . הוא מוכה הטיטון : ובזמן
 שעמוד הקטורה בו' . זה נחשב
 לאחד עם לא נצחה הורח בעמוד
 עשן גם ככלל זה הוא ג"כ מה דחשבו
 סם ולא כבו בשמים אש של עלי
 המצורה כי כל זה נחשב לנס אחד
 וקלרו כאן : עומדים בתפלה
 וחוקים . זה מה שאמרו במשנה
 עומדים לפופים ומשחמים רוחים
 והיה הנס גדול כל כך שהיה עורה
 מחזקת כל ישראל ואף שהיו עומדים
 לפופים והייט דחוקים כל כך עד
 שאין ברי יכול להוסיף אלנעו
 ביניהם כשן משחמים נעשה ריח
 ביניהם כחלא קומם אדם הייט די
 אמות בכדי שיהא כל אחד מבקש
 ושאל לרבו ולא ישמע אחד תפלת
 חבירו . ומענה הם המה העשרה
 נסים . זכוב קרי אשה פגול טמר
 פפולים כלועים עשן חזן דחוקים
 וזה לכוניג ולגויי אפיק טמר משום
 דהוא ככלל ולא פגלו הכהנים כאשך
 בארתי ועייל נכשל ואין זה ככלל
 הפיר משום שהוא באמת רבומא
 יומר מבכל הפיר שהיו המקום קמן
 ביומר כמחמ ואפילו הכי לא נכשל
 סם אדם מעולם : רשב"ג אומר .
 משום שהו הגם מפין סם דמשיב
 מקודם והיינו דמוסת מחזיק את
 המרכזה וכן יהיה לפחיר אי"ה
 מיימי דבריו אלו ככאן : לחובה

שבריו . לא נצחה הורח בעמוד העשן שבזמן
 שעמוד העשן יוצא ממונה העולה הורח
 מתמר ועולה במקל עד שמגיע לרקיע .
 ובזמן שעמוד הקטרת יוצא ממונה הוהב חיה
 נכנס בדרכו לבית קדשי (יח) הקדשים גם גדול
 מבלן אפילו ק' בני אדם נכנסן בבת אחת
 אין חזן הבנסת מכריו פגו מקום לאחיהם . גם
 גדול מכלם שאפילו כל ישראל עומדים בתפלה
 דחוקים ואין כל בריה יכול להוסיף אצבעו (יט)
 ביניהם וכשהן משתחיים נעשה ריח ביניהם
 כמלא קומת אדם . רשב"ג אומר עתידח
 ירושלים שיתקבצו בתוכה כל הגוים וכל
 הממלכות שנאמר (דסי"ב) ונקוו אליה כל הגוים
 ולהלן הוא אומר (בראשית א') יקוו הגוים מה קיוי
 האמר להלן לכנס כל מימי בראשית למקום
 אחד אף קיוי האמר כאן לקבץ כל הגוים
 והממלכות לתוכה שנאמר ונקוו אליה כל
 הגוים :

הוא וכסיו מרכים ככאן דלמאי אמר זה סלח לא חיילי כלל כגומת
 כי פגול הוא רק מתעבת חזן לזמנו ורזן למקומו . (והגם דמיה
 גופא משמע סלח חירע טמר מעולם ספיר שיך לפרס כן בהדיא)
 גבזה יוסלם הייוד נמים כי לא נמלא ספול בעומר וכסתי
 סלחם וכלחם הפקים לאחד
 נחשבים : (יח) הקדשים גם גדול
 מכלם אפילו ק' בני אדם כו' . מוחק
 מה סהיה בחוב כגויי בין סי' פקדמים
 לסי' גם גדול כו' עומדים לפופים
 ומשחמים רוחים בזמן שיקראל מולן
 להשתחום לחייתן שבשמים כשן
 יוסצין דחוקים חין כל בריה יטלה
 לכושים אלנעו כיניהם וכשן
 משחמים משחמים רוחים דכוא
 מיומר דהלא כל זה אישא טור הסעס
 בסודך גם גדול מכלם שאפילו כל
 ישראל כו' ומה שהכניה נכנסין במקום
 נכפפין דלמאי היו לריכין להכפף
 ואם להשתחום הלא אמרו זה לקמן
 דנחום חן ריוס כיניהם :
 (יט) ביניהם ובשוק משחמים כו' .
 מוחק סי' כמלא קומתו שהיה כחוב
 כגויי גם כאן בין סי' ביניהם לסי'
 וכשן דלא שיך כאן כלל ונפל
 כמטוס מדמסוך אחר סי' כיניהם
 סעני :

הורח ערך עשרה נמים

פרק לו אנשי סדום לא חין ולא נדונין
 שנאמר (בראשית י"ג) ואנשי
 סדום רעים וחמאים ונו' רעים זה עם זה חמאים
 בגלוי עריות (א) לה' זה הלול השם מאר שהיו
 מתכונים (ב) לעבירות דברי ר'א ר' יהושע
 אומר באין הן לדין שנאמר (תהלים א') על כן לא
 יקומו רשעים במשפט וחמאים בעדת צדיקים .
 בעדת צדיקים אינם עומדין אבל עומדין הן בעדת
 רשעים . ר' נחמיה אומר אפילו בעדת רשעים
 אינם באים שנאמר (שם ק"ד) יתמו חמאים מן
 הארץ

עליה פרק ל"ה

פירק לו (א) לה' זו ברכת השם
 כגוי' גן מברייסא
 דחלק קמ"ס ועיין לגיל פרק י"ב חות
 " מה סליט ע"ז : (ב) לעבירות ורחיב
 על כן לא יקומו רשעים במשפט זה
 דר' המבול חמאים בעדת צדיקים
 אלו אנשי סדום דברי ר'א ר' אומר
 באין הן לדין שנאמר בעדת צדיקים
 כו' . הכניה בן לפרס מחין הוליה ל'
 ריא . כן והוא מחלק סם בדברי ר'
 נחמיה והיינו שלומד וחמאי' סבמכלי
 דקאי על סדום : מוחמאים סללל
 סדום

שנאמר בו' . הגם שכבר הביא זה הכתוב בח' לאשמושינן היאך טכל ללמוד מכלן הממלכות וכיינו דאף אש לא היה כחוב קיי כל כחוב ורזן
 שהיה כחוב ונקוו אלי' הגוים כוי ילפינן ממילא מנו"ס שפטיד לקבץ כל הגוים ומדכתיב טור ח' כלנכפירוש ס"ת שפטיד לקבץ גם כל הממלכות
 לתוכה וע"כ מיימי טור הסעס שנאמר ונקוו כו' : סליק פרק ל"ה
פרק לו אנשי סדום כו' . יס ליתן טעם לשבח על מה ולמה סדרו זה הפרק אחרי הפרק טערה נמים נעשו לאבותיהם וכו' משום
 דמיימו בפרקין הקודם דדברי רשב"ג פתידה ירושלים שיחקבטו בפוכה . כל הגוים וכל הממלכות שנאמר ונקוו אלי' כל
 הגוים ולא נארו לע סם על מה ולמה יחקבטו לסם כל הגוים והנס שמכור אר סם כחוב לסם ה' לבאורה חין להבין סי' האמיסי' ומה סגבראס
 לי בזה הוא שיחקבטו כל הגוים וכל הממלכות לירושלים לדין כי סם יהיה לעמיד כסא ה' וכמטאר בחותו כחוב מקודם בפת סהיא יקראו
 לירושלים כסא ה' ונקוו אלי' כל הגוים ונו' והנה מקינן סעס יהיה מקום הכסא סם ידין עמים אלה לחיי עולם ואלה למרשום ולדרתון
 עולם וגלל כן מיימי זה הפרק ככאן לאשמושינן שמלכד אלה יאלו מן הכלל כי אינם חיים ואינם נדונין באותו כזמן : שנאמר ואנשי
 סדום בו' . שיגרא דלשנא של פרקין שנים עשר נקיס ואויל הבס ימין וראה סם בגמרא אלוהב את סבריות כינר כו' ומזה טולית סם דמסוך
 שהיו שוכאן זה את זה חבדן הקרום כרוך הוא מעוס"ג ומעוס"ב וטיקר ראי' דלא חין ולא נדונין חלקמן סמיך אדברי ר' רב נחמיה ורק
 משום דלפי האמת זה שהיו שוכאן זה את זה נרם להס כל כך שלא חין ולא נדונים הדיא מקרא זה ככאן וכלומר מפני אלו הדברים
 המבוארים כחוב זה לא חין ולא נדונים : רעים זה עם זה . במחן וכלוער מפני ססין שוגאים זה את זה לא היו טקיס לדקה ונמילות
 חסדים וכדכתיב ורטה שיך באחך החביון : חמאים בגלוי עריות . כדכתיב ומחמתי לאלהים במטאר כברייתא בחלק :
 ר"א באין הן לדין . לבאורה עומדין הן לדין סוי לי למימר וכלשון סכחוב וכדמסיק לקמן בעדת צדיקים אינם עומדין אבל עומדין כו' וכן
 הוא הלשון באמת בחלק במשנה סם אבל ראה חין סיינו אשר דברו ככאן לאשמושינן חגב אורתי' לבטיאור והטעם אשר גליסי לך על סם
 ולמה סדרו זה הפרק ככאן ולאשמושינן שהמה ג"כ ככלל ונקוו אלי' כל הגוים ולהוליה מדברי ר"ס : ר' נחמיה אומר . לא סליג רק סל' ר'א
 וטובר באמת כר"א ורק משום דריא לא הביא סוס ראי' לדבריו דלא חין ולא נדונין וכאשר בארתי ור' פליג על ר'א וכתיב ראי' לדבריו
 מקרא ע"כ דא ר"נ לפלוג על ר"י ולהביא ג"כ ראי' לדברי ר'א מקרא והנה במשנה בחלק חיתא חגסי סדום חין להס חלק לפוס"ג שנאמר
 ואנשי סדום רעים וחמאים לסי מאר רעים בעויה ומחמאים לפוס"ג אבל עומדין בדין ר' נחמיה אומר אלו חגסי עומדין בדין שנאמר
 על כן לא יקומו רשעים במשפט וחמאים בעדת צדיקים ע"כ לא יקומו רשעים במשפט זה דור סכחוב ומחמאים בעדת צדיקים אלו חגסי סדום
 אמרו לו אינם עומדין בעדת צדיקים אבל עומדין בעדת רשעים . פ"ט שלא הטיב ר"נ כלום להס סם והמייז להס כאן והוא מה שביא ראי'
 ככאן מכתוב אחר וכן מליט הרבה פעמים כס"ס ומה שאמר אפילו בעדת רשעים אינם באין ולא אמרו אינם עומדין כאשך אקרו סם סלל

מזה דקאי לעוה"ב ולכאור' מתי' וס' קדייק דהא גלמ' כנדק' הכתי' לרבר כפל לשון במלת שונם רק שהי' ל"ל כמדבר הזה ימתו וימתו ותי' וס' מיותר וקאי לעוה"ב וזהו ס' משיבין על דבריו הלא כבר נאמר אלל דריקים ג"כ זה הלשון כדכתיב עמה קברו עו' ומפני מזה עכ"פ דמשמעותי' של תי' ס' לאו לעוה"ב קאמר ולי משום דקאן תי' וס' מיותר כדלמנן לזה מייחי עוד ואומר עו' דנס באלו הכתובים תי' וס' מיותר ובודאי לאו לעוה"ב קאמר וא"כ גס מכתוב אשר נכנפתי בלפי ג"כ אין ראי' דאפשר דקאי רק על המרגלים או דה"ק בלפי נכנפתי וחרוני ב"כ אשר חבי' לקנן ומולא הציב ר"א פ"ז כלום ש"מ קבלו ומעשה סודר כר"י ובה' אחי שפיר מה דאיתא כמסנה בחלק דר"א עליב על ר"ע בזה ואומר עליהם הוא אומר חספו לי חסידי טרתי בריטי עלי זבח וס' בגמרא ח"ד דור המדבר אין להם חלק לעוה"ב שנא' במדבר הזה ימתו וס' ימתו ימתו כעוה"ב וס' ימתו לעוה"ב ואומר אשר נכנפתי בלפי וגו' דברי ר"ע ר"א אומר באין הן לעוה"ב שנאמר חספו לי חסידי וגו' הלא מה חני מקיים אשר נכנפתי בלפי בלפי נכנפתי וחרוני ב"כ ומ"ס משיבין על דבריו לשון רבים הוא משום דזה הוא דברי בני כטיבה שהיו לו זכה כטיבה כטיבה הויכוח בין ר"א לר"י ומדלא הציב להם ר"א כלום פ"ז ש"מ קבל דכריהם וחר' ט' ואומר ויעל אהרן הבהן וגו' ויטה שם וגו' כן הגיה הגר"א והגה לכאורה תמה שהביאו זה הכתוב דהביאו אלל מרים במדבר כ' ומה שנראה לי בזה הוא משום דמדבר ל"ג נאמר ויעל אהרן הכהן אל הור ההר על פי ה' וימת ס' ותי' על פי ה' קאי דלמפעלה ודלמפעלה שמה בנשיקה וכמו שפרש"י גס וכן מלתי צרנה שיר השירים כפסוק יסקני מנשיקות פיהו חמר ר' עזרי' מלאנו שנפשו של אהרן לא נשלה אלא בנשיקה בה"ד ויעל אהרן הכהן אל הר ההר על פי ה' וימת ס' ותי' בלתי ספק שהוא תי' וקיים לעוה"ב ואפשר דזהו אשר רמזו כאן בתי' וגו' שאמר ה' הכהן ובהי' וגו' שאמר תי' וימת ס' ומתו ג"כ על זה כי ס' נאמר ג"כ וישמע הכנעני ח"ק סדר ולא נאמר ס' וילתם ביקראל כלל ולימדך כאן שמיתת אהרן היא השמועה שנשאלקו ענני כבוד וכדפרש"י ס' וא"כ מזה הכתוב יתד ראי' מבאיק שאתרו מקודם ושפיר מיושב בזה ס' ובלא כבר נאמר וכו' ורק שאט לריבין להגיה ולמחוק תי' ויקבר ס' שנטו' ולגרום וימת ס' : זכרתי לך חסד נעורך . בחלק מסיק בזה ומה אמרים באים בזכותם הם שלמנן לא כש"כ : עשרה השבטים . במסנה בחלק עשרת השבטים אינש שמידין לחזור שנאמר וישליכם אל ארץ אחרת כיום הזה מה היום הולך וחינו חחר אף הם הולכים ואינש חוזרין דברי ר"ע ר"א אומר מה היום מאשיל ומאיר וטי' ואפשר לתקן דאמר ששמע מר"א רבו כן קבל וחר' בו מדבריו דס' וזהו דפליג על רש"י כאן ואומר מה היום מאשיל ומאיר כו' אך דעדיין ל"ג דהלא פליג ס' בחלק כברייתא ואמר ג"כ דאין חוזרין ור"ס פליג פלוי ס' ואמר דאם עושין חטובה חוזרין וסחס ר"ש דבש"ס הוא רשבי' ובלאן אמר רשבי' דאין חוזרין ואפשר דאין למדוין מן הכללות וא"כ ר"ש אמר הוא ס' ודברי ר"ע דס' היה הכל קודם ששמע מר"א רבו : ויחשם ה' בעל ארסרם . בחלק כברייתא מטאר ויחשם ה' מעל ארמחם צעוה"ז וישליכם אל ארץ אחרת לעוה"ב : ר"י אומר . קאי על עשרת השבטים ועל דור המדבר ועל ערס קרה וסבר דכלן באין לחיי העוה"ב כי לא ידח ממנו נדח והוא מדכתיב למנן ירכו ימיכם וימי בניכם ונשמע שהאבות יהיו מאריבין ימים עם הבנים ביחור והיינו לעוה"ב וא"כ בודאי דעשרת השבטים חוזרים להיות חיים וקיימים לעוה"ב ומשום דהכתוב למנן ירכו ימיכי בלחמ' בלחמ' ס' נכנסו . לארץ וכמו שכתוב על הארמה אשר נכנפ' ה' לאבותיכם וא"כ אין ראי' לכאורה רק על עשרת השבטים אבל לא על דור המדבר ועדת קרה שהיו מקודם דור ההוא שנכנסו לארץ לזה מייחי עוד ואומר לא ימתו אבות על בניס כל זמן וכו' וכלומר אם האבות לא ימתו יס סמיכה גס על הבנים שלא ימתו ומכלל הן אחי שומע לאו והיינו א"ס אין האב מאריך ימים אין הבן מאריך ימים כי אין לו זכות אבות או דה"ק לא ימתו אבות על בניס כלומר עבור בניס שהמה דריקים כי ילילו אה האבות בזכותם וזהו אשר אמרו אין האב מאריך ימים כלומר זה שאין האב מאריך ימים לא יוכל להיות רק אם אין הבן מאריך ימים מפני שהבן ג"כ רשע משא"כ אם הבן לדיק יליל את אביו ומביאו לחיי העוה"ב והנה הבנים של דור המדבר אשר נכנסו לא"י לית מאן דפליג שכולם אהובים וברורים לחיי העוה"ב ממילא נשמע על אבותיהם והיינו דור המדבר ועדת קרה אשר מעולם לא נכנסו לא"י שזכו לחיי העוה"ב עבור בניס או עבור אבותיהם שהיו דריקים ומשום דכאמח טע' הפירושים של לא ימתו אבות על בניס כאשר בארטי' אחת פ"כ לא הביאו רק החלה הכתיב הנס דמסיק בכתוב בהדיא ובניס לא ימתו על אבות ועל כפי' ספיר לבאר ג"כ אם הבנים לא ימתו והייט שהם דריקים יס סמיכה גס על האבות והנה במנהדרין כ"ח דרשו רז"ל מכתוב זה לא ימתו אבות כעדות בניס ע"ס ולמדו מכאן דקדושים פסולים לעדות ואיתא ס' עוד אשכחן דיני נפשות דיני מאונות מנין אמר קרא משפט אחד יהיה לכם ואפשר נמשך דהוי ליה למיכתב לא יעשקו אבות על בניס או לא ישלמו אבות על בניס והוי ילפינן שפיר דקדושים פסולים לעדות מתוון ומשיעו כדני נפשות או משום דכתיב משפט אחד אלא ע"כ בזה דכתיב לא ימתו אבות אבן אורחי' ית"ל שכל זמן שהאב מאריך ימים הבן כו' וכאשר ביארתי : ר"י הגלילי משיע לר"א . הייט ר"י הגלילי דיליק לעיל גז"ס שס' מעגלה ערופה משיע לר"א דאמר לעיל דור המדבר לא חייב ולא נדונים ודבריו באמת לריק סיוע כי כבר הביאו על דבריו ונטר עוד כאן נוסח דרלה לומר עוד ור"ג משיע לר"י ובאמת גס דבריו לריק סיוע דמהכתוב שכבי' אין ראי' וכאשר הציב ר"א דאפשר דקאי על משה ואהרן וכל חסידי הדור ושכנ' לוי והנס שהיה יכול להביאו סיוע לדבריו מהאמרים דכמה באמת בר פלוגתיה

שיכיו עד חמיית הממים היו כלס במשמר כר סיני והגיה דברי ר"ג מקודם . עשרת השבטים דהא פ"כ ר"ג לא קאי על עשרת השבטים רק על דור המדבר . כמו שמסיק ר"ג משיע לר"י משמע שאמרו שניהם דבר אחד ומוחק . ואומר לא ימתו אבות על בניס כל זמן כו' אין האב מאריך ימים אין הבן מאריך ימים דאדרבה דהלא מסיק בכתוב ובניס לא ימתו על אבות א"ס . כמעט ימתו משמע שאם האב רשע הוא מה וכו' מאריך ימים . והוסיף תי' לתם להם מכתוב למנן ירכו ותי' . זה חמיית הממים שהאבות מאריבין ימיס עם הבנים יתד למספס בלתי א"ך הוא קדש מכתוב למנן ירכו על דור המדבר שיהיה להם עוה"ב והוא דלכאורה ה"ל לתם להם כלסן טוכה כמו כסמל' הכתוב אלא פ"כ זה חמיית הממים ורמז בזה לדור המדבר שלא יבאון בחייהם לארץ רק לעוה"ב : (ס) שם האומר ויעל אהרן הבהן וגו' וימת שם . וגו' . ונל"י היה כתוב והלא כבר נאמר ויעל אהרן הבהן וגו' ויקבר ס' וגו' הג"י ונאמר במקום והלא כבר נאמר לתקון הלשון והג"י וימת במקום ויקבר דכן הוא בכתוב וטעם הוא כ"י

שם וצדיקים לא נאמר בהם שם והלא כבר נאמר (בראשית ס"ב) שמה קברו את אברהם ואית שורה אשתו . ואומר (שם ב') בקברי אשר כריתי לי בארץ כנען שמה תקברני . ואומר (במדב' ב') חמטת שם טרים והקבר שם (ס) ואומר (שם ל"ג) ויעל אהרן הבהן וגו' וימת שם וגו' ואומר (דברים ל"ד) וימת שם משה עבד ה' בארץ טואב על פי ה' . ר"י הגלילי אומר אינש באים שנאמר במדבר הזה ימתו ושם יטרטו . ואומר (שם כ"א) ויערפו שם את העגלה בגלגל מה שם האומר להלן בעגלה ערופה שתמות . ולא חזו מסקמה אף שם האומר . כאן ימתו ולא חזו מסקמן . ואחרים אומרים באין הן ועליהן הוא אומר (ירמ' ב') הלוך וקראת באוני ירושלים לאמר וגו' זכרתי לך חסד נעורך וגו' . עשרת השבטים לא היו ולא נדונים שנאמר (דברים כ"ט) ויתשם ה' מעל ארמחם וישליכם אל ארץ אחרת כיום הזה . ר"ש בן יוחאי אומר מה היום הזה אשר טרו בו הלך ואינו חוזר אף הם אינש חוזרים ר"ע אומר מה היום מאשיל ומאיר אף אפילה שלדם עתידה להאיר . רבן גמליאל אומר דה"א (שם י"א) למען ירכו ימיכם וימי בניכם ואומר (שם כ"ד) לא ימתו אבות על בניס כל זמן שהאב מאריך ימים הבן מאריך ימים אין האב מאריך ימים . ר"י הגלילי משיע לר"א . ור"ג משיע לר"י . שבעה

חוזרים ר"ע אומר מה היום מאשיל ומאיר אף אפילה שלדם עתידה להאיר . רבן גמליאל אומר דה"א (שם י"א) למען ירכו ימיכם וימי בניכם ואומר (שם כ"ד) לא ימתו אבות על בניס כל זמן שהאב מאריך ימים הבן מאריך ימים אין האב מאריך ימים . ר"י הגלילי משיע לר"א . ור"ג משיע לר"י . שבעה

לכאורה תמה שהביאו זה הכתוב דהביאו אלל מרים במדבר כ' ומה שנראה לי בזה הוא משום דמדבר ל"ג נאמר ויעל אהרן הכהן אל הור ההר על פי ה' וימת ס' ותי' על פי ה' קאי דלמפעלה ודלמפעלה שמה בנשיקה וכמו שפרש"י גס וכן מלתי צרנה שיר השירים כפסוק יסקני מנשיקות פיהו חמר ר' עזרי' מלאנו שנפשו של אהרן לא נשלה אלא בנשיקה בה"ד ויעל אהרן הכהן אל הר ההר על פי ה' וימת ס' ותי' בלתי ספק שהוא תי' וקיים לעוה"ב ואפשר דזהו אשר רמזו כאן בתי' וגו' שאמר ה' הכהן ובהי' וגו' שאמר תי' וימת ס' ומתו ג"כ על זה כי ס' נאמר ג"כ וישמע הכנעני ח"ק סדר ולא נאמר ס' וילתם ביקראל כלל ולימדך כאן שמיתת אהרן היא השמועה שנשאלקו ענני כבוד וכדפרש"י ס' וא"כ מזה הכתוב יתד ראי' מבאיק שאתרו מקודם ושפיר מיושב בזה ס' ובלא כבר נאמר וכו' ורק שאט לריבין להגיה ולמחוק תי' ויקבר ס' שנטו' ולגרום וימת ס' : זכרתי לך חסד נעורך . בחלק מסיק בזה ומה אמרים באים בזכותם הם שלמנן לא כש"כ : עשרה השבטים . במסנה בחלק עשרת השבטים אינש שמידין לחזור שנאמר וישליכם אל ארץ אחרת כיום הזה מה היום הולך וחינו חחר אף הם הולכים ואינש חוזרין דברי ר"ע ר"א אומר מה היום מאשיל ומאיר וטי' ואפשר לתקן דאמר ששמע מר"א רבו כן קבל וחר' בו מדבריו דס' וזהו דפליג על רש"י כאן ואומר מה היום מאשיל ומאיר כו' אך דעדיין ל"ג דהלא פליג ס' בחלק כברייתא ואמר ג"כ דאין חוזרין ור"ס פליג פלוי ס' ואמר דאם עושין חטובה חוזרין וסחס ר"ש דבש"ס הוא רשבי' ובלאן אמר רשבי' דאין חוזרין ואפשר דאין למדוין מן הכללות וא"כ ר"ש אמר הוא ס' ודברי ר"ע דס' היה הכל קודם ששמע מר"א רבו : ויחשם ה' בעל ארסרם . בחלק כברייתא מטאר ויחשם ה' מעל ארמחם צעוה"ז וישליכם אל ארץ אחרת לעוה"ב : ר"י אומר . קאי על עשרת השבטים ועל דור המדבר ועל ערס קרה וסבר דכלן באין לחיי העוה"ב כי לא ידח ממנו נדח והוא מדכתיב למנן ירכו ימיכם וימי בניכם ונשמע שהאבות יהיו מאריבין ימים עם הבנים ביחור והיינו לעוה"ב וא"כ בודאי דעשרת השבטים חוזרים להיות חיים וקיימים לעוה"ב ומשום דהכתוב למנן ירכו ימיכי בלחמ' בלחמ' ס' נכנסו . לארץ וכמו שכתוב על הארמה אשר נכנפ' ה' לאבותיכם וא"כ אין ראי' לכאורה רק על עשרת השבטים אבל לא על דור המדבר ועדת קרה שהיו מקודם דור ההוא שנכנסו לארץ לזה מייחי עוד ואומר לא ימתו אבות על בניס כל זמן וכו' וכלומר אם האבות לא ימתו יס סמיכה גס על הבנים שלא ימתו ומכלל הן אחי שומע לאו והיינו א"ס אין האב מאריך ימים אין הבן מאריך ימים כי אין לו זכות אבות או דה"ק לא ימתו אבות על בניס כלומר עבור בניס שהמה דריקים כי ילילו אה האבות בזכותם וזהו אשר אמרו אין האב מאריך ימים כלומר זה שאין האב מאריך ימים לא יוכל להיות רק אם אין הבן מאריך ימים מפני שהבן ג"כ רשע משא"כ אם הבן לדיק יליל את אביו ומביאו לחיי העוה"ב והנה הבנים של דור המדבר אשר נכנסו לא"י לית מאן דפליג שכולם אהובים וברורים לחיי העוה"ב ממילא נשמע על אבותיהם והיינו דור המדבר ועדת קרה אשר מעולם לא נכנסו לא"י שזכו לחיי העוה"ב עבור בניס או עבור אבותיהם שהיו דריקים ומשום דכאמח טע' הפירושים של לא ימתו אבות על בניס כאשר בארטי' אחת פ"כ לא הביאו רק החלה הכתיב הנס דמסיק בכתוב בהדיא ובניס לא ימתו על אבות ועל כפי' ספיר לבאר ג"כ אם הבנים לא ימתו והייט שהם דריקים יס סמיכה גס על האבות והנה במנהדרין כ"ח דרשו רז"ל מכתוב זה לא ימתו אבות כעדות בניס ע"ס ולמדו מכאן דקדושים פסולים לעדות ואיתא ס' עוד אשכחן דיני נפשות דיני מאונות מנין אמר קרא משפט אחד יהיה לכם ואפשר נמשך דהוי ליה למיכתב לא יעשקו אבות על בניס או לא ישלמו אבות על בניס והוי ילפינן שפיר דקדושים פסולים לעדות מתוון ומשיעו כדני נפשות או משום דכתיב משפט אחד אלא ע"כ בזה דכתיב לא ימתו אבות אבן אורחי' ית"ל שכל זמן שהאב מאריך ימים הבן כו' וכאשר ביארתי : ר"י הגלילי משיע לר"א . הייט ר"י הגלילי דיליק לעיל גז"ס שס' מעגלה ערופה משיע לר"א דאמר לעיל דור המדבר לא חייב ולא נדונים ודבריו באמת לריק סיוע כי כבר הביאו על דבריו ונטר עוד כאן נוסח דרלה לומר עוד ור"ג משיע לר"י ובאמת גס דבריו לריק סיוע דמהכתוב שכבי' אין ראי' וכאשר הציב ר"א דאפשר דקאי על משה ואהרן וכל חסידי הדור ושכנ' לוי והנס שהיה יכול להביאו סיוע לדבריו מהאמרים דכמה באמת בר פלוגתיה

פלטגמיה דרבי' סג' יוסר טוב להביא סיוע מהתנה הידוע : שבעה אין להם חלק - כלומר אם אינם נזהרין באומנותן איך בקל יכול להיות שאין להם חלק : לבלר - הוא הכחש ספרי סודות ולרץ לזה זכירות גדולה כדמלנו בעירובין י"ג שאמר ר"מ בשבחי' אלל ר' שמעאל ח"ל בני מה מלאכתך ח"ל לבנה ח"ל ח"ל בני הוי זכיר במלאכתך שמלאכתך מלאכת שמים היא שמה חמה מהסר אות חמה או מייסר אות חמה נמלא מתריב את כל העולם כולו ט' ופרטי' מהסר אות חמה ופ' אלהים חמה הם תהבד' ח' נמלאם מתריב וידברו נמלאם מתריב

ע"ש ובתוס' ד"ה או מייסר : וסופר - היינו סופר הדיינים שכותב טענות בעלי דינין ומכין שגני' טוב אינו חוזר וקניד וע"פ הדברים האלה יהיה הפסק דין ומאד מאד לרץ זהירות גדולה בזה לרקדק היעב צדבריהם שלא יכחש לטון המשמח למרי אפי או להיפך ח"ו ויזנה את המייב או יחייב את הזכאי כי בקל יכולן לטעות בכחש ולטון : וסופר שברופאים - אינו ירא מהחולי ומאכילו מאכל בריאים ואינו משבר לבו למקום ולפעמים שבורג נפשות ויש בידו לרפאות הטני ואינו מרשא רש"י בקדושין פ"ב וע"כ לרץ זהירות גדולה בזה : ור"ן לעירו - היינו שהוא דן יחידי אף שהוא מומחה לרבים וקבלו עליהם בני עירו ואעפ"כ לרץ זהירות גדולה בזה כי הוא באחד ומי ישיבו אם יטעם ח"ו צדן : וקוסם - מין פמיני הכיזוף ולהלמד שרי כדאמרין בסנהדרין בשלהי פרק ד' מיתוס לא הלמוד לעשות אבל חמה למד להבין ולהכרות וכמ"ל בפרק כ"ה ומאד מאד לרץ זהירות גדולה בזה שלא ילמוד לפנות ח"ו : וחזן - היינו שמש צ"ד להלקות החייב ולהזמין בעלי דינים לדין רש"י בסנהדרין י"ז ולרץ זהירות גדולה בזה שלא יקן לו מלקה ימירה מכפי שאמדוכו וימות ח"ו בפחת פתאום וכפי' ח"מ מפרש דכאן איירי משליח ליבד התסורר בתפלתו ואין כוננו לשמיסאלה להשמיט קולו נאה וכדפי'

שבעה אין להם חלק לעוה"ב אלו הן לבלר וסופר וטוב שבתופאים ודיין (י) לעירו וקוסם וחזן וטבח - ג' מלכים ור' הדיוטות - אין להם חלק לעוה"ב ג' מלכים ירבעם אחאב מנשה ד' הדיוטות בלעם דואג ואהיהופל וגתיו - ר"י אומר מנשה כבר שב שנאמר (ד"ה ב' ל"ג) ויתפלל אליו ויעתר לו וגו' וישיבהו לירושלים למלכותו אמרו לו אלו כתיב וישיבהו לירושלים ושחק היינו אומרים כדברך כשהוא אומר למלכותו למלכותו השיבו ולא השיבו לחיי העוה"ב - ר' מאיר - או' אבשל'ו - אין לו חלק לעוה"ב (יא) ר"ש בן אלעזר אומר (משום ר"ם) אחו ואחוי' וכל מלכי ישראל שהרשיעו אין להם חלק לעוה"ב - ר"י בן נורי אומר אף ההוגה את השם באותיותיו אין לו חלק לעוה"ב - ההוא המנענע קולו בשיר השירים (יב) והלוחש והרוקק על המכה ואומר כל המחלה וגו' אין לו חלק לעולם הבא והבמים אומרים כל תלמיד חכם ששנה ופירש אין לו חלק לעוה"ב שנאמר (במדבר מ"ו) כי דבר ה' בזה ואת וגו' ואומר (ירמ' כ') מה מצאו אבותיכם בי עול כי רהקו מעלי - ר"ם אומר כל שיש בית המדרש בעירו זאינו הולך לשם אין לו חלק לעוה"ב - ר' עקיבא אומר אף מי שאינו משמש ת"ח אין לו חלק לעוה"ב :

כ"ל : (י) לעירו וחנוני חזן - חנוני וחנוני במקום וקוסם דכלה כל אותן שחשב כחן המה לב"ה היסר גמור וע"כ מוזכר שבעה בקל יוכל לאבד פו"ב וכו' וסופר שפירש'ו בפרי' ב"ה משא"כ וקוסם מפורש בתורה כמה פעמים אזהרה ע"ז ולנוסחמו חנוני הוא מפני שרץ זהירות ימירה צדן לרק וחיפה לרק תמלי המדום והמשקלם שאין טמנין לב לזה וזהו גזילה : (יא) רשב"א אומר אחו ואחוי' וכל מלכי ישראל כו' - הגיה כן ולא ככ"י שהבאנו בספרי צ"ל ע"ש השעם : (יב) והלוחש והרוקק על המכה : הגי' כן מחלק ק"ל והלוחש על המכה אמר ר' יוחנן וברוקק בזה לפי שאין מזכירין ש"ש של הרקיקה וכו' היה כחוב והלוחש על המכה והרוקק על המכה משמע דאחד מהם לצד נמי חסור - וברקיקה למד דלא אין חיסור :

סליק פרק ל"ו

הדרן עלך אנשי סדום

פרק ל"ו שבעה בריות זו למעלה מזו זו למעלה מזו - למעלה מכלם ברא רקיע - למעלה מן הרקיע ברא כוכבים שמאירין לעולם

לו' וטבח - ספיקי טריפות באות לידו וחם על ממונו ומאכילין רש"י בקדושין פ"ב ולרץ זהירות גדולה בזה : ג' מלכים ד' הדיוטות - חלקם הם : רשב"א אומר משום ר"ם אחו ואחוי' וכל מלכי ישראל כו' - וכעין זה הוא כנו"ג ופיין בספרי ש"א וכו' ירבעם אחאב ומנשה בעשא ואחוי' וכל מלכי ישראל כו' לא שייך פלל כי למה לו לחשוב ירבעם אחאב מנשה אשר מהם קא סליק ועוד למה פרע בעשא וחתיו דוקא וביניהם כלל היו כמה מלכים דכתיב בסו' ויטע הרע כענין ה' ועוד דמטיק וכל מלכי ישראל שהרשיעו וח"כ היה די לו לחשוב רק אחד והשאר הי' צכלל וכל מלכי ישראל שהרשיעו לזאת נראה להגיה כמו בחלק שם אחו ואחוי' וכלומר משום דלא חשבו כמנשה רק מנשה ממלכי בית דוד לזה קאמר שגם אחו אחי אביו אין לו חלק ומדקאמר אחו אומר נמי אחוי' ממלכי ישראל לשון טפל על לשון ופי"כ פרע רק מלך אחד זה וכולל אחיכ כל מלכי ישראל שהרשיעו ובאמת היה לרץ לפרוע מלך אחד ממלכי ישראל דאל"כ לא היה שייך לומר אחיכ וכל מלכי ישראל דהוי משמע שגם אחו ממלכי ישראל היה ולא ממלכי בית דוד : ריב"ג - בסנהדרין הגירסא אכא שאול : באהיותיו - כי לא כשהוא נכתב הוא נקרא ובחלק מטיק בזה חנא ובגבולין ובלשון ענה ע"ש כשירש"י : המנענע קולו - בחלק מטיק ע"ז ועושה אותו כמין זמר ופירש"י שקורא בנגינה אחרת שאינו נקוד בה וכו' ושם איתא עוד מפני שהתורה חוגרת סק ועומדת לפני הקב"ה ואומרת לפני רבש"ט עשוי בניך כענור שמנגנים בו ללוי וכו' : והלוחש והרוקק על המכה - כן הגיה הגר"א - וע"ש והמלא דלאו דוקא הכתוב כל המחלה וגו' אשר אלא אפילו הכהוב נגע נרעת כי תהיה בלחש והכובא אל הכהן דלית בה שם שמים על הרקיקה נמי חסור ואפילו הכתוב ויקרא אל משה שאין צו לא חולי ולא נגע וקא סבור להכלל בזכות ד"ה שהוא מוזכר חסור ללחש ויש לחשוב שדרכן לרוק אחריהם ואומר אותן כלשון לפ"ז ומזכיר להם שם בלשון לעז ואמר לי רבי דמותה דאין חסורא אלא לוחש הרקיקה דנראה שמזכיר השם על הרקיקה ועוד דלא נאמר אלא בלה"ק אבל בלע"ז לא כל זה מרש"י שם : ב"דבר ה' בזה וגו' - נראה לי דכן ל"ל כי על סוף הכתוב סומך גאח מוטון הפך הכרת חפרת הכרת בעוה"ז הכרת לעוה"ב וכמבאר בחלק ל"ט ודבר ה' היינו תורה ואם שנה ופירש הוא מבוה ואתן וע"ש והמלא מבאר כמה לרשות פ"ל כי דבר ה' בזה ואם כן אין לכאורה להוכיח דקאי על ס"ח ששנה ופירש לזה קאמר עוד וחומר מה מלאו אבותיכם כי עול כי רהקו מעלי ולמה רהקו מעלי אלא שהוא רק משום כי דבר ה' בזה ואפשר דרש"י ר"מ ור"ע דלקחן נמי מהכוכבים האלה : רע"א אף מי כו' - מוסיק על דברי ר"מ הקודמים וע"כ אמר אף מי וכלומר הגם שהולך לבמה"ד ורק שאינו משמש שם פ"ח :

פרק ל"ז שבעה בריות זו למעלה מזו זו למעלה מזו - למעלה מכלם ברא רקיע - למעלה מן הרקיע ברא כוכבים שמאירין לעולם

לו' וטבח - ספיקי טריפות באות לידו וחם על ממונו ומאכילין רש"י בקדושין פ"ב ולרץ זהירות גדולה בזה : ג' מלכים ד' הדיוטות - חלקם הם : רשב"א אומר משום ר"ם אחו ואחוי' וכל מלכי ישראל כו' - וכעין זה הוא כנו"ג ופיין בספרי ש"א וכו' ירבעם אחאב ומנשה בעשא ואחוי' וכל מלכי ישראל כו' לא שייך פלל כי למה לו לחשוב ירבעם אחאב מנשה אשר מהם קא סליק ועוד למה פרע בעשא וחתיו דוקא וביניהם כלל היו כמה מלכים דכתיב בסו' ויטע הרע כענין ה' ועוד דמטיק וכל מלכי ישראל שהרשיעו וח"כ היה די לו לחשוב רק אחד והשאר הי' צכלל וכל מלכי ישראל שהרשיעו לזאת נראה להגיה כמו בחלק שם אחו ואחוי' וכלומר משום דלא חשבו כמנשה רק מנשה ממלכי בית דוד לזה קאמר שגם אחו אחי אביו אין לו חלק ומדקאמר אחו אומר נמי אחוי' ממלכי ישראל לשון טפל על לשון ופי"כ פרע רק מלך אחד זה וכולל אחיכ כל מלכי ישראל שהרשיעו ובאמת היה לרץ לפרוע מלך אחד ממלכי ישראל דאל"כ לא היה שייך לומר אחיכ וכל מלכי ישראל דהוי משמע שגם אחו ממלכי ישראל היה ולא ממלכי בית דוד : ריב"ג - בסנהדרין הגירסא אכא שאול : באהיותיו - כי לא כשהוא נכתב הוא נקרא ובחלק מטיק בזה חנא ובגבולין ובלשון ענה ע"ש כשירש"י : המנענע קולו - בחלק מטיק ע"ז ועושה אותו כמין זמר ופירש"י שקורא בנגינה אחרת שאינו נקוד בה וכו' ושם איתא עוד מפני שהתורה חוגרת סק ועומדת לפני הקב"ה ואומרת לפני רבש"ט עשוי בניך כענור שמנגנים בו ללוי וכו' : והלוחש והרוקק על המכה - כן הגיה הגר"א - וע"ש והמלא דלאו דוקא הכתוב כל המחלה וגו' אשר אלא אפילו הכהוב נגע נרעת כי תהיה בלחש והכובא אל הכהן דלית בה שם שמים על הרקיקה נמי חסור ואפילו הכתוב ויקרא אל משה שאין צו לא חולי ולא נגע וקא סבור להכלל בזכות ד"ה שהוא מוזכר חסור ללחש ויש לחשוב שדרכן לרוק אחריהם ואומר אותן כלשון לפ"ז ומזכיר להם שם בלשון לעז ואמר לי רבי דמותה דאין חסורא אלא לוחש הרקיקה דנראה שמזכיר השם על הרקיקה ועוד דלא נאמר אלא בלה"ק אבל בלע"ז לא כל זה מרש"י שם : ב"דבר ה' בזה וגו' - נראה לי דכן ל"ל כי על סוף הכתוב סומך גאח מוטון הפך הכרת חפרת הכרת בעוה"ז הכרת לעוה"ב וכמבאר בחלק ל"ט ודבר ה' היינו תורה ואם שנה ופירש הוא מבוה ואתן וע"ש והמלא מבאר כמה לרשות פ"ל כי דבר ה' בזה ואם כן אין לכאורה להוכיח דקאי על ס"ח ששנה ופירש לזה קאמר עוד וחומר מה מלאו אבותיכם כי עול כי רהקו מעלי ולמה רהקו מעלי אלא שהוא רק משום כי דבר ה' בזה ואפשר דרש"י ר"מ ור"ע דלקחן נמי מהכוכבים האלה : רע"א אף מי כו' - מוסיק על דברי ר"מ הקודמים וע"כ אמר אף מי וכלומר הגם שהולך לבמה"ד ורק שאינו משמש שם פ"ח :

וכפי שזכרנו קבלה כי בכל עת יהיו צדיק נבנים וכלומר שלא יהיו מלולכים בחמא ועיין פרט"ו סס : למעלה מן הדיק ברא
בזבבים . כלומר מלכד שיהיה להאדם אשר נגע יראם הסם בלבו המעלה של רקיע כאשר בארנו עוד ברא הקב"ה סוכים שמאירין לשולם
וכנה יקראל נמשל לטובים וכדכתיב ויולא אורו המולה ויאמר הבט נח השמימה וספור הכוכבים וגו' וכפרס כלדיק נדחי סקקרא כן וכאשר
ניבא בלמס הרשע דרך סעב מיטקב וגו' וכתיב ומלדיקי רבים כוכבים ומדגמל לטובים לריך לסקלל להיות אלגו עוד המעלה
מכוכבים שמאירין לשולם וסייע

לעולם . למעלה מכוכבים ברא אילנות שאילנות עושין פירות למעלה מאילנות
ברא רוחות רעות שרוחות רעות הולכות לכאן ולכאן ואילנות אין זזין ממקומן
למעלה מרוחות רעות ברא בהמה שבהמה עושה ואוכלת ודוחות רעות לא
עושות ולא אוכלות למעלה מן הבהמה ברא אדם שבאדם יש בו דיעה ובהמה
אין בו דעה למעלה מן האדם ברא מלאכי השרת שמלאכי השרת הולכים
מסוף העולם ועד סופו ובני אדם אינן כן . ששה דברים נאמרו בבני אדם שלשה
כבהמה וג' כמלאכי השרת . ג' כבהמ' אוכלין ושותין כבהמה פריין ורביין כבהמה
ומציאין רעי כבהמה : ג' כמלאכי השרת יש בהם בינה כמה'ש ומחליקין
בקומה וקופה כמ'הש ומספרים כלשון הקודש כמ'הש . ששה דברים נאמרו
בשרים ג' בבני אדם וג' כמה'ש . ג' כב'א אוכלים ושותין כב'א פריין ורביין כב'א
ומתים כב'א יג' כמ'הש יש להם בנפיהם השויוודעים פה עתיד

שמלכד שיהיה זכיר ונשמר מאד
מלשבור ח"ו על מטות לא תעשה
יראה ג"כ להזכיר אם בני דורו על
קי וע"ד שאמר בעירובין על ר"מ לא
ר"מ ששאלו ר' כהוראי שמו ולמה
נקרא שמו ר"מ שמאיר פיני חכמים
במלכה כ' : למעלה מכוכבים ברא
אילנות . כלומר מלכד שיהיה לו
המעלה מכוכבים אשר בארנו עוד
בלא הקב"ה אילנות שמועין פירות
והנה כלדיק נמשל לחלין הפוסה
פירות מקום דמסח אדם נמשל למן
פקדס כדכתיב והאדם פן הקדה
וכפיכ ה"ע כס פן אם חיוודרשו רז"ל
ה"ע כה לדיק מנין על הדור ועיין

במד"ס בחמסס סה"א כל שמחמתו מרובה מחמסיו למה הוא דומה לחלין שנותן סמס לסבח למה המסיל האדם לחלין והנה עד עתה
ד כרו בסור פרט כאשר בארנו ומעשה השמועין שמכין שמשל האדם לחלין לריך שימשל שיהיה אלגו המעלה מאילנות שמועין פירות
וכי"ט שיראה לקייס מטות עשה צפוסל מחס ועל ס"ת שיראה להיות כהשין המחנכד וכדכתיב המיד והיינו שיחדש חידושי תורה וכלל זה ללמח
לאחרים בקום עשה כוז כי כדל השמועין שיהי' לו המעלה מכוכבים כאשר בארנו : ברא רוחות רעות . האדם נמשל לרוח כדכתיב מי
יודע רוח בני האדם העולם הוא למעלה וכתיב חק רוח הוא באטק ורוח טוב הוא המושב בלד אחד מהעולם ויכולין להסתר ממט משא"כ
רוחות רעות היינו המנשכות בכל לדי העולם ואי אפשר להסתר מהם וזהו אשר אמרו שרוחות רעות הולכות לכאן ולכאן ומכין שמשל
האדם לרוח פ"כ לריך שימשל להיות אלגו המעלה של רוחות והיינו שיסדר אחר מטות והפ"ס ולעולם אי רן למטה קלה ככחמורה אמרו
ואמרו עוד הוי פו נגמר וקל כגמר ורן כלכי וכו' אבל לא ישב במקום אחד וימתין א"ה יבא מטה לידו ועל פיה כחידושי תורתו יראה שיפוט
מציטופיז מלש כלל לדי העולם כמו שרוחות רעות מנשכות בכל הדידים וכל זה הוא ע"ד הכתוב סור מרע ועשה טוב בקש שלום ורדפהו :
ברא בחמה . האדם נמשל לבהמה וכדכתיב אדם ובהמה תושעו ס' וכפיכ ומותר האדם מן הבהמה אין ועיכ מלכד שיהיה לו מעלה של רוחות
רעות כאשר בארנו לריך להשתדל שיהיה אלגו עוד מעלת הבהמה להיות טובה ואוכל ובולמל להיות אוכל דוקא משלו והוא עיד שאמרו טוב
תורה עם דלי וכו' וכל תורה שאין עמה מלאכה טובה בשלה וגוררת טון וע"ד שהביא במד"ס פ"ו על אם אין קמח אין תורה כי כל אדם
קאין לו חמטת שאין לו לחם ואין יכול להספרנס מאומנתו אי"כ יהיה חסם וגבון וירא סוים אי אפשר שלא יחמל מחמת חסרונו הוי יקח
שומד או יחמוד של אמרים או יגטב ויגזול והיה כי יחמל לאחיה מהנה שאין בו תורה שלמה פכ"ל וגם אי אפשר לו להוילא נכח אל הפועל
ללמד לאחרים ולהוכיח להם על ככה אם לא יוכל משלו וע"כ מצינו במקורל ח' י"ב שאמר סקודס כגני עטו כי כד ס' ועד משיחו את סור מי
לקחתי וגו' וא"כ נאמר ופתה החילכו ואשפטה אחמם וגו' : ברא אדם . מכין סיסרים נקראו אדם כדכתיב ואהן לחני לכן מרפיחי אדם
אדם פ"כ לריך להיות עוד אלגו קטלות האדם שהאדם יס בו דפס והוא עיד הכתוב מלכד' ב' תורה חמת היתה כפיהו ועולה לא נמלא
לשפתיו ס' כי שפתי כהן ישמרו דעת וגו' וע"פ מה שמטאר לעיל בפרק ג"ס עבר על הכתוב הזה על אהרן הבט ימין וראה סס בספרי
כ"א וכלס לאו לא יוכל להוילא נכח אל הפועל לשמור ולעשה כנ"ל והוא ע"ד שהמרו רז"ל דעה קטית מה חסדה דסה חסדה מה קטית :
ברא מה"ש . הדיק נמשל למלאך וכדכתיב ויעל מלאך ס' אל הבורס ודקשו רז"ל שהיה פושם וכתיב ויאמר חגי מלאך ה' וכתיב וישלח מלאך
ויליאו חמלים וע"כ לריך להשתדל שיהיה עוד אלגו פמלס המלאך שהולכים מסוף העולם עד סופו וכדכתיב בראשית כ"ח והנה סולם
מוכב ארש וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים כן לריך האדם אשר נגע יראת הסם בלבו שיהיה דממו מיושבת עליו
למלות מחשבתו בסולם מולב ארלה וראשו מגיע השמימה עיי כשמשלות הספירות מחמס למעלה ולהוריד השפט ממעלה למטה (ועיין חזה
בספרי כ"א לפיל בפרק ל"א) והוא עיד דמליט ככתוב זכרים כי כה אחד ה' לנאות חס בדרכי חלך ואם אם משמלמי השמור וגו' ונחתי
לך חמלכים בין השומדים האלה וגם ע"ד דחיתא ביבמות ס"ז אחס עקיבא שמתך סולך מסוף העולם ועד סופו : ובני אדם אינן כן . פתח
באדם וסיים בבני אדם ואפשר מקום דהדיק נקרא אדם וע"פ רמ"ו כמו שמטאר בספרים אדם לשון ארמה לעליון כי סס אדם מורה על
סס הוי' כ"ה ובי"ש שעולה מ"ה וזהו פ"י הכתוב מ"ה ס' שואל משמד וכלומר שהחיק אי"ע במדריגת אדם שעולה מ"ה וחדמה או חליון יחברך
ומדבק בו מה סור רחום חף אהס וס' וכאשר אמר משה רביט ע"פ ונחטו מ"ה ואז יקייים כט מה שניבא בלשס הרשע כעס יאמר ליעקב
ולישדלמה פעל אל וכדתיב שאז יקייים כט ג"כ ונחתי לך מהלכים בין ספומדים האלה וגם שמש יס' הולך אז מסוף העולם עד סופו וע"כ
אמרו בלמס מהאדם כרא מה"ש כי לריך האדם להחמץ במעסיו להגיע עוד לממלות סה"ש כאשר בארנו וא"כ הטיכו אשר דיכדו
ובני אדם אינן כן כמה רוב בני האדם אשר לא הגיעו פדיין אל מדריגות אדם להחזות לעליון הנה ממחלת הפרק עד כאן מליאה נשגבה
כפי וחי לקולר דמחי כנסתרות הוכרתתי לבאר ע"פ פשוט לפי קט כלכי הדל הקב"ה יראנו נפלאות מהורתו ונדעה נרדפס לדעת אורו :
ששה דברים נאמרו בב"א ס' . הגם שכל הפרק ההוא חיידי הכל משכנה שבעס דברים משיב ואם ככאן חגב שאמרו לפיל דבר אחד שיש
במה"ש משא"כ בב"א ע"כ אמרו ששה דברים כו' להחמישו שכלשה דברים שוים סס ואגב זה הביאו ג"כ שס דברים נאמרו בשדים ס'
שהוא ג"כ חשנין זה ורק שהסכו הסדר מכפי שהוא כחגיגס ס"ז דסס הדברים שבעדים משיב מקודס יאח"כ הדברים שכב"א לדי שיהי' הממד
יסה למדרס כאן : יש בהן בינה . ובחגיגה סס אמרו יש בהן דפס ובחמת שניהם כאחד סוכים וישנן באדם חף מקום דכבר אמרו לפיל
שכאדם יס בו דסה משא"כ כבהמה אמרו כאן יש בהן בינה כי כל חגמתיס למלוא להאדם ממלות ומדות תרומות וסגוטת מכל שכנה ככריות
והגם שכאחך דפס היא המדה היותר גדולה מבינה וכדכתיב ודמה אלקים תמלא מבח"כ אלל בינה נאמר בין סבין את אשר לפניך אע"פ
כל מה דיכולין את למלוא ממלות ומדות סוכות קחשיב ולגיל השיב דפס דווקא משום דסס חיידי מהאדם אשר נגע יראת הסם בלבו להיות
מוחס ברע ולבחור בפוט להיות רן ונהדר אחר מטות ומש"פ ולחיות הוכל משלו דווקא נוכס דטוב סורה עם ד"א שיגיפת שניהם משכחת
פין כאשר מלפניס גליתי והוא רק מפני הרעה שיש בו כי דפס יקרא ידעיה עליונה שיש בה השנה אלקות כדכתיב דע את חלקי חכך וכתיב
ככל דרך דפסו והוא יסר אורחותיך וכתיב גס בלא דפס נפס לא טוב ובאלו רבים מורים על ענין זה ומה גס שיש לחלק בין אדם ובין בני
אדם כאשר מלאשית כחאס אודמתיך ורוב בני אדם יש להם בינה ואין להם דפס : בלה"ק כו' . ובני אדם לאו כולהו מספרים בלה"ק אלל
מקום מלאשים נקיים כדאמרן דלא ידעי לשון הרעס ולא כל לדמות בני אדם למס"ס אלל שיש להן לשון ודיבור לאפוקי בהמס מהר"ש סא במ"א :
איכלין ושותין כב"א . לכאורה יש לדקדק דהרי הני ג' שמולה בשדים כב"א הוי להו למלות כבהמה והא כב"א נופא הולה להו כבהמה וע"כ
נראה הא ואמר נדדים אוכלין ושותין כב"א כלומר שאוכלים דבר הראוי לאכול לב"א ולא הראוי לאכול לבהמה וכן פריין ורביין כב"א הייע

פרק לו (א) נראים ו' פרושים הן פרוש שבמי פרוש נוקפי פרוש קוואי פרוש מדובאי פרוש מה חובתי ואעשה פרוש מיראה פרוש מאהבה ו' דברים כו' . ובנ"י היה כתוב ה' פרושים הן פרוש נכפאי פרוש מקולאי פרוש מכובאי (ג"ל מרובאי) פרוש מלאכה היתה לו פרוש מחופתו עשאי (ג"ל מה חובתי ואעשה) ופרוש מן הילרח ופרוש מן הירחה ה' דברים כו' והוא הניח כנ"ל מסוגיא דסופה כיב וסוד חי כני' ה' דברים לא שייך למשכן כפרק זה ולא מירי רק מו' ו' דברים ופ"כ הניח ג"כ ו' דברים רובן קשה כו' במקום ה' דברים ועוד דמה שחשכ בני' במין ה' דברים דרך חרן אינו מוכן מה זה דהלא חשכו ג"כ בפ"ס מלאכה ומשמים שעליהם דרך לכתוב לפעמי כלשון ד"ח . (ול"ט דהלא גם בניין ע' אמרו ה' דברים רובן קשה וחס חשכו דרך במקום ר"ל שכתבן ויכול להיות שנתוסף בפעום תי' חרן) :

עתידי להיות כמ"הש ומהלכין מסוף העולם ועד סופו כמ"הש וי"א אף הופכים פניהם לכל דמות שירצו רואים ואינם (א) נראים . **שבעה פרושים** הם פרוש שכמי פרוש נכפאי פרוש מקוצאי פרוש מדוכאי פרוש מה חובתי ואעשה פרוש מאהבה פרוש מיראה שבעה דברים רובן קשה ומיעומן יפה יין מלאכה שינה ועושר ודרך ארץ ומים חמין והקזת דם . **בשבעה דברים** ברא הקב"ה את עולמו (ב) ואלו הן בדיעה בבינה בגבורה בנעוה ברין בחסד וברחמים וכענין ו' דברים שברא את עולמו כך ברא שבעה אבות שלשה ואמהות ארבעה . **שבעה מדות שמשמשות לפני כסא הכבוד** (ג) אלו הן חבמה צדק ומשפט חסד ורחמים אמת ושלוש שנאמר

נמי שמשמין פנים כנגד פנים ולא ככהמה ומתים ככ"ח היינו נמי דאפשר שהשד יזכה במיסחו בשמרו מלות כפ"ח סודו פולה למעלה ככ"ח ולא ככהמה שרחה הולך למטה מהר"ש כח"ל ס"ס : ויודעים מה עתיד להיות . בגמרא ס"ס יודעים ס"ד אלא שומעים מאחורי הפרגוד כמ"הש ונ"ל דכ"פ זה שירדעים מה עתיד להיות הוא מפני ששומעין מאחורי הפרגוד והאי אלא אינו כשאר אלא דעלמא ולהכי לא קאחרי אלא אימא רק אלא בסתם : וי"א אף הופבין טי' . וכלומר ולכך רואים ואינם נראים להכבדות שהם שדים ואפשר דמסעס זה לא חשיב ס"ס בתניגס וגם כאן הת"ק את זה משום דבאמת מה שאינם נראים הוא רק משום דהופבין פניהם ולא כן מה"ש שעי' שכן בתלמי הרוחנים נבראו ובהיכלו כבוד אומר טלו אינם נראים מפני רוחניותם וקדושתם : ו' פרושים הם . כן כני' לנריא מסופה כ"כ ובמה דסיים סתת וסיינו דמסיים הופכים פניהם ואינם נראים קאמר חמ"ז ו' פרושים הם ככה"ג דהופכים פניהם לפרושים

ורואין האמת אחס במעשיהם אכל אינם נראים להכבדות כן רק לפרושים גמירים : פרוש שבמי . ס"ס בגמרא מפרש זה העשה מעשה שכם פר"שי שמלו שלא לשם שמים חף זה מעשו להנחתו שיכבדוהו ב"ח ולא לשם שמים : פרוש נכפאי . ס"ס הגירסא נקפי נקוף ובאמת הכל חדא כי אוחיות של מולא אחד הן ומתחלפות לפעמים וס"ס מפרש זה המנקף את רגלי' ופר"שי מהלך בשפלות עקב בלד גודל ואינו מרים רגליו מעל הארץ ומתוך כך מנקף אלכעומיו באבנים : פרוש מקוצאי . ס"ס הגירסא מקוצאי בין ובאמת אלו האוחיות ממולא אחד הן ומתחלפות וס"ס מפרש זה המקין דם לכתלים פר"שי פולס עיניו שלא יסתכל בנשים ומתוך כך מכה ראשו בכותל והדם יולא : פרוש מדוכאי . ומפרש ס"ס דמשפט לי מדוכא פר"שי הולך כפוף כי מדוכאי בוככא . טעוי במקבא וראשו כפוף : מדוכאי פרוש מה חובתי ואעשה : בן הוא כנו"הו וס"ס פריך האי מעליותא היא אלא דאמר מה חובתי מו ואעשה פר"שי מה חובתי . ואעשה למדוני מה לעשות ואעשה הא מעליותא היא אם אינו בקי באיסורין ודקדוקי מלות וזכ' ללמוד מה חובתי מו ואעשה מה לעשות . עוד ולא עשייתו ומראה עלמו . כאלו קיים את הכל עביל רש"י וכל דהיפ שלא אמר בפירוש מה חובתי מו ואעשה רק שאמר מה חובתי ואעשה כלשון סימא שנסמע ממילא דבגמרו מה חובתי מו ואעשה ולהכי לא קאחרי

אלא אימא רק אלא כמתם והאי אלא אינו כשאר אלא דעלמא וח"כ שפיר גרסינן מה חובתי ואעשה : פרוש מיראה וכו' . פר"שי ס"ס דפרוש מינה"ל לעשות טוב הוא מתמת אהבה שכל המלות ולא לאהבת מנות צוראו ופרוש מיר אה של עונשין . אלא מה על האדם לעשות מאהבת כס"י"ת כאשר לחי' ה' חלקי וסוף השכר לבא וע"כ כמ"הש כח"ל אפס ר דכל בני דנקס היינו בעושה אוחן כמדאח עלמו בפני הבריות בפרישות ובאמת אינם פרושים אכל הפרוש האמיתי הפושט בן הרי זה מאובח בכל בני הענינים דנקס וכו' ע"כ ונ"י דבספרי ה"ס פרוש מיראה פרוש מיראה הנס שכולל לפרוש פרוש מיראה היינו מינה"ל וכפר"ש"י ומאהבת שכל המלות ופרוש מיראה היינו ג"כ מינה"ל ומיראה הסוגיא אכל עיקר חסר מן הספר : ו' דברים רובן כו' . כן כני' הנר"ה : ודרך ארץ . היינו משמים המטה : ואלו הן בדיעה כו' . בתניגה י"ב חשיב עשרה דברים היינו אלו ה' דברים וסוד שלשה והיינו חכמה כח ונדק ונ"ל דכאן לא חשיב רק הדברים שברא בהן עולמו והנה כתיב השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם וימא כזה דלא חשיב כאן אפסר משום דליף ס"ס מהכתוב דק ומשפט חרן וגם מה דלא חשיב כאן כח כי יליף ס"ס מהכתוב מנין הרים בכחו ומה דלא חשיב בלדק כאן אפסר משום דליף ס"ס מהכתוב דק ומשפט חרן ומינה"ל הוא מהו' דברים שנבראו מקודם שנברא העולם ולא נשמע מזה הכתוב שברא בהן את עולמו ומה דחשיב כאן דין והיינו משפט אפסר דלא יליף באמת מהכתוב זה רק מהכתוב בראשית ברא אלהים את השמים ופר"שי דהוא מדת הדין ומה דחשיב כאן דעם ויליף ס"ס מהכתוב בדעתו שהומות נבקעו וח"כ לכאורה לא נשמע כלל שזכ' ברא את עולמו נראה לי דהיינו משום דכתיב והארץ היא סוכה וכו' . וכו' וחסך על פני תהום ורוח אלהים מרחפה על פני המים וכלומר על פני המים של תהום וח"כ כתיב ויאמר אלהים יהי רקיע בתוך המים ויהי מבדיל בין מים למים ומלאה שהרקיע נקב מי תהום והבדילה בין מים למים וח"כ מה שאמר בדעתו שהומות נבקעו קאי באמת על פרקיע שברא בדעתו ומה דחשיב נבורה הגם דילפינן זה ס"ס מהכתוב מנין הרים בכחו נאזר בגבורה אפסר מדלא כתיב מנין הרים בכחו ובגבורתו רק דכתיב נאזר בגבורה ש"מ דקאי על מה שהוא למעלה מההרים הרמים וכו' השמים ויש להביא ראיה מריש מסכת מעבית דאימא ס"ס מאי נבורות בשמים כו' אימא חקר חקר תבריינו על עולם כתיב כהא עושה גדולות ער אין חקר וגו' וכתיב ס"ס הלא ידעת וגו' אין חקר למכותנו וכתיב מנין הרים בכחו נאזר בגבורה ע"כ והנה כבר ידעת דהשמים נבראו בתבונה ומדיליף גו"ש מאין חקר לתבונתו ומסיק עוד וכתיב נאזר בגבורה ש"מ דהאי נאזר בגבורה קאי על בריית שמים גם אפסר דילפינן זה מהכתוב אחר וכו' (תהלים ס"ו) מושל בגבורתו עולם וכלומר שמישל על העולם שנברא בגבורתו וע"כ אלו השבעה דברים דחשיב נכאן כנ"י כלם אייחנכו בצריחת שמים וזהו דדייק כלשונם לומר את עולמו מש"כ בתניגה ס"ס שאמרו את העולם והכל בכלל ולכן חשבו ס"ס עשרה דברים ולפי כו"ה עיין בספרי פ"א ל"ט אמאי לא הגיה עכ"פ את העולם כמו ס"ס : וכענין כו' . וכלומר שזה לעומת זה עשה אלהים וברא שבעה אבות ותי' אבות קאי אדלמעלה ואדלמטה אבות שלשה אצדקס יחמק ויעקב ואמהות ד' ערס רבקה רחל ואלה ורק שהאמהות נגררין אחר האבות ולכך אמרו שברא שבעה אבות וע"כ שדרקו רז"ל בראשית בשביל ישראל שנקראו ראשית תבואתו : שבעה מדות כו' . קאי אדלעיל כך ברא ו' אבות כו' ונאמר שנגדן

וכשם שברא את עולמו בשבעה כך ברא כו' . כני' כן מסוגיא דתניגה י"ב דס"ס לימא תי' דין ואימא ס"ס הני דחשב הנר"ל ועוד שלשה וסיינו בגמרה בלדק ובמשפט דס"ס אמר בעשרה דברים נברא כו' ואפסר ליתן טעם על מה דלא חשיב ככאן גם אלו הרברים משום דעל גמרה יליף ס"ס מהכתוב עמודי שמים ירופפו ויחממו מנערתו וסבר הסוגיא דהכא דחשס אין ראיה על הבריותא רק אדרבה אחר הבריותא סיו ג"כ רפוי' ותמיהם מגערתו ונדק ומשפט יליף ס"ס מהכתוב דק ומשפט מנין כסאך וח"כ מהכתוב אין לאי רק שהכא נברא בלדק ומשפט והכא מפורש בפרק מקום שנהנו שהוא תשבעה דברים שנבראו מקודם שנברא העולם מש"כ לני' אין טעם ומסיק למה לא חשיב גם ה' שאמרו ס"ס (ונ"ל דמ"ש ס"ס ע"כ וי"א על שבעה עמודים שנאמר חכמה עמודיה שבעה היינו שבעה אלו שהכא כאן וע"כ מ"ש . וי"א דס"ס היינו ר"ג מהדר המכתב הוחתך : (ג) אלו הן אמונה צדק ומשפט כו' וידעת את ה' ואיטר חסד ואמת בפגשו צדק ושלוש נשקו ומה"ל וידעה את ה' . הניה ת' אמונה במקום חכמה דהלא על חכמה לא הביאו סוס ראיה מהכתוב ובכתוב שהביאו מפורש בהדיא על אמונה וארשטיין לי באמונה והוכיף

עתידי להיות כמ"הש ומהלכין מסוף העולם ועד סופו כמ"הש וי"א אף הופכים פניהם לכל דמות שירצו רואים ואינם (א) נראים . שבעה פרושים הם פרוש שכמי פרוש נכפאי פרוש מקוצאי פרוש מדוכאי פרוש מה חובתי ואעשה פרוש מאהבה פרוש מיראה שבעה דברים רובן קשה ומיעומן יפה יין מלאכה שינה ועושר ודרך ארץ ומים חמין והקזת דם . בשבעה דברים ברא הקב"ה את עולמו (ב) ואלו הן בדיעה בבינה בגבורה בנעוה ברין בחסד וברחמים וכענין ו' דברים שברא את עולמו כך ברא שבעה אבות שלשה ואמהות ארבעה . שבעה מדות שמשמשות לפני כסא הכבוד (ג) אלו הן חבמה צדק ומשפט חסד ורחמים אמת ושלוש שנאמר

נמי שמשמין פנים כנגד פנים ולא ככהמה ומתים ככ"ח היינו נמי דאפשר שהשד יזכה במיסחו בשמרו מלות כפ"ח סודו פולה למעלה ככ"ח ולא ככהמה שרחה הולך למטה מהר"ש כח"ל ס"ס : ויודעים מה עתיד להיות . בגמרא ס"ס יודעים ס"ד אלא שומעים מאחורי הפרגוד כמ"הש ונ"ל דכ"פ זה שירדעים מה עתיד להיות הוא מפני ששומעין מאחורי הפרגוד והאי אלא אינו כשאר אלא דעלמא ולהכי לא קאחרי אלא אימא רק אלא בסתם : וי"א אף הופבין טי' . וכלומר ולכך רואים ואינם נראים להכבדות שהם שדים ואפשר דמסעס זה לא חשיב ס"ס בתניגס וגם כאן הת"ק את זה משום דבאמת מה שאינם נראים הוא רק משום דהופבין פניהם ולא כן מה"ש שעי' שכן בתלמי הרוחנים נבראו ובהיכלו כבוד אומר טלו אינם נראים מפני רוחניותם וקדושתם : ו' פרושים הם . כן כני' לנריא מסופה כ"כ ובמה דסיים סתת וסיינו דמסיים הופכים פניהם ואינם נראים קאמר חמ"ז ו' פרושים הם ככה"ג דהופכים פניהם לפרושים

הס

הם הן מדות וזהו שאמרנו חיל האבות הן הן המדרכה : וארשהיך
 לי לעולם - נראה לי דמזה מיידי ראייה על מדת המדמה כי כאן
 נאמר לעולם ואלו ארץ נאמר גם כן לעולם והארץ לעולם עומדת
 וכתב ה' בחכמה יסד ארץ : וארשהיך לי בצדק כו' : כאן מבואר
 ד' מדות : וארשהיך לי באמונה -
 הוא נגד מדת אמת שמאמין בכל
 הבטחה הקב"ה והורטו אמת וידעת
 את ה' - הוא נגד מדת שלום וכן
 נאמר במלאכי ב' בשלום ובמישור
 הלך אמי ורבים השיב מעון כי שפתי
 כהן ישמרו דעת וגו' הרי עקב לשניך
 כל הו' מדות מבוארין בכמותים
 הללו : מה ה'ל וידעת כו' - כי היה
 לו לומר בקיבור וארשהיך לי באמונה
 וידעת וכו' לא אלא מלמד שכל אדם
 כו' : מדור עליון - מקום מושב שלום :
 ובדור תחתון - הוא תחת הארץ וכמו
 שחז"ל תמוס' מנחות ל"ז ד"ה אוקוס
 גלי' - במדרש אשמדאי הוליא
 מהחיה קרקע אדם אחר שיש לו שני
 ראשים לפני שלמה המלך ונשא אשה
 והוליד בנים כו' ע"ס : ואויר העולם -
 הוא מדור כפ"ע ולא ידענא מי הם
 הדרים באויר העולם ואפשר דקאי
 על גופות הסודרים באויר או על
 שרין ורוחין כח"ל : ור' עליונים - כתב
 בפסוק ח"ח מהם כר"י בחגיגה י"ב
 דאמר שני רקיעים הם שנאמר הן
 לה' אלהיך השמים ושמי השמים
 וכוה' ד"ה כן ננו על נמרוד כו' - לפי
 דעת ד' רקיעים הם השיב הקליר ח'
 אויריים כו' ומעתה נמי לפי דעה זו
 דב' רקיעים חשיבין ד' עליונים היינו
 ב' רקיעים ואויר שנכתיב ואויר
 העליון שהוא קף רגלי החיות עכ"ל
 בקיבור : ר"ם אומר ד' רקיעים הם -
 הוא דעת ר"ל שם בחגיגה ופליג על
 ח"ק דאמר ור' עליונים דמוכח
 ממילא דב' רקיעים הם כדעת ר"י
 בחגיגה שם וע"ס כל רקיע מה היא
 משמשה : ובגמרא קרא לארץ כי הארץ
 נחלקה לשבעה חלקים וכל חלקים
 יש לו שם נפ"ע וארץ ישראל נקראת

שנאמר (הושע ב') וארשהיך לי לעולם וארשהיך
 לי בצדק ובמשפט ובחסד וברחמים וארשהיך
 לי באמונה וידעת את ה' - ר"ם אומר מה
 ה'ל וידעת את ה' אלא מלמד שכל אדם שיש
 בו כל מרות הללו יודע דעתו של מקום ו'
 מדורות הן אלו הן מדור עליון ומדור תחתון
 (ד) ואויר העולם ור' עליונים - ר"ם אומר ו'
 רקיעין הן אלו הן וילון רקיע שחקים וכול מעון
 מבין ערבות ובגמרא קרא לארץ ו' שמות אלו
 הן : ארץ אדמה ארקא חריבה יבשה תבל חלד
 למה נקרא שמה תבל על שם שהיא מתובלת
 בכל (ה) ד"א שדרבה להבנים ואין דרכה
 להוציא ו' מעלות בין צדיק לצדיק אשתו נאה
 משל צדיקו בניו נאים משל חבירו שנים אוכלין
 בקערה אחת זה מועם לפי מעשיו וזה מועם
 לפי מעשיו שנים צובעים ביורה אחת
 לזה עולה נאה ולזה עולה כיעור בחבמתו
 בתבונתו (ו) ובדעתו ובקומתו שנאמר (משלי י"ב)
 יתר מרעהו צדיק וגו' - ו' מדות דרש הלל
 הזקן לפני בני בתירא אלו הן קל והומר וגו' ויהיה
 שוה (ז) בנין אב מכתוב אחר ובנין אב משני
 כתובי' מכלל ופרט ומפרט וכלל כיוצא בו במקו'
 אחר דבר הלמד מענינו אלו ו' מדות שדרש
 הלל הזקן לפני בני בתירא ו' דברים בגולם
 וז' בחכם וכו' על מה שלא שמע אומר לא
 שמעתי ואינו מחבייש ומודה על האמת ובגמרא
 אמרו בגולם בחליפין חכם אינו מדבר לפני מי
 שגדול ממנו בחכמה ובמנין זה משה שנאמר
 (שמות ד') וידבר אהרן את כל הדברים אשר
 דבר ה' אל משה ועש האותות לעיני העם וכי מי ראוי לדבר משה או אהרן
 הוי אומר משה שמשוה שמע מפי ר' חזקיה ואהרן שמע מפי משה אלא כך
 אמר משה אפשר שאדבר במקום שאדו
 גרול

הוא נגד מדת אמת שמאמין בכל
 הבטחה הקב"ה והורטו אמת וידעת
 את ה' - הוא נגד מדת שלום וכן
 נאמר במלאכי ב' בשלום ובמישור
 הלך אמי ורבים השיב מעון כי שפתי
 כהן ישמרו דעת וגו' הרי עקב לשניך
 כל הו' מדות מבוארין בכמותים
 הללו : מה ה'ל וידעת כו' - כי היה
 לו לומר בקיבור וארשהיך לי באמונה
 וידעת וכו' לא אלא מלמד שכל אדם
 כו' : מדור עליון - מקום מושב שלום :
 ובדור תחתון - הוא תחת הארץ וכמו
 שחז"ל תמוס' מנחות ל"ז ד"ה אוקוס
 גלי' - במדרש אשמדאי הוליא
 מהחיה קרקע אדם אחר שיש לו שני
 ראשים לפני שלמה המלך ונשא אשה
 והוליד בנים כו' ע"ס : ואויר העולם -
 הוא מדור כפ"ע ולא ידענא מי הם
 הדרים באויר העולם ואפשר דקאי
 על גופות הסודרים באויר או על
 שרין ורוחין כח"ל : ור' עליונים - כתב
 בפסוק ח"ח מהם כר"י בחגיגה י"ב
 דאמר שני רקיעים הם שנאמר הן
 לה' אלהיך השמים ושמי השמים
 וכוה' ד"ה כן ננו על נמרוד כו' - לפי
 דעת ד' רקיעים הם השיב הקליר ח'
 אויריים כו' ומעתה נמי לפי דעה זו
 דב' רקיעים חשיבין ד' עליונים היינו
 ב' רקיעים ואויר שנכתיב ואויר
 העליון שהוא קף רגלי החיות עכ"ל
 בקיבור : ר"ם אומר ד' רקיעים הם -
 הוא דעת ר"ל שם בחגיגה ופליג על
 ח"ק דאמר ור' עליונים דמוכח
 ממילא דב' רקיעים הם כדעת ר"י
 בחגיגה שם וע"ס כל רקיע מה היא
 משמשה : ובגמרא קרא לארץ כי הארץ
 נחלקה לשבעה חלקים וכל חלקים
 יש לו שם נפ"ע וארץ ישראל נקראת

הוא נגד מדת אמת שמאמין בכל
 הבטחה הקב"ה והורטו אמת וידעת
 את ה' - הוא נגד מדת שלום וכן
 נאמר במלאכי ב' בשלום ובמישור
 הלך אמי ורבים השיב מעון כי שפתי
 כהן ישמרו דעת וגו' הרי עקב לשניך
 כל הו' מדות מבוארין בכמותים
 הללו : מה ה'ל וידעת כו' - כי היה
 לו לומר בקיבור וארשהיך לי באמונה
 וידעת וכו' לא אלא מלמד שכל אדם
 כו' : מדור עליון - מקום מושב שלום :
 ובדור תחתון - הוא תחת הארץ וכמו
 שחז"ל תמוס' מנחות ל"ז ד"ה אוקוס
 גלי' - במדרש אשמדאי הוליא
 מהחיה קרקע אדם אחר שיש לו שני
 ראשים לפני שלמה המלך ונשא אשה
 והוליד בנים כו' ע"ס : ואויר העולם -
 הוא מדור כפ"ע ולא ידענא מי הם
 הדרים באויר העולם ואפשר דקאי
 על גופות הסודרים באויר או על
 שרין ורוחין כח"ל : ור' עליונים - כתב
 בפסוק ח"ח מהם כר"י בחגיגה י"ב
 דאמר שני רקיעים הם שנאמר הן
 לה' אלהיך השמים ושמי השמים
 וכוה' ד"ה כן ננו על נמרוד כו' - לפי
 דעת ד' רקיעים הם השיב הקליר ח'
 אויריים כו' ומעתה נמי לפי דעה זו
 דב' רקיעים חשיבין ד' עליונים היינו
 ב' רקיעים ואויר שנכתיב ואויר
 העליון שהוא קף רגלי החיות עכ"ל
 בקיבור : ר"ם אומר ד' רקיעים הם -
 הוא דעת ר"ל שם בחגיגה ופליג על
 ח"ק דאמר ור' עליונים דמוכח
 ממילא דב' רקיעים הם כדעת ר"י
 בחגיגה שם וע"ס כל רקיע מה היא
 משמשה : ובגמרא קרא לארץ כי הארץ
 נחלקה לשבעה חלקים וכל חלקים
 יש לו שם נפ"ע וארץ ישראל נקראת

הוא נגד מדת אמת שמאמין בכל
 הבטחה הקב"ה והורטו אמת וידעת
 את ה' - הוא נגד מדת שלום וכן
 נאמר במלאכי ב' בשלום ובמישור
 הלך אמי ורבים השיב מעון כי שפתי
 כהן ישמרו דעת וגו' הרי עקב לשניך
 כל הו' מדות מבוארין בכמותים
 הללו : מה ה'ל וידעת כו' - כי היה
 לו לומר בקיבור וארשהיך לי באמונה
 וידעת וכו' לא אלא מלמד שכל אדם
 כו' : מדור עליון - מקום מושב שלום :
 ובדור תחתון - הוא תחת הארץ וכמו
 שחז"ל תמוס' מנחות ל"ז ד"ה אוקוס
 גלי' - במדרש אשמדאי הוליא
 מהחיה קרקע אדם אחר שיש לו שני
 ראשים לפני שלמה המלך ונשא אשה
 והוליד בנים כו' ע"ס : ואויר העולם -
 הוא מדור כפ"ע ולא ידענא מי הם
 הדרים באויר העולם ואפשר דקאי
 על גופות הסודרים באויר או על
 שרין ורוחין כח"ל : ור' עליונים - כתב
 בפסוק ח"ח מהם כר"י בחגיגה י"ב
 דאמר שני רקיעים הם שנאמר הן
 לה' אלהיך השמים ושמי השמים
 וכוה' ד"ה כן ננו על נמרוד כו' - לפי
 דעת ד' רקיעים הם השיב הקליר ח'
 אויריים כו' ומעתה נמי לפי דעה זו
 דב' רקיעים חשיבין ד' עליונים היינו
 ב' רקיעים ואויר שנכתיב ואויר
 העליון שהוא קף רגלי החיות עכ"ל
 בקיבור : ר"ם אומר ד' רקיעים הם -
 הוא דעת ר"ל שם בחגיגה ופליג על
 ח"ק דאמר ור' עליונים דמוכח
 ממילא דב' רקיעים הם כדעת ר"י
 בחגיגה שם וע"ס כל רקיע מה היא
 משמשה : ובגמרא קרא לארץ כי הארץ
 נחלקה לשבעה חלקים וכל חלקים
 יש לו שם נפ"ע וארץ ישראל נקראת

הוא נגד מדת אמת שמאמין בכל
 הבטחה הקב"ה והורטו אמת וידעת
 את ה' - הוא נגד מדת שלום וכן
 נאמר במלאכי ב' בשלום ובמישור
 הלך אמי ורבים השיב מעון כי שפתי
 כהן ישמרו דעת וגו' הרי עקב לשניך
 כל הו' מדות מבוארין בכמותים
 הללו : מה ה'ל וידעת כו' - כי היה
 לו לומר בקיבור וארשהיך לי באמונה
 וידעת וכו' לא אלא מלמד שכל אדם
 כו' : מדור עליון - מקום מושב שלום :
 ובדור תחתון - הוא תחת הארץ וכמו
 שחז"ל תמוס' מנחות ל"ז ד"ה אוקוס
 גלי' - במדרש אשמדאי הוליא
 מהחיה קרקע אדם אחר שיש לו שני
 ראשים לפני שלמה המלך ונשא אשה
 והוליד בנים כו' ע"ס : ואויר העולם -
 הוא מדור כפ"ע ולא ידענא מי הם
 הדרים באויר העולם ואפשר דקאי
 על גופות הסודרים באויר או על
 שרין ורוחין כח"ל : ור' עליונים - כתב
 בפסוק ח"ח מהם כר"י בחגיגה י"ב
 דאמר שני רקיעים הם שנאמר הן
 לה' אלהיך השמים ושמי השמים
 וכוה' ד"ה כן ננו על נמרוד כו' - לפי
 דעת ד' רקיעים הם השיב הקליר ח'
 אויריים כו' ומעתה נמי לפי דעה זו
 דב' רקיעים חשיבין ד' עליונים היינו
 ב' רקיעים ואויר שנכתיב ואויר
 העליון שהוא קף רגלי החיות עכ"ל
 בקיבור : ר"ם אומר ד' רקיעים הם -
 הוא דעת ר"ל שם בחגיגה ופליג על
 ח"ק דאמר ור' עליונים דמוכח
 ממילא דב' רקיעים הם כדעת ר"י
 בחגיגה שם וע"ס כל רקיע מה היא
 משמשה : ובגמרא קרא לארץ כי הארץ
 נחלקה לשבעה חלקים וכל חלקים
 יש לו שם נפ"ע וארץ ישראל נקראת

הוא נגד מדת אמת שמאמין בכל
 הבטחה הקב"ה והורטו אמת וידעת
 את ה' - הוא נגד מדת שלום וכן
 נאמר במלאכי ב' בשלום ובמישור
 הלך אמי ורבים השיב מעון כי שפתי
 כהן ישמרו דעת וגו' הרי עקב לשניך
 כל הו' מדות מבוארין בכמותים
 הללו : מה ה'ל וידעת כו' - כי היה
 לו לומר בקיבור וארשהיך לי באמונה
 וידעת וכו' לא אלא מלמד שכל אדם
 כו' : מדור עליון - מקום מושב שלום :
 ובדור תחתון - הוא תחת הארץ וכמו
 שחז"ל תמוס' מנחות ל"ז ד"ה אוקוס
 גלי' - במדרש אשמדאי הוליא
 מהחיה קרקע אדם אחר שיש לו שני
 ראשים לפני שלמה המלך ונשא אשה
 והוליד בנים כו' ע"ס : ואויר העולם -
 הוא מדור כפ"ע ולא ידענא מי הם
 הדרים באויר העולם ואפשר דקאי
 על גופות הסודרים באויר או על
 שרין ורוחין כח"ל : ור' עליונים - כתב
 בפסוק ח"ח מהם כר"י בחגיגה י"ב
 דאמר שני רקיעים הם שנאמר הן
 לה' אלהיך השמים ושמי השמים
 וכוה' ד"ה כן ננו על נמרוד כו' - לפי
 דעת ד' רקיעים הם השיב הקליר ח'
 אויריים כו' ומעתה נמי לפי דעה זו
 דב' רקיעים חשיבין ד' עליונים היינו
 ב' רקיעים ואויר שנכתיב ואויר
 העליון שהוא קף רגלי החיות עכ"ל
 בקיבור : ר"ם אומר ד' רקיעים הם -
 הוא דעת ר"ל שם בחגיגה ופליג על
 ח"ק דאמר ור' עליונים דמוכח
 ממילא דב' רקיעים הם כדעת ר"י
 בחגיגה שם וע"ס כל רקיע מה היא
 משמשה : ובגמרא קרא לארץ כי הארץ
 נחלקה לשבעה חלקים וכל חלקים
 יש לו שם נפ"ע וארץ ישראל נקראת

אמר בגולס בחליפין לתקן הלשון
 שמוק בתחלה סי' שבעה דברים
 אינו מוכן מי הכריחו לזה וע' בתירוט : (א) דבר ואהרן גדול משה
 כי כמבואר בפנים . מוקח סי' שאלמר וידבר אהרן את כל
 הדברים אשר דבר ה' אל משה שהיה
 כתוב בגי' אמר סי' דבר . דהוא
 מיותר דהלא כבר הביאו בתחילה זה
 הכתוב וסו לא לר' ובני סי' מסודר
 אמר סי' אשר דבר ה' אל משה ואינו
 נכח לתוך דברי חבירו זה אהרן כו' עד
 בקלפון ואח"כ אהרן היה גדול משה
 וגדול מאהרן הקב"ה ולמה לא דבר עם
 אהרן על שלא היו לו בני עומדים
 בפרץ שאלו היו לו בני עומדים
 בפרץ אלעזר ואיתמר לא גרם חטא
 לגדב ואביהו כיוצא בו באברהם כו'
 הגיה ואהרן גדול משה כאן קודם
 ואינו נכנס לתוך דברי חבירו כי זה
 מקומו שמדבר ממה מזה משה שמע
 מפי הגבורה ואהרן שמע ממה
 וסאהרן היה גדול ממה מש"כ בני
 אין עס מקומו . ומוקח סי' וגדול
 מאהרן הקב"ה דלמאי אמר זה ולא
 נאה סימולר זה השבט שהוא גדול
 מאהרן ועיין לעיל סוף פרק ב' .
 וגרים שלא היה פומד בפרץ במקום
 שלא היו לו בני עומדים בפרץ דהלא
 גם אל משה לא מטיט שהיו לו בני
 עומדים בפרץ ואין להאריך ועיין
 בספרי ב"א : (י) שנאמר ויקצוף כו'
 כמבואר בפנים . בני' היה כתוב זה
 אהרן שנאמר וידבר אהרן וגו' הן
 היום הקריבו את תשאלם ועולחם
 וגו' אלא שחק עד שיסיים משה את
 דברו ולא אמר לו קצר דברך ואח"כ
 אמר אל משה הן היום כו' עד וישמע

גדול ממני עומד שם לפיכך אמר לו לאהרן (א)
 דבר ואהרן גדול משה ולמה לא דבר הקב"ה עם
 אהרן על שלא היה עומד בפרץ שאלו היה
 עומד בפרץ לא גרם חטא לגדב ואביהו .
 ואינו נכנס לתוך דברי חבירו זה אהרן (י)
 שנאמר (ויקרא י') ויקצוף על אלעזר ועל איתמר
 בני אהרן . מכאן אמרו שבשארם
 שונה לתלמידיו אינו נותן פניו אלא בגדול
 וכשהוא קוצף אינו קוצף אלא על הקטן שנאמר
 ויקצוף על אלעזר ועל איתמר ומה ת"ל בני
 אהרן . שאף אהרן היה בקצפון וכתוב (שם)
 וידבר אהרן אל משה הן היום הקריבו את
 חטאתם ואת עולתם וגו' שחק עד שסיים משה
 את דבריו ולא אמר קצר דברך ואח"כ אמר
 אל משה הן היום הקריבו וגו' ואוננים אנוחנו
 ויא' משכו אהרן כיתוך הצבור לחוף ואמר
 לו משה אחי ומה מעשר הקל אסור לאונן
 לאכול ממנו חטאת חמור לא כל שכן שחאה
 אסורה לאונן מיר הודה לו שנאמר (שם) וישמע
 משה וייטב בעיניו . כיוצא בו באברהם אבינו
 בשהיה מתפלל על אנשי סדום אמר לו הקב"ה
 אם אמצא בסדום חמשים צדיקים ונשאתי לכל
 המקום בעבורם גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה
 (יא) העולם שאלו היו מצוין בסדום גו' או
 חמשה צדיקים לא גרם בה עון אלא המתין
 הקב"ה

המטה הזה תקח בידך אשר תטעה בו את האומות וא"כ היה לו לנשט
 בטלמו לפנות האומות וכתיב וידבר אהרן וגו' ויש האומות לעיני
 העם ומשמע מהכתוב שטעה אהרן ג"כ את האומות אלא ודאי שקר
 אמר משה כמבואר כאן וממילא מוכח גם על הדיבור שקן אמר
 וק"ו היה כוננו כשאלמר שלא נת
 ביד חסלה על אהרן אחיו ורק משום
 שאין מסריבין לגדול וק"ו בן בנו של
 ק"ו שלא היה לו לסרב על דברי
 הקב"ה לכן כתיב ויתר חף ה' במשה :
 דבר ואהרן גדול משה ולמה לא
 דיבר הקב"ה עם אהרן על שלא
 עמד בפרץ שאלו היה עומד בפרץ
 לא גרם כו' . הן הגיה הגר"א :
 ואהרן גדול כו' . כלומר והלא אהרן
 גדול ממה בפנים : על שלא היה
 עומד בפרץ כו' . וכמבואר בתהלים
 ק"ו וישמו עגל במדבר וגו' ויאמר
 להשמידם לולא משה נסירו עמד
 בפרץ לפניו להשיב חמתו מהשחיה
 וכמבואר בשמות ל"ב ויחל משה וגו'
 ומפני שגלוי וידוע היה לפני מי
 שאלמר והיה העולם שעתיד משה ליסן
 נפשו עליהם ולטמוד בפרץ לשיקר
 דיבר הקב"ה עמו כל הדברים האלה
 בכדי שיכיר לו אח"כ פתחון פה
 להתפלל עבורם מש"כ אהרן שלא
 עמד בפרץ להתפלל עבורם לכן לא
 דיבר עמו : שאלו היה עומד בפרץ
 לא גרם חטא לגדב ואביהו כו' .
 כלומר משום דלא ראינו אינו ראינו
 והגם דלא מלינו בפירות שעתד אהרן
 בפרץ להתפלל עבורם אפי"כ אשר
 סתפלל עבורם ולזה דייקו שאלו
 היה עומד בפרץ לא גרם חטא לגדב
 ואביהו בניו סימולר כי ק"ו הוא שהיה
 לו לטמוד בפרץ להשיב חמתו מהשחיה

אם בניו ועוד כי כל המתפלל על חבירו הוא נענה תחילה ואם היה
 עומד בפרץ על כלי ישראל כודאי היה הפלתו כשמעם והיה להוטלת
 לבניו : זה אהרן שנאמר ויקצוף . הן הגיה הגר"א : שבשארם שונה
 להלמידיו . היא הג"ה שבספרי ה"ס ושיקר . כלומר הנס שבשארם
 שונה לתלמידיו אינו נותן פניו אלא בגדול שקר הוא הד"א ואפי"כ
 אם לא קיימו הדברים ששנה להם וקוצף עליהם מן הראוי היה לקצוף
 על הגדול ביותר אבל מכאן אמרו כשהוא קוצף אינו נוהפניו אלא על
 הקטן והייט שהשך פניו כלפי הקטן בכדי שלא יהא נראה כקוצף על
 הגדול וזה שנאמר ויקצוף על אלעזר ועל איתמר ואין לומר שאהרן
 באמה קיים דבריו וע"כ לא קצף רק על אלעזר ואיתמר דא"כ
 שגם אהרן היה בקלפון וע"כ היה מוכרח להשיב לו : שחק עד שסיים
 פ"כ אמר להם שמה חן לקלטים יאלה ונפסלה ואחריו לו לאו אמר להם הוואל ובמקום קדושה היתה מדוע לא אכלחם אותה עוד אמר להם
 שמה זרקתם רמה אוננים שהאון שעבר חלל ואהרן שמע כל זה ושחק עד שסיים דבריו ולא אמר לו קצר דברך אלא שלא רצה לנכנס לדבריו
 וע"כ המתין לו עד שסיים כל דבריו ואח"כ אמר לו הן היום הקריבו כו' וכמבואר שם בנמרא שקר אמר לו אהרן וכי הם הקריבו שהם
 הדיוטות אזי הקרבתו שאני כה"ג ומקריב אונן ואם אכלתי היום באנינותי הייטב בעיני ה' אם שמעת בקדשי טעה אין לך להקל בקדשי
 דורות ויש ללמוד ק"ו ממעשר הקל וכדאמרין בסמוך : ויא' משכו . אפשר דלמדו הן מדכתיב וידבר אהרן אל משה ולכאורה סי' אל משה
 מיותר הוא בכתוב ולא היה ל"ל אלא וידבר אהרן הן היום וגו' וגם מרמזיק בכתוב וישמע משה וייטב בעיניו ולא היה ל"ל אלא וייטב בעיני
 משה אחי וישמע משה אלא דבא לאשמעינן שמשכו אהרן מחוץ הצבור לחוף ואמר לו וא"כ לא שמע את דבריו רק משה לתוד : ביוצא בו
 באברהם אבינו . כלומר יכולין אנו ללמוד כיוצא בו ממשה דאברהם בק"ו אם הקב"ה יח"ש אשר מלא כל הארץ כבודו לא נכנס לתוך דברי
 אברהם שהוא עפר ואמר מכש"כ שלא יכנס אדם לתוך דברי חבירו הדומה לו : גו' או ה' צדיקים . כלומר גו' היינו לכל פיר פשרה לדיקים
 כבקשת אברהם אבינו בתחילה או עכ"פ לא פחות חמשה לדיקים והיינו . לכל פיר לדיק אחד והגם שלכאורה לא בקש אברהם ע"ז לא גרם בה
 עון כי הדיק סי' מגין אך שלא היה בכל המקום חף לדיק אחד וא"כ מן הראוי ה"י שיישב לו הקב"ה חייב אין בהם לדיקים אלא כו' :
 ואח"כ השיבו . קאי על כל הסבובות המבוארים בכתוב או דקאי על האמור מקודם שגלוי היה כו' וכלומר שאלמר כל השאלות וסבובות
 המבוארים בכתוב השיבו הקב"ה שאפילו חמשה לדיקים אין בכל המקום והיינו לדיק אחד לכל פיר ומפני שהיתה כל זה בקשת אברהם כמה
 שאלמר מקודם אולי יתסרון חמשים הלדיקים חמשה וכמבואר בב"ר פרשה מ"ט אמר ר' חייא בר אבא ביקש אברהם לירד לו מחמשים לחמשה
 אמר לו הקב"ה חוזר כך למשרט ע"ש ונראה לי דה"פ שבקשת אברהם היה באלו הדברים אולי יתסרון חמשים הלדיקים חמשה והיינו שלא
 יהא רק ארבעים וחמשה לדיקים והיינו טי' לכל פיר או שיתסרון יותר ואפילו עד שלא יסאר רק חמשה לדיקים והיינו לדיק אחד לכל פיר
 וע"כ ה"י מוכרח לבקש בה הלשון ולא אמר אולי יתלואן סס ארבעים וחמשה או אולי יתלואן עס חמשה כי רצה לכלול בדבריו אלו כל הבקשות
 ורק מפני שרצון הקב"ה היה לדבר עמו עוד ע"כ לא השיבו רק לא אשמית אם אמלא סס ארבעים וחמשה ומה הבין אברהם שרצון הקב"ה
 שיחזור

משה וייטב בעיניו ובטיני הגבורה כיוצא בו ויקצוף משה כו' עד
 שאף אהרן היה בקלפון אהרן היה גדול כו' כנ"ל באות הקודם
 עד לגדב ואביהו כיוצא בו באברהם . נראה לפי שה"י מכלול
 וקצוף ואין להאריך : (יא) העולם שאפילו ד' או ה' צדיקים לא
 י' בסדום אלא המרחן . היא הג"ה שבספרי ה"ס ובפנים היה
 כתוב שאלו היו מצוין בסדום ג' או ה' כו' וזה אין לבאר כלל דאם
 היו ג' לא גרם בה עון מכ"כ ה' מש"כ לנ"א ד' או ה' ה"פ ד' לזכ
 טוער שה' ניגול עבור עס או ה' ולא יהא נלרך טעו ילך לטוער (ורק
 שהיה

שיחודו בו למפרע היינו לבקש על ארבעים ועל שלשים וכדומה ולא על יחודי שגולה והיינו אחד על כל עיר וע"כ בקש עד עשרה ולא יותר כי בקש כבר על חמשה יחודי שגולה ולא השיב לו ואע"פ כח"כ השיבו על בקשתו הראשונה שאפילו חמשה לדיקים אין בכל המקום האור ובאשר אבאר לקמן : ואח"כ השיבו כביכול אמר לו הרי אני נפטר כי . כמבואר בפנים כל"ל לדפתי וכעין זה הוא בכו"הג ומייתי ראי מזה הכתוב על אלו שני הדברים והיינו שהשיב לו לבסוף שאפילו חמשה לדיקים אין בהם וסבביכול אמר לו הרי אני נפטר וסוף דהוי לי למיכבד וילך ה' כאשר דיבר לאברהם וגוי או וילך ה' אשר דיבר לאברהם וגוי' מתי כאשר כלה לדבר אלא דהאי תי' כלה כמו שני טי' כל ה' וכלומר אם היה בסדום ובכל העירוח רק חמשה לדיקים וסייט נדיק אהד לכל עיר לא גרם זה עון וכוכל לומר ג"כ לפי דתי' כל עולה חמשים ורומז למה שאמרו כאן גלוי ודוע לפני מי שאמר והיה העולם שאלו היו מנויין בסדום חמשים או חמשה והכל מרומז בתי' כלה ותי' מקום זה לחוד הוה לי למיכבד ובאשר כלה לדבר אל אברהם ואברהם שב למקומו מתי וילך ה' כאשר כלה לדבר כי הלא מלא כל הארץ כבודו אלא הוא בכדי לשכר את האון ולחשמועיין שאמר לו הרי אני נפטר ממך : אמרהו ימים ידברו וגו' . לפי שגיה דכאן כל לפרש שכן היה כוכת אליהו

הקב"ה את אברהם עד שסיים (יב) דבריו ואח"כ השיבו כביכול אמר לו הרי אני נפטר שנאמר (בראשית י"ח) וילך ה' כאשר כלה לדבר אל אברהם ואברהם שב למקומו ואינו גבהל להשיב זה אליהו בן ברכאל הבוד שנאמר (איוב ל"ב) אמרתי ימים ידברו מלמד שהיו יושבין ושותקין לפני איוב עמד היו עומדין ישב היו יושבין אבל היו אוכלין שתה היו שותין עד שנמל מהם רשות שנאמר (שם ג') אדרי בן פתח איוב את פיהו ויקלל את יומו ויאמר יאבד יום אולד בו ולילה אמר הורה גבר (יג) יאבד יום שבא אבי אצל אמי ואמרה לו אני הרה . ומגן שלא ענו אותו בערבוביא שנאמר ויען איוב ויאמר ויען אליפו התימני ויאמר ויען בלדד השחתי ויאמר ויען צופר הנעמתי ויאמר ויען אליהו בן ברכאל הבוד ויאמר . סדרן הכתוב אחד אחד . להודיע לכל באי עולם שאין אדם מדבר לפני מי שנדול הימנו בחכמה . ואינו נכנס לתוך דברי חבירו ואינו גבהל להשיב שואל כענין זה יהודה ישאמר (בראשית ט"ג) אנכי אערבנו . ושואל שלא כענין זה ראובן שנאמר ויאמר ראובן אל אביו לאמר את שני בני חמית . ואמר על ראשון (יד) ראשון זה יעקב ויא' זו שדה . ועל אחרון אחרון . אלו אנשי

שהיה כל סמעות נפל נדטום כי ג' במקום כ' וז"ל כי לא היה קנה קנה מצ"ר הבאתי כז"ל והוכחתי שם מכתוב משל"כ ד' או ה' לא ידעתי מאין יאל להם קן) : (יב) דבריו ואמר שסיים כל דבריו כביכול כו' . כמבואר בפנים . ובניי היה כחול דבריו ואח"כ השיבו שנאמר וילך ה' כאשר כלה לדבר אל אברהם כביכול אמר לו הריני נפטר שנאמר ואברהם שב למקומו . הנה הכתובים שבתי לא שייכי כלל על מה שהביאוי משא"כ לפי הנסחו פרשתי כיטב בספרי ז"ל : (יג) יאבד לילה שבא אבי כו' . כגיה לילה במקו' יום דהלא וכו' בלוד על כתוב ולילה אמר הורה נכר : (יד) ראשון ועל אחרון אחרון יעקב ויא' זו רבקה ויא' אלו אנשי תרן ועל סח שלא שמע אומר לא שמעתי זה משה שנאמר ויאמרו האנשים ההבה וגי' ויאמר משה עמדו ואשמע' וגי' ומורה על האמת זה משה שנאמר וישמע משה ויישב בעניניו וכן הקב"ה הודיע על האמה שנאמר כו' . כמבואר בפנים ובניי היה כתוב ראשון כו' כמו בפנים עד ומורה על האמת זה משה שנאמר ויאמר ה' אלי השיבו אשר דברו וכנסקב"ה הורה על האמת שנאמר כן בטוס ללפחד דוברות . כגיה על ראשון ועל אחרון אחרון צדדא כנא דבאמח הכל דבר אחד מכיון ששיב על ראשון ראשון מלילא משמע שהשיב גם על האחרים

שמוקדם אמר נעיר אני לימים ואחס ישישים ממני ט"כ זמלתי וזלירא וכדומה כי אין חכם מדבר לפני מי שבדול ממנו וכוסיף עוד ואמר אמרתי ימים ידברו וגו' וכלומר אמרתי ברפתי אם יתמהמה איזה ימים ויחשיבו בדעתם מה להשיב תי' בולתי ידברו תשובה נכונה כי כן הוא מדרך החכמים שאין נבהלין להשיב בכדי שיהא תשובתם כהלכה ועכ"פ אמרתי שרוב פנים ידעו ויחשבו ויחשבו ששלפת רפי איוב ישיבו לו תשובה נכונה אחר אשר אין נבהלין להשיב וממילא נשמע מה שאין חכם מדבר לפני מי שבדול ממנו ופד"ו נוכל לבאר כמה כחוכים דעם ובפרט מה שנאמר שם הן הוחלתי לדבריהם און עד חבוטתיהם עד חקרון מלן וכלומר עד חקרון בדעתכם מלן מה להשיב וגאמר עוד שם והוחלתי כי לא ידברו כי סמרו לא ענו עוד וכלומר שמעו ממעמדם זה ואינם רוצים לענות ט' עוד ע"כ אמרתי חשנה חף חף חלק וגו' ע"כ וממלא שלא ענו לאיוב על חשנה אחת ועל שני הסופות שהוסף איוב שאלת משלו וכנגד זה אמר אליהו אמרתי ימים ידברו וגו' . הוחלתי לדבריהם וגו' והוחלתי כי לא ידברו וגו' וכנגד זה ממלא עוד שלשה מענות של אליהו בלשון ויפן אליהו משל"כ מענה רביעית לא נחלף בלשון ויפן אליהו רק ויוסף אליהו גם נוכל לבאר דהלו בג' מענות כלם מורים על ענין אחד והם נגד שלפת רפי איוב ולפי' יהי' פי' ויוסף אליהו כפרס"י בקס' ר' משה הדרשן : מלמד שהיו יושבין ושותקין . כל זה ממלא למד באיוב כו' וסיימו מה שנאמר שם וישב אהו לארץ שכעת ימים ותי' אחו דייקא ושם באורו כחוב ואין דובר אליו דבר וממילא חגב אורתי' קמ"ל בזה שיחף אדם מצרות חבירו ומפני דהין זה מענין דאיריין כאן גלל כן לא השבו לבאר לנו מהיכן נלמד כל זה וגוכל לומר עוד דכונתם בזה לילך התי' ימים ידברו מכחוב וישנו אהו לארץ שבעת ימים דכ"הג הכא המחין להם אליהו שבעת ימים פן ואולי ימלאו מענה ומכיון שלא ענו דבר היקצ מרה אפו עליהם : שנאמר אח"כ פתח איוב את פיהו ויקלל . והיה לו לומר בקיטור אח"כ ויקלל איוב אמר אלה דבא לאשמעינן שפלת איוב אה פיהו ליטול מהם רשות לדבר דבר ומפני דזה הדבר הוא הטקף לענינינו בפרקין זה שאין חכם מדבר לפני מי שנדול ממנו ומדרך החכם להגדיל את חבירו ולהקטיף אה וגלל כן נפל מהם רשות ע"כ הביאו ראוי לזה מכחוב : אמרה לו אני הרה . מפרטי כן משום דתי' חולד בו הוא לשון להלא וכלומר יום שעתיד אני להולד בו משא"כ על לעטבר היה לרין לומר יום נולדתי בו וע"כ מפרטי יאבד יום שבא אבי אלא ואמרה לו התי כרה ומחו היה יודע אבי שאני עתיד להולד ואולי הוא היום שנסתם קביעת וסדה מפני שנחפברס : בערבוביא . וכאבואר בכתוב שכל אחד המחין להבירו הגדיל ממנו עד שסיים דבריו מדכחוב אלל כל אחד ויען ויאמר והאי ויאמר הוא לכאובה מיואר אלה דבא לאשמעינן שאמר כל אחד את דבריו לפי רעונו ומכאן כי אין שום אחד מהם נכנס לתוך דברי חבירו אלא המהינו עד שסיים את דצ"ו ופי' פשום בלוד של ויען ויאמר כבר הודעתך בפרק כ"ז הכס ימין גראה ואפשר לבאר ג"כ שזה באמת טונתם כאן באמדם ומנין שלא ענו אהו בצרבותיה כלומר אחד כפה ואחד כלב : סדרן הכתוב אחד אחר אחד אחר היינו מקודם מענה אליפו התימני ואח"כ מפנה בלוד בשותי ואח"כ מענה טפר הנעמתי וכן חוזרין חלילה ורק שמפסיק חשנה איוב בין כל או"א ולא מליט על מענה אחת של איוב שני מענות של שני חביריו זה אמר זה ולא מליט ריב שהחליטו הסדר כל זה בא להודיע לכל באי עולם שאין חכם מדבר כו' ואינו נכבד כו' כי כל זה נועל שפיר ללארץ מליט וחיבריו ובאשר בארתי : זה יהודה . צמדגס איחא על דברי ראובן שאמר לו יעקב וכי צניך לא בני הם אתמהא ורביס כחקשו צוק למה נלן את בנימין אח"כ על פרבות יהודה דהלא הוא בנו ממזולי נראה דכונתם שיהם כחמד סודים ושניהם לדבר אמר נחכוננו למסור נפשם בשביל בנימין ורק משום דראובן שאל שלא כענין והיינו שאמר אח שני בני חמית וזה דבה . שכאום ויפן חי הכשר להיות מטעם אחרים ולכן השיבו שלא כהלכה ולא נהן את בנימין ע"י משא"כ יהודה שאל כענין ואמר אנכי אערבנו וגו' ויודה ח"פ לשמים אם לא ימסור את נפשו עטר בנימין בכדי להביאו אל חביו השיבו כהונן וככלכה ונחן את בנימין על ידו ועיין בהר"ע במשנה ופמלא סגד לודרי וגראה דמשום זה מייתי בבאן שואל שלא כענין זה ראובן ולא כן עשו ככל הו' דברים והוא רק דאגב לורחיה קמ"ל משום דבזה יהודין שפיר קוסיחית הגיל : על ראשון ראשון יעקב . לפי טוסתה ספרי הס"ס נראה דראשון ואחרון המה שני דבריהם לפרש זה יעקב כפרטי צפ' וילא אל הכחוב ויען יעקב ויאמר ללכן כי יראתי וגו' ולי נראה לפרש עוד דקאי על ביאתו למרן דשם נאמר וירא וכנה באר צדדה וההשגלשה ערדי כאן לודעים עלי וגו' והיה לו לשאל להם חיקף ומיר כן עוד היום גדול לא עת האסף המקנה כאשר שאל להם בסוף וזאת לא כן טעם אלל שאל להם

האמרה בתוכה וסוד דל"כ יהיה מ' דברי ומ"ש זה יעקב הוא שמואל ב' הלא ויטן יעקב ויאמר לבן כי ירחי וגו' עם אשר חמלה את אלהיך וגו' וכפ"ק"י עם השיבו על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון שאמר לו ומהג' אח בנתי וגו' והגיה זו רבקה כמקום ח שרם לפי שאלל רבקה מליט שאלל לפי שפסד בת מי את הגידה כאלו יש בית לךך מקום לנו ללין ויאמר אליה בת כחולל תרוכשיר"י עם מחל"כ אלל שרם לא מליט כלל שהשיבה על ראשון ראשון וגם לא מליט שהשאלה כלל על מי דברים ביתו ואלו חלל חלל חרן ע"כ ז"ל פ"ט כפ"י כ"א בשם ספר משכנות הרועים וסוף ד' ועל מה שלא שמו אומר לא שפסד דמ"ש שאל זה לא יפרש כאלו כלום חליט מחניט ומורה על האמת למחלל מחניט וע"כ במשנה ויהי כלל ח"י חליט מחניט - ויאלל פ"טין ומ"י"ב מהלכה למחלל מחניט לדיק"ש כפ"י"ב במשנה ומה סביבה ומורה על האמת זה תפס שנאמר וישמע תפס כ"י ולא כ"י היכיב ח"ר דל"י לא ש"ך כלל לחין סמכ"ס ככ"י ש"י"ס כלל על מה שהביאום : סליק פרק ל"ז

אנשי חרן ומורה על האמת זה (משה וכן) הקב"ה הורה על האמת שנאמר (דברים י"ח) ויאמר ה' אלי השיבו אשר דברו ואומר (במדבר כ"ג) בן בנות צלמוד דוברות :

הדן ערך שבעה בריות

פרק לח שבעה מיני פורעניות באות לעולם וכו' מקצתן מעשרין ומקצתן אין מעשרין רעב של בצורת באה (א) מקצתן תורמין ומקצתן אינן תורמין רעב של מהומה באה מקצתן מפרישין חלה מקצתן אינן מפרישין חלה רעב של בליה באה

להם חלה על לבן והוא רק משום דכל הליכתו לחרן היה רק חללו לכן לו משפט הכזרה לשאל עליו בראשונה חזו על ראשון ראשון : וי"א זו שרה : היינו מה שנאמר כפי וירא לתה זה לחקה שרה לאמר וגו' ומכאן שרה לאמר לא לחקתי וכלומר הגם שאמרתי כן מ"מ לא לחקתי ודברי שאמרתי הוא המי המסקייתם וכו' על ראשון ראשון שפנתם של החתוק שאל עליו בראשונה וכמ"ש לתה זה לחקה שרה לאמר כ"י ולפי שהזכרה ממילא אין שום חמ"י על דברי שאמרה וכו' מדרך החכמים להשיב על ראשון ראשון ושיהיה מתורץ בזה גם שאלת האחרונים ועיין בפ"ט"י כפ"ך לך לך על הכתוב ויפול אברהם על פניו וילחק : ועל אחרון אחרון אלו אנשי חרן : כ"ל דהיינו מה שנאמר כפי וירא ויאמר להם השלוס לו ויאמרו שלום והנה רחל בתו באה וגו' והוא משום דראו אנשי חרן ששאל להם מקודם הידענהם אם לכן בן נחור וסברו פן וחולי רוחה לעשות עמו מחסר או חייה ענין אחר אשר נלמד לו ומכיון ששאל להם פוד השלום לו ולא שאל להם אם הוא בכיחו וכדרך הסומרים חזי הביק. בכירור כי אך עלתו ובשרו הוא ממשהחו וח"כ בודאי יסאל להם ח"כ עוד על שלום בניו ועל מעמדו במושר וכדרך הקרובים וע"כ השיבו לו בדרך חכמה על אחרון אחרון כלומר על השאלות שהיה שואל להם בתוכה בודאי והוא מה שנאמר ויאמרו שלום והנה רחל בתו באה עם הלחן וכלומר שלום בניו ושלום בניו ושלום במחיתו והוא מה שאמרנו עם הלחן ובשם ספר משכנות יעקב מלחתי ועל אחרון אחרון חלל ח"י חרן ר"ל ששאל להם אם שכורים חסם כן עוד היום גדול ואם שלכם הוא עדיין יש שהות השקו הלחן ולטו רעו והם השיבו לא טבל דבוח מסורלים כי השאלום וע"כ לא תשו להשיב אם שלכם הוא אם לא וח"כ הם הוסיפו חכמה שחיללו שאלה האחרונה אשר יתורלו בו כי השאלות ומורה על האמת זה בשה בן הקב"ה כ"י כ"ל וכן מלחתי בספר ח"ח ומה שאמרנו זה משה היינו מה שהביאו לפיל בפרקין מיד הורה לי שנה וישמע משה וייטב בסיניו ורק משום דרועים לחשוב ככאן כל השבעה דברים כסדרן במשנה הוסיפו עוד הפעם ביאור על ומורה על האמת כי לעיל לא הביאו רק חגב גררל על אותו ענין ודמתי ש"מ והנה כאשר העמיד למנין הו' דברים חמלא

דלפ' זה שלא שמע אומר לא שמעתי ואינו מתכנים ומורה על האמת נחשבין לאחר ולכן באמת לא מפרשו כאן כלל על מה שלא שמע אומר לא שמעתי אכל על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון המה שני דברים וכאשר בארתי : סליק פרק ל"ח

פריח (א) מקצתן רעבים ומקצתן שבעים נפרו שלא לעשר רעב של מהומה באה ובשביל שאין מפרישין חלה רעב של בצורת באה רבי יוסי אומר בעון חלה אין הברכה נכנסת בפירות והענין שפירא למלכות שנאמר חרעתם לדיק ורעבם ואכלהו אויביכם בעון חרות ומעשרות ס' : ואין לסתפק שנאמר עיה גם חום יתלו מימי שלג וגו' דבר בא לעולם כ"י כוסיף מ' מקצתן רעבים ומקצתן שבעים והגיה גמרו שלא לעשר במקום מקצתן תורמין ומקצתן אין תורמין מתשנה אבות פרק ה' ומה שלא הביא ג"כ רשב"ל מהומה וכו' בצורת באה כמו שהיא עם השום דלפטר לכין דה"ק רעב של מהומה באה לבד בצורת שאמרנו מקודם : והגיה ובשביל שאין מפרישין חלה במקום מקצתן מפרישין חלה ומקצתן אינן מפרישין חלה רעב של מהומה כ"י ומה ששאל רבנו אומר לא שמעתי ואינו מתכנים ומורה על האמת נחשבין לאחר ולכן באמת לא מפרשו כאן כלל על מה שלא שמע אומר לא שמעתי אכל על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון המה שני דברים וכאשר בארתי : סליק פרק ל"ח

פרק ד' שבעה מיני פורעניות - ולא אמרו שבעה פורעניות משום דהני שלשה רעב של בצורת רעב של מהומה רעב של בליה שבעתן זה הגם שכלם הם מסוג רעב נחשבין ל' מינים וע"כ אמרו מיני פורעניות : רעב של בצורת באה : בנה בתשנה חס"ס כזה מקצתן רעבים ומקצתן שבעים וכלומר מדה כנגד מדה שאל מקצתן לא עשו תבואתן בכדי שיהיה להם בכדי שיהיה גלל כ"י הגשמים מועטים בחדותיהן מד שלא עשו שדוסינה סבואה כראוי ומלאל שהם רעבים לחם וכמבואר עמוס ד' חלקה אחת למחרת וגו' וכלורת הוא לפון משט כ"י הרעב הוא מפני שהיה מעט גשמים וע"כ עשו השדות מעט תבואה : ומקצתן תורמים כ"י ובמשנה כירסוף גמרו שלא לעשר רעב של מהומה באה וכו' לומר לומר דלת פליגי ואלו דברי אלהים חיים הם כי עבירה גוררת עבירה ועון כחומה חומר חמון כמשפחה מפני שפסד עשרה מתחלה שיהיה תרומה שהיא חרי המאה ומפני שהוסיפו חטא על פשע שלא למרוס ג"כ גלל כן בעט של מהומה בלה ופרש"י אכלים ואינם שבעים כדכתיב ואכלתם ולא תשבעו זה רעב של מהומה באה ולי ה"ס נראה לומר שהשדות של אחרים ישו תבואה הרבה ואפ"כ יהיה תבואה פוקד גדול וכמבואר בכפ"כ הגפן חתן פרי"י והיין ביוקר ומהומה הוא לפון הכתוב כומו' היא וסוררת וכלומר שני אדם מתחייבין והומין על דבר זה מדוע היא ביוקר גדול כיון שבאמת עשו השדות של אחרים הרב' תבואה ומשחמח' איתום המקלף שלא תרמי לא עשו בהחייבין תבואה וגלרטים השם לקטום תבואה מן השוק ומהו חבין מה שצבואר בתשנה רעב של מהומה וכל גלרטים באה כי באותם הם אללן רעב של בצורת ממי חמ"י שלא עשו שדותיהן רק מעט תבואה ורעב של מהומה היה אללן מפני שהשדות של אחרים עשו הרבה תבואה ואפ"כ הוא ביוקר גדול או מתחת שאינם שבעים כלל כפרש"י ובתשנה רבואת אשמועינן שאם גמרו שלא לעשר רבם שחפרטין תרומה חייבין שהשמימו כולם בדבר רעב של מהומה וכו' בצורת באה ואפשר עוד לומר דמה שנאמר במשנה גמרו שלא לעשר פ"י שאלו המקלות שאינם מעשרין גמרו שלא לעשר כלל וכו' והיינו שלא לפרום ג"כ תרומה כי התרומה בכלל מעשר וכן משמע מפרש"י בתשנה וי"ל גמרו שלא לעשר כלל וכלל מע"ל ולא כתב גמרו הכל שלא לעשר וכן משמע עוד מפרש"י עם שכתב ז"ל בזמן שנמרו שלא ליטול חלה מהלך שפטי מעשר למרי וכל הללו פורעניות אינן אלא אחת של בצורת אלא שהאחד תשונה מחבירו ואין כאן אלא עבירה אחת כיטול תרומות ומעשרות שאף הנהל בכלל תרומה הוא כ"י ע"ש והנה במשנה לא נזכר כלל תרומה אלא ודאי דרש"י מפרש שהכל בכלל מעשר וא"כ מה שלא נזכר במשנה גמרו שלא לעשר ג"כ וא"כ הוא משם במשנה כמבואר כאן ועיין בסו"ט דמאי פרק ח' דר"י מד שפטר שבעים חס' כמה דאיות שמשפחות שם לכל מתנות כהונה ואף לתרומה גדולה ע"ש : מקצתם מפרישין חלה : משום שצבירת גוררת עבירה ועון חלה הוא חומר מאד וכאשר מלחתי במד"ס והוא משום דהתרומות ומעשרות אין אדם יטול לעשות באופן שיפסול איש חסן מן סדרן אכל חלה היו יכולין לפטור א"צ מן הדין שהיו יכולים ללוט פרייה פחות מכשיעור שהיא משריין וכו' היו פטורין מן הדין ולא היו חסידים חמון והם לא ראו לעשות בן ורק כונתם לבטל משום חלה כרי זה דומה לעושה להכעיס וע"כ מדה במדה באה עליהם רעב של בליה והיינו שיש בידם תבואה אבל חובבים באים ומוטלים מהם צורות כל מה שאספו הביהה ובפרט מה שראוי לאכילה מיד וע"כ

וע"כ רשעים הם ללחם וקצרו ככאן להביא רחיה מכחוצים וסמכו חסוניא דשבת ל"ב וסס ילפינן זה מדכתיב ופקדתי עליכם צהלה אחת השחפת ואת הקדמה וגו' וזרעם לריק וזרעם ואכלוהו חייביכם אל תקרי צהלה אלא צהלה ע"ש ונ"ל דר"י ק"ו כן מדלא כתיב ופקדתי עליכם את הצהלה כמ"ש את השחפת וסוד מדלא כתיב ואת השחפת בוא"ו כמ"ש ואת הקדמה בוא"ו מוסיף ש"מ לדעתא נא דהאי צהלה תקרי צהלה וכלומר ופקדתי עליכם צהלה חלה וא"כ שפיר מחורלים שני הדקדוקים הנ"ל כי תרי צהלה חינו קללה כלל ורק שתחלת הקללה הוא מחי' את השחפת ומשום דה"א וחי"ת ממוחל אחד הן מתחלפים. אמר כתיב ואת מלאחי דברי חלה מבוארין המה צח"א מהרש"א והר"ף ובמשנה הגירסא ושלא ליטול את החלה רעב כו' וקאי על מה שאמרו שם מקודם במרו שלא לפטר וכלומר ואם גמרו גם כן שלא ליטול החלה ולפרש"י שהכחתי לך נוחא מאד שזכו בעלמו אשר אמרו הכא מקלחן מפרישין חלה ומקלחן אין מפרישין ואף אם נאמר כפסוטי שגמרו כלם אין סתירה בדבריהם חלילה ורק מה שחשכו כאן גלו כאן ואשמועינן דהן טולן וכן מקלחן שונג אחד להם : גמרו שלא לעשר. וכלומר ואם גמרו כל ישראל והסכימו כן שלא לעשר דעד כאן לא קאמרי אלא מקלחן אבל אם

גמרו כולן נעלמו השמים מלהוריד טל ומטר ואז הוה רעב מתם ככל העולם ובני אדם יגיעים ואינם מסתפקין כי השדות אינן עושין תבואות רק מעט דמסס ואינו כמלאה אף לקנות וכשבת שם הגירסא צהלה צהלה וזוהי וזוהי מלהוריד טל ומטר והיוקר הווה והשכר אכזר וצ"ל ר"ש אמר פרנסה ואין מניעין שנאמר ליה גם חוס יבולו מימי שלג שחול חסאו. מלי משמע חנה דבי ר"י כשכיל דברים שזויהי אחתם בימות החמה ולא עשייתם יבולו מים מימי שלג בימות הגשמים ע"ש : בפירוט והעם נסמרו למלכות בעון תרומות ומעשרות נעצרו השמים מלהוריד טל ומטר ובני אדם יגיעים כו' כן הגי' הגר"א וכשבת שם יליף כל זה מכתוב ומסתמא בזה לא פליגי על ח"ק כי הסכרה נותנת כן דאם נעלמו השמים מלהוריד טל ומטר אז בני אדם יגיעים ואינם מסתפקין וחלו בזה פליגי ר' יאשיהו על ח"ק לא קאמר אלא גמרו. שלא לעשר כלם. ונ"ל עוד דר' יאשיהו סובר ממש כר"א בר יהודה בשבת שם דאמר צהלה צהלה וזרעים ואחרים ואכלים שנאמר אף אני אעשה זאת לכם והשמים יביטו עליכם וצ"ל דבריהם לריק וזרעם ואכלוהו חייביכם אל תקרי צהלה אלא צהלה ע"ש ונ"ל דר"י ק"ו כן מדלא כתיב ופקדתי עליכם את הצהלה כמ"ש את השחפת וסוד מדלא כתיב ואת השחפת בוא"ו כמ"ש ואת הקדמה בוא"ו מוסיף ש"מ לדעתא נא דהאי צהלה תקרי צהלה וכלומר ופקדתי עליכם צהלה חלה וא"כ שפיר מחורלים שני הדקדוקים הנ"ל כי תרי צהלה חינו קללה כלל ורק שתחלת הקללה הוא מחי' את השחפת ומשום דה"א וחי"ת ממוחל אחד הן מתחלפים. אמר כתיב ואת מלאחי דברי חלה מבוארין המה צח"א מהרש"א והר"ף ובמשנה הגירסא ושלא ליטול את החלה רעב כו' וקאי על מה שאמרו שם מקודם במרו שלא לפטר וכלומר ואם גמרו גם כן שלא ליטול החלה ולפרש"י שהכחתי לך נוחא מאד שזכו בעלמו אשר אמרו הכא מקלחן מפרישין חלה ומקלחן אין מפרישין ואף אם נאמר כפסוטי שגמרו כלם אין סתירה בדבריהם חלילה ורק מה שחשכו כאן גלו כאן ואשמועינן דהן טולן וכן מקלחן שונג אחד להם : גמרו שלא לעשר. וכלומר ואם גמרו כל ישראל והסכימו כן שלא לעשר דעד כאן לא קאמרי אלא מקלחן אבל אם

באה גמרו שלא לעשר עצרו השמים להוריד טל ומטר ובני אדם יגיעים ואינם מסתפקין. ר' יאשיהו אומר בעון חלה אין הברכה נכנסת בפירות והעם נמסרת למלכות. בעון תרומות ומעשרות נעצרו השמים להוריד טל ומטר ובני אדם יגיעים ואינם מסתפקין. דבר בא לעולם בעון לקט שכחה ופאה ומעשר עני. מעשה באשה אחת שהיתה יושבת בשכונה של בעל השדה ויצאו שני בניה ללקט ולא הניחן בעל השדה. אמר היתה אומרת מתי יבואו בני מן השדה. שמא אמצא בידם כלום לאכול והם היו אומרים מתי נלך אל אמנו שמא נמצא בידה כלום לאכול היא לא מצאה בידם כלום והם לא מצאו בידה כלום לאכול והניחו ראשיהם בין ברכי אמם ומתו שלשתם ביום אחד (ב) אמר הקב"ה אחם נוטלים נפשות חייכם אף אני אנבה מכם נפשותיכם וכן הוא אומר (משלי כ"ג) אל תגזול דל כי דל הוא ואל תדכא עני בשער כי ה' יריב ריבם וקבע את קובעיהם נפש. חרב בא לעולם על ענוי הדין ועל עיוות הדין ועל המורים בתורה

משמע דכלן אינן מפרישין חלה ומחוק חיי גמרו שלא לעשר עלרו השמים להוריד טל ומטר ובני אדם יגיעים ואינם מסתפקין. משום דעבירה גמרו שלא לעשר חסיד כבר לעיל כגו"הג ופורעניות עלרו השמים להוריד ט"ו וצ"ל יגיעים ואינם מסתפקים משב צסמוך כנ"י שיהי כחוב ר' יאשיהו אומר בעון חלה כו' בפירות וצ"ל יגיעים ואינם מסתפקין בעון ח"ו ומעלרו השמים להוריד ט"ו והעם נמסרת למלכות. והוא הגיה בעון חלה כו' כנ"ל מסניא דשבת ל"ב דשם חיתה על צהלה חלה כו' והעם נמסרת למלכות ורחיה מכתוב וזרעם כו' ואלל בעון ח"ו כו' וצ"ל יגיעים ואינם מסתפקין ורחיה מכתוב ליה גם שם כו' ורק מעט שינוי לשון יש שם ושם מביא מחילת הכחוב של וזרעם וביטוי אף אני אעשה זאת לכם והשקדתי עליכם צהלה כו' וזרעם כו' ואמרו שם אל תקרא צהלה אלא צהלה. וע"ל גם כאן דרשו כן על פון חלה ורק שקלרף אף ל"ע דשם חיתה כל זה ע"ש ר"א בן יהודה וכנ"הג ר' יוסי ובג"י ר' יאשיהו : (ב) אמר הקב"ה אחם נוטלים נפשות חייכם כו'. הגיה בן שבני היה כחוב אמר להם הקב"ה אין אחס גובין מהן אלא נפשות פייכם כו'. וכודאי לא דבר פמהם ממש הקב"ה ועוד דא"כ לא שייך עליז האי וכן הוא אומר גם בלשון גובים

לא שייך אלא בדבר שנתחייב לו מכבוד והוא גובה אותם וכפרס שהג"י הוא באריותו לשון ולא לגורך : (ג) על ענוי יחוב ואלפנה ועל ענוי הדין כו' עד בחלכה שנאמר וירדה אפי הורגתי אהכם בהרב סמסע כו' עד ולישא וליהן בהם ואח"כ גרים ובשחפשו לרשב"ג כו' עד חת ראשו גלות בא לעולם כו'. הג"י שבפנים לא שייך כלל שהביאו הכחוב וחרה הכי על רשב"ג וריב"א מדא דבודאי לא עבדו על ענוי יהוס ואלמנה שגא' ע"ז הכחוב וחרה הכי כו'. ועוד דהאי ממשע שגאמר כו' לא שייך עליהם כלל דכלל המה היו מהרובי מלכות והיו הכל יודעים והואו נשיהם להגשא וכניהם לרש ע"כ הוסיף ח"י על ענוי יחוס ואלמנה וברח"ו מכתוב

היינו דוקא שהסכימו כלם אבל לדידי הגם שלא הסכימו כלם. ונ"ל עוד דר' יאשיהו סובר ממש כר"א בר יהודה בשבת שם דאמר צהלה צהלה וזרעים ואחרים ואכלים שנאמר אף אני אעשה זאת לכם וגו' ופרש"י במכונם באולרות יין ושמן ונ"ל דהיינו משום דבתבואה נאמר לקמן בכתוב וזרעם לריק וזרעם ואכלוהו חייביכם אל תקרי צהלה אלא צהלה ע"ש ונ"ל דר"י ק"ו כן מדלא כתיב ופקדתי עליכם את הצהלה כמ"ש את השחפת וסוד מדלא כתיב ואת השחפת בוא"ו כמ"ש ואת הקדמה בוא"ו מוסיף ש"מ לדעתא נא דהאי צהלה תקרי צהלה וכלומר ופקדתי עליכם צהלה חלה וא"כ שפיר מחורלים שני הדקדוקים הנ"ל כי תרי צהלה חינו קללה כלל ורק שתחלת הקללה הוא מחי' את השחפת ומשום דה"א וחי"ת ממוחל אחד הן מתחלפים. אמר כתיב ואת מלאחי דברי חלה מבוארין המה צח"א מהרש"א והר"ף ובמשנה הגירסא ושלא ליטול את החלה רעב כו' וקאי על מה שאמרו שם מקודם במרו שלא לפטר וכלומר ואם גמרו גם כן שלא ליטול החלה ולפרש"י שהכחתי לך נוחא מאד שזכו בעלמו אשר אמרו הכא מקלחן מפרישין חלה ומקלחן אין מפרישין ואף אם נאמר כפסוטי שגמרו כלם אין סתירה בדבריהם חלילה ורק מה שחשכו כאן גלו כאן ואשמועינן דהן טולן וכן מקלחן שונג אחד להם : גמרו שלא לעשר. וכלומר ואם גמרו כל ישראל והסכימו כן שלא לעשר דעד כאן לא קאמרי אלא מקלחן אבל אם

גמרו כולן נעלמו השמים מלהוריד טל ומטר ואז הוה רעב מתם ככל העולם ובני אדם יגיעים ואינם מסתפקין כי השדות אינן עושין תבואות רק מעט דמסס ואינו כמלאה אף לקנות וכשבת שם הגירסא צהלה צהלה וזוהי וזוהי מלהוריד טל ומטר והיוקר הווה והשכר אכזר וצ"ל ר"ש אמר פרנסה ואין מניעין שנאמר ליה גם חוס יבולו מימי שלג שחול חסאו. מלי משמע חנה דבי ר"י כשכיל דברים שזויהי אחתם בימות החמה ולא עשייתם יבולו מים מימי שלג בימות הגשמים ע"ש : בפירוט והעם נסמרו למלכות בעון תרומות ומעשרות נעצרו השמים מלהוריד טל ומטר ובני אדם יגיעים כו' כן הגי' הגר"א וכשבת שם יליף כל זה מכתוב ומסתמא בזה לא פליגי על ח"ק כי הסכרה נותנת כן דאם נעלמו השמים מלהוריד טל ומטר אז בני אדם יגיעים ואינם מסתפקין וחלו בזה פליגי ר' יאשיהו על ח"ק לא קאמר אלא גמרו. שלא לעשר כלם. ונ"ל עוד דר' יאשיהו סובר ממש כר"א בר יהודה בשבת שם דאמר צהלה צהלה וזרעים ואחרים ואכלים שנאמר אף אני אעשה זאת לכם וגו' ופרש"י במכונם באולרות יין ושמן ונ"ל דהיינו משום דבתבואה נאמר לקמן בכתוב וזרעם לריק וזרעם ואכלוהו חייביכם אל תקרי צהלה אלא צהלה ע"ש ונ"ל דר"י ק"ו כן מדלא כתיב ופקדתי עליכם את הצהלה כמ"ש את השחפת וסוד מדלא כתיב ואת השחפת בוא"ו כמ"ש ואת הקדמה בוא"ו מוסיף ש"מ לדעתא נא דהאי צהלה תקרי צהלה וכלומר ופקדתי עליכם צהלה חלה וא"כ שפיר מחורלים שני הדקדוקים הנ"ל כי תרי צהלה חינו קללה כלל ורק שתחלת הקללה הוא מחי' את השחפת ומשום דה"א וחי"ת ממוחל אחד הן מתחלפים. אמר כתיב ואת מלאחי דברי חלה מבוארין המה צח"א מהרש"א והר"ף ובמשנה הגירסא ושלא ליטול את החלה רעב כו' וקאי על מה שאמרו שם מקודם במרו שלא לפטר וכלומר ואם גמרו גם כן שלא ליטול החלה ולפרש"י שהכחתי לך נוחא מאד שזכו בעלמו אשר אמרו הכא מקלחן מפרישין חלה ומקלחן אין מפרישין ואף אם נאמר כפסוטי שגמרו כלם אין סתירה בדבריהם חלילה ורק מה שחשכו כאן גלו כאן ואשמועינן דהן טולן וכן מקלחן שונג אחד להם : גמרו שלא לעשר. וכלומר ואם גמרו כל ישראל והסכימו כן שלא לעשר דעד כאן לא קאמרי אלא מקלחן אבל אם

היינו דוקא שהסכימו כלם אבל לדידי הגם שלא הסכימו כלם. ונ"ל עוד דר' יאשיהו סובר ממש כר"א בר יהודה בשבת שם דאמר צהלה צהלה וזרעים ואחרים ואכלים שנאמר אף אני אעשה זאת לכם וגו' ופרש"י במכונם באולרות יין ושמן ונ"ל דהיינו משום דבתבואה נאמר לקמן בכתוב וזרעם לריק וזרעם ואכלוהו חייביכם אל תקרי צהלה אלא צהלה ע"ש ונ"ל דר"י ק"ו כן מדלא כתיב ופקדתי עליכם את הצהלה כמ"ש את השחפת וסוד מדלא כתיב ואת השחפת בוא"ו כמ"ש ואת הקדמה בוא"ו מוסיף ש"מ לדעתא נא דהאי צהלה תקרי צהלה וכלומר ופקדתי עליכם צהלה חלה וא"כ שפיר מחורלים שני הדקדוקים הנ"ל כי תרי צהלה חינו קללה כלל ורק שתחלת הקללה הוא מחי' את השחפת ומשום דה"א וחי"ת ממוחל אחד הן מתחלפים. אמר כתיב ואת מלאחי דברי חלה מבוארין המה צח"א מהרש"א והר"ף ובמשנה הגירסא ושלא ליטול את החלה רעב כו' וקאי על מה שאמרו שם מקודם במרו שלא לפטר וכלומר ואם גמרו גם כן שלא ליטול החלה ולפרש"י שהכחתי לך נוחא מאד שזכו בעלמו אשר אמרו הכא מקלחן מפרישין חלה ומקלחן אין מפרישין ואף אם נאמר כפסוטי שגמרו כלם אין סתירה בדבריהם חלילה ורק מה שחשכו כאן גלו כאן ואשמועינן דהן טולן וכן מקלחן שונג אחד להם : גמרו שלא לעשר. וכלומר ואם גמרו כל ישראל והסכימו כן שלא לעשר דעד כאן לא קאמרי אלא מקלחן אבל אם

היינו דוקא שהסכימו כלם אבל לדידי הגם שלא הסכימו כלם. ונ"ל עוד דר' יאשיהו סובר ממש כר"א בר יהודה בשבת שם דאמר צהלה צהלה וזרעים ואחרים ואכלים שנאמר אף אני אעשה זאת לכם וגו' ופרש"י במכונם באולרות יין ושמן ונ"ל דהיינו משום דבתבואה נאמר לקמן בכתוב וזרעם לריק וזרעם ואכלוהו חייביכם אל תקרי צהלה אלא צהלה ע"ש ונ"ל דר"י ק"ו כן מדלא כתיב ופקדתי עליכם את הצהלה כמ"ש את השחפת וסוד מדלא כתיב ואת השחפת בוא"ו כמ"ש ואת הקדמה בוא"ו מוסיף ש"מ לדעתא נא דהאי צהלה תקרי צהלה וכלומר ופקדתי עליכם צהלה חלה וא"כ שפיר מחורלים שני הדקדוקים הנ"ל כי תרי צהלה חינו קללה כלל ורק שתחלת הקללה הוא מחי' את השחפת ומשום דה"א וחי"ת ממוחל אחד הן מתחלפים. אמר כתיב ואת מלאחי דברי חלה מבוארין המה צח"א מהרש"א והר"ף ובמשנה הגירסא ושלא ליטול את החלה רעב כו' וקאי על מה שאמרו שם מקודם במרו שלא לפטר וכלומר ואם גמרו גם כן שלא ליטול החלה ולפרש"י שהכחתי לך נוחא מאד שזכו בעלמו אשר אמרו הכא מקלחן מפרישין חלה ומקלחן אין מפרישין ואף אם נאמר כפסוטי שגמרו כלם אין סתירה בדבריהם חלילה ורק מה שחשכו כאן גלו כאן ואשמועינן דהן טולן וכן מקלחן שונג אחד להם : גמרו שלא לעשר. וכלומר ואם גמרו כל ישראל והסכימו כן שלא לעשר דעד כאן לא קאמרי אלא מקלחן אבל אם

מכתוב וזרה ח' פ' שנאמר בפירוש ע"ז ויהי שייך ה'י ומשמע שנאמר כ' על גוף הפסוק ועל פניו הדין ועיוות הדין והמורים כחורה שלא כהלכה לא הכיח כלן ר'א' וסמכו להגמרה דשנת וכן במשנה אין קום ר'א' ע"ז: (ד) אחי לא אלא כוכן אדם לקבל פגעו - כפי זה היה ה"ל

במספרי הש"ס: (ה) את במותיכם ג' ואומר ואתכם אורה בגוים ואומר כי תוליד בנים וגו' והפיוץ ה' אהבם וגו' אמר הקב"ה הואל ואתם רוצים בע"א אף אני מגלה אתכם במקום שיש ע"א על ג"ע כו' עד מאתריך ועל ש"ד בנין שנאמר ולא הטמא את הארץ אשר אתם יושבים בה וגו' על שמצא הארץ כו' - זה הוא בסוף הפרק - בסוף ח' וגו' אמר מ' במותיכם דהאמת סתיקר ר'א' הוא מ'י' שאלך זה וסכרתי את פמתיכם וט' דמ'י' במותיכם וכל לפרט כפרש"י טס סמגוליס וכינרני והוסיף ואומר ואתם אורה בגו' דהוא הפיקר

בתורה שלא כהלכה - וכשתפשו את רשב"ג ואת ר' ישמעאל בן אלישע בהן גדול ליהרג היה רשב"ג יושב ותורה בדעתו ואומר אוי לנו שאנו נהרגין כמחללי שבתות וכעובדי אלילים וכמגלי עריות וכשופבי דמים א"ל ר"י בן אלישע רצונך שאומר לפניך דבר אחד א"ל אמור א"ל שמא כשהיית מסיב במעודה באו עניים ועמדו על פתחך ולא הניחם השמש שיכנסו ושיאכלו א"ל השמים אם עשיתי כך אלא שומרים היו יושבים על הפתח כשהיו עניים באים מבניסים אותם אצלי ואוכלים ושותים אצלי ומברכין לשם שמים אמר ר'י שמא כשהיית יושב ודורש בדר הבית והיו כל אוכלי ישראל יושבין לפניך וזה דעתך עליך א"ל ישמעאל אחי (ו) לא (א"ל) מימך לא בא אדם אצלי לדין או לשאלה

ושהייתו עד שהיית גומר כוסך או שהיית נועל סנדלך או עד שהיית עוסף מלידתך ואמרה תורה אם ענה תענה אתה ענוי מדובה ואחד ענוי טועט וברבר הוה אמר לו נחמתינו) מוכן אדם לקבל פגעו והיו מתחננים לאספקלפור זה אומר אני בהן בן בהן גדול הרגני תחלה ואל אראה במיתת חברי וזה אומר אני נשיא בן נשיא הרגני תחלה ואל אראה במיתת חברי א"ל הפילו גדולות והפילו ונפל הפור על רשב"ג מיד נטל החרב וחתך את ראשו נטלו ר"י בן אלישע והגידו בחיקו והיה בוכה וצועק פה קדוש פה נאמן פה קדוש פה נאמן פה שמרצא מגדלבוניס טובות ואבני' טובות ומרגליות מי הממיןך בעפר ומי מלא לשונך עפר ואפר עליך הכתוב אומר (וכר' י"ג) חרב עורי על רועי ועל גבר עמיתי לא הספיק לגמור הדבר עד שנמלו החרב וחתכו את ראשו ועליהם אמר הכתוב (שמות ל"ב) וזרה אפי והרגתי אתכם בחרב - ממשמע שנאמר והרגתי אתכם בחרב איני יודע שהנשים נעשו אלמנות והבנים יתומים אלא אלמנות ולא אלמנות שלא ימצא להם עדים להתירם להנשא בגון ביתר שלא נמלט ממנה נשמה להתיר אשת איש וממשמע שנאמר והיו נשיכם אלמנות איני יודע שהבנים יתומים אלא יתומים ואינם יתומים שיהיו נכסיהם עומדים בחוקת אבותם ולא יהיו מניחים אותם לירש ולישא וליתן בהם גלות בא לעולם על עבודת אלילים ועל גלוי עריות ועל ש"ד ועל שמצת הארץ על ע"א שנאמר (ויקרא כ"ו) והשמדתי (ה) את במותיכם וגו' ואומר (שם) ואתכם אורה בגוים אמר הקב"ה הואל ואתם רוצים בע"א אף אני מגלה אתכם במקום שיש שם ע"א לכך נאמר והשמדתי את במותיכם

מדכתיב וכנחתי עליכם חרב טוקמת נקם כרים ואין כרים אלא חורה מדכתיב אם לא כריתו יומם ולילה וגו' ע"כ כפרש"י: כמחללי שבתות - הנה ידוע שאלו הדברים החמורים כל כך עד שהרג ואל יעבור עליהן המה עכומ"ז וגלוי עריות ושפיכות דמים וחילול שבת חמירות כעכומ"ז וכדליתא בחולין ה' ורק דליידי דלתי מדכתיב מביכה ל' ומשיב לה כראשונה: השמים - לשון טבועה הוא: ומברכין לשם שמים - אפשר דהוא ע"ד שכתבתי לפיל בפרק ו' על הכל ושמה וכיך לשמים: אחי לא א"ל מימך לא בא אדם אצלי לדין או לשאלה כו' וברבר הוה אמר ל' נחמתינו מוכן אדם לקבל פגעו - כאשר העמדתי בפנים כן נ"ל לגרום בכלן וכעין זה מלמדי בילקוט שמעוני רמ"ז שמ"ט ועיין מזה בחל"י רכס והפס קלחו כנחתי בפסרי ט"ח וגם הראתי הרב מו"י למח סגל לכדא מוויילנא שבכרייתא מפרקי מרבכס הנדפס בסוף מדרש הגרית בראשית חיסא כן ועיין מזה במסכת שמחות פרק ח' ור"י שפיר הביאו מעשה זה על פניו הדין: אני בהן - כלומר שאין אחי ר'א' רק להיות בהן הדיוט ומה שאני כה"ג הוא רק מתחת שאני כן כה"ג אבל רשב"ג הוא נשיא מתחת עלמו והוא ר'א' לוח והוא הגדול מהני ולכן כרגי מחילה יאל אראה וכי' ורשב"ג אמר להיפך נה שאני נשיא הוא רק מפני שאני כן נשיא משא"כ ר'י ר'א' להיות כה"ג מתחת עלמו כי הוא הגדול מלחיו כל הכהנים שהיו בימיו וע"כ כרגי מחילה ואל אראה וכי' וכן הוא מכוון בא"ר טס בא וראה אע"פ שהיו יולדו להרגיה היו מכבדין זה את זה זה אומר אין אחי גדול ממכירי אלא מכירי גדול ממני לכהנה לוחי מחילה כדי שלא אראה במיתת חברי ע"כ: סגדלבוניס טובים - טס אכן טוב רש"י במסנהדרין ג"ט והמה יקדים במאד מאד הרבה יותר משארי אבנים טובות ומרגליות ולכן חשיב זה כפ"ע וכלומר שהיו ידיו רב לו כפר"דס ויקרה היה מפניניס: חרב עורי - רש"י ט' טס על

אוסו שהפקדתי על ללן גלות וע"כ דרש כן על רשב"ג מכיון שהיה צלחה נשיא ישראל: לא הספיק לגמור הדבר - והיינו מה שנאמר טס בסוף הפסוק והביטתי ידי על הצעירים ופרש"י על השלטונים הצעירים מן המלכים ולפי דרשת ר"י היה רובה לדרוש סוף הכתוב הזה על פלמו ומפני שהיה מכבד את רשב"ג לומר שהוא גדול ממנו: ועליהם אמר הכתוב - כלומר הגם שנודתי לא עברו על אלמנה ויתום לא הפטין רק על שלפטים בא אדם אללם לדין או לשאלה וסכו אותן עד שהיו גומרים כוסן או גוטלין סנדלם או שוטפים עליהן וע"ז נמי אמרה תורה אם פנה תענה וגו' וזרה ח' פ' שנאמר מקודם הכתוב כל אלמנה ויתום לא תענין הוא הדין לכל אדם אלא שדובר הכתוב בהוא לפי שהם משוטי כח כפרש"י בחומש או מדכתיב כפל לשון מרבה כל עיניו ובכל מקום שנזכר עיניו העונש הוא חרב וזנס שכל זה הוא פשוטי מוטט ואין הקב"ה בא בערוניא טס כריותיו אע"פ מפני שהיו לדיקים גמורים היה הקב"ה מדקדק שמהם כמות השערה כדרשו ר"ל על וסכיוו נשפרה מאד: וזרה אפי והרגתי אתכם - ולכאורה היה גריך לכתוב וזרה ח' פ' כנס והרגתי אתכם אלא שהאמת יורה דרכו שבא הכתוב לרמוז על לדיקים גמורים שמימי אבותיהם לא נמלאו כמיהם ואינם ראויים לעונש כזה ורק שבאו לכפר עבור כלל ישראל ופ"כ נאמר וזרה ח' פ' טס כלומר על כלל ישראל וע"כ והרגתי אתכם ועפ"ז מדוקדק מאד ועליהם אמר הכתוב כלומר על לדיקים כמותן: אני יודע שהנשים כו' - וכלומר ולמה לי לכתוב עוד בפירוש והיו נשיכם אלמנות ובניכם יתומים: ומשמע שנאמר והיו נשיכם - כנס דכבר דייקו כן מחמילה הוסיפו בלור כדי לחזק הענין שכן הוא והיו דלמרו ומשמע שנאמר כו"ז מוסיף על פנין ראשון וכלומר דכבר נשמע כן מחמילה הכתוב ומה נמי מוכח כן ואפשר עוד דהוכרחו לזה מפני דדרשו כלן מה שנאמר והרגתי אתכם במרע על רשב"ג ור"י סכהן גדול ובלחה היה הרגיטם ידוע ומפורסם לכל ולא שייך לומר על נשוייהן אלמנות ולא אלמנות כבודאי היו נשוייהן מותרים לינשא מיד אך מדקשה מה ח"ל והיו נשיכם - אלמנות מוכרחין אלו לומר דשני קללות הן של חרב ושל שכי וכדפר"ש בלחה בנימ ל"ח אך דלפ"ז לא מוכח א"כ מו מה דלמרו אלא אלמנות ולא אלמנות ולזה הוסיפו בלור ומשמע שנאמר והיו נשיכם אלמנות איני יודע שהבנים יתומים אלא יתומים והינם יתומים שהנכסים עומדים בחוקת אבותיהם שהוא ח' ור"כ ממילא מוכח שהמוטיהן של אלו אלמנות ולא אלמנות וגם טפ"ז יהיה שפיר מדוקדק הלשון ומשמע כו"ז: אה בבוריכם וגו' ואומר ואתכם אורה בגוים אמר הקב"ה כו' - כעין זה מלמתי כנו"ג וכן הוא בשבת ל"ג וממילא מכוון ככתוב טבועה כוכבים ומזלות והיינו דכתיב טס ואת חמתיכם וגו' על פני גלוליתם וגלות

אבות דרנ פרק לח שבעה מיני

וגלות מנזח בכתוב ואתם אורה בניו ורק ומילתא לגב אורחיה קת"ל ומבאר לנו מה דכתיב במוסרם המניכס גלולכס והי' לרין לכתוב לכאורה במוסר תמיכס גלולכס אלא שבאלו לרמו לנו דלמך להם הואיל ואתם רוליס בו' והו דמסיק לך כלמך והשמדתי את במוסרם וגו' ובמוסרם דייקא כלומר ולא צמות האומות אשר תגו תגלה אחכס שמה וכן הוא דין אלל המניכס ואלל גלולכס ובחמת כל וס מבאר בהדיח' במשנה מורה דברים ר' יליך ה' חוקך ואת מלכך אשר תקיס פליך אל גו' וגו' וצבדתס שס וגו' וע"כ הגי' בחמת צ"ה' ובאומר כי תוליד בניס וגו' ולטוסת ספרי הניס נוכל לומר דלא הביאו משס ורק מויקרא כ"ו משוס דלתיא כחן מדקח חביבה לי' וגם צבדת שס לא הביאו רק הכתובים מויקרא : על שפיטת הארץ . הגס שזה נחשב מקודס כסוף של הדי' דברים וכן הוא בחמת במשנה עסידר רבי אט"פכ מבאר זה כחן תיקף אחר עבודת כוכבים ומלות משוס דהכתוב שביאו ממנו לרתי' לדבר נכתב שס בחותו הפנין אלל הכתוב והשמדתי את במוסרם וגו' שביאו לעיל וע"כ בקדימו לבאר את המאמר וגם צבדת שס בארו שמטת הארץ תיקף אחר עבודת כוכבים ומלות פ"ט: על ג"ע שנאמר ולא הקיא הארץ אתכם וגו' אמר ר' ישמעאל כו' . שנאמר ולא הקיא אתכם וגו' וישבם אהם יושבים בה וכו' . לן הגי' הנר"ח : ועל ש"ד הנר"ח וכלומר מכלל לאו אתה שומע סן ובצבת שס מסיק בפירוש ה"ח אס חטמאז אי אהם יושבים בה ולפי מה דתבני כחן השבטה מיני פורעניות הן הנה ח' רעב של בצורת ב' רעב של מהומה ב' רעב של כלי' די עלרו השמים להוריד טל ומטר ה' דבר בא לעולם וא"ו חרב בא לעולם ז' גלות בא לעולם :

סעיף שרין לרתי' שגלות מואתחנן כי תוליד בניס וגו' והפיך ה' אתכם וגו' שהוא ג"כ רתי' שגלות בא לעולם עבור ע"א . ועוד סיכא שייך אחר זה מ"ס שלמד הקב"ה הואיל ואתם רוליס בו' דלכ"י קשה מאין להם זה אלל לטוסתו רמוז זה בהי' וגו' שכתוב והפיך בו' דשס אחר זה הכתוב כתיב ועבדתם שס אלהים מעשה ידי אדם כי משל"כ בכתובים שמכתקוטי חין רמוז על זה ומחוק ח"י לכך נאמר והשמדתי את במוסרם שבכ"י אחר ח"י פ"ט שס ע"א דהלא זה הפרש של אחר הקב"ה הו' מהכתובים שכתבתם ומה גס שהוא ללא לורך כלל לחסוקי עוד הפעם הכתוב שהביא מקודס . וסדר תיקף אחר ח"י פ"ט שס ע"א על ג"ע כו' ועל שמטת הארץ כסוף היסך מני' והוסיק על ס"ד מנין כו' עד וגו' אחר הכאור טעם ג"ע כו' שיבאר על כל הדי' דברים וכסדר פ"ח ג"ע ע"ד שמיסס הארץ : (ו) ג"ע שנאמר ולא הקיא הארץ אתכם וגו' . הופיק חוקן תי' שנאמר כו' שלא סיב כתוב בג"ע דכתי' להביא רתי' מכתוב דומיא דליק :

על שמטת הארץ מנין . שנאמר (שם) אז תרצה הארץ את שבתותי אמר הקב"ה הואיל ואין אתם משכמין אותה היא תשמט אתכם ומספר ירחים שאי אתם משמטים אותה היא תשמט מאלו' לכך נאמר אז תרצה הארץ כל ימי השמה . על ג"ע מנין (ו) שנאמר (שם ל"א) ולא תקיא הארץ אתכם וגו' אמר ר' ישמעאל ברבי יוסי כל זמן שישראל פרוצין בעריות שכינה מסתלקת מביניהם שנאמר (דברים כ"ג) ולא יראה בך ערות דבר ושב מארדך . ועל ש"ד מנין שנאמר (במדבר ל"ה) ולא חטמא את הארץ אשר אתם יושבים בה וגו' :

הדרן עלך שבעה מיני

פרק לט (א) חמישה אין להם סליחה
המרבה לשוב והמרה לחטוא והחוטא בדור זכאי וחוטא על מנת לשוב וכל מי שיש בידו הלול השם בעונו . אין ספק לאדם לידע מה דמות למעלה ואלמלא כן היו

פליק פרק ל"ח
פרק לט (א) חמישה אין להם סליחה
המרבה לחטוא והמרה לשוב והחוטא ע"ס . לשוב והחוטא ע"ס שיה"כ סגפר והחמיתא את הרבים ומי שיש בידו הלול השם ואלמלא אדם חוטא היו מוסרין לו בפתחה וידע כמה נבראו שמים וארץ והיה אדם יודע מה דמות

כן הגי' הנר"ח : ועל ש"ד שנאמר ולא חטמא את הארץ אשר אתם יושבים בה וכו' . לן הגי' הנר"ח וכלומר מכלל לאו אתה שומע סן ובצבת שס מסיק בפירוש ה"ח אס חטמאז אי אהם יושבים בה ולפי מה דתבני כחן השבטה מיני פורעניות הן הנה ח' רעב של בצורת ב' רעב של מהומה ב' רעב של כלי' די עלרו השמים להוריד טל ומטר ה' דבר בא לעולם וא"ו חרב בא לעולם ז' גלות בא לעולם :

פליק פרק ל"ח

פליק פרק ל"ח

פרק לט חמישה אין להם סליחה

כלומר ע"י תשובה לבד . אין להם סליחה גמורה ורק שתשובה תולה ומיתה מתרקה וכדליתא לעיל בפרק כ"ט אלל מי שחלל שס שמים חין בו כח לא לתשובה לחלוט ולא ליסורין למרק ולא ליה"כ לכפר אלא תשובה ויסורין חולין ומיתה מתרקה עמהן ע"ס וביומא פ"ו והנה הלול השם הוא אחר מהדברים הללו וכדלתי שחין לבאר אלא בחופן זה ומה דכבר תקיס אל השאר : המרבה לשוב . כ"ל לפרש ע"ד דליתא ביומא שס הניח רי"ב כי אומר אדם שיכר עבירה פעם ראשונה מוחלין לו פעם שניה מוחלין לו שלישית מוחלין לו רביעית חין מוחלין לו שנאמר כה אמר ה' על שלשה פשעי ישראל ועל ארבעה לא אשיבנו ואומר סן כל אלה יפאל אל פעמים ושלש עם גבר ע"ס ובאשר"י שס ח"ל וגי' לפרש רביעיית חין מוחלין לו אס הים מלות עשה חין מוחלין לו מיד כשעשה תשובה אלא תשובה הולה ויה"כ מכפר דין חייבי לחיין . וכן אס היה מלות לא מעשה תשובה וי"כ חולין ויסורין מתקין ע"ס ועיין בח"א מהרש"ח שס דביתר בחמת דכחדח עבירה משמתי שפשה אותה עבירה בעלמה כמה פעמים והו המרבה לשוב כלומר על עבירה אחת ב"פ ולפי שער עלי' כ"פ כחל ומרבה לחטוא הייט שפשה הרבה גופי עבירות או שהיה מחלה על מחלה ומכין שעשה עוד עבירה או לו שהכריע א"ע ואת כל העולם לקף חובה אס העולם ג"כ מחלה על מחלה וע"כ חין לו סליחה גמורה ע"י תשובה לחוד וצוה א"ע שפיר דחשב מקודם המרבה לשוב וחס"כ המרבה לחטוא דחין זה שמרבה לשוב מחמת שהרבה לחטוא בכמה מינים ובכ"ל : והחוטא בדור זכאי . מכיון שהיה לו ללמוד מהס ולא למד ע"כ מן הראוי שלא יהיה לו סליחה גמורה ע"י תשובה לחוד ורק שהתשובה תולה ומיתה מתרקה : והחוטא ע"ס לשוב . זהו משנה שלימה האומר החטא ואשוב ואחטא חין מספיקין בידו לעשות תשובה והוא מדה כנגד מדה ומה דשס נאמר חין מספיקין בידו לעשות תשובה דמשמעותי' אלל אס היו עושין תשובה היתה תשובתן המקבלת ברלון וכחן אחרו חין להם סליחה דמשמעותי' שעושין תשובה ואטפ"כ חין להם סליחה גמורה ע"י התשובה לחוד היינו נחשבים דשס נאמר האומר החטא ואשוב ואחטא שני פעמים וע"כ לא היתה כונתו בכדי לקיים מלות תשובה כי היה די בחטא אחד עכ"פ אלל ע"כ שכתוב מוכין שהתשובה מופלת ע"כ מלאו לבו לחטוא ולעשות תשובה ולחזור ולחטוא ולעשות תשובה כ"פ וע"כ מדה כנגד מדה שחין מספיקין בידו לעשות תשובה כלל משל"כ כחן אחרו וחוטא ע"י לשוב דמשמט רק חטא אחת וגם הוה ע"י לשוב וכלומר רק בכדי לקיים מלות תשובה חן דעכ"פ לא יהיה לו לעשות עבירה בכיון ולהחיש מעשהו כי הלא חין לדיק בארץ אשר ישנה טוב ולא יחטא וע"כ מדה כנגד מדה חוה רק שאין לו סליחה גמורה ע"י התשובה לחוד אלל מספיקין בידו לעשות תשובה ואס נגרוס ששה חין להם סליחה דריכין חנו להניח ולהוסיק בכחן וחוטא ע"י שיה"כ מכפר וכפי שמבאר כחן בנו"ה ב' חן וי"כ מכפר מדה כנגד מדה משל"כ והחוטא ע"י שיה"כ מכפר ד"ל לומר דלא תשיב כחן אלל חלו-חין להם סליחה גמורה ע"י תשובה לחוד ושהעבירות שלהם היה מן הראוי שיהא להם סליחה גמורה ע"י תשובה לחוד והיינו שעבר רק על מלות עשה שאינו זן משס פד שמוחלין לו מיד או מפני שבחמת הוא בכלל וחוטא ע"י לשוב כי בחמת טעם אחד להם והנהגה אסו כי רובלא לזול ולחשב : ומי שיש בידו הלול השם בעינו . קת"ל בחי' בעונו דלכאורה הוא מותר והוא משוס דיש כמה חילול השם שאינם עושין בעלמך סוס עבירה וחין בוונתם כלל לעבירה וכמו שמבאר ביומא שס ה"ד הלול השם אחר דב כגון אנה דסקילגא בשרא מבי טבחה ולאחר לא יהיבנא דמי ופרש"י וכשחש מאחר לפרוע הוא אומר שאני גוזן ללמוד ממני להיות חולל בגזל עכ"ל ע"ס מודלעיל בפרק כ"ט ועל חילול השם כוה בודתי שיפיל לו התשובה לחוד להיות לו סליחה גמורה ורק אס עבר על איזה מלות בשופל ממש בפני הבריות שילמדו ממנו אזי חין לו סליחה גמורה על ידי התשובה לחוד והוה דייקו חילול השם בעונו : אין ספק לאדם כו' . יולך ומבאר מפני מה בא זה לירי אדם שהוא חוטא והאיך יתבר מזה כי לכאורה לא שכתה חיים לכל מי וחוטא ע"ד שחמר רבי בחמת פרק ב' הסתכל בשלשה דברים ואי אחת בא לירי עבירה דע מה למעלה ממך

חמות למעלה השוכת רשעים כו' . הגיה ששה במקום חמשה
 כדי שיהא דומה למה דחביב בסוף הפרק ששה שמות נקרא
 הארי כו' ששה שמות נקרא נחש כו' ששה שמות נקרא
 שלמה כו' ומה שהג' מקודם הארבע למעלה ומה"כ המרבה לשוב
 לביסוף מ"ו דאי אפשר לו לחדש
 להחיות על סמך והוא לא חטא וא"כ
 פ"כ קדמה התעורר ופ"כ לרדף לחיוב
 ג"כ מקודם המרבה לתעורר ופ"כ דסחם
 זו אחת כח"ק דביומא פרק ו' ע"ב
 עבירות שהתורה פליהן יוה"כ זה לא
 יתורה עליהן יוה"כ אחר-כך והוא לא
 קנה פנים וחדר והתורה עליו הכתוב
 ואמר ככלב שב על קיאו כסיל שומר
 בחילתו . והוא הרבה בסגופים עבר

היו מוסרין לו מפתחות וידע במה נבראו שמים
 וארץ . והוא הכל צפוי והכל גלוי והכל לפי
 דעתו של אדם . והוא הכל נתון בערבון
 ומצודה פהושה על כל החיים וכו' תשובת
 רשעים מעכבת וגור דנים מחותם ושלות
 רשעים סופה רעה ודרשות קוברת אח בעליה
 ערום

כו' ופי' נמדש ואמר עין רואה כי הפין שלך אינו רואה אלא הוא כלי
 מוכן לקבל הראות ולכן אין אהה רואה באופן לילה ואפילה ולפי
 שאין העין עלמה הראות ולא האוזן עלמה באומעם לפי מה שיתרחק
 יותר מן הכר לו מקל הקירא כן יתמעט הראות והשמיעה אבל
 עיני השם האורה עלמה הם ולכן
 חקרא עין רואה ואוזן שומעם כי
 היא עלמה השמיעה ולפינו יחברך
 לילה כיום יאיר נחשיכה כאורה
 ולכן ידע מה בתעורר ונהורא פמי'
 שרע עכ"ל בקינור נמלינו למדן מזה
 שאם הי' לו לאדם הסתכלות בראיות
 השכל לידע מה דמות למעלה ובייט
 עין רואה ואוזן שומעם לא היה בא
 לירי עבירה כלל כי הוא רואה ממש

ג"כ על וקשמתם מאד לנפשויםכס צ"כ אין להם סליחה) . ומחוק
 והמקרא כדור זכאי דלא פליגי פ"ו בשם מקום שפ"כ לא יהיה
 להם סליחה והג' והמקרא ע"מ שיו"הכ מכפר מחשבה דיומא פ"ה
 והמקרא אח הדברים הוא ג"כ שם פ"ו ובמחשבה דאבות פרק ה'
 ומחוק פ"ו כעונו שאמר פ"ו חלל השם דהוא מיוסר לכאורה .
 ומחוק פ"ו אין ספק לאדם לידע דאין-כאור לקלו הדברים ומ"ג אח"כ
 ברי' ואלמלא כן אינו יודע אמאי קאי ע"כ הגיה ואלמלא אדם חוטא
 היו מוסרין לו כו' והיה אדם יודע מה דמות למעלה כלומר
 שה' מטיב גידול רוממו וקבדק ומחוק פ"ו הה"א הכל לפי כו' הריא
 הכל נהון בערבון-כו' מהא מקוין שלא נזכר שום תנא מקודם לא
 ש"ך

אח מפשו הנס שמושה במחשך ובמסתר ואומע מתע אף מחשבות
 לבו והוא כענין שנאמר שויתי ה' לנגדי תמיד והנה רבינו יונה
 הקשה שם על מה דחביב שלשה דברים למה מנה ג' הלא שלשתן
 פנין אחד פ"ד שויתי ה' לנגדי תמיד וניתח ליה דמה דאמר עין
 רואה הוא עד המחשבה כי ה' יראה ללבב וכנגד השעשה אחר וכל
 מעשך כו' ואוזן שומעם נגד הדיבור הרי לך עיקר אחד עיקר שני
 לרדף אהה לדעת מה דאיתא בברכות ג"ה כללאל אמר רשב"י
 אמר ר' יונתן כללאל פ"ש חכמהו נקרא כן ע"ש ויש לדקדק היכי
 דייק זה מכתוב הנקרא כן ע"ש חכמתו כי פן ואולי הוא שמו אשר
 יקראו לו חביו ואמו מיוס הילדו ונראה דייקו כן מכתוב שמות
 ל"א ראה קראתי בשם כללאל וכו' ויש ל"ה אמר משה לישראל
 ראו קרא ה' בשם כללאל וכו' ולכאורה היה לו לכתוב אח

כללאל או אל כללאל או לכללאל מהו בשם כללאל אלא ודאי שקרא הקב"ה אותו שמה בשם חדש וכייו כללאל והכי ביאר הכתוב ראה
 קראתי בשם חדש כללאל וכו' הוא זה הולך ומבאר בכתוב-בן אורי בן חור למטה יהודה ועו"ל אמר משה לישראל ג"כ אבל אין זה שמו אשר קראו
 לו חביו ואמו מיוס הילדו וע"כ מסיק שם שכל שם חמשה נקרא עמה בשם חדש והוא כמו שני חו' כלל אל והנה באמת מלאמי במדרש פרשה
 חמשה שמות ואע"כ קרא לו הקב"ה רק בשם כללאל פ"כ הוא ע"ש חכמתו ראוי הוא לשם זה דוקא וע"כ אמר הקב"ה ראה קראתי בשם כללאל
 ובן אמר משה ג"כ לישראל ראו קרא ה' בשם כללאל ולפי מה דבארתי בפ"ו המענה הסתכל בשלשה דברים בשם מר"ש נכון מאוד והוא מפני
 שהיה לו לכללאל מצודו הסתכלות בשלשה דברים המבוארים במענה וע"כ לא בא לעולם לירי חטא כי היה מקיים שויתי ה' לנגדי תמיד
 וע"כ קרא לו הקב"ה בשם כללאל ואמר עוד ראה קראתי לומר שהוא ראוי למלאכה מפוארה כזו למלאכה המשכן לפי שהיה חמיד בכל אל
 ולא בא לירי עבירה כלל וכלל זה היה שכרו הולך ומבאר בכתוב ואמלא אותו רוח אלקים בחכמה ובחכמה ובדעת וכחביב החס ה' בחכמה
 יסר ארץ כוין שמים בחכמה בדעתו והומות נבקשו נמלינו למדן מזה שכל מי שיש לו הסתכלות בג' דברים הנ"ל ומקיים שויתי ה' לנגדי
 תמיד אינו בא לירי עבירה כלל ודאוי הוא לקרוא אותו כללאל ומשלים לו שכרו בחכמה בחכמה ובדעת ואו יודע לנרף אוסיות שנבראו בהם
 שמים וארץ והנה ע"פ העיקרים האלה יבואר לך היטב אמרם אין ספק לאדם לידע כו' וכלומר מפני שאין האדם מכניס א"ש בספק בכדי
 להסתכל בראיות שכלו ולהתבונן ולידע מה דמות למעלה או שעולה על דעתו שלא יפיק לו זה הדבר שידע מה דמות למעלה להנילו שלא
 יבא עוד לירי עבירה כלל וע"כ אינו שם אל לבו לחשוב ולהתבונן בזה וע"כ בא לירי עבירה משאיכ אס היה מכניס א"ש בספק בדבר הזה
 או שהיה עולה בדעתו שבודאי יועיל לו זה הדבר היה בודאי מחתכם ומתבונן בדבר הזה והיה מגיע אל האמת להבין מה דמות למעלה
 ולא היה בא לירי עבירה כלל והוא דחסיק כאן ואלמלא כן וכו' וכלומר אס היה שם אל לבו לדברים האלה להחחכם בהם לא לבד שלא היה
 חוטא אלא שהיו מוסרין לו משמות מהשמים והם המה חכמה וחכמה ודעת והיה יודע כמה נבראו שמים וארץ וכספר א"ס הבין דמה
 שאמרו אין ספק לאדם כו' כלומר שכלמי ספק שבלתי אפשר לאדם להשיג מה דמות למעלה וע"כ הקשה על מה שאמרו ואלמלא כן כו' ואף
 דגבי כללאל מליטו שהיה יודע לנרף אוסיות שנבראו בהם שמים וארץ ופירך שאני כללאל דכינה יפירה היתה לו ע"ש שהארץ ולא כן הוא
 עמדי רק כאשר בארתי (ולענין מה שהקשה שם בריש פרק ל"א אמאי דרשינן דוקא לכדי כללאל שהיה יודע לנרף אוסיות שנבראו בהן שו"א
 יותר מבאר עוסקים במלאכת המשכן שנאמר בהם ג"כ חכמה וחכמה ודעת בפרשה ויקהל ועוד אמאי לרדף הנמרא להביא חלה הכתוב
 סייעו ואמלא אותו רוח אלקים ע"ש שהארץ וע"י נכנס בדחויקים ולפי דעתי ליבא הסתלה קושיא דהלא אל כללאל נאמר ואמלא אותו כו'
 צו"ה מוסף על ענין ראשון שאמר מקודם ראה קראתי בשם כללאל וכו' כפ' משא וכן כפ' ויקהל שאמר משה לישראל ראו קרא ה' בשם
 כללאל וכו' נאמר ג"כ וימלא אותו וכו' כו' אלו מוסף בכדי להודיעו מתן שכר של המקיים שויתי ה' לנגדי תמיד ואללו נאמר בחכמה ובחכמה
 ובדעת משא"כ אלל שארי עוסקים במלאכת המשכן נאמר וכל איש חכם לב אשר נתן ה' חכמה והבונה בהמה לדעת לעשית וכו' ולא נאמר
 אשר נתן ה' חכמה וחכמה ודעת בהמה ש"מ דאוי לדעת לעשות לאו רחיק הוא כמו ודעה הנאמר אלל כללאל) : הה"א הכל צפוי .
 פדיין לא נזכר בשירקין שום חנא ולא שייך לומר הה"א וכל משום דאיתא בסנהדרין פ"ו דכל הסהמות משנה וברייחא מוספתא ספרא
 וספרי טלן אליבא דר"ע הן וא"כ יוכל להיות דגם כל הדברים מחמת פירקין דברי ר"ע הנס שששנה בקה"א וספיר שייך לומר הה"א ואפשר
 עוד לפרש משום דה דברים הנאמרים מקודם סתומים וסתומים מאוד לכאורה ולזה הביאו האי הה"א הכל לפי וכו' וכלומר שדבריו הקודמים
 אין ספק לאדם כו' הוא נאמר פ"ד שאמר ר"ע הכל לפי וכו' והוא נגד עין רואה ואוזן שומעם דמכין שלמעלה עין רואה ואוזן שומעם פ"כ
 הכל לפי לפינו יחברך הן מעשה והן מחשבה והכל גלוי הוא נגד וכל מעשך בספר נכתבים וכלומר שאין שכתה לפני כשא כבודו ורק שהכל
 לפי דעתו של אדם והיינו אס נותן לב להחחכם בזה עד שיקיים שויתי ה' לנגדי תמיד ואו כודאי שלא יבא לירי חטא ועפ"ו ממילא יובט כל
 הדברים הנאמרים מקודם וכאשר בארתי וכעין זה מלאחי בר"מ אלשיך שכתב במענה רי"א העו"ה דומה לפרוודור כו' הה"א יפה שעה
 אחת בו דרכנו לפרש שהיקשה לו קושיא מקודם ואמר אל חממה כי הוא היה אומר כך וכך שפ"ו מה שהיה אומר יחורץ מה שאמר מקודם
 כי-לעמיה אילן ע"ש : הכל נתון בערבון . פ"י בזה במ"ד פירושים שונים אך מה שגיל לפינינו הוא שבא ללמדנו בזה דרך מוסר
 שמלבד שמוטל על האדם להחחכם ולהתבונן מה דמות למעלה וככל עוד מוטל עליו להוכיח את חבירו וללמדו בכדי שינללו גם חבירו ובני
 דורו מן החטא כי הכל נתון בערבון כו' ויכל להיות א"כ שיהא נחפס גם עבור חבירו וע"כ לא הביאו ככאן רק תחלת הדברים הכל נתון
 במרבון ומאורה פרושה של כל החיים יותר הדברים שמשו על היודע בה' וכו' כי רק אלו הדברים הם הנלרכים לענינו : תשובת רשעים .
 כו' עד בביאה . כן הגי' הגרי"א ביומא פ"ו דאיתא שם תשובת המוחלטין משכבת הפורעניות ואש"פ שנחתם עליו גז"ר של פורעניות שלות
 רשעים שפה חקלה והרקות מקברת אח בעלי ערוס נכנס לה וערוס יולא ממנה והלואי שחאה ייאה כביאה ופכ"י סס והרשות שקברת את
 בעליה

אבות דרבי פרק לט המשה אין להם

בעלי והרבנות מקבצת אח בעלי שנאמר וימח יוסף מחלה ואחרי
 כל אחיו ולי נראה לפרש והרשות היינו הבחירה הגמורה ביד האדם
 שיוכל לפקוד כמו שיראה בלי סוס מוחה ומונע היא היא במקבצת
 אח בעליה הכוללים אחר שרירות לבם כלע ומה דמסיק ערום נכנס
 לה כו' קחי על עובדי כי אין מלון לו
 לאדם לא כסף ולא זכב כו' :
 תשובה הולך כו' . מקודם אחר
 תשובת רשעים מתכבד וכו' מחוסם
 וכלומר שאינו מושיל להם התשובה
 לגמרי רק למצב הפורענות איזה
 זמן ולכסוף יבא עליהם גז'ד המוחסם
 וכיון שהתשובה תולה ויסורין
 ממרקין ועפ"ז תבין ותשכיל שני
 הלאונות צד הדבר שבוטח וכלן
 ומה קאמר שיש פת תשובה תולה
 ויזכר מכפר וכלא יסורין כלל כי גז'ד
 נחלק לגמרי : השגחה סכפחה וכו' .
 וכלומר שיש עוד תשובה שמתפרת על
 עונו לגמרי בלא יסורין וכלא יוה"כ
 ומה דמסיק עוד עד יום המיתה הוא
 ע"ד שאמר אפילו חרב מדה מוגחה
 על גאורו שלאדם אל ימונע עלמו מן
 הרחמים וכח"ס השב אטש עד דמל
 ודכחו רז"ל עד דמזוכה של נפש
 ואח"כ קאמר עוד ויום המיתה
 בתשובה והייט שיש עוד תשובה שהיא
 תולה ויום המיתה ממרק ואי"כ הם
 המה הדי מלוקי כפרה התנאריס
 לעיל בפרק כ"ט ויש לבאר ג"כ
 תשובה מתפרת עד יום המיתה הא

(ב) ערום נכנס לה וערום יוצא ממנה והלואי
 שיהא יציאה כביאה ועל חילול השם אין תשובה תולה ויזכר
 מכפר תשובה מתפרת עד יום המיתה ויום
 המיתה בתשובה משלמין (ג) לרשעים ומקיפין
 לצדיקים משלמין לרשעים בבני אדם שעשו
 את התורה בעין רעה ולא נמצא בהם דבר טוב
 מעולם ומקיפין לצדיקים בבני אדם שעשו את
 התורה בעין יפה ולא נמצא בהם דבר רע .
 נותנים לאלו ואלו (ד) קימעה והשאר מונה
 להם מרובה ורא בר צדוק אומר למה הצדיקים
 דומים בעוה"ז לאלן שעומד במקום מדרה
 ושובה יוצאה ממנו למקום פומאיה מה הם
 אומרים קוצו שוכה זו מן האילן ויהיה בלו מהור
 כדרבו למה רשעים דומים בעוה"ז לאלן שעומד
 במקום פמא ושובה יוצאה ממנו למקום פחד
 מה הן אומרים קוצו שוכה זו מן האילן ויהיה
 האילן בלו כדרבו פמא . ששה שמות נקרא
 האריה אריה בפיר לבית ליש שחלשתן . ששה
 שמות נקרא נחש נחש שרף תנין צפעוני
 אפעה עבשוב . ששה שמות נקרא (ה) שלמה
 שלמה

ערום נכנס לה וערום יוצא ממנה והלואי
 שיהא יציאה כביאה ועל חילול השם אין תשובה תולה ויזכר
 מכפר תשובה מתפרת עד יום המיתה ויום
 המיתה בתשובה משלמין (ג) לרשעים ומקיפין
 לצדיקים משלמין לרשעים בבני אדם שעשו
 את התורה בעין רעה ולא נמצא בהם דבר טוב
 מעולם ומקיפין לצדיקים בבני אדם שעשו את
 התורה בעין יפה ולא נמצא בהם דבר רע .
 נותנים לאלו ואלו (ד) קימעה והשאר מונה
 להם מרובה ורא בר צדוק אומר למה הצדיקים
 דומים בעוה"ז לאלן שעומד במקום מדרה
 ושובה יוצאה ממנו למקום פומאיה מה הם
 אומרים קוצו שוכה זו מן האילן ויהיה בלו מהור
 כדרבו למה רשעים דומים בעוה"ז לאלן שעומד
 במקום פמא ושובה יוצאה ממנו למקום פחד
 מה הן אומרים קוצו שוכה זו מן האילן ויהיה
 האילן בלו כדרבו פמא . ששה שמות נקרא
 האריה אריה בפיר לבית ליש שחלשתן . ששה
 שמות נקרא נחש נחש שרף תנין צפעוני
 אפעה עבשוב . ששה שמות נקרא (ה) שלמה
 שלמה

מכפרת לא דוקא אלא שהיא תולה עד יום המיתה ויום המיתה
 בתשובה מתפרת וכל זה נחשב לחדא ואי"כ לא תשיב בכלן רק ג'
 חלוקי כפרה ומשני דהשיב בכלן תמטה אין להם שליחה הביאו בכלן
 בני מלוקי כפרה לאשמועינן שסיף סוף תשובה מוטלת על הכל ואין
 לך דבר שמונע בפני התשובה וא"כ מה שאמרו תמטה אין להם שליחה
 פ' שאין להם שליחה נמוכה ע"י התשובה לומר והכל כאשר בארתי :
 משלמין לרשעים . כלומר משלמין לרשעים בעוה"ז חלומין גמורים
 פבור מטט טוב שפשו ולצדיקים מקיפין להם בעוה"ז כחמוני המקף
 כי יש להם דין פועל ואין ספירות משחלמת אלא לבסוף והיום
 לפשות' יתחר לקבל שכר ומה שנותנים לו בעוה"ז מן התשובה הוא רק בהקפה והקפן קיימת לעוה"ב : בעין רעה . אחד מששים והייט שלא
 פשו את החזרה רק מי עומד דמיטומא וגם בזה השפט שפשו לא נמלא בהם דבר טוב והיינו שישנו לשמה פדבתי למאור אף נפשו עליהם
 כי על כזה אמרו יש קונה עולמו בשעה אחת וע"כ הטיבו אשר דברו ולא נמלא בהם דבר טוב משלמין ופ"כ משלמין להם בעוה"ז חלומין
 גמורים עבור המטט מע"ט ששבו וכדוי לנורדן מעוה"ב : בעין יפה . כלומר ששבו הרבה תורה ומלות ולא נמלא בהם דבר רע כי פשו
 הכל לשמה ויש לומר ג"כ דמין רפה הוא שלא לשמה ועין יפה הוא לשמה ולא נמלא בהם דבר טוב הוא מסירת הנפש כגיל ולא נמלא בהם
 דבר רע הייט שלא עבדו על הצדירות החמורים כמו עבודת כוכבים ומלות של הנפטר בה פמדה בכל ההורה טלה וכדומה ומה שלא
 אמרו ולא נמלא בהם דבר רע מעולם כמו שאמרו ברשעים אפשר מאוס דבאמת אין לרוק בארץ אשר יססה טוב ולא יחשד ורק מאוס דהחוסט
 סבירות בסלן כרוכ המלות ואין נחשבים לו לקבל עליהם פורענות צניינים או מחמת שאין לך דבר שמונע בפני התשובה ומשחמא הצדיק
 עושק תשובה על עבירות שבידו ופ"כ אמרו ולא נמלא בהם דבר רע סהם : נותנים לאלו ואלו קימעה . כלומר הן התשלומין משל רשעים
 וכן ההקפה שמקיפין הצדיקים נותנים להם רק קימעה . כי יפה טעה אחת . קורת רוח בשלם הבא מכל מי העולם הזה ודמיון פהיי נותנים
 דכן מה שמשלמין לרשעים וכן מה שמקיפין לצדיקים הוא רק דרך מחנה והוא ע"ד הכתוב מי הקדימני ואשלם א"כ אין מגיב להם מן הדין :
 והשאר פונה להם סרובה . מי שיש בידו למטט ואמרו בלשון זה להורות לנו כי הכל במשפט לפי מעשי בני האדם ולרשעים מרובה חדת
 הדין של פורענות צניינים ולצדיקים מרובה מדת הטובה בן עין : ר"א בר צדוק כו' . כן הגיה הגר"א : למה הצדיקים כו' . הולך
 ומכאן מ"מ יש לדיק ורע לו בעוה"ז ורשע וטוב לו בעוה"ז דרך משל ועיין מזה בקדושין שלבי פרק קמח שם מכאן יותר : תשובה כ"א ונפשה
 וכן הוא בקדושין והיינו הך : מה הם אומרים . כלומר בפמלית של משלה : קוצו שוכה זו מן האילן כו' . ובקדושין שם מסיק הגמרא
 כך הקביה מביא יסורין על הצדיקים בעוה"ז כו' שירשו העוה"ב שנאמר והיה ראשיתך מצער ואחריתך יגוא מאלד : כולו כדרבו פמא .
 שם מסיק על זה כך הקביה משפיע להם לרשעים טוב בעוה"ז כו' לנורדן ולנורדן למדרגה החתונה שנאמר יש דרך יקר לפני איש
 ואחריתה דרבי מוס ע"ש וכח"ל מהרס"א והביאו זה בכלן להבין במשל ומליטה אחי משלמין לרשעים ומקיפין לצדיקים בעוה"ז אשר אמרו
 מקודם : ששה שמות נקרא הארי . ונ"מ לפירושי קראי ולענין מקח וממכר עיין במגדורין ל"ה וכח"ל מהרס"א שם והביאו זה בכלן ע"ש
 הכתוב ארי שאב מי לא יירא וכו' וכלומר שצריך האדם אשר נגע ירלח השם בלבו להתגבר כארי למצות רלון אבינו שבשמים והכל בהדרגה
 והיינו שירגיל א"ש מטט מטט בסולם מולב ארצה ורלשו תגיע השמימה להתגבר בכל יום ויום יותר ויותר כמו שהאר"י נקרא בששה שמות
 כי כל מה שיקרין ויתגבר כמו נקרא בשם אחר : ששה שמות נקרא נחש . ע"ד רמב"ם . ל"ג הוא הס"א כחש הקדמוני יל"ה"ר המסית
 להאדם לחשוד וכל ע"ג בהדרגה בתחבולות שונות ומסית לתמו מקודם בחשד הקל כי עבירה גוררת עבירה ופ"כ נקרא ג"כ בששה
 שמות ומחילת שצריך לנגדו התגברות בששה שמות של הארי הוא היל"ט : ששה שמות נקרא שלמה שלמה ידירי כו' . כן הגיה הגר"א
 וכוה אשמועינן מוסר השכל ולרן אף שצריך האדם להתגבר כארי לערוך מלחמה ביח"ד בכדי לעשות רלון אבינו שבשמים ולא יפמוך
 על חממו בשום ענין ואופן לנפשות ימין ושחאל מחורח משה ע"ה כי ילמוד אדם משלמה המלך ע"ה הגם שהיה היה המכס האמיתי פה אשר
 עליו נאמר ויחכם מכל האדם וגו' מלבי"ם ד' ואעפ"כ נקרא לו ששה שמות והיינו שנחבנה בשמות הללו והולרט להדרש כמכאן ברבה שיר
 השירים

שנכרח כללם כו' כלשון המשנה י"ד ראבות פרק ג' עד תורחי אל
 הפאצו ראב"ל ט' הגיה והמטין מרובה מוכח להם במקום והשאר
 מוכה להם מרובה דאין לאותן מי שום ביאור משא"כ לנופחהו מוכן
 מחילת ומוחק מחלן ההיא הכל יולא והולך ערום והלואי שהיה
 יציאה כביאה והגיה זאת לעיל בלות כ' בחטט סיקון כחכתי שם
 הסעס ומוחק מחלן לח"ה חביב אדם כו' כיון דלא בא לחדש דבר
 למה לחזור ולקנות כאן המשנה הל"א ידוע הוא : (ה) שלמה שלמה
 ידיריה

ידידהו כו' - הוכיח ת"י שלמה פעם שיהי שלא היה כתוב בנ"י רק פ"א - כדי שיהא זומה לזיק דנס וזה השם הוא נסמין :

הצדיקים חגור שאגר נבדו פורה בין יקא שהקיא ד"ק כספל הוה שהוה מחתלא בן שניה ומתפנס בן ששאו למחל שאלס לאל יכול חני להרבות ולא למטות פדיל והנה ראה מה עלתה כו' דנחייב שם י"ח כסיו הטו חס לגט : סליק פרק ל"ט

סליק פרק ל"ט

פרק ב' (א) ישבע

וד' סדות בתלמידים כו' - ובנ"י כתוב כל המכה את הרבים כו' כמבואר בפנים עד ולא יוקר ד' מדות בלדס כו' ד' מדות בהלמידים כו' - מוחק מחלן כל המכה כו' משום דאין שיכות ליה בזה הפרק שהכח רק מו' ד' דברים שהם מסוג אחד מחיזה ל' ומ"ל המזכה פד ד' מדות הם כו' דברים - וזו אפשר לכללם בשום ל' - ושמק מ' ד' מדות בלדס כו' כיון דלא פדאו בזה כלום ממה שהוה במשנה הודע לכל וטמו שלא הביאו ד' מדות בדמיות ומד שם כמוהו ע"ג ומה שהביאו בכלן זכות יש להקן יש לה פירות כו' הוא רק מפני שהשכו ד' דברים שאדם אוכל מפיחוהוין פ"כ בלו להוכיח מכתוב שיש לזכות פיהם ולא הביאו ב"כ פלגתא חלל ענייה

שלמה ידידי קהלת בן יקא אומר למואל : הדרן ערך חמשה אין להם

פרק מס ארבע דברים העושה אותן

אוכל פירותיהן בעו"הו והקין קיימת לעוהב' אלו הן כיבוד אב ואם ונמילות חסדים והבאת שלום בין אדם לחבירו ותלמוד תורה כנגד כלם - ד' דברים אדם העושה אותן נפרען ממנו בעוה"ו ובעו"הב ע"א וג"ע ושיד ולשון הרע יותר מכולם - זכות יש לה קין ויש לה פירות שנאמר (ישעי' ג') אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו - עבירה יש לה קין ואין לה פירות שנאמר (שם) אוי לרשע רע וגו' - ויא לא יש להם לעבירות פירות שניא' (משלי א') ויאכלו מפרי דרכם וממנועצתיהם (א) ישבעו : כל המזכה את הרבים אין מנגלין עבירה על ידו שלא יהיו תלמידיו נוהלין העוהב' והוא יורד לשאל שנאמר (תהי' י"ח) כי לא תעזוב נפשי לשאול (גו') וכל המחמיא את הרבים אין מספיקן בידו לעשות תשובה כרי שלא יהיו תלמידיו יורדין לשאל והוא נוהל העוהב' שנאמר (סלי' כ"ח) אדם עשוק בדם נפש עד בור נוס - האומר אחמא ואשוב אין מספיקן בידו לעשות תשובה אחמא ויורה מכפר אין יורה מכפר אחמא ויום המיתה מסרן אין יום המיתה מסרן - ר"א ב"ד יומי אמר החמא ושב והולך לתומו אינו זו ממקומו עד שמתחילו לו והאומר אחמא ואשוב מתחיל לו עד שלשה פעמים ולא יורד

פרק מ' ארבע דברים כו'

והקין קיימת : לשון סתו"ע כריש פוחה כתב בערוך והשיב את השני בראש הרגום ירושלמי חס-קין ובריש פרק וא"ו מתרומות כסב הרמנים וקין ידוע והוא כמו העיקר וכליפי נפי'התומא לרמב"ן בפ' אמור בפסוק נמלס כיום הוה שכתב עבטור שהכח בקדנייס יקרא לו גוף הדבר קינו פ"כ : כבוד אב ואם - בשלמי פרק קמח דקדושין ילפינן בכבוד אריא כתיב למען יאריכון ימך ולמען יושכך נגי' כתיב חזק נדקא זכור ימלא חיים נדקא וכבוד ובהנחה שלם כתיב נקש שלם ודפסו וזמנ' ר' אבהו אפי' רדיפס רדיפס ענ"ה בפ"ה כפי' כי היא חייך ואיך ימך ופרש"י שם למען יאריכון ימך לשוכ"כ ולמען יושכך נגי' ובגמ"ס מפרש ג"כ ימלא חיים לטו"ב נדקא וכבוד בעו"ז וכה"ה - מפרש כי היא חייך בעו"ז ואורח'מים לטו"ב ויש לכבד מדוע חלל כיבוד א"ז יאלל ג"ה בטו"ב מקודם בכבוד וכל משום רכבוד אריא וגי' סמא דברים ששכל פטטי מחייב לפסוקן כנס שלא היה כתיב כמורה השמועין רבוחא וזמנ' מהטו"ב שיש לו והוא העיקר דיפס שפס' אחת של קורת רוח בעוה"ז מכל חיי הטו"ז משל"כ ת"ק

שנאמר חללה לא יתעב ספר המורה מה מפק והנית טו יחמס ולינה שאין שכל האנושי מחייב כן ומה גם שנקראה תשי' שמתקם כמו של אדם א"כ עיקר רכבותא שיש לו טו"ז ע"כ נאמר הטו"ז מקודם : ות"ה כנגד כולם - כי בת"ס יזכה האדם בכל זה שמתלמד מביא לדי מעשה לשון הרמב"ם : עבדות כוכבים ופלות וג"ע ושיד - הן המה המצוות המתורות שכן הדין יסרנו ולא יעבור עליהן לכן נפרעין ממנו בעוה"ז ובעוה"ב : ולשון הרע יותר מכלם - כדכתיב וינשו אחויה ופסר פעמים ודרשו רז"ל מ"ו נחמסו גו"ד ועיין לעיל בפרק פ' מה : אין לה פירות - אין כפרטין ממנו יותר מכדי רשעו רש"י שם : ויא יש להם שם - בקדושין חייבא עבירה שצושה פירות יש לה פירות אין טעשה פירות אין לה פירות וכל דזה דעת י"ח כאן וזה דדייקו בלשונם למר יש להם לעבירות פירות ולא אמרו בק"ו"ר יש לעבירות פירות או יש להם פירות והוי ידעינן שפיר דקאי פל עבירות דהוכר בדברי מ"ק חבל אמרו להם לעבירות ואין רבו אחר ריבוי חלל לחמט ולאחמאמינן דעבירה שאינה טעשה פירות אין לה פירות - או דתי' פירות קאי אלפניו ואלפני פניו וכלומר אם יש להם כייט לכעלו העבירות פירות מהעבירות אוי יש גם להעבירות פירות כי מה שנענש בעוה"ז כיה רק פירות העבירה והקין מהעבירות קיימת להם לטו"ב : כי לא תעזוב נפשי לשאול וגו' - כנ"ל לדעתנו כי עיקר הרציה מסוף הבטוח וכמו שביאר מהר"ל בח"ה סוף יומא ספח בלשון יחיד ומדבר לנסתר שאמר דוד של שלמו לא חטוב נפשי להיות חמא ולבא לשאלו משון דלא הוה חסידך שהיה תלמידו לראות שמת דאין לאוי שיהא הרע בניהינס והתלמידים בגי' פכ"ל ועיין מה שכתב סתו"ע במשנה כל המכה את הרבים : אדם עשוק וכו' : פרש"י מחוייב בנפס שאכנס על ידו ע"כ : האומר אחמא ואשוב - כנ"ל בלרתי כריש פרקין דלפיל בשארי כ"א ודע דכנגד חמא טעשה חומר אחמא ואשוב וכנגד כריהוס ומימת ב"ד ועל לא טעשה שלפס חומר אחמא ויום הסעור מכפר וכנגד חילול השם חומר אחמא ויום המיתה ממרן ועכ"פ חייב בכלן ד' דברים שלא יהיה לו כפרה א' פל המחטיא את הרבים ב' האומר אחמא ואשוב ג' אחמא ויורה מכפר ד' אחמא ויום המיתה ממרן ורק אגב דרזנה לחשוב כל המחטיא את הרבים חמר ג"כ מקודם כל המכה את הרבים כו' כלשון המשנה ומה שאמרו מקודם זכות יש לה פירות משל"כ עבירה הוא רק כאור למה שאמרו מקוד' עוד נראה לי להג"י בכלן ולהוסיף אחר דברי ראב"י מיתה לרשעים כו' שקס לרשעים כו' המכודר בסוף פרקין כנ"י דשם אין שייכות לאלו שני הדברים רק הכא וא"כ יש לומר דחייב בכלן ממש ד' דברים שהם דבר והיפוכו והם המה א' זכות יש לה פירות משל"כ עניניה ב' כל המכה את הרבים כו' משל"כ כל המחטיא את הרבים כו' ורק אגב דבר דאמר כל המחטיא את הרבים אין מספיקן כו' חייב עוד ג' דברים כאלו שאין מספיקן וכלומר שאין להם כפרה ואח"כ חוזר עוד לענין הראשון וחייב עוד שני דברים שהם דבר והיפוכו להשלים ד' דברים והוא מיתה לרשעים כו' משל"כ לרשעים כו' משל"כ לרשעים כו' משל"כ לרשעים : ושב והולך לחוסו - חייבי כאן בחמא טעשה ובספחם שלא אמר אחמא ואשוב ורק שחמא ואח"כ שב וקיבל עליו שלא יעשה עוד מזה והוה והולך לחוסו דמסיק כאן וכלומר שקיבל עליו מחלן ולכנא לילך בחוסו אוי אינו זו ממקומו עד שמתחיל לו : והאומר אחמא ואשוב מתחיל לו עד ג' פעמים - וכלומר שמתחיל לו ע"י פעמים וסגיפוס ושאר דרכי החטובה כפי שבוואר בספרי יראים והוה שאמרו מתחילן ולא אמרו אינו זו ממקומו ולא פליג על ס"ק דק כזה דאמר ס"ק האומר אחמא ואשוב אין מספיקן כו' ואיך בודאי שאין מתחילן לו : עד ג"פ ולא יותר - לכאורה ת"י ולא יותר הוא אך לחומר ונ"ל דזה בא לחמט וללמדנו דהוי עד ג"פ שאמר עד ולא פד בכלל כי אין רבו חמר ריבוי חלל לחמט ויש לי ספק על זה מיומא פ"ו אשר כנ"ל הבאפי בפרקין דלפיל פנר עבירה פפס ראשונה מוחלין לו שניה מוחלין לו שלישית מוחלין לו רביעית אין מוחלין לו שנאמר פל שלשה פעמי ישראל ועל ארבעה לא חשיבו ואומר הן כל אלה יפעל אל פעמים שלש עם נכד ע"כ וא"כ חמא ג"פ בין העובר בסת' ושב ובין החי' אחמא ואשוב וכן טעשה חמא לא שנאמר שזו היא הנ"מ שהעובר בספחם ובכ מוחלין לו שלשה פעמים משל"כ האומר אחמא ואשוב מוחלין לו רק שני פעמים ועוד יש לדייק בן מהכבוד השני דיש לדקדק בו דאם נאמר שלשה למה נאמר

נאמר פעמים אלה פ"ב פסמים להאומר אהתי ואשוב ושלג
להמוסא ועב כסחם : מיתה לרשעים נאה להם - שאין מוסיפין
לחיות עוד ונאה לפולם ששקטה הארץ ולנדיקים רע להם שאין
מוסיפין זכות ורע לפולם שהיו מגינים על בני דורם ומנכיחים

פבירה אס יס לה פירות : (ב) הרוצה שילמדו וילמדו כו' - וכן
כל ילמד שכתבן בלא וכו' - הגיה כן ולא כג"ל שהיה כתוב כל בני
שילמדו וכו' דמשמע שילמדו בפלגו וכו' לח סייך שפיר זו עין
קובץ ובפרט הנבא של מדה ביטויים שאמרו שם והוא לת
ילמדו דאיך אין לך פבירה גדול' פוז

אוחס להדריכם בדרך יסרה : שקם
לצדיקים נאה להם - שיש להם פנאי
לעסוק בתורה ומצות ר"ש בסנהדרין
פ"א וכל שקט לרשעים לא פירש"י
כלטם שם אבל כבר הוא מבוחר
צפרקין ולפיל והוא מה שאמרו שם
שלות רשעים סופה רעה ופרש"י
ביומא מתוך שלותן הם יושבין
ומהרהרין בעבירה פ"כ וכו' וכו' שם
לפולם הוא רע מכיון שיושבין
ומהרהרין בעבירות סוף התקלה
לבוט כמשפטי ידיהן גם לפולם והנה
שם בסנהדרין ישיב עוד כמה
דברים כאלו אבל כאשר פוקדק
פליהן תמלא דכולן בכלל חלו קושיין
בספרי שאם בסוף פרקין : ד' מדה
בארם כו' ד' מדות בתלמידים -
השם ונמשנה ד' מדות באדם יש שם
בנא אחת זו מדה ביטויים וי"א זו
מדת סדום וכן הוא מתק כד' מדות
בתלמידים לכן הביאו המשנה ד'
מדות באדם רק ההתחלה ופאנו על
שהמשנה ידוע לכל והביאו חיבף
אמר זה ד' מדות בתלמידים משום
חידושו וכו' נחא גלא הביאו בכלן
משנת ד' מדות ברעות כו' ד' מדות
בתלמידים מהיר לשמוע כו' ד' מדות
בנוחני לדיק כו' ד' מדות בהולכי
לבהמ"ד כולך ואינו עושה כו'
המבוארים באבות פרק חמישי כי
המשנה ידוע לכל ואין בהם שום
חידוש: הרוצה שילמד וילמדו אחרים
כן הגיה הגר"א וכלומר שרולה ללמד
לאחרים שמועתו וסילמדו אחרים לו
אם שמועתן וזהו עין טובה באמת
ועל זה אמר החכם החמישי כי טוב
סחרה מסהר כסף וכדפרש"י שם :
ילמד ולא ילמדו אחרים - שרולה
ללמד לאחרים שמועתו אבל אינו
רולה שילמדו לו אחרים אם שמועתן
זהו עין רעה דמראה א"ע כאלו

יותר (מיתה לרשעים נאה להם ונאה לעולם
לצדיקים רע להם ורע לעולם - שקט לרשעים
רע להם ורע לעולם לצדיקים טוב להם וטוב
לעולם) : ד' מדות באדם כו' ד' מדות בתלמידים
(ב) הרוצה שילמדו וילמדו אחרים עין טובה -
ילמדו ולא ילמדו אחרים עין רעה ילמדו אחרים
והוא לא ילמדו זו מדה בתנונית וי"א זו מדה
סדום - לא ילמדו ולא ילמדו אחרים הרי זה
רשע גמור - ארבע (ג) מדות בהולכי לבהמ"ד -
מתקרב ויושב יש לו חלק מתקרב ויושב אין לו
חלק מתרחק ויושב יש לו חלק מתרחק ויושב
אין לו חלק (ד) יושב ושואל יש לו חלק (יושב
ושואל אין לו חלק יושב ושואל יש לו חלק) יושב
ושואל אין לו חלק - מתקרב ויושב בשביל
שישמע וילמדו יש לו חלק מתקרב ויושב מפני
שיאמרו איש פלוני מתקרב ויושב לפני הכם

שמבטל מד"ס בכיון ולנוכחיהו אחי
ספיר כח"ש בפסרי ב"א : (ג) מדות
ביושבי בי"הסד-הגיה ביושבי במקום
בהולכי דהא אינו מבאר אה"כ כלל
מענין הליכה : (ד) יושב ושואל יש
לו חלק יושב ושואל אין לו חלק -
הגיה יושב ושואל במקום שואל ומשיב
שהיה כתוב כג"ל משום דכן הוא
בסמוך בהביתור על זה ומה שלא
הגיה דבר והפוטו אלל יושב ושואל
וישב ושואל דהוא מוכן ממילא
מבנות הראשונים : (ה) חלק יושב
ושואל בשביל שיאמרו כו' - מוחק
מי יושב ושואל בשביל שישמע כו'
משמע שלא הגיה בהחלה זה הבבא -
וע"כ ניל דלא גרים ב"כ יושב ושואל
בשביל

אין לו חלק מתרחק ויושב בשביל שינהג כבוד במי שהיה גדול מפניו יש לו חלק -
מתרחק ויושב בשביל שיאמרו איש פלוני אינו צריך לחכם אין לו חלק -
יושב ושואל בשביל שיאמרו איש פלוני יושב ושואל לפני חכמים אין לו
(ה) חלק יושב ושואל בשביל שישמע וילמדו יש לו חלק יושב ושואל בשביל
שיאמרו איש פלוני יושב ושואל לפני חכמים אין לו חלק - ארבע מדות ביושבים
לפני חכמים יש דומה לספוג יש דומה לנפה יש דומה למשפך יש דומה
למשמרת - דומה לספוג כיצד זה ת"ח שיושב לפני חכמים ולמד מקרא ומשנה
מדרש הלכות ואגדות כשם שספוג סופג את הבל כך היא סופג את הכל -
לנפה כיצד זה ת"ח פיקח שיושב לפני ת"ח ושמע מקרא משנה מדרש הלכות
ואגדות כשם שנפה מוציאה את הקמח וקולטת את הסולת כך הוא מוציא את הרע
וקולט את היפה למשפך כיצד זה תלמיד טיפש שיושב לפני ת"ח ושמע מקרא
משנה מדרש הלכות ואגדות כשם שהמשפך מטיל מבאן ויוצא מבאן כך הוא
כל דבר ודבר שמטילין באזניו נכנסין מבאן ויוצאין מבאן ראשון ראשון נשמט
והלך לו - למשמרת כיצד זה תלמיד רשע שיושב לפני חכם ושמע מקרא
משנה מדרש הלכות ואגדות כשם שהמשמרת מוציאה את היין וקולטת את
השמרים כן הוא מוציא את היפה וקולט את הרע ר"א בן יעקב קורא אותו
(ג"א אותן)

הוא גדול מהם ואינו ראוי שילמד מהם : ילמדו אחרים והוא לא ילמד - והיינו שרולה שילמדו לו אחרים אם שמועתן אבל אינו רולה שילמד
בוא אם שמועתו להם : זו מדה ביטויים - מכיון ששכ"ס למד הוא אם שמועתו ומה שאינו רולה ללמד לאחרים אם שמועתו אולי הוא מפני
שמקטין את טלמו שאינו ראוי שילמדו ממנו : וי"א זו מדה סדום - מכיון שמכירו נהגו והוא לא חסר כלום : לא ילמד ולא ילמדו - שאינו
רולה ללמד לאחרים וגם אינו רולה ללמוד מהם זהו רשע גמור - בהולכי לבהמ"ד - חסר דמילתא - אגב אורחיה קמ"ל דשכר הליכה
לבהמ"ד יש שכ"פ לכל הד' כהוה אי דאחא לאשמועינן דגם בשכר הליכה מחולקים המה והכל לפי המעשה כי מסתמא ההליכה היה גם ק-על
טובת הלל : מתקרב ויושב - הגירסא הנכונה לרעותי מתקרב ויושב כו' יושב ושואל כו' יושב ושואל כו' אלו הם הד' מדות
בהולכי לבהמ"ד ובכל אחת יש שיש לו חלק ויש שאין לו חלק וכאשר העמדות בפנים ומה שהבנה נפשי מלאהי דין הגי' גם בספר א"ח :
יושב ושואל בשביל שישמע וילמדו - היינו שרולה להבין הדברים על צורם ויכול אח"כ ללמוד הדברים בפלגו ויושב ושואל בשביל שישמע
ילמדו היינו שרולה שיבין הדבר מעלמו והוא פ"ד שאמרו ליגמר אינו והדר ליכבר : שיושב לפני חכמים וילמד כו' - כלומר שחזר על שמועתן
ולמד כ"פ ואגב אורחיה קמ"ל במתק לשונם כתי' ולמד למה שאמר ר' יצחק במגילה ו' אם יאמר לך אדם לא יעטי ומלאהי אל פאמין ועיין
בתיא מהרש"א שם מש"כ אלל איך שלשה שיושבים לפני חכמים לא אמרו מי' ולמד רק ושמע כו' מכיון שכלל אחד מהם יש שכ"פ
דברים שמוציא איהם מדעתו והוא רק מחמת שלא יגע לחזור עליהן כ"פ וקמ"ל אגב אורחיה בהם למה שאמר ר' יצחק שם אם יאמר לך
אדם יעטי ולא מלאהי אל פאמין והגם שבשני תלמידים היינו ח"ח פיקח ותלמיד רשע יש דברים שיגשו בהם וחוזרין עליהם והוא אשר
רמזו במתק לשונם לקמן אלל ח"ח פיקח וקולט את היפה ואלל תלמיד רשע וקולט את הרע בזהו לשון הוה ולא וקלט בלא וכו' וכו' עבר
והוא רק לאשמועינן לפי שיגשים בהם תמיד ויעטי ומלאהי פאמין : שסופג את הבל - כלומר כל מה שלומד : התלמיד טיפש כו' -
סיפס נקרא מי שהוא חסוד הלב ואינו נכנס הדברים בלבו כלל להיות זוכר מה ששמע ועל פי זה נחא מה שאמרו אלל ספוג
ונפה זה תלמיד חכם ואלל משפך ומשמרת אמרו רק זה תלמיד חסוד מכיון שאינו נכנס בלבו מה שלומדים : וקולט את הרע
וכו' - ומקודם בת"ח פיקח אמרו שמוציא את הרע והוא על דרך דמבואר בכלים פרק י"ז ועל כולן אמר ר' יוחנן בן זכאי אי
לי אם אמר אי' לי אם לא אמר ובכ"כ פ"ס מבואר הדבר אם אמר שמה ילמדו ממנה הרמאים אם לא אמר שמה יאמרו הרמאים אין פ"ח
בקיאין במעשינו וכלומר ומחוך כך יבואו לרמאות יותר ומטיק שם דאמפ"כ אמרם משום דכתיב כי ישרים דרכי ה' נדיקים ילכו בס' ושפשים
יבטו בס' ומלאהי ח"ח פיקח מוציא את הרע וקולט את היפה ותלמיד רשע עושה כהפך : ראב"י קורא אותן קרן נקוב קטוע - כ"ל דין

בשביל שיאמר כו' : (ו) ראבי"ה קורא אותו קרן נקוב קרן קיטוע -
 סוכה ה' קרן קודם ה' קיטוע לסיקון כלשון ועיין בספרי כ"א :
 (ז) ד' בבה ה' - בגי' מכות במקו' מדום דאם בל להשמיטו
 רק חלו סד' מדום היה לו לחשוב ככה רואה ונראה האדם וכל
 שאר כדו' נראה וחיט רואה הסומא
 וכל הדומם וטמח רואה וחיט נרא'
 מלאכה ואין סוף כ"כ אינן רואים
 ואין נראים רוחם אלא ע"כ דבא
 להשמיטו בענין מכות וחיט
 פורענות : (ח) ומקל וכירדן - היא
 כנ"ל שבערי השמים ובענין היה
 כחוב וקטנות ואינו ממנין
 פורענות : (ט) יצפה לחסידות -
 כנ"ל לחסידות במקום לעטס מאגיא
 דכרסו כ"ו : (י) הפורעניות ג'
 דברים אפרו סיהת לרשעים נאה
 להם ונאה לעולם לצדיקים רע להם
 רע לעולם ין ושינה לרשעים נאה
 להם ונאה לעולם לצדיקים רע להם
 ונאה לעולם פור לרשעים נאה להם
 ונאה לעולם לצדיקים רע להם רע
 לעולם ג' דברים אפרו חיים לרשעי'
 רע להם ורע לעולם לצדיקים טוב
 להם וטוב לעולם שקם לרשעים
 רע להם ורע לעולם לצדיקים נאה
 להם ונאה לעולם כגום לרשעים
 רע להם ורע לעולם לצדיקים נאה
 להם ונאה לעולם אל יעמוד כו' .
 ענין זה הוא כסודותיו פ"א כנ"ל
 דלנ"ל שלא היה כחוב רק מיתה
 לרשעים נאה להם ונאה לעולם
 לצדיקים רע להם ורע לעולם שקם
 לרשעים רע להם ורע לעולם לצדיקי'
 טוב להם וטוב לעולם לכאורה לא
 שייכאן משא"כ לנוסחתו אגב דאמרו
 דיחממים הם כרואה בחלום כו' שהוא
 מענין זה הפרק שהשג' ד' דברים
 ככל פ"כ אמרו שור ג' ח"ח הם
 ג' נביאים הם ג' קבוצים הם שהוא
 ככל

ל"ל וכלומר לח"ח שסופג את הכל ולח"ח פיקח שמוציא את הרע
 וקולט את היפה קורא אותן קרן וכו' הוא העיקר כאשר ציאר
 הרמב"ם על ופקרן קיימת והכחתי לשוני בריש פירקין ולתלמיד
 טיפש שכל מה שמעילין בלוניו נכנסין מכלן ויולחין מכלן קרא אותו
 קרן נקב שאינו מחזיק כלום כי הכל
 נופל דרך הנקוב ולתלמיד רשע
 שמוציא את היפה וקולט את הרע
 קרא אותו קרן קיטוע וכלומר שהקרן
 והוא העיקר הוא אללו קיטוע כלומר
 נכרת ונקלן ובעל מוס גמור הוא
 וכמו הקיטוע יולא בקב של ומשום
 דתלמיד זה קולן וכורת את היפה
 חורקן וקילט רק רע כל היום הגם
 שהיה יכול ללקוט את היפה לכן אינו
 דומם למשמרת וגם הח"ח פיקח אינו
 דומם לנפס מטעם זה וט"כ קורא
 אותן ראבי"ה בשמות אחרות ורק
 שבת' קרן כולל שני מדום היינו
 סטוב ונפס : קיטוע כיצד זה היינו
 כו' . כי כן הוא דרך הרשעים מתע
 שלומדים מקטנותם חנך וגמרא
 ופיסקים וחנך הוא מטע הכמות
 ורכ האכיזת בסידות ורמזים וכדומה
 ובפסע והגמרא ברכו הוא בפסע
 ורכו והמעט הוא בסידות ונרמזים
 ובפוסקים הוא רק פסע בדברים
 הנהוגים אללנו והנה הרשעים
 שלמדו מקטנותם חנך וחמ"כ למדו
 גמרא ורקו חנך לגמרי אשר דומים
 למרגליות ולומדים רק גמרא אשר
 דומה לפת כי מפוי חט חיים ומכין
 שלומדים אח"כ פוסקים ונפרס דיני
 ממונות בכדי שיהיו בקיאים בכל
 טו"ח ודרך הרמאים כאשר הכחתי
 בשם ריב"ז וזה דומה לכלי חרס
 שאינם חוקים וטומדים לשבירס ק'
 השקר אין לו רגלים זרקים כל דבר
 טוב ודרך חויל ישר בעיניו וזהו
 דמטיק לא נמלא בידו כי אם כלי
 חרס בלבד משא"כ החכמים יודעי
 בינה לעמים עושים את העיקר
 לעיקר והטפל לטפל ולומדים מדי
 יום ביומו מקודם מדרשי ופנימיות
 הסורה בתנך הנמשל למרגליות
 ואח"כ לומדים גמרא - כלכות והדינים
 הכהונים ושאינם נהוגים כנמשל לפת
 ואח"כ לומדים גם הפוסקים של טו"ח
 ודרך הרמאים הנמשלים לכלי חרס
 ובכדי להראות שח"ח בקיאים בכל
 מעשי הרמאים ובכדי להזכיר מזה : זה
 בן עניים כו' . כלומר מכיון שהוא בן
 עניים הגם שלמדו מקרא משנה הלכות
 ואגדות אשפ"כ אין בו דעה וכו' הוא
 מכיון שאינו אוכל משלן אין דעתו מיושב
 פליו הבט ימין וראה בפרק לא ובספרי
 כ"א שם משא"כ בן עשירים שלמד מקרא
 כו' ממילא יש בו דעה מכיון שאוכל משלן
 ובזה אחי שפיר ולא תקשה לך דיוקי
 אהרדי : ואין בו דעה להשיב . לכל אחד
 ואחד אם ישאלו במקרא ובמשנה בית
 משא"כ אם יש בו דעה להשיב לכל אחד
 ואחד זה יקרא דג מן היס הגדול
 שתקין כל העולם ואין טעם דג העולה
 ממנו במקום זה כשעם דג העולה ממנו
 במקום אחר ול"ע אחי בן עניים ובכן
 עשירים לא חשבו שלמדו מרש משא"כ
 בשנים האחרונים חשבו ג"כ שלמדו מדרש
 ואפשר שבן עניים ובן עשירים בקשים
 דברו באין מדרך ללמוד עם הקטנים
 מדרש רק חנך ומשנה הלכות ואגדות
 וע"כ קרא אותם כלשון בן משא"כ בשנים
 האחרים בגדולים איירי וע"כ קורא אותן
 ס"ח וכו' מדרש דג מן היס הגדול
 שדרכן ג"כ ללמוד מדרש ולפ"ז מה דאמרו
 אלל בן עניים ואין בו דעה ואלל בן
 עשירים יש בו דעה אפשר משום דבן
 עניים אוכל מאכלים טובים וימים שאינם
 משמטמים את הלב ועפ"ז ג"כ לא תקשה
 לך דיוקי אהרדי : ד' מדות הם - כלומר
 מדות של פורעניות הבאה על האדם עובר
 שוטטיו מדה כמדה ואולי שלל ד' מדות
 של פורעניות הנהגה : ר' ישמעאל יצפה
 לחכמה - אין זה ר' יחמאל בן יוסי וכו'
 כי הוא היה מדרוני מלכות ומשעם זה
 איחא בברכות כ"ו ר"י בן אלישע ירחג
 מן הפורענות אלא דכאן כיוונו לר' יחמאל
 בן אלישע כס"ג כי הוא היה מדרוני
 מלכות ומשעם זה איחא בברכות כ"ו ר"י
 בן אלישע ירחג מן הפורענות אלא דכאן
 כיוונו לר' יחמאל בן יוסי וכו' כי הוא היה
 מדרוני מלכות ומשעם זה איחא בברכות
 כ"ו ר"י בן אלישע ירחג מן הפורענות
 אלא דכאן כיוונו לר' יחמאל בן יוסי וכו'
 כי הוא היה מדרוני מלכות ומשעם זה
 איחא בברכות כ"ו ר"י בן אלישע ירחג
 מן הפורענות אלא דכאן כיוונו לר' יחמאל
 בן יוסי וכו' כי הוא היה מדרוני מלכות
 ומשעם זה איחא בברכות כ"ו ר"י בן
 אלישע ירחג מן הפורענות אלא דכאן
 כיוונו לר' יחמאל בן יוסי וכו' כי הוא היה
 מדרוני מלכות ומשעם זה איחא בברכות
 כ"ו ר"י בן אלישע ירחג מן הפורענות
 אלא דכאן כיוונו לר' יחמאל בן יוסי וכו'
 כי הוא היה מדרוני מלכות ומשעם זה
 איחא בברכות כ"ו ר"י בן אלישע ירחג
 מן הפורענות אלא דכאן כיוונו לר' יחמאל
 בן יוסי וכו' כי הוא היה מדרוני מלכות
 ומשעם זה איחא בברכות כ"ו ר"י בן
 אלישע ירחג מן הפורענות אלא דכאן
 כיוונו לר' יחמאל בן יוסי וכו' כי הוא היה
 מדרוני מלכות ומשעם זה איחא בברכות
 כ"ו ר"י בן אלישע ירחג מן הפורענות
 אלא דכאן כיוונו לר' יחמאל בן יוסי וכו'
 כי הוא היה מדרוני מלכות ומשעם זה
 איחא בברכות כ"ו ר"י בן אלישע ירחג
 מן הפורענות אלא דכאן כיוונו לר' יחמאל
 בן יוסי וכו' כי הוא היה מדרוני מלכות
 ומשעם זה איחא בברכות כ"ו ר"י בן
 אלישע ירחג מן הפורענות אלא דכאן
 כיוונו לר' יחמאל בן יוסי וכו' כי הוא היה
 מדרוני מלכות ומשעם זה איחא בברכות
 כ"ו ר"י בן אלישע ירחג מן הפורענות
 אלא דכאן כיוונו לר' יחמאל בן יוסי וכו'
 כי הוא היה מדרוני מלכות ומשעם זה
 איחא בברכות כ"ו ר"י בן אלישע ירחג
 מן הפורענות אלא דכאן כיוונו לר' יחמאל
 בן יוסי וכו' כי הוא היה מדרוני מלכות
 ומשעם זה איחא בברכות כ"ו ר"י בן
 אלישע ירחג מן הפורענות אלא דכאן
 כיוונו לר' יחמאל בן יוסי וכו' כי הוא היה
 מדרוני מלכות ומשעם זה איחא בברכות
 כ"ו ר"י בן אלישע ירחג מן הפורענות
 אלא דכאן כיוונו לר' יחמאל בן יוסי וכו'
 כי הוא היה מדרוני מלכות ומשעם זה
 איחא בברכות כ"ו ר"י בן אלישע ירחג
 מן הפורענות אלא דכאן כיוונו לר' יחמאל
 בן יוסי וכו' כי הוא היה מדרוני מלכות
 ומשעם זה איחא בברכות כ"ו ר"י בן
 אלישע ירחג מן הפורענות אלא דכאן
 כיוונו לר' יחמאל בן יוסי וכו' כי הוא היה
 מדרוני מלכות ומשעם זה איחא בברכות
 כ"ו ר"י בן אלישע ירחג מן הפורענות
 אלא דכאן כיוונו לר' יחמאל בן יוסי וכו'
 כי הוא היה מדרוני מלכות ומשעם זה
 איחא בברכות כ"ו ר"י בן אלישע ירחג
 מן הפורענות אלא דכאן כיוונו לר' יחמאל
 בן יוסי וכו' כי הוא היה מדרוני מלכות
 ומשעם זה איחא בברכות כ"ו ר"י בן
 אלישע ירחג מן הפורענות אלא דכאן
 כיוונו לר' יחמאל בן יוסי וכו' כי הוא היה
 מדרוני מלכות ומשעם זה איחא בברכות
 כ"ו ר"י בן אלישע ירחג מן הפורענות
 אלא דכאן כיוונו לר' יחמאל בן יוסי וכו'
 כי הוא היה מדרוני מלכות ומשעם זה
 איחא בברכות כ"ו ר"י בן אלישע ירחג
 מן הפורענות אלא דכאן כיוונו לר' יחמאל
 בן יוסי וכו' כי הוא היה מדרוני מלכות
 ומשעם זה איחא בברכות כ"ו ר"י בן
 אלישע ירחג מן הפורענות אלא דכאן
 כיוונו לר' יחמאל בן יוסי וכו' כי הוא היה
 מדרוני מלכות ומשעם זה איחא בברכות
 כ"ו ר"י בן אלישע ירחג מן הפורענות
 אלא דכאן כיוונו לר' יחמאל בן יוסי וכו'
 כי הוא היה מדרוני מלכות ומשעם זה
 איחא בברכות כ"ו ר"י בן אלישע ירחג
 מן הפורענות אלא דכאן כיוונו לר' יחמאל
 בן יוסי וכו' כי הוא היה מדרוני מלכות
 ומשעם זה איחא בברכות כ"ו ר"י בן
 אלישע ירחג מן הפורענות אלא דכאן
 כיוונו לר' יחמאל בן יוסי וכו' כי הוא היה
 מדרוני מלכות ומשעם זה איחא בברכות
 כ"ו ר"י בן אלישע ירחג מן הפורענות
 אלא דכאן כיוונו לר' יחמאל בן יוסי וכו'
 כי הוא היה מדרוני מלכות ומשעם זה
 איחא בברכות כ"ו ר"י בן אלישע ירחג
 מן הפורענות אלא דכאן כיוונו לר' יחמאל
 בן יוסי וכו' כי הוא היה מדרוני מלכות
 ומשעם זה איחא בברכות כ"ו ר"י בן
 אלישע ירחג מן הפורענות אלא דכאן
 כיוונו לר' יחמאל בן יוסי וכו' כי הוא היה
 מדרוני מלכות ומשעם זה איחא בברכות
 כ"ו ר"י בן אלישע ירחג מן הפורענות
 אלא דכאן כיוונו לר' יחמאל בן יוסי וכו'
 כי הוא היה מדרוני מלכות ומשעם זה
 איחא בברכות כ"ו ר"י בן אלישע ירחג
 מן הפורענות אלא דכאן כיוונו לר' יחמאל
 בן יוסי וכו' כי הוא היה מדרוני מלכות
 ומשעם זה איחא בברכות כ"ו ר"י בן
 אלישע ירחג מן הפורענות אלא דכאן
 כיוונו לר' יחמאל בן יוסי וכו' כי הוא היה
 מדרוני מלכות ומשעם זה איחא בברכות
 כ"ו ר"י בן אלישע ירחג מן הפורענות
 אלא דכאן כיוונו לר' יחמאל בן יוסי וכו'
 כי הוא היה מדרוני מלכות ומשעם זה
 איחא בברכות כ"ו ר"י בן אלישע ירחג
 מן הפורענות אלא דכאן כיוונו לר' יחמאל
 בן יוסי וכו' כי הוא היה מדרוני מלכות
 ומשעם זה איחא בברכות כ"ו ר"י בן
 אלישע ירחג מן הפורענות אלא דכאן
 כיוונו לר' יחמאל בן יוסי וכו' כי הוא היה
 מדרוני מלכות ומשעם זה איחא בברכות
 כ"ו ר"י בן אלישע ירחג מן הפורענות
 אלא דכאן כיוונו לר' יחמאל בן יוסי וכו'
 כי הוא היה מדרוני מלכות ומשעם זה
 איחא בברכות כ"ו ר"י בן אלישע ירחג
 מן הפורענות אלא דכאן כיוונו לר' יחמאל
 בן יוסי וכו' כי הוא היה מדרוני מלכות
 ומשעם זה איחא בברכות כ"ו ר"י בן
 אלישע ירחג מן הפורענות אלא דכאן
 כיוונו לר' יחמאל בן יוסי וכו' כי הוא היה
 מדרוני מלכות ומשעם זה איחא בברכות
 כ"ו ר"י בן אלישע ירחג מן הפורענות
 אלא דכאן כיוונו לר' יחמאל בן יוסי וכו'
 כי הוא היה מדרוני מלכות ומשעם זה
 איחא בברכות כ"ו ר"י בן אלישע ירחג
 מן הפורענות אלא דכאן כיוונו לר' יחמאל
 בן יוסי וכו' כי הוא היה מדרוני מלכות
 ומשעם זה איחא בברכות כ"ו ר"י בן
 אלישע ירחג מן הפורענות אלא דכאן
 כיוונו לר' יחמאל בן יוסי וכו' כי הוא היה
 מדרוני מלכות ומשעם זה איחא בברכות
 כ"ו ר"י בן אלישע ירחג מן הפורענות
 אלא דכאן כיוונו לר' יחמאל בן יוסי וכו'

ספר תהלים בחלום (ט) יצפה לענוה משלי יצפה להבטה איוב ידאג מן הפורעניות
 (י) אליעזר אדם ערום בנגד בית קדשי הקדשים : הנכנס

הנכנס לבית הבטא לא יפנה מזרח ומערב אלא צפון ודרום לא יפרע כו' - כל דקן ליל וכן הוא בכרכות כ"א והכל נמי, הוי טעמא משום שלא ינהוג קלות ראש וכמבואר שם ויש ליישב גם כן הנכנס לבית הכסא לא יחזיר פניו לא למזרח ולא למערב ולא לצדדין וכו' שכל הגליון במקום ולא לצדדים דבניי גרים אלא לצפון ולדרום והוא המבואר שם ולא יפנה מזרח ומערב רק לפון ודרום וזהו דאמר כאן לא יחזיר פניו לא למזרח ולא למערב וכלומר כשהוא נפנה בנה"כס לא יחזיר פניו למזרח דא"כ יפנה הוא למערב ואם יחזיר פניו למערב מפנה הוא למזרח ומה שאמרו ולא לצדדים פי' נרדי דיהודה שאינן כנגד ירושלים ממזרח וכדמסיק בכרכות שם אליבא דחיק ופי"ו אינו מותר אלא לצפון ולדרום וא"כ היינו כך דבנ"א אלא לצפון ולדרום משא"כ למזרח ולמערב אסור אף הצדדים שאינן כנגד ירושלים: לא יפרע עצמו מעומד - כל זה שם פי"ב תניא אחר ר"פ פ"א נכנסתי אחרי ר"י לבה"כס ולמדתי ממנו ג' דברים למדתי שאין נפנין מזרח ומערב אלא לפון ודרום ולמדתי שאין נפרעין מעומד (היינו שלא יגלה ספת וטפחיים כמבואר שם ס"ג) ולמדתי שאין מקנחין בימין אלא

הכל על בנין אחר עס ד' חכמים וע"כ בגיה ג' דברים אמרו מיחה כו' ג' דברים אמרו חיים כו' ושיך ספיר פה שפחה תשכ מג' ג' דברים ומה דהולדו לחשוב עוד כהדיו ג' דברים אמרו חיים כו' ולכאורה הוא מוכן ממילא שהוא היפך מהדישא מג' דברים אמרו מיחה כו' אפ"ל דבאמת לא כל דבר שהוא טוב יהיה הפכו רע וכמו פזור לרשעים כו' הפכו ה"א שהוא טוב ע"ד חבור עלבים אפרים הנח לו ולהיפך חיים לרשעים רע להם והפכו ה"א שהוא לא טוב ע"ד הכתוב כי לא אחפון כמות הרשע ובאמת יש ג"מ גדולה בזה וד"ל: (יא) לא יחזיר אחריו לא למזרח ולא למערב אלא לצפון או לדרום - כפיין זה ה"א הנ"ל רק חיקון מעט וכ"י הבאתי בספרי ב"א ע"ש ונ"ל שלט"גב תנ"ג ט"ח כס כו' חשיב הכל מג' ג' דברים וכמ"ס בלוח הקודם וק' אל יפמוד אדם ערום כנגד בית ק"ק ולא יחזור אחריו לא למזרח כו' לחדל נחשבת כי הוא מטעם שמגלה פרומו כנגד בית ק"ק שהשכינה שם ולא יפרש פלגו מעומד הוא מטעם לניעות הנס שטומד ופניו לצפון או לדרום וכמו דבר הב"י ולא יקנה כו' הוא דבר בג' ובספס מסבא אה"כ בהדיו ואחר ח"י מפני שאוכל ושותה כה מחיל כל אהבה שהיא תלו' כו' וכן הוא בג"י וכן לפי נר"הג והדברים שכתב בפנים כיני כיני הוא בטעמא דכפרק בחרא ומכל אהבה עד סוף הפרק הוא ג"כ ג' דברים כל אהבה כל מחלוקת כל כוסיס: (יב) בה ג' דברים קשין להשמיש המטה הבא מן הררך והעומר מלפני הספר והעומר מלפני החולי והוצא מבית האסורים - כל המקבל (יג) עליו ד' דברים מקבלין אותו להיות חבר אינו הולך לבית הקברות ואינו מגדל בהמה רקה ואינו נותן תרומה לכהן עם הארץ ואינו עושה טהרות אצל עם הארץ אוכל חולין בשדה ר' יהודה בן תימא אומר הוי עו כגמר וקל כגשר ורץ כצבי וגבור כארי לעשות רצון אביך שבשמים - ה"א (יד) אהוב מן השמים ודרוש של כל המצות ואם עשית לחברך רע קימעה ידא בעיניך הרבה ואם עשית לחברך טובה הרבה יהא בעיניך קימעה

בשאל ורע דחשיב כאן ד' דברים דטעמן בכדי שלא ינהוג קלות ראש ולהבי הביאור אלו הדברים בכלל ח' אל יפמוד אדם ערום כו' הנכנס לבה"כס ג' לא יפרע עצמו ד' לא יקנה ובכל אלו שיך למדתי שהוא משום קלות ראש ורק כמה שאמר ולא יקנה כו' לכאורה אין להבין מאי קלות ראש שייך בכאן והוא באמת אשר אמרו בכלל ומ"מ אמרו לא יקנה כו' וכלומר מאי קלות ראש שייך בזה הדבר ומסיק משום שמראין בה ד"ת או מפני שאוכל ושותה כה וע"כ אין ראוי שיקנה בה ואם קינה בה שפיר הוי קלות ראש ומה שג"ע בזה הוא מה דחיתא בכרכות שם כתנאי רבי אליעזר אומר מפני שאוכל בה רבי יהושע אומר מפני שכותב בה ר"ע אומר מפני שמראה בה טעמי תורה: ושותה בה ר' רבירם קשין לחשמיש כו' המסודר בפרקין דלקמן בספרי ה"ס אחר ח"י לונן בנ"י ג"ל דל"ל כאן כי שם הולך ומבאר רק הפנינים של ג' דברים משא"כ בפרק זה מבואר כל הפנינים של ד' דברים: הבא מן הררך - בניטין ע' הבא מן הררך ושימש אויבין לי בניס ויסיקין הבא מנ"כסם ושימש הויין ליה בניס נכפין שימש מטמו מעומד אוחזתו עינת ועוד שם עיין עליהם ובפר"שי וכו' וכו' דחשיב אלו הדי דברים וווקא משום דטעם אחד להם דהבא מן הררך קשה מפני שהדרך מהיש כמו של אדם וכדכתיב פנה בדרך כתי והעומד מלפני הכפר ג"כ משום דהתורה מחמת כתי של אדם וע"כ נקראה תושי' והעומד מלפני החולי ג"כ מחמת כתי של אדם משום דכתי יתן אל לבו ובפרס אס נאמר דקאי על האדם בעלמו שטמא מחלי וכן ביולא מבית האסורין בודאי כותו טעם מחמת בעיותא דברול ונחושא בזה נפשו ועוד דלא עדיף טרדי מן הבא מן הררך וע"כ אין ראוי להם לשמש מחמת חיקף אחרי הדברים האלו כי גם שכבת זרע הוא כה הגוף ומאור העינים וכל זמן שחלל ביותר הגוף כלה וחיוו אובדים עד שאמרו חכמי הרופאים אחד מחלק מת משארי חולאי' וכולם מהים מרוכ תשמיס וכמו שמבואר בש"ס ח"א כו' ר"מ ופי"ב באלו דבללו הכי טעם כחן אזי טרדי לריבין להזהר ביותר להתרחק מתשמיס עד שיתחזק כחן מעט: כל המקבל עליו ד' דברים כו' - גם זה מסודר בט"י בפרקין דלקמן ונ"ל לסדר אותם בפרקין זה מטעם המבואר לעיל: להזהר חבר - כלומר להיות נאמן על הסומאה ועל הסברה ויהיו בנדיו ומשקיו טהורין ואפילו ס"ח אינו נאמן עד שיקבל עליו דברי חבירות כמבואר בדמאי פרק ב' ושם בהר"ע ובתנ"ס ובמסכת בכורות למיד שם כר"שי בשם התוספתא המקבל עליו להיות חבר לא יטמא למתים ואינו נותן תרומה ומעשר לכהן ע"ה ואינו עושה טהרות אלא פיה אוכל חולין כטהרה ומעשר מה שהוא אוכל ומה שהוא קונה ומה שהוא שוכר והנה כאן לא חשיב רק ד' דברים וחולי דחירי כאן מה"ח שהוא בכלל נאמן על המעשרות כי אין ת"ח שליח מה"י דבר שאיט מסוקן ורק לענין טוהאה וטהרה לריך לקבל עליו דברי חבירות וכי הוא זה דחשיב בכלל ח' אינו הולך לבית הקברות וזה שלא יטמא למתים המבואר בדמאי שם בדברי ר' יהודה ב' ואיט מגדל כהמה דקה וזה ג"כ מבואר שם בדברי ר"י ג' ואינו נותן תרומה לכהן ע"ה המבואר כר"שי שם בשם החוספתא והוא מפני שחשוד לחלול בטומאה ד' ואינו עושה טהרות אלא פיה אוכל חולין כטהרה המבואר שם וכלומר הגם ע"ה הוא אוכל חולין כטהרה אע"פ לא יטמא אלא טהרות כי סן וחולי יעב בו ע"ה בבנדיו ובגדי ע"ה מדרס לפרושים מפני שהוא ע"ה ואינו יודע אף להזהר ולהשמר א"ס ובגדיו מכל טומאה ושאלו דברים שחשבו שמה אפשר שהם בכלל אלו: הוי עו כגמר כו' - גם זה מסודר בט"י בשפרי בש"ס בפרקין דלקמן ונ"ל לסדר אותן כאן מטעמים דלעיל כי אחר ג"כ ד' דברים ח' הוי עו כגמר כו' וקל כגשר ג' ורץ כצבי ד' וגבור כארי ומה דמסיק עוד לעשות רצון אביך שבשמים קאי על כל אחת מאלו הדברים: ה"א אהוב מן השמים כו' - גם זה מסודר בט"י בפרקין דלקמן ונ"ל לסדר אותן ככאן כי חשיב גם כזה ד' דברים ח' אהוב מן השמים הדרוש של כל המלות וכמו שח' מפני שח' אפשר לקיים שארי מלות עמה בפועל וכמו מלות החלטים בארץ וכדומה

במהל ורע דחשיב כאן ד' דברים דטעמן בכדי שלא ינהוג קלות ראש ולהבי הביאור אלו הדברים בכלל ח' אל יפמוד אדם ערום כו' הנכנס לבה"כס ג' לא יפרע עצמו ד' לא יקנה ובכל אלו שיך למדתי שהוא משום קלות ראש ורק כמה שאמר ולא יקנה כו' לכאורה אין להבין מאי קלות ראש שייך בכאן והוא באמת אשר אמרו בכלל ומ"מ אמרו לא יקנה כו' וכלומר מאי קלות ראש שייך בזה הדבר ומסיק משום שמראין בה ד"ת או מפני שאוכל ושותה כה וע"כ אין ראוי שיקנה בה ואם קינה בה שפיר הוי קלות ראש ומה שג"ע בזה הוא מה דחיתא בכרכות שם כתנאי רבי אליעזר אומר מפני שאוכל בה רבי יהושע אומר מפני שכותב בה ר"ע אומר מפני שמראה בה טעמי תורה: ושותה בה ר' רבירם קשין לחשמיש כו' המסודר בפרקין דלקמן בספרי ה"ס אחר ח"י לונן בנ"י ג"ל דל"ל כאן כי שם הולך ומבאר רק הפנינים של ג' דברים משא"כ בפרק זה מבואר כל הפנינים של ד' דברים: הבא מן הררך - בניטין ע' הבא מן הררך ושימש אויבין לי בניס ויסיקין הבא מנ"כסם ושימש הויין ליה בניס נכפין שימש מטמו מעומד אוחזתו עינת ועוד שם עיין עליהם ובפר"שי וכו' וכו' דחשיב אלו הדי דברים וווקא משום דטעם אחד להם דהבא מן הררך קשה מפני שהדרך מהיש כמו של אדם וכדכתיב פנה בדרך כתי והעומד מלפני הכפר ג"כ משום דהתורה מחמת כתי של אדם וע"כ נקראה תושי' והעומד מלפני החולי ג"כ מחמת כתי של אדם משום דכתי יתן אל לבו ובפרס אס נאמר דקאי על האדם בעלמו שטמא מחלי וכן ביולא מבית האסורין בודאי כותו טעם מחמת בעיותא דברול ונחושא בזה נפשו ועוד דלא עדיף טרדי מן הבא מן הררך וע"כ אין ראוי להם לשמש מחמת חיקף אחרי הדברים האלו כי גם שכבת זרע הוא כה הגוף ומאור העינים וכל זמן שחלל ביותר הגוף כלה וחיוו אובדים עד שאמרו חכמי הרופאים אחד מחלק מת משארי חולאי' וכולם מהים מרוכ תשמיס וכמו שמבואר בש"ס ח"א כו' ר"מ ופי"ב באלו דבללו הכי טעם כחן אזי טרדי לריבין להזהר ביותר להתרחק מתשמיס עד שיתחזק כחן מעט: כל המקבל עליו ד' דברים כו' - גם זה מסודר בט"י בפרקין דלקמן ונ"ל לסדר אותם בפרקין זה מטעם המבואר לעיל: להזהר חבר - כלומר להיות נאמן על הסומאה ועל הסברה ויהיו בנדיו ומשקיו טהורין ואפילו ס"ח אינו נאמן עד שיקבל עליו דברי חבירות כמבואר בדמאי פרק ב' ושם בהר"ע ובתנ"ס ובמסכת בכורות למיד שם כר"שי בשם התוספתא המקבל עליו להיות חבר לא יטמא למתים ואינו נותן תרומה ומעשר לכהן ע"ה ואינו עושה טהרות אלא פיה אוכל חולין כטהרה ומעשר מה שהוא אוכל ומה שהוא קונה ומה שהוא שוכר והנה כאן לא חשיב רק ד' דברים וחולי דחירי כאן מה"ח שהוא בכלל נאמן על המעשרות כי אין ת"ח שליח מה"י דבר שאיט מסוקן ורק לענין טוהאה וטהרה לריך לקבל עליו דברי חבירות וכי הוא זה דחשיב בכלל ח' אינו הולך לבית הקברות וזה שלא יטמא למתים המבואר בדמאי שם בדברי ר' יהודה ב' ואיט מגדל כהמה דקה וזה ג"כ מבואר שם בדברי ר"י ג' ואינו נותן תרומה לכהן ע"ה המבואר כר"שי שם בשם החוספתא והוא מפני שחשוד לחלול בטומאה ד' ואינו עושה טהרות אלא פיה אוכל חולין כטהרה המבואר שם וכלומר הגם ע"ה הוא אוכל חולין כטהרה אע"פ לא יטמא אלא טהרות כי סן וחולי יעב בו ע"ה בבנדיו ובגדי ע"ה מדרס לפרושים מפני שהוא ע"ה ואינו יודע אף להזהר ולהשמר א"ס ובגדיו מכל טומאה ושאלו דברים שחשבו שמה אפשר שהם בכלל אלו: הוי עו כגמר כו' - גם זה מסודר בט"י בשפרי בש"ס בפרקין דלקמן ונ"ל לסדר אותן כאן מטעמים דלעיל כי אחר ג"כ ד' דברים ח' הוי עו כגמר כו' וקל כגשר ג' ורץ כצבי ד' וגבור כארי ומה דמסיק עוד לעשות רצון אביך שבשמים קאי על כל אחת מאלו הדברים: ה"א אהוב מן השמים כו' - גם זה מסודר בט"י בפרקין דלקמן ונ"ל לסדר אותן ככאן כי חשיב גם כזה ד' דברים ח' אהוב מן השמים הדרוש של כל המלות וכמו שח' מפני שח' אפשר לקיים שארי מלות עמה בפועל וכמו מלות החלטים בארץ וכדומה

מ"ח מדין שמוסק בלימוד אוחה מזה לשמה היינו על כוונה ששכח כל לקיים אוחה מזה יקיים אזי נעלה עליו הכתוב מטה כאלו
כבר קיים אוחה מזה כפוטל ממש וכאשר מלאשים כואה הורעסך בפרק כ"ב הכט ימין וראה ואח שאלהבה נפשי מלאהי שבאמת פי' כן בספר
א"ח ב' ואם עשית לחבדך רע קימעת כו' ג' ואם עשית לחבדך טובה הרבה כו' ד' ואם עשית לך חבדך טובה קימעת ומה שנמלא עוד כטוי
בין ב' חלוי לבנה אם עשית לך רעה רבה יהא בעיניך קימעת ג"ל דלא גרסינן ויש להביא ראוי ממעלי ג' שנאמר קם אל הריב עם הדם חכם
אם לא נמלך רעה דמשתע אבל אם

גמלך רעה מותר לריב עמו ומכשכ
אם עשה לו רעה רבה וע"ש ברש"י
וכאם שנגרום זה והוא מפני שמת
חסדות שטו כאן לריבין אטו לחשוב
הד' דברים בדרך זה והיינו מה
שנאמר מקודם הוי טו ט' הוא הכל
דבר אחר דברי הכל לעשות דלון
אכ"כ שבשמים ב' אהוב מן השמים
הדרוש של כל המלות ג' עביהו
למכירו הן רע קימעת הן טובה
הרבה ד' עשיית חסדו לו הן רע
הן טוב : שפ"ג ה' . גם זה מסודר

קימעת ואם עשה לך חבדך טובה קימעת יהא בעיניך הרבה (אם עשה לך
רעה רבה יהא בעיניך קימעת) . ספוג וקנקן זפותה אלו ת"ח . משפך
ושפופרת אלו הרשעים . הוי כנוד שאין בו פתח להכניס בו את הרוח . הוי
למוד לקבל את הצער והוי מוחל על עלבונך . דברים העשויים וגנויים אלו הן
אוהל מועד וכלים שבו וארון ושברי לוחות וצנצנת המן והמטה וצלוחית
של שמן המשחה ומקלו של אהרן שקדיה ופרחי' ובגדי כהונה ובגדי כהן
משיח אבל מכתשת של בית אבטינים שלחן ומנורה ופרוכת וציץ עדיין מנודין
(י') ברומי מעשה ברבי מרפון שישב ושנה לתלמידים ועברה כלה לפניו צוה
עליה והבניסה לתוך ביתו ואמר לאמו ולאשתו רחצוה וסכוה וקשטוה ורקרו
לפניה

כטוי בפרקין דלקמן ונ"ל לסדר אותן ככאן כי גם כזה משיב ד' דברים א' ספוג וקנקן זפותה כי ספוג הוא קטופת אה הכל
וכלומר שהבנתו טוב כי יש לו לב מבין דברי קמחים ומידותם וקנקן זפותה שיש לו זכרון ודברי חכמים שמורים בלבו ואינו שוכחם
וזכו דמסיק אלו ס"ח משא"כ משפך ושפופרת והיינו ששוכח מה שלומד וקולט רק רע כל היום וכאשר מלפנים נליתו בכחוב כי ישרים דרכי ה'
לדיקים ילכו עם ופושעים יכשלו עם והיו דמסיק כאן אלו הרשעים וכל זה נחשב לאחד ב' הוי כנוד שאין בו פתח להכניס את הרוח וכלומר
שלא יכניסו הת"ח באזניהם את הרע מפני שנמשלו לספוג ולקנקן זפותה ואם יכניסו באזניהם את הרע ח"ו בודאי יבואו לידי חלקה ג' הוי למוד
לקבל את הצער כי קי הוא דרכה של תורה פה במלת מלל ומיס במטורה השמה ועל הארץ חישן וחיי לער מחיה ט' ד' והוי מוחל על
עלבונו כי אין לדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא ימאח וכמה שאלם מודד בה מודדין לו וא"כ ימחול לו הקביה ג"כ כרוב רחמיו ומסדיו על
עלבונו וא"כ משיב גם כזה ד' מדות שאלל ת"ח ורק מבין שאמר ספוג וקנקן זפותה אלו ת"ח אחר גם כן הדיק שמשפך ושפופרת אלו הרשעים
ועוד מפני שבאמת הם ד' מדות בתלמידים משיב אותן והיינו שנים אלל ת"ח לדיקים ושנים אלל רשעים וכאמת אלו שני המדות שאלל ת"ח
לדיקים נחשבים לאחד לענין מה שמבאר שוד וכאשר בארתי : דברים העשויים וגנויים כו' . גם זה הוא מסודר ככ"ו בפרקין דלקמן ונ"ל
לסדר אותן ככאן ומשום דשם לא שייך דלא משיב שם רק הענינים של ג' דברים והגם שלכאורה גם בפרק זה לא שייך דהא לא משיב ככאן רק
הענינים של ד' דברים וזוה משיב באמת כמה דברים אפשר משום סיפא נקוט כאן והוי דמסיק אבל מכתשת כו' וזוה לא משיב רק ד'
דברים א' מכתשת של בית אבטינים ב' שולחן ומנורה דכן משמעות לשונם מדלל קאמרי ושולחן ומנורה הכל ברא"י מוסף וכמו בכל איק
אלא רכאו לאשמועינן דשולחן ומנורה למדח נחשבין ואם כן לא יהיה אלל ד' דברים ג' ופרוכת ד' וציץ אך דל"ע אחאי באמת נחשבין שולחן
ומנורה למדח ונ"ל דחשבו ככאן ד' מיני כלים שולחן ומנורה הם כלים שהיו באהל מועד למדח ופרוכת שהיה במקום שאל וכומו שחפורש
בשמות כו' והכדילה הפרוכת לכס בין הקדש ובין קדש הקדשים או שהוא הפרוכת שהיה במקדש שני במקום אמה טרקסין שבמקדש ראשון
נחשב בפ"ע ולין הוא מבגדי כה"ג שנשא על מלחו נחשב בפ"ע ומכתשת של בית אבטינים הגם שהוא כלי כמו שולחן ומנורה נחשב בפ"ע משום
דשולחן ומנורה היה בהיכל דוקא מקום מעמד משא"כ המכתשת ומה גם שאינו ראוי להחשב עם הכלים שעשה בללאל ע"י לויי הקב"ה וא"כ
שפיר חשבו ד' מיני כלים : אהל מועד וכלים שבו כו' . ביומא ל"ב ובבוריות י"ב ובכרייתוה ה' איתא משנגז ארון נגזו עמו לללנת המן
וללוחית של שמן המשחה ומקלו של אהרן שקדיה ופרחיה וחרגו שנגרו פלשתים דורון לאלהי ישראל שנאמר ואת כלי הזה אשר הבינחתם לו
אשם תשימו בחרגו מלדו וגו' ופרש"י אלמא גבי ארון היה קאי וממילא שמעינן דטמו נגזו ועל הארון גופא שנגזו ילפינן שם מן הכתוב בדר"ה
ל"ה ויאמר ללויים המכינים ככל ישראל הקדושים לה' חנו את הארון הקדש בבית אשר בנה שלמה בן דוד וגו' ופרש"י והא היה קאי אלל גזוה
הוא ואיתא שם עוד ואמר ר"א אהיה שמה ואהיה דורות דורות ואהיה משמרה משמרת ופרש"י איתא שמה שמה כתיב בארון אשר אועד
לך שמה (שמות ל') וכתיב בללנת המן ותן שמה מלא העומר (שם ט"ו) ואהיה ללוחית מללנת המן דורות דורות כתיב בללנת המן למשמרת
לדורותיכם וכתיב בללוחית שמן משחת קדש יהיה זה לי לדורותיכם (שם ל') ואהיה מקלו של אהרן מללנת המן למשמרת דכתיב ביה
למשמרת לאום לבני מדי (במדבר י"ז) עכ"ל וזוה חבין מה דחשבו כאן אהל מועד וכלים שבו כי באהל מועד נמי מבוחר בכחוב (שמות כ"ט)
פחה אהל מועד לפני ה' אשר אועד לכס שמה ואהיה שמה שמה ומה דחשבו ככאן בגדי כהונה היינו בגדי כה"ג וגמרא ערוכה היא בכרייתוה
שם לדברי חיק וילוף מסכתוב (ויקרא ט"ז) וכשט את בגדי הכד אשר לבש בבואו אל הקדש והניחם שם מלמד שטעונים גיזוה ואלה שפיר
דחשבו אחר כך ובגדי כהן משיח דאם כאלמ דבגדי כהונה קאי על סהם בגדי כהונה אף של פגמי כהונה גם בגדי כהן משיח בכלל ובגדי כהן
משיח אפשר דילפו מהכתוב (שמות מ') והיתה להיות להם משחתם כהונה עולם לדורותיכם וילוף מללנת ומללוחית ומה דחשבו שבדי לוחות
כאן אפשר דילפו מהכתוב (דברים י') אשר שברת ושמתם בארון ודרשו רז"ל בזבחים י"ד ובמנחות ג"ג מלמד שאף שבדי לוחות מונחים בארון
ושם בדברים נאמר עוד ואשים את הלוחות בארון אשר עשיתי ויהיו שם וגו' והאי ויהיו שם קאי על שבדי לוחות וכמ"ל בפרק ב' וא"כ יליף שם
מארון או משחתם מדין שהיו מונחים בארון נגזו עמו ומה דלא חשבו הלוחות בעלמך משום דזה בלתי ספק שבכלל ארון הם מדין מונחים
בארון ורק דזה גופא מילתא אגב אורחיה קמ"ל הכא כמה שאמרו ושבדי לוחות שגם שבדי לוחות היו מונחים בארון כדדרשו רז"ל בזבחים
ובמנחות שם ורק מה דחשבו והמטה לכאורה לא ידעתי דבר מסיבן למדו זה ואפשר דילפו זה זה כתוב במטה מה זה צירך (שמות ד')
ובללוחית כתיב שמן משחת קדש יהיה זה לי לדורותיכם אך עדיין ל"ע מה שהעירנו בזה הרב מוח' למח סב"ל לנדח מוילגח דהכא חשבו
מקלו של אהרן והמטה לפני דברים ובמסכת כלים של בהמ"ק הגדפם בסוף מדרש אגדת בראשית איהת רק המטה לחוד ובבאור משפן מים
לר' למח סב"ל במס' הנ"ל כי וז"ל המט' זה מקלו של אהרן דקחשי' ביומא ל"ב וכן הובא בילקו' (תהלי ק"י) מטה עוזך וגו' איזה מטה כו' והוא
המטה שהיה ביד משה ומטה האלחים בידו והוא המטה שהיה ביד אהרן וישלך אהרן את מטהו והוא המטה כו' עד שחרב בהמ"ק ונגזו עכ"ל
ול"ע . אבל לפי מה שמלאחי ברכה במדבר פרשה י"ח ומטה אהרן י"ח הוא המטה שהיה ביד יהודה שנאמר ומטך אשר ובידך וי"ח הוא
המטה שהיה ביד משה וממלחו פרת שנאמר והגה פרת מטה אהרן ואית דאמרי נטל משה קורה אחת ותחכה לשנים עשר כו' ע"ש למלא
דפלוגהא דרבוהא הוא ואפשר שסוגיא דהכא ובמסכת כלים של בהמ"ק סוכרים כו"א דהוא המטה שהיה ביד יהודה או סוכרי' כאית דאמרי
שנטל משה קורה אחת וכו' ומה דלא חשבו ככאן ארגו שנגרו פלשתים אפשר דלא חשבו רק אלו דנגזו מפני קדושתן יסירה שהיה בהן ומה
דלא חשבו ההם אהל מועד וכלים שבו והמטה ובגדי כהונה ובגדי כהן משיח אפשר דלא חשבו שם רק אלו הדברים שעגזו עם הארון
וכדמשמע הלשון דשם משנגזו ארון נגזו עמו לללנת המן כו' משא"כ שארי הדברים דחשבו הכא נגזו בזמנים אחרים ורק שבדי לוחות דלא
חשבו החם לכאורה קשה ואפשר משום דמילתא דפשיטא הוא אללם וכמו הלוחות בעלמך דלא חשבו לא החם ולא כאן : מעשה בר"ט כו' .
גם זה הוא מסודר ככ"ו בפרקין דלקמן ונ"ל לסדר אותן ככאן כי גם כזה משיב ד' דברים א' רחלנו ב' סוכה ג' קשטוה ד' רקדו לפני ואיירי
כאן שיהיה לה כל זכרה וע"כ לא בטל בעלמך ממענתו לעמוד ולשפן בפניה ורק שזיה לאמו ולאשתו וטיין מזה לשיל בפרק ד' בטה"ג שם בספרי

וכי זכור אתי שפיר שהטיוצו אשר דברו אמר יפה עשה בו ולא אמרו אמר ליה יפה עשה בו ולפי' תי עשה אשר אמר ליל בחסד שח"מ
 חסד בעי' ולירי חסד השן בלשון הוי לנכח כי נוכח ה' דרכי איש ומלא כל הארץ כבודו : שהנתי ד"ה והייתי מחסד בדברים בפלים .
 אפשר דהוא מה שקרא אותו ריקה ואלו היה לך שחבב רחמים בו כי לא היה לו להוכיחו רק בדברי ריבוי וכמו שאמר החכם האמיתי במשלי
 י"ג מוסר ה' בני אל סמאם ואל תקין בתוכחתו כי אם אשר יאהב ה' יוכיח וכאז את בן ידלה או שלא היה לו להוכיחו כלל מדיון שכבר שמע
 שאמר גידופין לפני הקב"ה כו' לך

וכתיב גם כי יוסר לך לוקח לו קלון
 כו' אל תוכיח לך כו' ואפשר לבאר
 נמי דהוא אמר יפה עשה לי כו' קאי
 על אותו אדם החולה ורק שקלדו כאן
 במקום שהי' להם להאריך כי בלתי
 ספק כשהביב לרשכ"י כאמור הוכיח
 רשכ"י עוד להאדם החולה ונתוכח
 עמו בדברים כהנה וכהנה ועד
 שקיבל אח"כ תוכחתו של רשכ"י וקיבל
 מעטה היסורין באהבה רבה ומור
 בתשובה ואמר יפה עשה לי וכו' ועפ"י
 נראה ג"כ שלא אמרו אמר ליה יפה
 עשה רק אמר כחסד מדיון שקאי על
 אותו אדם בעלמו ורק מפני שהוא
 אחריה אחרת אחרי שקיבל תוכחת
 רשכ"י אמרו עוד הפעם אמר או
 מחמת שלא אמר זה לרשכ"י רק שנתן
 חודה להשי' ולפי' סי' עשה בקמ"ץ
 חסד בעי' ותחת הש"ן בלשון עבר
 לכסתר : ברשב"א שבא מסגדל
 עירי בתענית ב' איהא רבניש קנא
 ממגדל גדור וטוד כמה שיניש :
 ומסייל על שפת הים . שם איהא
 ומסייל על שפת הכנרת ושמה שמה
 גדולה והיתה דעתו גסה עליו מפני
 שלמד תורה הרבה : ראה אדם
 אחד . שם איהא נודמן לו אדם אחד
 וכח רש"י יש ספרים שכתוב בהן
 אליהו זכור לטוב והוא נכסין
 להוכיחו שלא ירגיל בדבר פכ"ל
 ובמכתב ד"ה פרק ב' איהא ומלא
 אדם אחד וטוד כמה שיניש :

בטלים . מעשה בר"ש בן אלעזר שבא
 ממגדל עיר מבית רבו והיה רוכב על החמור
 ומסייל על שפת הים ראה אדם אחד שהיה מבווער
 ביותר אל ריקה כמה מבווער אתה שמא כל בני
 עירך מבווערין כמותך אל מה אעשה לך לאומן
 שעשאני ואמו' לו כמה מכו' כלי זה שעשית כיון
 שידע ר"ש שחטא ירד מן החמור והיה משתטח
 לפניו אל נענית לך מחול לי אל איני מחול
 לך עד שתאמר לאומן שעשאני כמה מבווער
 כלי זה שעשית (ב) רץ אחריו שלשה מילין
 יצאו אנשי העיר לקראתו אמרו לו שלום עליך
 רבי ומור אמר להם למי אתם קוראין רבי אמרו
 למי שמסייל אחריך אמר להם אם רבי זה אל
 ירבו כמותו בישראל אמרו לו חס ושלום מה
 עשה לך אמר להם כך וכך עשה לי אמרו לו
 אעפ"כ מחול לו אמר להם הריני מחול לו ובלבד
 שלא יהא רגיל לעשות כך . אותו היום נכנס
 ר"ש לבית המדרש הגדול שלו ודרש לעולם
 יהא אדם רך בקנה ולא יהא קשה כארו מה קנה
 זו כל הרוחות באות ונושבות בו הולך ובא
 עמהם דמטו הרוחות חזר הקנה עומד (ג) במקומו לפיכך וכה קנה ליטול ממנו
 קולטום לכתוב בו ספר תורה אבל ארו אינו עומד במקומו אלא כיון שנשבה
 רוח דרומית עוקרתו והופכה על פניו ומה כופו של ארו באין עליו סתתין ומסתתין
 אותו ומסבבין ממנו בתים והשאר משליכין אותו לאור מבאן אמרו יהא אדם
 רך בקנה ואל יהא קשה כארו שלשה דברים (ד) נאמרו בבני אדם הגותן צדקה
 תבא עליו ברכה והמלוה טוב ממנו (ה) הגותן למחצה ולפותר זהו למעלה
 מכול . שלש מדות בת"ח שואל ומשיב חכם
 שואל

לסיקן בלשון : (ב) והיה מסייל
 אחריו כו' . הגי' והיה מסייל במקום
 רך דכן הוא הלשון בתענית כ' וכן
 משמע ממה דמסיק לקמן אל' למי
 שמסייל אחריך : (ג) עומד במקומו
 ולא עור אלא שובה קנה בו : הגיה
 ולא עוד כו' במקום ולפיכך וכה טו'
 דמכיון שמפסיק בתי' מה קנה כו' לא
 שייך כלל לשון לפיכך ובתענית שם
 איהא רק לשולם יבי אדם רך בקנה
 ואל יבי קשה כארו שם נאמר תיקף
 ולפיכך . וכה קנה כו' וע"כ מקודם
 שם שנאמר שם ג"כ משני קנה וחלו
 איהא בלשון ולא עוד ע"ש : (ד) נאמרו
 בנתינו צדקה הגותן טו' . הגיה בטחני
 לדקה במקום ככ"ה דהלא לא על כלל
 ב"ה נאמרו רק על הכרידים אשר ה'
 קורא . ובאמת כל אלו הג' לדקה
 יחשב : (ה) הגותן למחצה שכר .
 ובני' היה כתוב מחצה מתותר וזה לא
 שייך כלל ובניא למחצה ולמותר ג"כ
 לא יתכן למי

ריקה כמה מבווער אתה שמא כו' . כי באמת חזינו ארן מגדלת אנשים שמורים כמו מדינת כוש וכדומה יש מקומות אנשים
 מכווערים אך עזה האדם היה מכווער ביותר כמבואר כאן ושם אשר אין שום סכרה לומר שכל בני עירו כך הם אלא ודאי שממשו
 נרמו לו להיות מכווער כל כך וע"כ קרא אותו ריקה אמר לו ג"כ שמא כל בני עירך מכווערים כמותך במתי' וע"כ כשיב לו מה אעשה
 בו וכלותי ונדואי שאיני שום אשמה בזה כי מעשי אינם גרועי' חלילה ממעשי כל בני עירי וע"כ לך לאומן שעשית ואמרו לו כו' ושם בתענית
 איהא בזה כו' אל איני יודע אלא לך ואמרו כו' יש לבאר ג"כ כך שאמר לו איני יודע שום אשמה בזה ככ"ל וע"כ בח"ה מהרש"א ולפי נוסחת
 ד"ה שם אל ריקה כמה מכווערין בניו של אברהם אבינו כו' אי אפשר לבאר כמו שביאר מהרש"א בשם ענין וחזון ורק כאשר בארתי והוא
 משום דכל ישראל פריכים זה בזה שחמד יוכל להכריע במשאו ומשני טעלה בדעתו של רשכ"א שמעשו הרעים נרמו לו שהוא מכווער
 ביותר ע"כ אמר לו ריקה כמה מכווערין במעשיך בניו של אברהם אבינו היינו כלל ישראל : איני מחול לך עד שהאמר בו .
 כלומר אם האמר להאומן כך והוא ימחול לך איני גס אתי מחול לך כי בודאי דבר זה שאמרת גנאי הוא להאומן יותר משני :
 רץ אחרי ג' מילין . ובלומר שלא היה מסייל עוד בשמחה ובנסות הרוח כדרך שמטיילין ורק שרן אחרי להחמין לו ולקקש מאתו על ככה
 שימחול לו ושם כמה ד"ה איהא הגירסא הך אחריו וכן ג"ל עיקר כי כבר ירד מפל החמור ורק שהלך ברגליו ומאחריו דרך הכנסה ואפשר
 דזה רמזו כאן כתי' רן אחריו וכלומר שהיה מכניס א"ע לפניו בדברי ריבוי והלך רק אחריו והיה האדם לילך לשני להראות שהוא
 סגוד ממנו כי בן דרך שהגדול ילך בראש : למי שמסייל אחריך . דרך המטיילים לילך לאש לאש ויש טיול לשמחה . ויש טיול מחמת כבוד
 ושלמות ואם הולכים בני אדם לטייל לשמחה דרכן לילך באוה ברוחם בדרך והסולכים אחריהם הוא מחמם שפלות ולנהוג כבוד בדאגנים
 הסולכים לפניהם להראות שהמה הגדולים וזהו אשר אמרו לו למי שמטייל אחריך ולהביטו להאדם ההוא כמה חסיד ועניו היה רשכ"א שמסייל
 אחרי האדם ההוא : כך וכך עשה לי . ככל לשון ג"ל דה"ק שהי עבירות עשה ה' דלח היה לו להחזיק טובה לעצמו להיות דעתו גסה עליו
 על שלמד תורה הרבה כי לך נולד ועוד מה שביזה אותו וקרא לי ריקה וכו' : ובלבד שלא יהא רגיל לעשות כך . כלומר למסוק בדברים
 בפלים כמו לטייל ולהיות דעתו גסה עליו אלא יבא ממיד עמל בטורה ולא יתעסק בדברי בטלה ומחילא שלא יבא לבוזה לשום אדם וע"כ
 הכיאו זה המעשה ככאן וכעין זה מלאתי בח"ה מהרש"א שכחב דלכארה הכי כתי' ליה למימר ובלבד שלא יעשה כן אכל מלשון שלא יבא
 רגיל כו' משמע דלפעמים יעשה כן ויש לומר דה"ק ובלבד שלא יהא שושה דבר המרגיל אותו לעשות כן דהיינו שלא יהא דעתו גסה שהוא
 מרגילו לעשות כן לשפר בגמיה בני אדם כמו שעשה ואמר כמה מכווער כו' ע"ש : רוח דרומית . היא הנוסחא העיקרית והיא הרוח החזקה
 מכל הרוחות המבואר בניטין ל"א ובכ"ב כיה ומאשר כבר הודעתך בפרק ז' וכל שנספרי הש"ס על הנליין רוח נפוניה לא שייך כלל דהא
 היא המנשכת עם כולן והיא הנוחה וקלה מטולן ובדואי שאין לה כח לעקור הארו אשר בלבנון אך לפי מה דהבאמי לך שם בשם האמר הג"א
 שכל הנליין נטון מאוד והיא העקרית : באין עליו סתתין . משום דארו קשה כאבן אמרו אללו זה הלשון : ומסבבים סמנו בתים . והיינו
 שפושין ממנו קורות הבית משיב שהן חזקין מאוד ויכולים לקבל כובד כגג : ג' דברים נאמרו בב"א . כלומר במדות בני אדם זה ע"ש זה :
 המלוה טוב ממנה . מפני דמלוה בין לעניים ובין לעשירים ועוד דלדקה בודאי לא יתן רק מעט משא"כ הלוואה ועוד דלדקה פן ואולי יחבייש
 העני לקבל הימנו משא"כ דרך הלוואה : הגותן למחצה ולפותר . כלומר הגותן משות למחצה שכר או למותר היינו לשלים או לרביעי זהו
 למעלה מכולן ומפני דאף בהלוואה יצרו של אדם מהגבר עליו בטענה מה בלע כי מלוונו ואולי יהא נלך לך בעלמך משא"כ בנותן למחצה :
 שואל ומשיב חכם . כלומר שואל לרכו בכדי להבין דבריו כתי' טוב וכן אם רבו אש אחר שואלין לו אם יודע בטוב מה בלמד ויכל להשיב זה
 חכם

הכס: שאל ואינו משיב. כלומר הוא שאל בכדי להבין אבל אם שואל לטוב בזה שלמד אינו יכול להשיב כיון שלא שאל במלש זה הדבר ולא גלו לו זהו למטה מחט: אינו שאל ואינו משיב. כלומר אין לו לב מבין לשאל בשאלו וגם אם שואל לטוב שאלין לטוב כולן: שש רבועות הן. כן הוא בשבת ק"ג: של בני. של לטר ואכל ק"ט: של בית הבטא. אינו יכול למשוח נרכיו אם לא בדחוק ובחזק פד שילח דמטה מפניו: של סם לפעמים אם כהה מחור סיניו טמן סם בפניו ויולח דמטה ויארורו סיניו: של פירות. כגון ריח מדל רשי סם: בולע ואינו פולט כל מה שטולט הנטלה חן שפולט משם תעט או שטולט ואינו פולט כלל ע"י הגמלה רק ע"י כישול וככה שאלתי מטאר במדניו שחכמה שפחית ז"ל כללו של דבר אין חקנה לכלי חרס ע"י הגמלה ולא אמרין כסם שלא פלט מן האיסור ע"י הגמלה כך לא הפליט ע"י כישול משום דאיכא למימר אפ"ג דלא פליט ע"י הגמלה ע"י כל כישול וכישול הפליט והתורה הפירה על כ"ח שאינו יולח מידי דפז לפולט דנחייב וכיח אשר תבטל בו יסבר פ"ג ומלחתי שם שוד ח"ל ורלביי כחב טוף סימן סס"ד דכלי זכוכית שיטח ולא נלג כדאמרין גבי לב ורלביי ג' דברים נחמדו בכל"ח וג' ככלי זכוכית כ"ח בולט ומפליט ומשמר מה שכתוב משל"ח בכלי זכוכית ע"כ וגם הכ"י הביאו בסוד איח סימן סר"ל ור"ק דכ"ח טלג הרבה ומפליט מעט. משפט בכל פנים שמשלין בהם ואינו פולט לגמרי בהגמלה ומדוקדק מאד הלשון בולט ומפליט ולא נחמד בולט ופולט ופ"ג נחמד מה' ולאחר ככאן שוד ג' דברים בכלי זכוכית אינו בולט ואינו פולט דלכאורה ח"י ואינו פולט הוא אך למותר ולא שייך לכאורה דמכיון שאינו בולט דה"פ אלא דה"פ אינו בולט הרבה ככ"ח דריש רק מעט בולט וגם זה המעט אינו פולט כלל אף מעט וכן כתב הר"ן פרק כל שעה וז"ל וכיון שלמדו הרב ז"ל שיש כלים אפילו חכמים לקיום מותרין בהדחה מפני מיטת בליעה נ"ל להחיר כלי זכוכית אפילו במכניסין לקיום דשיטת וקשים ובלעזתן משום חל הכלים ומלחתי כתוב דהכי איחא בלכות דר"ן כלי זכוכית אין בולטין ואין פולטין פכ"ל וע"י דלהיש מחמירין בל"ח סם בכלי זכוכית דלא מהי להו הכשר לריכין אטו לבאר מה שנאמר כאן בכלי זכוכית דלא לשוטו השאר מהקדמה פ"ט: אינו מבאיש ט"י. ולגרסה רלביי הג"ל ומשמר מה שכתובו יכולין נמי לבאר כן דהיינו שאינו מבאיש ורק מפני דחיק סם משל"ח בכלי זכוכית דמחמם דכלי זכוכית חשיב התייך מ' דברים שכתוב כ"ל לבאר דמשמר מה שכתוב היט שרית הוה מסך המכדיל משפט למה שכתוב שלא יגיע החום והלינה חייב להדבר שכתוב משל"ח בכלי זכוכית שמניע חיבך החום והלינה לדבר שכתוב וא"כ הוה משפט התייך בכלי זכוכית מכ"ח וזהו דמטיק כאן בכלי זכוכית ומראה כל מה שכתוב במקום חס חס במקום לונן וכן וכלומר שמניע חיבך ורק הזכוכית החום והלינה לדברים שכתוב ואינו מסך המכדיל כלל ופ"ג מדוקדק הלשון ומשמר מה שכתוב ולא נחמד וסוד מה שכתוב: ג' דברים חזרו למקום ישראל ט"י. כן הג"י הגר"א: בבבלה יובאו וגי'. ומסיק שם בכתוב והעליתים והשיבותים אל המזקה הוה ובפסחים פ"ו משמע משום דאברהם מאור כשדים יל"ח וא"כ כאשר נל"י ישראל לבבל חזרו למקומו ע"ש אך דאם זה היה כונן הגאון קשה דלא היה לו להביא זה הפסוק רק פסוק אחר (מלכים ב' כ"ד) ויביא מלך בבל גולה בבבלה או מירמיה כ"ס ול"כ אשר מטאר שם שגלו לבבל או מר"ה ב' ל"ו ונ"ל דכוננו שכלו השלשה דברים הוה הכל ע"ד הכתוב הן כל אלה יפעל אל פסחים שלש עם גבר וכדומה ישראל חזרו למקומו והיינו שכל אברהם מאור כשדים לא"י ואח"כ חזרו ישראל לבבל כפרש"י בפסחים שם ואח"כ חזרו שוד לא"י וע"כ הביא זה הפסוק בבבלה יובאו וגי' דכזה הכתוב מטאר אך שיחזרו לבבל ואח"כ יחזרו שוד לא"י ומדוקדק מאד כזה ח"י וגי' וכן כסף מזרים וכחב שמים כאשר אבאר לקמן: שנא' וינצלו את מצרים. ובריש הכתוב מפורש ובני ישראל שבו כדבר משק וישאלו משל"ח כלי כסף וכלי זהב ושמל"י ולא הביאו דמשם לא משמע רק על כלי כסף וזהב ולא על מעוה כסף אכל מתי' וינצלו שוכח שגם סחם כסף לקחו מהם וע"ד שדרשו רז"ל שאלוה כמטלה שאין בה דגים ואפשר דדרשו כן דלכאורה האי וינצלו מיותר הוא דהלא כבר כתוב וזה נחן אח תן העם הוה בעיני מזרים וישל"ח: ואומר וילקט חסא אה כל הבסף. הגם בסוף הכתוב מטאר ויבא את הכסף בימה פרעה הגם שאין לתמוה על הדרש ר"ל דמ"ש מקודם כסף מזרים כיוונו לב' טוטה כסף המוצא למלרי' חזרו למקומו וכן כסף מזרים שלכם שניסלו מהם חזרו למקומו וע"כ הביא וילקט חסא וסמט על סוף הכתוב שנאמר הנמלא בארץ מזרים ונאצן כנען וח"כ הובא למלרים משות כנען וסם חזרו למקומו ע"י וינצלו את מזרים היינו גם את הכסף שהיה להם מארץ כנען והביטו ישראל עמם לא"י שהיא ארץ כנען ומה שלקחו או מחמות של מזרים עלתן חזרו ע"י שיק: שנאמר התעף עיניך בו וכו'. בפסחים פ"ו יליף זה מן ואשרם לעיניכם. וי"ל רכאן פמט על שניא דקס והכי דריש מדחאי לעיניכם לא שייך וכדביאר מהרש"א שם בח"א דהאריך שייך לומר דכל ישראל ראו כשיצבר משה הלוחות דהלא מחנה ישראל הו' ג' פרסאות על ג' פרסאות ע"כ. אלא דמפנה הוא לגז"ש מהאי ה תעף עיניך בו ט"י. דסם מטאר כנשר יסוף השמים וח"כ שפיר מוכח דמורה למקומו. דלעיל בפרק ב' אמרו שראה שרשח כחב מעליהן ולא בלו שם לשמועין דחורה למקומו שפיר מדוייק שם מן ואר"א והנה השאלה וכמ"ל פ"ט (ועיין בפסחים שם בפירש"י ובמהרש"א) והנה באמת נכון הדבר שחורה כחב שמים שוד לישראל בלוחות שניום ומפורסמות אין לריכין רל"ח: ג' מלכים ט"י. כן הגיה הגר"א: צדיקים נאורים. היינו שזכותיהם מדובים משנותיהן ואשמועינן דאין מלרפין לזמן בניכוס

למחי ניה פרט ולמחר: (ו) אינו בולע ומראה ט"י. משחק ט"י ואינו פולט דאם אינו בולט ממילא אין לו מה לפלוט אבל תימח דכתיב הנרי"א של איח סימן סר"א הביא הגירסא ואינו פולט פ"ט ועיין בהקדמה שם כחכתי הדבר באריסט: (ז) צונן שלש דברים קשין לה"המט עד ח"י אוכל חולין כספרה י. החסודרים כאן בפרק דלעיל אוח י"ב י"ג כי המה מהודרים בכלי ובנו"הג במקום הוה וסם כחכתי סשיטים שכנו"הג מניי ביה וכחכתי סם הטעם פ"ט. ואחר ח"י אוכל חולין כטהר' גרים האי שלשה חזרו למקומו ט"י ובכ"י לא היה כתוב האי ג' חזרו ט"י ומחיל כסף מזרים חזרו ט"י ואח"כ הגיה כג"ל משניא דשפחים פ"ז ומה גס דלג"י לא תשיב ככאן רק ב"דברים וח"כ לא שייך למשכן בזה הפרק: (ח) יעוף השמים ר"י בן תימא כ"י עד ח"י עדין מונחם ברומי. שהח כאן בפרקן דלעיל אחר ח"י אוכל חולין כטהרס המה בכלי ובנו"הג במקום הוה ועיין שם אוח י"ד ואחר ח"י ברומי מחיל בנו"הג אלט שאין להם כ"י ובכ"י היה מסודר במקום הוה מעשה כר"ס ט"י עד ח"י לבית בעלה שהח כאן בפירקן דלעיל שם ובנו"הג הגיה זה בפרק ד' אוח ב' פ"ט הטעם. ומה שסדרו כאן דברי ר"י בן תימא אפשר משיס דמה שאמר ריב"ז וקל כנשר לפשות ר"טן אביך שנסמים אבמכ"י על הכתוב כנשר יסוף השמים הג"ל והגב הביאו דבריו שהפ"א. ופד ח"י ברומי הכל דבריו: (ט) לע"הב ג' מלכים וששה ט"י. ובכ"י כ"י כחב חמשה מלכים ט"י ולא שייך כלל מדא

מצרפין

למחי ניה פרט ולמחר: (ו) אינו בולע ומראה ט"י. משחק ט"י ואינו פולט דאם אינו בולט ממילא אין לו מה לפלוט אבל תימח דכתיב הנרי"א של איח סימן סר"א הביא הגירסא ואינו פולט פ"ט ועיין בהקדמה שם כחכתי הדבר באריסט: (ז) צונן שלש דברים קשין לה"המט עד ח"י אוכל חולין כספרה י. החסודרים כאן בפרק דלעיל אוח י"ב י"ג כי המה מהודרים בכלי ובנו"הג במקום הוה וסם כחכתי סשיטים שכנו"הג מניי ביה וכחכתי סם הטעם פ"ט. ואחר ח"י אוכל חולין כטהר' גרים האי שלשה חזרו למקומו ט"י ובכ"י לא היה כתוב האי ג' חזרו ט"י ומחיל כסף מזרים חזרו ט"י ואח"כ הגיה כג"ל משניא דשפחים פ"ז ומה גס דלג"י לא תשיב ככאן רק ב"דברים וח"כ לא שייך למשכן בזה הפרק: (ח) יעוף השמים ר"י בן תימא כ"י עד ח"י עדין מונחם ברומי. שהח כאן בפרקן דלעיל אחר ח"י אוכל חולין כטהרס המה בכלי ובנו"הג במקום הוה ועיין שם אוח י"ד ואחר ח"י ברומי מחיל בנו"הג אלט שאין להם כ"י ובכ"י היה מסודר במקום הוה מעשה כר"ס ט"י עד ח"י לבית בעלה שהח כאן בפירקן דלעיל שם ובנו"הג הגיה זה בפרק ד' אוח ב' פ"ט הטעם. ומה שסדרו כאן דברי ר"י בן תימא אפשר משיס דמה שאמר ריב"ז וקל כנשר לפשות ר"טן אביך שנסמים אבמכ"י על הכתוב כנשר יסוף השמים הג"ל והגב הביאו דבריו שהפ"א. ופד ח"י ברומי הכל דבריו: (ט) לע"הב ג' מלכים וששה ט"י. ובכ"י כ"י כחב חמשה מלכים ט"י ולא שייך כלל מדא

חזק דא"כ אין סייכות לזה בזה הפרק ועוד דאיכ למה לא פרס
 אוחס משא"כ לטוסחמו ניחא דסמך עלמו על המשנה דחלק' וגם
 כאן לעיל פרק ל"ו מבואר שלשה והם ירבעם אחאב ומנשה :
 (י) ביגתים והם יורדים ט"ו. מבואר בפנים ובג"י היה כחוב בינונים
 אנה כי מלטה נפשי מדינה של
 ומסתפסין (ג"כ) א"כ א"כ אומרים יורדים
 לחובה ומלפסין בה ומוכלבלין ועולין
 ממנה) שנאמר והבאתי כו' עד הוסיב
 ב"ה אומרים אין רואין אותה כל
 עיקר שנאמר כי טוב חסדך מחיים
 שפתי ישכחוך ואומר חוסה עליהם
 כרוב חסדך כדי שיגלו מדינה
 של גיהנום ויהי הכי' לא שיי' כלל ולכ"ל
 לא שייך דממעט ש"כ"ש נא לאפלטני
 על ר' חסי ובאמת אין ר"מ ציניכס
 ותי' אנה כי כו' שנדברי ר"י לא
 שייך כלל ומ"ש בכחוב שבנחמיה
 חוסה עליהם הוא ט"ס וז"ל עלי כי
 כן הוא בכחוב ותי' כדי שיגלו
 מדינה של גיהנום אחר כחוב זה לא
 שייך כלל ולטוסחמו פירשתי ט"ס
 בספרי ב"ה ט"ס :

סליק סבכת אור"ג

מצרפין אותם רשעים גמורים אין מצרפין
 אותם את מי הן מצרפין (י) בינונים והם יורדים
 לניהנם ומצפצפין ועולים שנאמר והבאתי
 את השלישית באש וצרפתים כצדוף את הבקף
 ובחנתים כבחון את הזהב (יב"ד) ברברי בית
 שמאי בית הלל אומרים אין רואין אותה כל
 עיקר שנאמר (תהלים ק"ח) אנה' מלטה נפשי
 חנון ה' וצדיק (וגו' ואומר) ורב חסד מטה
 כלפי חסד שינצלו מדינה של גיהנום ואומר
 (תהלים ט"ג) כי טוב חסדך מחיים שפתי ישכחוך
 ואומר (נחמ"י י"ג) חוסה עלי כרוב חסדך כל
 מה שברא הקב"ה בעולמו לא ברא אלא לכבודו
 שנאמר (ישעיה ט"ב) כל הנקרא בשמי ולכבודי
 בראתיו יצרתיו אף עשיתיו ואומר (שמות ט"ו) ה'
 ימלוך לעולם ועד אמר ר' חנינא בן עקשיא
 רצה הקב"ה ליכות את ישראל לפיכך הרבה
 להם

בניהם על מיעוטא דעוונותיהם כי נכסבין ונחמין לאלתר לחי
 עולם ואינם רואין פני גיהנום כלל: רשעים גמורים היינו שמוטסס
 מצובין: וזוהי אין מלפסין אותן כלומר אין מופיל להם גיהנום
 כלל לנקף חוסן כי יורדן לגיהנום ואינם עולין וכמו שמבאר ברי
 ס"ו ב"ה ג' כמות ליום סדין כו'
 לדיקים גמורים נכסבין ונחמין
 לאלתר לחי עולם רשעים גמורים
 נכסבים ונחמנים לאלתר לגיהנום
 שנאמר ורכים מישיני אולמת עפר
 יקינו אלה לחי עולם ואלס למרסוס
 ולדרלון עולם : את מי הן מצרפין
 בינונים ולכן חשיב'וס כפרק'וס
 מסוס דג' כמות סן ובינונים היינו
 מחלה זכיום ומחלה פניחות אל
 מלפסין אותן בגיהנום ומופיל להם
 וכדמסיק : בינונים הם יורדים כו' .
 כן בג"י הגר"א : ומצפצפין תולין .
 פרק' שס נועקים וזכיום מחוך
 יסורין טעם אחס ועולין ככ"ל וכל
 דנא לאשמועינן צמי טעם אחס
 שאינם רואים פני גיהנום רק על
 פנייה אחס ומכיון שקבלו גיהנום
 על פניה אחס ממילא נפשיס
 לדיקים גמורים שזכיותיהם מרובי
 מוטססיהם וע"כ מיד עולים :
 ברברי ב"ש : כלומר שרבי יוסי

אמר דבריו כדברי בית שמאי שהבאתי לך אם כן וכו' לפי דברי בית שמאי אכל בית הלל פליג וכדמסיק : אין רואין אותה
 כל עיקר . וכלומר חפילו טעה אחס וכדמסיק שנאמר אנה כו' בריה סס ב"ה ורב חסד מטה כלפי חסד ומליהם אמר ר' זור
 אהבתי כי ישמע ה' את קולי ועליהם אמר דוד כל הפרשה כולה דלותי ולי יהושע עיין פרש"י סס ובהוב' ד"ס ועליוס ומכ"ס מדקאמר
 סס ועליהם אמר דוד כל הפרשה כולה גס זה הכחוב אנה ה' מלטה נפשי כלל כי באוסה פרסס נאמר גס כתוב זס ועיכ' כל להגיס
 בבאן אחר ק"י חנון ה' ולדיקתי' וגו' ואומר דבטו"ג זה אינו והגס צמי' וגו' כלל כל הפרשה כולה וכמו שמבאר סס ואלומר ורב חסד טו' וכלומר
 מדנקרא ורב חסד ט"ח שהוא מטה כלפי חסד אס האדם בינוני והגס מפרס אליהו דביה היכי עביר ריא אומר כוכשו שנא' יסוב ירחמנו יכבוש
 פוניחיו ר"י בר חנינא אומר נושא שנאמר נושא טון ומוגר על פשע גס פריך סס לבית הלל והא כתיב והבאתי את השלישית באש ומשני
 במחנה על מחלה ואית בהו גמי טון דפושפי ישראל בגוסן לא בני להו דלאו והבאתי את השלישית באש ומשני
 חסדך כי טוב חסדך מחיים שפתי ישכחוך ואמר חוסה עלי כרוב חסדך . כל דבכיוו' נכאן אלו שלשה כחוביס של חסד נגד אלו ג' כחות
 גסיט ורב חסד נגד בינונים כמבאר כאן ובר"ס סס והחסד שלהם הוא שמטה כלפי חסד ואינם רואים פני גיהנום כלל והכחוב כי טוב
 חסדך מחיים נגד לדיקים גמורים שזכיותיהם מרובים מוטססיהם כי הלדיקים נקראו חיים כמו שמבאר לעיל כפרק ל"ד והחסד שלהם הוא
 גמי טוב שאינם רואים פני גיהנום כלל אף עביר מוטססיהם הספטיס והכחוב חוסה עלי כרוב חסדך הוא נגד רשעים גמורים שמוטססיהם
 מרובים מזכיותיהם שיורדין לגיהנום אכל אינם נדונין בה רק עביר מותר העוונות מהזכיות שכמעטיהם וכי יקבלו דין עביר מותר העוונות
 מהזכיות וישאל אללס מחלה של מחנה אזי ורב חסד מטה כלפי חסד ולא יראו פני גיהנום עוד וזהו חוסה עלי כרוב חסדך כלומר כאשר
 היה מחמילה מחלה זכיות ומחלה פוטט של זה קאוי ורב חסד כג"ל ואל חממה מ"ס ואלה למרפוח ולדרלון עולם ואוקימנא ברשטיס
 שמוטססיהם מרובי על זכיותיהם כי שים עינדך וראה בר"ה סס צמוס' ד"ה כי לית לכו חקנה דהקשו סס והא אחר לעיל רשטיס דהיינו
 רובן עונות נכסבין ונחמין לאלתר לגיהנום אס"ג דכתיב בקרא לדרלון עולם לא שלא יהא להם חקנה אלא נדוניס י"ב חודש וטוליס והא
 דאמר כפרק הוסיב שלשה יורדים ואינם עולים היינו לאלתר ט"ס . ולפ"ו אפשר דלכ"ס השלשה מלכיס והששה הדיוטות דחשבו לעיל ג"כ יס
 להם חלק לעו"כ חן מבלעם כמ"ס כסנדרין ק"ד דרש'י דעוונות אומרים כולם באים לעו"כ שנאמר לי גלעד כו' ע"ס ועל קרח הרי
 מכו"כ לעיל כפרק ל"ו ברברי ר' יהושע שעל קרח ועדתו נאמר ה' מחית ומחיה מוריד שאל ויפל וגס ר"ח מודה לו וס"ס כביאורי ב"ה
 ומסתמא כמו כן קין ויס להם על מה שיסמוכו כי הלכה כב"ה ואפשר שע"כ הביאו ג"כ מקודם אלו שאין להם חלק לעו"כ כו' וגס דברי ר'
 יוסי וכו' ולהורות ננו שכל זה הוא רק אליבא דב"ש אבל אליבא דב"ה יש להם חלק לעו"כ : כל מה שברא כו' . הביאו זה הפסוק ככאן
 לאשמועינן טעם לשבח לדברי ב"ה דלעיל רכל השלשה כחות מקבלים חסד וכאשר בארתי וכו' מפני שכל מה שברא הקב"ה בעולמו לא
 ברא אלא לכבודו וישראל הם הם כבודו וכמ"ס ישראל אשר כן אהאמר והכל נברא בשביל ישראל וכמו שדרשו רז"ל בראשית בשביל ישראל
 שנקראו ראשית הכוונתו ומכיון שכן בודאי שאין מן הראוי שידת ממנו נדח עטור ממש עוונותיהם המרובים מזכיותיהם והולך ומבאר בפתוח בראשיתו יצרתיו אף
 זראו כל עמי אארץ כי סס ה' נקרא עליך וגו' ולכבודי וכלומר והא נברא בשביל כבודי כאשר בארתי ומכיון שסס ה' נקרא על כלל ישראל
 כרי זה העור כבודו יתברך חלילה אס ידח ממנו נדח עטור ממש עוונותיהם המרובים מזכיותיהם והולך ומבאר בפתוח בראשיתו יצרתיו אף
 עשיתיו והם כמה שלשה כחות כג"ל כי לדיקים גמורים שזכיותיהם מרובים הם כמה נגד עולם הביראה בינונים היינו מחלה על מחלו נגד
 עולם יצירה ורשעים גמורים שמוטססיהם מרובים נגד עולם העשי' ואפשר שכמוטססין של ג' הכחות חלכות מג' עולמות הג"ל כי בכל אלו
 השלשה כחות חסד אל כל היום כאשר בארתי ורק מפני שלדיקים גמורים ובינונים אינם רואים פני גיהנום כלל כאמר ססס בראשיתו
 יצרתיו משא"כ רשעים גמורים שראים פני גיהנום עביר מותר העוונות מהזכיות נאמר אף עשיתיו כי נדוניס הם בגיהנום כאף סכ"ס עביר
 מותר העוונות וכו' תבין ותשכיל מה דחשיב בכחוב זה רק שלשה עולמות ולא חשיב גס עולם האלילות מפני דאוחן מוטסס דמיטוטא לדיקים
 גמורים אשר מהו רק כפטיז של נמש אבל הם לא עשו שום פצירה מעולם והם כמה נגד עולם האלילות ואפשר שכמוטססין חלכות ססס
 עליהם בודאי לא נאמר בכחוב ולכבודי וכלומר שהם חיים וקיימים רק בשביל העור כבודו יתברך כי בודאי כמה באים גס נמות פרוין
 לעו"כ ומלך במשפט יעמיד ארץ : ואמר ה' ימלוך לעולם ועד . וברוב פס הדרת מלך א"כ בודאי וכו' כבודו יתברך לכלמי ידח ממש
 נדח ורק שכולס יזכו לחי המוכ"כ לעולם ועד : אמר ר' חנינא כו' . גס הוא בא לכאן לט שנדברי ב"ה כן הוא שכולס יזכו לחי המוכ"כ
 כפוכמה גמורה וראיה מספקת : רצה הקב"ה כו' . פרש"י בכחות כ"ג כדי שיהו מקבלין סכר כמה שמונעין עצמן מן הפצירות לפיכך ברבה
 להן מה שלא היה צריך לזוות כמה מטה וכמה אזהרות על שקלים ונבילות שאין נ"ך אדם שאינו קן בהן אלא כדי שיקבלו סכר על שפורשין
 מהן ע"כ והרמב"ם כפ"י החשניות כחב מעיקרי האמונה במקור כי כשיקיים אדם מנהג מהר"ג מוטס כראוי וכהוגן ולא ישחקף עמה כוונת

מכוונת

אבות דרנ פרק מא רבי שמעון

מכונות העולם רק שיפסק לשמה מהכנס זכה בה לחי העשירי והוא אשר אמר ר' חנינא כי המטות כסופים כרבה חי אפשר שלא יעשה חרם בחייו אחת מהם על מחכמתה ופלימוסה והחי נפשו בלוחה חספה בכל בקיטור וע"פ בח"ל מהר"ח ומסיים כרמנים צפ"ר הפסוק ה' חסן לחסן לדקו לזדק את ישראל לחסן כי יגדיל תורה ויאליר עכל - וכלומר חזה שאט רואין כי יגדיל תורה ויאליר מוכח שרפה לזכות את כלל ישראל לחי העולם הבא :

הדרן עלך רבי שמעון וסליק מכתב אבות דרנ

בס"ד נגמר בן אברהם לסי' ק

שבת אחים על משנת דסוף עוקצין ובשנה ה' פ"ה רכלאים , הבאור הזה יכולל מצד הא' מה שנארחו אנכי להבין ולהשכיל והשניות אלו , ובצד הא' מה שיצא מפי אחי הגדול הרב המובהק מה' יעקב נ"י , ובפרט , של יבנה בשם סענה אליהו ושל אחי בשם בנין יעקב :

בני יעקב שבת אחים על משנה דסוף עוקצין מענה אליהו

אמר רבינו ר' חנינא כי אמרתי להעלות ככאן מה שהעליתי בימי שרש פסס כטון למספר הזה והוא ע"פ מה דרשתי ב"ה ובסוף מסכת זו אדר"ג פלוגתא דב"ש וב"ה בביתוסיס והייס מלה על מלה ואלוה דב"ה הקב"ה מהה כלפי הסד ואינס רואים פני ניהנס כלל ולכאורה יס לדקדק דהלא כל המטות בכלל המה תרי"ג ויכולין אנו להניח כחוקי רוב הייס שלג מליח וכנסיה משא"ל מלה אין אט יכולין להניח - וטור דהלל מ"ה רשע נסוד הייס מי ש"ס ל' רוב מכירות - חמשה גס אס יס לו סבירה אחת הוי רשע גמור - קשה דהלא לן בהפייחך לעונה העייתך לרעה דהעייתך לעונה ע"פ אחד והעייתך לרעה הייס חלא ע"ס שניס וכמ"ס ר"ל על

אמר רבינו ר' חנינא כי אמרתי להעלות ככאן מה שהעליתי בימי שרש פסס כטון למספר הזה והוא ע"פ מה דרשתי ב"ה ובסוף מסכת זו אדר"ג פלוגתא דב"ש וב"ה בביתוסיס והייס מלה על מלה ואלוה דב"ה הקב"ה מהה כלפי הסד ואינס רואים פני ניהנס כלל ולכאורה יס לדקדק דהלא כל המטות בכלל המה תרי"ג ויכולין אנו להניח כחוקי רוב הייס שלג מליח וכנסיה משא"ל מלה אין אט יכולין להניח - וטור דהלל מ"ה רשע נסוד הייס מי ש"ס ל' רוב מכירות - חמשה גס אס יס לו סבירה אחת הוי רשע גמור - קשה דהלא לן בהפייחך לעונה העייתך לרעה דהעייתך לעונה ע"פ אחד והעייתך לרעה הייס חלא ע"ס שניס וכמ"ס ר"ל על

אמר רבי יהושע בן לוי עתיד הקב"ה להגדיל לכל צדיק וצדיק שלש מאות עשרה עולמות שנאמר (סלי' ה') להגדיל אהבו יש ואצרותיהם אמלא

הפסוק לא מליח אמר רבינו ר' חנינא כי אמרתי להעלות ככאן מה שהעליתי בימי שרש פסס כטון למספר הזה והוא ע"פ מה דרשתי ב"ה ובסוף מסכת זו אדר"ג פלוגתא דב"ש וב"ה בביתוסיס והייס מלה על מלה ואלוה דב"ה הקב"ה מהה כלפי הסד ואינס רואים פני ניהנס כלל ולכאורה יס לדקדק דהלא כל המטות בכלל המה תרי"ג ויכולין אנו להניח כחוקי רוב הייס שלג מליח וכנסיה משא"ל מלה אין אט יכולין להניח - וטור דהלל מ"ה רשע נסוד הייס מי ש"ס ל' רוב מכירות - חמשה גס אס יס לו סבירה אחת הוי רשע גמור - קשה דהלא לן בהפייחך לעונה העייתך לרעה דהעייתך לעונה ע"פ אחד והעייתך לרעה הייס חלא ע"ס שניס וכמ"ס ר"ל על

הפסוק לא מליח אמר רבינו ר' חנינא כי אמרתי להעלות ככאן מה שהעליתי בימי שרש פסס כטון למספר הזה והוא ע"פ מה דרשתי ב"ה ובסוף מסכת זו אדר"ג פלוגתא דב"ש וב"ה בביתוסיס והייס מלה על מלה ואלוה דב"ה הקב"ה מהה כלפי הסד ואינס רואים פני ניהנס כלל ולכאורה יס לדקדק דהלא כל המטות בכלל המה תרי"ג ויכולין אנו להניח כחוקי רוב הייס שלג מליח וכנסיה משא"ל מלה אין אט יכולין להניח - וטור דהלל מ"ה רשע נסוד הייס מי ש"ס ל' רוב מכירות - חמשה גס אס יס לו סבירה אחת הוי רשע גמור - קשה דהלא לן בהפייחך לעונה העייתך לרעה דהעייתך לעונה ע"פ אחד והעייתך לרעה הייס חלא ע"ס שניס וכמ"ס ר"ל על

בבני המטות משה' טעים צבי נ"י

אמרתי אחי נס אמי - אלו רוח אבותי ויהי טעה ריחתי - טעם למה דוקא ע"י שלמות - כהקדמם האשנה כעשרה תלמודות נכרח השלם כי הלא כמלאר חלד יכול להכרחא חלא להפרט מן הרשעים כו' וליתן ספר טוב לנדיקים שמקיימין את השולם כגכר ב"ד מאמרות - ולדעתו ה"פ ליתן להם ספר כמו אס היה נכרח ככל האחד עולם אחר ובאלו קיימו כל השבירה שלמות - והנה ידוע שכר"ה רידון כל השולם ואז עבד הרשעים ראי היה שיאגד העולם ורק שהנדיקים הקיימין - נמלא סעבוד כל טעה נמדה כנגד מדה עתקים את העולם כגכר כעשרה מאמרות (וע"פ הכ"ל) מניס לו פשרה שלמות - והנה ידוע מלאר הממרה - ששים הוא מיתת כל אדם (ומ"ס ככתוב ימי שטחית כהם שבעים טעה כו' שמשתי לפרש דה"ק ימי כלומר הנמשדירא של ימי ששילה ששים וו היא סחם בטחית - כהם - כלומר כהם נמלא שהיים ששים טעה ואם נבטורות כו') נמלא רוב שטחית ללא ששים זמי שפכרו פלי לכל הפחות מעת הולדו ללא טעה (כי גס ומן שהוה חישק ונמול ויונק הקב"ה מזרף לנדיק ורואה מהה שאט חקקיים עשה למשן יונקי עדים שלא האלו למשן נמולי הלב בלא ששנו למשן חייטקות של בית רבן) ועדיין הולך כהונתו וכנדיקו ויקרא לדיק-בי ככר עכר. פלי רוב שטחית כנדיקות ומלא לסי שמיני ליה הנדיק פכור הלא טעה שברה עברה שלמות לניה - כנ"ל מכתב ממש ע"י שלמות - ולוי שהוה לדיק גימור ומן מקבל סכרו יותר לפי ערך השנים עברה שלמות להנהיגוהו שמונו לנו כתיב לכל לדיק וצדיק כלומר חף לנדיק הפסות לא פסות משי' עולמות :

כ"ד הרמבר - מנחם צבי בן דבחיבר :